

รายงานการวิจัย เรื่อง
การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา
การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง (ปีที่ 1)

Participatory Action Research for Sustainable
 Agricultural Tourism Development
 Case of Tapong, Rayong Province (vol.1)

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชฎมาภรณ์ ชันศรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พีรชัย กุลชัย

ดร.สมศักดิ์ คูหาสวรรค์เวช

ดร.ปัญญา หมั่นเก็บ

ภาควิชาเทคนิคเกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร
 สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

งานวิจัยฉบับนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากเงินงบประมาณแผ่นดิน ประจำปี 2548
 ของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รายงานการวิจัย
เรื่อง

T100821

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา
การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง (ปีที่ 1)

Participatory Action Research for Sustainable
Agricultural Tourism Development
Case of Tapong, Rayong Province (vol.1)

RC14
G
155
T5
ธ451

โดย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชมาภรณ์ ชันธ์ศรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พีรชัย กุลชัย
ดร.สมศักดิ์ คุณาสวรรค์เวช
ดร.ปัญญา หมั่นเก็บ

เลขหมู่.....
เลขทะเบียน.....100821
วันเดือนปี.....22 JUN 2009

ภาควิชาเทคนิคเกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

งานวิจัยฉบับนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากเงินงบประมาณแผ่นดิน ประจำปี 2548

ของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาระยะที่หนึ่งของโครงการวิจัยโดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อเพิ่มศักยภาพและสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรและชุมชนในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยผ่านกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม และศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการวางแผนร่วมกันเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบยั่งยืน โดยศึกษาจากการเก็บข้อมูลด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และวิธีวิจัยเชิงปริมาณประกอบกัน

ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้ 1. ตำบลตะพง เป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้รับส่งเสริมให้มีการจัดท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้น จากนโยบายของรัฐบาล 2. ปัจจุบันเหลือเพียง 2 สวน ที่ยังคงจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอยู่ ได้แก่ สวนยายดาและสวนปาทัน 3. ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานที่พบได้แก่ ประการที่ 1 เจ้าของสวนขาดความรู้เรื่องการบริหารจัดการการให้บริการนักท่องเที่ยว ประการที่ 2 มีจำนวนแรงงานไม่เพียงพอในการจัดการ ประการที่ 3 ขาดงบประมาณ และเงินทุนในการจัดการ ประการที่ 4 การประชาสัมพันธ์ยังมีน้อยเกินไป ประการที่ 5 ศูนย์บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพงยังใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ ประการที่ 6 การทำโฮมสเตย์ยังไม่ประสบความสำเร็จ และประการสุดท้ายคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ยังไม่ทราบบทบาทและหน้าที่ที่ชัดเจน ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และศูนย์บริการการท่องเที่ยว

จากการสอบถามนักท่องเที่ยวจำนวน 525 คนพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมาท่องเที่ยวเชิงเกษตรของนักท่องเที่ยวลำดับแรกเรียงตามลำดับได้แก่ 1. ต้องการมาท่องเที่ยวพักผ่อนวันหยุด (4.08) 2. ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว และรสชาติของผลไม้ในแหล่งท่องเที่ยว (4.06) 3. ความเป็นกันเองของเจ้าของสวนและเจ้าหน้าที่ (4.03) 4. ความสะอาดของสถานที่ (3.89) และ 5. ความสะดวกในการเดินทาง (3.86) สิ่งที่น่าสนใจท่องเที่ยวพึงพอใจสามอันดับแรกได้แก่ 1. ความเป็นกันเองของเจ้าหน้าที่หรือเจ้าของสวน (4.00) 2. การให้บริการของเจ้าหน้าที่หรือเจ้าของสวน (3.88) และ 3. รสชาติของผลไม้ที่จัดให้ชิมในสวนท่องเที่ยว(3.78)

จากการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนตำบลตะพงต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจำนวน 605 คน พบว่า 1. คนส่วนใหญ่ร้อยละ 77.7 รู้จักสวนที่จัดกิจกรรมนี้มากที่สุด คือสวนยายดา รองลงมาคือสวนปาทัน 2. ร้อยละ 76.9 เห็นว่าในชุมชนตะพงมีแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่น 3. ร้อยละ 91.7 ต้องการให้มีการเผยแพร่มากขึ้น และ 4. ร้อยละ 65.6 ต้องการให้เผยแพร่ผ่านทางสื่อโทรทัศน์มากที่สุด 5. ร้อยละ 61.0 เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น 6. ร้อยละ 60.3 เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับชุมชนท้องถิ่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการได้วิจัยทัศนร่วมกันดังนี้ 1. มีศูนย์กลางบริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง 2. สร้างเครือข่ายและประสานงานทั้งในและนอกชุมชนด้านสินค้าและบริการ และ 3. เพิ่มกิจกรรมหลากหลาย เพิ่มจำนวนและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และได้จัดทำแผนกลยุทธ์เรียงตามลำดับความสำคัญได้แก่ 1) จัดทำการประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ความรู้ ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างต่อเนื่องโดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) จัดหางบประมาณเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนตะพง 3) พัฒนาความรู้ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนตะพง 4) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนตะพงให้มีความหลากหลายได้มาตรฐานและคุณภาพ 5) สร้างเครือข่ายและความร่วมมือของคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 6) พัฒนาตำบลตะพงให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดระยองอย่างยั่งยืน

งานวิจัยฉบับนี้ เป็นงานวิจัยปีที่หนึ่งของงานวิจัยต่อเนื่อง 2 ปี ซึ่งในปีที่ 2 จะเป็นการนำแผนกลยุทธ์และวิจัยทัศนที่ได้ในปีที่ 1 มาดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยสมบูรณ์ต่อไป

Abstract

This research is the first of two years continuing for participatory action study. It aimed to high potential increasing strengthen farmers and community to manage the agro-tourism by using the Participatory and Action Research process, by studying on community learning process for planning together in sustainable agro-tourism management by collected data with quantitative and qualitative research.

The conclusion results can be shown 1. Tapong sub-district is one place to proceed the agro-tourism by the government's policy, 2. There are 2 farms to proceed the agro-tourism such as Suan Yai Da and Suan Pa-nun which are running nowadays, 3. there are a lot of problems and obstructs on agro-tourism management such as the first one the farm owner did not know how to manage services to the tourists, the second they lacked of workers, the third they did not have capital budget, the fourth they lacked of enough public relations, the fifth Tapong's tourist service center did not support enough, the sixth home-stay management did not succeed, and the last one the agro-tourism committee did not know their real roles and functions so that they lacked of continuing development in agro-tourism of tourist attraction and the service center.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

The conclusion of five priority factors influencing at 525 tourists found that the first one they would like to come on holidays and vacations (4.08), 2. they would like the safety tour and fruit testing at farm (4.06), 3. they like the farm owner and the government officers are very sincere and friendly (4.03), 4. the tourist attractions are nice and hygiene (3.89) and 5. they would like a comfortable traveling (3.86). The three preferences for agro-tourism are 1. the farm owner and the government officers are sincere and friendly (4.00), 2. the farm owner and the government officers service (3.88) and 3. fruit testing on farms (3.78).

The conclusion of the opinion on agro-tourism management for 605 people in Tapong sub-district showed the major part of them know about the most of farm that has an agro-tourism activity as Suan Yai Da at 77.7%. And 76.9% of people knew that the Tapong is an outstanding tourist attraction, 91.7% of them would like to spread more publication information about agro-tourism. 65.6% of them would like to the most publication by television program. 61.0% of them agreed with the agro-tourism that building a good image to rural community. 60.3% of them agreed with the agro-tourism which made more work in rural community.

There are a lot of visions together in this workshop seminar such as 1. There has been preparing the Tapong's agro-tourism service center, 2. It can create the goods network and coordination service both inside and outside. 3. Increasing and developing in variety of activities and number of tourist attractions area. In the end of this project for this year, moreover, we set the important strategy plan together by using the sequence raking, 1. to arrange the continue public on agro-tourism information by asking for cooperation from the other sectors, 2. to seek for the budget to developing the Tapong' s tourist attractions, 3. develop the administration for agro-tourism management at Tapong, 4. develop the standardize and quality of tourist attractions and tourist activities in variety, 5. proceed the network and people cooperation together with people in Tapong 's community and the connect sectors, 6. develop Tapong sub-district to become Rayong province sustainable tourist attractions.

This is the first of two years continuing research, then in the next year we must be used to proceed the strategy plans and vision to reach in whole target of the research project.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำนำ

งานวิจัยฉบับนี้ เป็นการดำเนินการวิจัยเรื่อง การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ซึ่งเป็นโครงการวิจัยต่อเนื่อง 2 ปี (ปีงบประมาณ 2548-2549) โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนการวิจัย จากงบประมาณแผ่นดินของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เอกสารการวิจัยฉบับนี้เป็นการรายงานผลการวิจัยในปีที่ 1 ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ศึกษาและดำเนินการตามกระบวนการวิจัยที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ และเมื่อดำเนินการวิจัยเสร็จสิ้นแล้ว คณะผู้วิจัยได้สรุปและรายงานผลการวิจัยโดยละเอียดทั้งหมดดังนี้ ผลการวิจัยปีที่ 1 (ปีงบประมาณ 2548) ได้จากการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการร่วมกับชุมชนตะพงผลคือได้แผนวิสัยทัศน์ 3 แผน และแผนกลยุทธ์อีก 6 แผน โดยที่คณะผู้วิจัยจะได้นำผลการวิจัยนี้ไปศึกษาร่วมกับชุมชนตะพงต่อไปในโครงการวิจัยปีที่ 2 (ปีงบประมาณ 2549 ระหว่าง 1 ตุลาคม 2548-30 กันยายน 2549) เพื่อให้ได้ผลการวิจัยโดยสมบูรณ์เต็มโครงการและบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยตามที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ต่อไป

คณะผู้วิจัย

ผศ.สุมาภรณ์ ชันธิศรี

ผศ.พีรชัย กุลชัย

ดร.สมศักดิ์ คูหาสวรรค์เวช

ดร.ปัญญา หมั่นเก็บ

30 กันยายน 2548

กิตติกรรมประกาศ

ในการดำเนินการวิจัยเรื่อง การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ปีที่ 1 ประจำปีงบประมาณ 2548 (ระหว่าง 1 ตุลาคม 2547-30 กันยายน 2548) ซึ่งเป็นโครงการวิจัยต่อเนื่องฉบับนี้ คณะผู้วิจัยขอประกาศเกียรติคุณและขอขอบคุณทุกท่านที่เป็นผู้มีส่วนร่วมให้การวิจัยในครั้งนี้ดำเนินไปได้ด้วยดี ประสบผลสำเร็จและมีสัมฤทธิ์ผลของการวิจัยที่ดีตามที่คณะผู้วิจัยมุ่งหวังไว้ทุกประการ คณะผู้วิจัยจึงขอขอบคุณและขอประกาศเกียรติคุณของทุก ๆ ท่านไว้ในทำกิตติกรรมประกาศนี้ แต่อย่างไรก็ตามหากมีรายชื่อท่านใดขาดตกบกพร่อง คณะผู้วิจัยต้องขออภัยไว้ ณ ที่นี้

คณะผู้วิจัยประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุมาภรณ์ ชันศรี หัวหน้าโครงการวิจัย และมีผู้ร่วมวิจัยอีก 3 ท่านได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พีรชัย กุลชัย ดร.สมศักดิ์ คูหาสวรรค์เวช และ ดร.ปัญญา หมั่นเก็บ นอกจากนี้ยังมีคณะทำงานที่ให้ความร่วมมือในการวิจัยจนบรรลุผลสำเร็จ อันได้แก่ ผู้ช่วยนักวิจัย นางสาวมณฑิชา เข้าจันทร์ นายอนุสรณ์ อินทร์โก และป่าขึ้น (นางบุญขึ้น โพธิ์แก้ว) เจ้าของสวนยายดา นอกจากนี้ยังมีคณาจารย์ นักศึกษา ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของภาควิชาเทคนิค เกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เจ้าของสวนยายดา สวนป้าหนั้น สวนลำดวน สวนวิชาป่าเอี่ยม สวนกล้วยไม้ รวมทั้งสวนอื่น ๆ ภายนอกตะพงและเกษตรกรในชุมชนตะพง และชุมชนใกล้เคียงที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ขอขอบพระคุณ

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(1)
คำนำ	(2)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญ	(6)
สารบัญตาราง	(7)
สารบัญภาพ	(9)
บทที่ 1 บทนำ	1-1
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	2-1
บทที่ 3 วิจัย	3-1
บทที่ 4 ผลการศึกษา	4-1
ตอนที่ 1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	4-1
ตอนที่ 2 การจัดเวทีเสวนา เรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน	4-9
ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตำบลตะพง	4-15
ตอนที่ 4 ความคิดเห็นของเกษตรกรในพื้นที่ต่อการจัดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลตะพง	4-33
ตอนที่ 5 การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการ ท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง	4-48
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะ	5-1
เอกสารอ้างอิง	6-1
ภาคผนวก	ผ-1
ภาคผนวกที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึก	ผ-2
ภาคผนวกที่ 2 เวทีเสวนาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน	ผ-49
ภาคผนวกที่ 3 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตะพง	ผ-69
ภาคผนวกที่ 4 ความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง	ผ-74
ภาคผนวกที่ 5 สัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน	ผ-78
ภาคผนวกที่ 6 ภาพประกอบ	ผ-81

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า	
4-1	ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของนักท่องเที่ยว	4-15
4-2	พฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว	4-18
4-3	ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวเกษตรของนักท่องเที่ยว	4-26
4-4	ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว	4-28
4-5	ความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวเกษตร	4-30
4-6	ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในพื้นที่ตำบลตะพง	4-33
4-7	โอกาสในการแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยวในชุมชน	4-36
4-8	วิธีการในการแสวงหารายได้เมื่อมีโอกาส	4-37
4-9	การรับทราบการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตำบลตะพง	4-37
4-10	สวนที่จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนตำบลตะพงที่รู้จัก	4-37
4-11	แหล่งข่าวสารที่ทำให้ทราบเรื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง	4-38
4-12	แหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่นของตำบลตะพงที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้	4-38
4-13	แหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่นและมีศักยภาพ	4-39
4-14	ความต้องการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลตะพง	4-39
4-15	สื่อที่ต้องการให้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลตะพง	4-40
4-16	ความคิดเห็นของประชาชนต่อการท่องเที่ยวและต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	4-43
4-17	ความสนใจที่จะจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประชาชน	4-48
4-18	การวิเคราะห์ SWOT การท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง	4-53
4-19	แผนกลยุทธ์จัดทำกรประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ความรู้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	4-55
4-20	แผนกลยุทธ์จัดทำงบประมาณเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนตะพง	4-56
4-21	แผนกลยุทธ์พัฒนาความรู้ด้านการบริหาร การจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนตะพง	4-57
4-22	แผนกลยุทธ์พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนตะพงให้มีความหลากหลายได้มาตรฐานและคุณภาพ	4-58

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4- 23	แผนกลยุทธ์สร้างเครือข่ายและความร่วมมือของคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	4-59
4-24	แผนกลยุทธ์พัฒนาตำบลตะพงให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดระยอง อย่างยั่งยืน	4-60

สารบัญญภาพ

ภาพที่	หน้า
2-1 แนวคิดพื้นฐานที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	2-17
2-2 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	2-20

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผลของโครงการ

เนื่องจากปัจจุบันการท่องเที่ยวได้มีบทบาทในการนำรายได้เข้าสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก ดังนั้นเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว นอกจากการดูแลรักษาสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ไม่ให้เสื่อมโทรมแล้วยังต้องมีทางเลือกใหม่ ๆ ให้กับนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ ต่างเลือกบริโภค เลือกรับบริการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามที่ตนเองต้องการและสนใจ กอปรกับประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมดั้งเดิม มีผลผลิตทางการเกษตรมากมายหลายชนิดจนทำให้ในบางครั้งผลผลิตทางการเกษตรล้นตลาด ราคาผลผลิตตกต่ำ เกษตรกรประสบกับปัญหาภาวะหนี้สิน เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวและเป็นการเพิ่มทางเลือกของนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงน่าจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะมาเพิ่มศักยภาพของเกษตรกรและชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนา นำไปสู่การแก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกร ทั้งในด้านการขายผลผลิตเองโดยตรงตามฤดูกาล เกษตรกรกลายเป็นผู้ประกอบการ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนให้เป็นที่รู้จักเกิดการพัฒนาในท้องถิ่น

ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง เป็นตำบลหนึ่งที่ได้รับการส่งเสริมจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและกรมส่งเสริมการเกษตร ให้มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้นในหลายพื้นที่ และในฤดูผลไม้ที่เงาะ ทุเรียน มังคุด กระท้อน มะไฟออกผลระหว่างเดือนเมษายนถึงมิถุนายนของทุกปี จะมีนักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชม ชิมผลไม้ตามสวนและหมู่บ้าน ทำให้เกษตรกรสนใจที่ขายผลไม้ได้โดยตรง มีแนวคิดที่จะพัฒนาท้องถิ่นและจังหวัดของตนเอง นอกจากนี้จังหวัดระยองยังมีธรรมชาติที่งดงามมีการอนุรักษ์ชายฝั่งทะเล พัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการชมและชิมผลไม้ คือมีทั้งป่าชายเลน ทะเล ภูเขา น้ำตก ทำให้เกิดการรวมกลุ่มการให้บริการบ้านพักแบบโฮมสเตย์ (Home-stay) ขึ้นในชุมชน มีการบริหารจัดการกันเองโดยไม่มีหน่วยงานเข้าไปช่วยเหลือแนะนำ ดังนั้นเพื่อเป็นการเพิ่มเติมศักยภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเกษตรกรในตำบลตะพงและเพื่อเป็นบทเรียนให้กับชุมชนเกษตรอื่น ๆ ที่จะมีการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต่อไป ผู้วิจัยเห็นว่าการวิจัยแบบมีส่วนร่วมจะเป็นแนวทางในการเพิ่มศักยภาพของชุมชนทั้งในด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตล้นตลาดในช่วงฤดูกาล และเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อเป็นทางเลือกของนักท่องเที่ยว ส่งเสริมอาชีพชุมชนทั้งเกษตรกรและบุคคลทั่วไป นำรายได้เข้าชุมชนทำให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจขึ้นในตำบลตะพง ซึ่งจะเป็นรากฐานในการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน อันเป็นภาพรวมของการสร้างและพัฒนาระบบเศรษฐกิจซึ่งสอดคล้องยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

2.1 เพื่อเพิ่มศักยภาพและสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรและชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยผ่านกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2.2 เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการวางแผนร่วมกันเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบยั่งยืน

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลเชิงปริมาณ

1. มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมากขึ้นภายหลังที่มีการวิจัยประมาณ 10-15 %
2. มีกลุ่มเกษตรกรและชุมชนเข้าร่วมเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากขึ้นอย่างน้อย 2 พื้นที่
3. วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรดีขึ้นมีการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจที่ดี ขายผลผลิตได้ดี
4. มีการแปรรูปสินค้าเกษตรให้หลากหลายและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคมากขึ้น
5. มีหน่วยงานของภาครัฐ สถาบันการศึกษาให้ความสนใจที่จะพัฒนาพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

ผลเชิงคุณภาพ

1. เกษตรกรและชุมชนที่ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง มีศักยภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น
2. ยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกร สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนเป็นการพัฒนาแบบรากหญ้า
3. พัฒนาพื้นที่การเกษตรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ การอุปโภคบริโภค สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ของตำบลให้ดีขึ้น มีการบริหารจัดการพื้นที่ที่ดี
4. เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรและคนในชุมชน ให้พัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
5. ได้บทเรียนและองค์ความรู้ของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนที่จะนำไปขยายผลสู่ชุมชนอื่น ๆ ต่อไป
6. ทราบถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
7. เป็นชุมชนต้นแบบให้กับชุมชนเกษตรที่อื่น ๆ

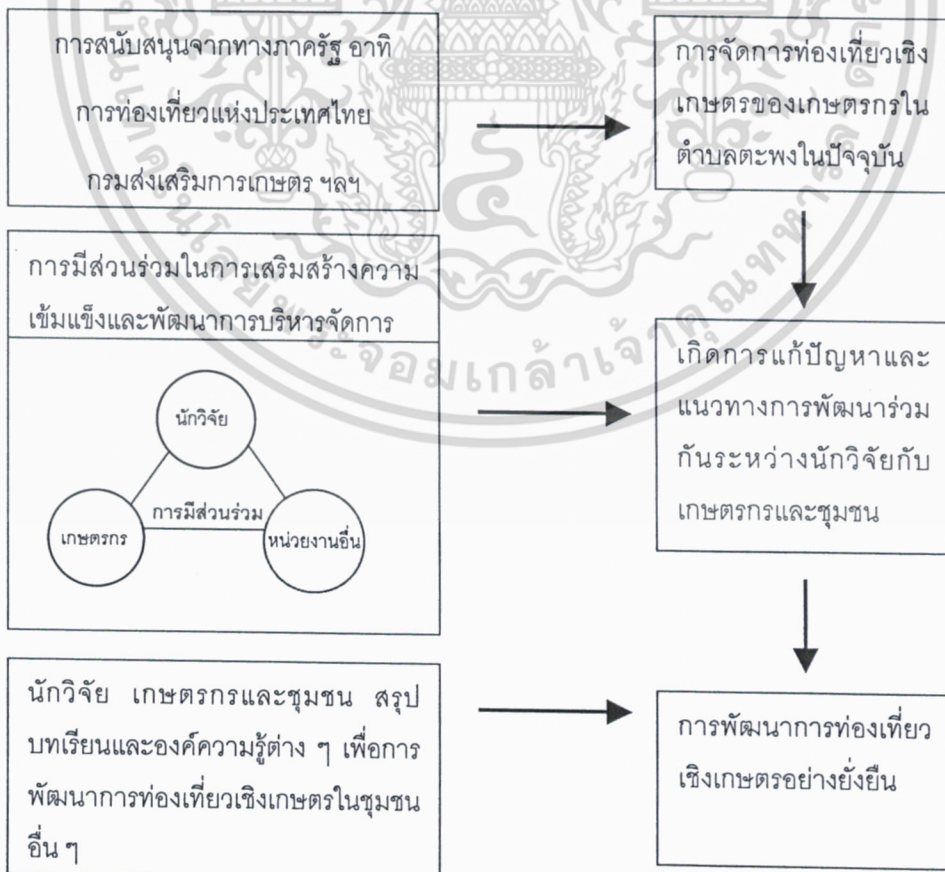
4. หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 4.1 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- 4.2 กรมส่งเสริมการเกษตร
- 4.3 กรมพัฒนาชุมชน
- 4.4 องค์การพัฒนาเอกชน
- 4.5 กลุ่มหรือองค์กรของเกษตรกร
- 4.6 สถาบันการศึกษา

5. ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ในด้าน องค์ประกอบ ด้านพื้นที่ องค์ประกอบด้านการจัดการ องค์ประกอบด้านกิจกรรม องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม ของชุมชน โดยดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ

6. ทฤษฎี สมมติฐานหรือกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ของโครงการวิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

7. คำสำคัญของโครงการวิจัย

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งเกษตรกรรม ประกอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรและทรัพยากรในชนบท

การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) หมายถึง การพัฒนาที่สนองตอบความต้องการของคนในปัจจุบัน โดยไม่ต้องทำลายทรัพยากรที่เป็นที่ต้องการในอนาคต

การวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) หมายถึงรูปแบบการวิจัยที่ประชาชนเป็นผู้ร่วมในการวิจัยตลอดกระบวนการ ซึ่งได้แก่ การประมวลเหตุการณ์ หลักฐานและข้อมูล เพื่อกำหนดปัญหาวิจัย การเลือกระบุประเด็นปัญหา การสร้างเครื่องมือ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ และการเสนอสิ่งที่ค้นพบ จนกระทั่งการกระจายความรู้จากการวิจัยไปสู่การปฏิบัติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 2

ตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง

Review of Related Literature

1. การท่องเที่ยว

1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

ดุษฎี ชุมสาย (2518 : 16-17) ได้กล่าวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมเชิงมนุษย์สัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจ การพักผ่อนหย่อนใจ การศึกษาและการเรียนรู้ โดยเฉพาะทางสังคมนั้นไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวในประเทศของตนหรือในต่างประเทศได้เป็นปัจจัยประกอบที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในตัวตน โดยที่นักท่องเที่ยวอาจเป็นนักธุรกิจ นักเดินเรือ นักสำรวจ นักศึกษา นักจาริกแสวงบุญที่มีเวลาว่าง การท่องเที่ยวจะช่วยให้เกิดการสัมผัสกับอารยธรรมที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งทำทนายให้นำไปเปรียบเทียบกับอารยธรรมของบ้านเมืองตน ทำให้แผ่ขยายความคิดของตนไปสู่ผู้อื่นหรือรับเอาความคิดของผู้อื่นมาใคร่ครวญ ทำให้สามารถเรียนรู้เทคนิคใหม่ ๆ ในเรื่องการค้าขายและอุตสาหกรรมและเป็นสื่อ มนุษย์สัมพันธ์ระหว่างชาวโลก การศึกษาเรียนรู้ในสิ่งแปลกใหม่เหล่านี้อาจส่งผลสะท้อนมายังความคิดและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เช่น การได้พบปะคนต่างชาติต่างวัฒนธรรม การได้พบขนบธรรมเนียมประเพณีใหม่ ๆ การเข้าไปอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เรียกร่องคตินิยม (Convention) ใหม่ ซึ่งจะเรียกร่องให้นักท่องเที่ยวปรับพฤติกรรมเดิมของตนให้เหมาะกับท้องถิ่นนั้น สภาพเช่นนี้ย่อมส่งผลต่อภาวะทางจิตของนักท่องเที่ยวที่จะต้องสร้างมนุษย์สัมพันธ์ที่ตีระหว่างตัวเขากับสิ่งเหล่านี้ในขณะเดียวกันคนในท้องถิ่นอาจจะต้องปรับตัวหรือได้รับผลกระทบด้านค่านิยมทางสังคมไปด้วย

มนัส สุวรรณ (2530 : 19) กล่าวถึงการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่แรกเริ่มเดิมทีนั้นคงมิได้มีอะไรเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจโดยตรง จุดประสงค์สำคัญของผู้ท่องเที่ยวอาจมุ่งหวังเพียงเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด และความเหน็ดเหนื่อยจากการประกอบอาชีพหรืองานประจำ เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น การดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของชีวิตก็เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัวผลที่ตามมาประการหนึ่ง คือ ความต้องการที่จะพักผ่อนและ/หรือประกอบกิจกรรมนันทนาการมีมากขึ้น

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2542 : 4) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวหมายถึง การเดินทางเพื่อความเพลิดเพลิน และพักผ่อนหย่อนใจ และเป็นการเดินทางที่มีเงื่อนไข 3 ประการ คือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- 1.) เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว แต่ไม่ใช่เป็นการตั้งรกรากอยู่ประจำ
- 2.) การเดินทางนั้นเป็นไปด้วยความสมัครใจ หรือความพึงพอใจของผู้เดินทางเองไม่ใช่เป็นการถูกบังคับ
- 3.) เดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ได้ เพื่อไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

ดังนั้นตามความหมายนี้การท่องเที่ยวจึงมีขอบเขตที่กว้าง มิได้หมายถึงการเดินทางเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อความสนุกสนาน แต่การเดินทางเพื่อการหาความรู้ เพื่อไปเล่นกีฬา ตลอดจนเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง ก็นับได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวได้ทั้งสิ้น

จากแนวความคิดข้างต้น อาจสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มีมานานหลายศตวรรษ เป็นกิจกรรมสังคมเชิงมนุษย์สัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจ การพักผ่อนหย่อนใจ และการเรียนรู้ แต่เดิมนั้นเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางไปถึงถิ่นใดก็จะปรับตัวเองให้เข้ากับวัตถุประสงค์และสิ่งแวดล้อมของถิ่นนั้น ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งจะเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ให้เข้ากับนักท่องเที่ยวหรืออำนวยความสะดวกอย่างเต็มที่เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามา มาก ๆ ความหมายของนักท่องเที่ยวโดยหลักการนั้นอาจกำหนดได้ด้วยเงื่อนไข คือ เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว ด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้ (สุจารี จันทรสข, 2541 : 10)

1.2 ความสำคัญของการท่องเที่ยว

เสรี วังส์ไพจิตร (2533 : 188-214) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวประกอบด้วยธุรกิจโดยตรงและธุรกิจโดยทางอ้อม หรือธุรกิจสนับสนุนการบริการนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะต่างชาติ คือ เป็นสินค้าที่ไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่า เป็นการซื้อเงินตราต่างประเทศ โดยการขายสินค้า คือ บริการต่าง ๆ ซึ่งผลประโยชน์จะตกอยู่ในประเทศเพราะก่อให้เกิดอาชีพหลายแขนง นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังเป็นการพักผ่อนคลายความตึงเครียด และใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวาง และสรุปไว้ได้ดังนี้

- 1.2.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้
- 1.2.2 การท่องเที่ยวแก้ปัญหาการขาดดุลการค้าและดุลการชำระเงินต่างประเทศ
- 1.2.3 การท่องเที่ยวเพิ่มรายได้จากการจัดเก็บภาษี คือนักท่องเที่ยวต้องจ่ายภาษีต่าง ๆ เช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม และจะต้องจ่ายภาษีเมื่อซื้อสินค้าและบริการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.2.4 การท่องเที่ยวเป็นการกระจายรายได้ไปตามส่วนภูมิภาคของประเทศ

1.2.5 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการจ้างงาน สร้างอาชีพให้กับประเทศ

1.2.6 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการหมุนเวียนเงินตราอย่างกว้างขวางและกระตุ้นการผลิตและการลงทุนในอัตราสูง จึงเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจอย่างยิ่ง เพราะนอกจากค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวจะมีผลโดยตรงต่อผู้จัดการและธุรกิจต่าง ๆ แล้วยังช่วยสร้างงาน สร้างอาชีพอีกมากมายด้วย

1.2.7 การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่มีขีดจำกัด ไม่มีปัญหาเรื่องการผลิตและไม่มีกำหนดโควตาการจำหน่าย กล่าวคือ การผลิตไม่ขึ้นกับสภาพดินฟ้าอากาศ หรือเครื่องไม้เครื่องมือโดยเฉพาะเจาะจงเหมือนกับการผลิตในสาขาอื่น ๆ การท่องเที่ยวสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา

1.3 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน คือ ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว บริการการท่องเที่ยว และตลาดการท่องเที่ยว แต่ละองค์ประกอบจะมีองค์ประกอบย่อย ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน ความแตกต่างของแต่ละรูปแบบการท่องเที่ยวจึงอยู่ที่ความแตกต่างในองค์ประกอบย่อย และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั่นเอง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2529 : 2-7)

1.3.1 แหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resource) หรือทรัพยากรการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวเป็นทรัพยากรที่สำคัญ จัดเป็นอุปทานการท่องเที่ยว ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวซึ่งแสดงออกถึงประเพณีต่าง ๆ แหล่งท่องเที่ยวซึ่งแสดงถึงความงดงามในรูปแบบต่าง ๆ ของภูมิประเทศ แหล่งท่องเที่ยวที่ให้ความบันเทิง และแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะตัว สำหรับในประเทศไทย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้แบ่งแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์โบราณคดี และแหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่ให้ความบันเทิงนั้นจัดเป็นส่วนส่วนหนึ่งในสถานบริการนักท่องเที่ยว

1.3.2 บริการการท่องเที่ยว (Tourism service) บริการที่รองรับการท่องเที่ยวเป็นอุปทานประเภทหนึ่ง ซึ่งไม่ได้เป็นจุดหมายปลายทางหลักของนักท่องเที่ยว แต่เป็นบริการที่รองรับให้เกิดความสะดวกสบายและความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งในบางโอกาสอาจเป็นดึงดูดใจได้เช่นกัน บริการการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ที่พัก อาหาร แหล่งจำหน่ายสินค้า แหล่งบันเทิง แหล่งกิจกรรมและแหล่งบริการอื่น ๆ ทั้งนี้รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นอื่น ๆ ด้วย

1.3.3 ตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market or Tourist) ตลาดการท่องเที่ยวเป็นการแสดงออกของอุปสงค์ที่มีความปรารถนาในการท่องเที่ยวจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เพื่อเข้าร่วมใน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งในกระบวนการจัดการได้หมายรวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาการชาย และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวด้วย

1.4 มูลเหตุจูงใจที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยว

ในการพิจารณาวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายในการท่องเที่ยว นั้น มีอาจจะเลยความจริงที่ว่าโดยปกติบุคคลเดินทางท่องเที่ยวมักมีเหตุจูงใจมากกว่าหนึ่งอย่างเสมอ ในการศึกษาเรื่องวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายในการเดินทางท่องเที่ยว นั้น Robert W. McIntosh (อ้างถึงใน วิชาทิววงษ์บริสุทธิ, 2536 : 14) ได้ใช้คำว่า "มูลเหตุจูงใจ" อธิบายเหตุจูงใจต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการเดินทางเพื่อจุดมุ่งหมายต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งได้จำแนกเป็น 4 ประการ คือ

1.4.1 มูลเหตุจูงใจทางด้านร่างกายหรือกายภาพ ในลักษณะนี้หมายถึง ความต้องการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนร่างกาย เช่น เข้าร่วมกิจกรรมทางกีฬา หรือรักษาสุขภาพ เช่น พักผ่อนตากอากาศชายทะเล หรือร่วมกิจกรรมเพื่อความบันเทิงต่าง ๆ

1.4.2 มูลเหตุจูงใจทางด้านวัฒนธรรม ในลักษณะนี้หมายถึง ความต้องการที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ในประเทศอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้าน ศิลปวัฒนธรรม นาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ จิตรกรรม ประติมากรรม หรือวิถีชีวิต และประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น

1.4.3 มูลเหตุจูงใจทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ในลักษณะนี้หมายถึง ความต้องการที่จะพบปะกับผู้คนใหม่หรือการพบเพื่อนเก่า หรือญาติพี่น้อง รวมไปถึงการหลบหนีจากสภาพชีวิตประจำวันอันจำเจซ้ำซาก ครอบครัวและเพื่อนบ้านเพื่อไปพบและทำความรู้จักกับเพื่อนใหม่

1.4.4 มูลเหตุจูงใจทางด้านความสามารถและเกียรติภูมิ ในลักษณะนี้หมายถึง ความต้องการที่จะพัฒนาตัวเองให้มีฐานะและเกียรติภูมิสูงขึ้น การเดินทางในลักษณะนี้จะเป็นในด้าน การศึกษา การประชุม และการติดต่อทางธุรกิจ เป็นต้น ที่จะเป็นการช่วยยกระดับสถานภาพหรือเกียรติยศชื่อเสียงของตนให้สูงขึ้น

1.5 ประโยชน์ของการท่องเที่ยว (นิคม จารุมณี, 2535 : 4)

1.5.1 ด้านเศรษฐกิจ

1.) การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ เป็นเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศเป็นจำนวนมาก

2.) รายได้จากการท่องเที่ยวจะมีผลทบทวีคูณในการสร้างรายได้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ซึ่งจะทำให้ผลผลิตส่วนรวมของประเทศมีค่าทวีกว่า 2 เท่าตัว

3.) การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการหมุนเวียนและการกระจายรายได้ไปสู่ภูมิภาค เมื่อเกิดการเดินทางท่องเที่ยวเข้าไปสู่แหล่งท่องเที่ยวในชนบทการพัฒนาความเจริญก็จะไปถึงภูมินาคนั้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ในท้องถิ่น เช่น โรงแรม ภัตตาคาร ร้านค้า สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีผู้ลงทุนในหลาย ๆ รูปแบบทำให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพอย่างกว้างขวาง เป็นการสร้างรายได้สู่ประชาชนอย่างแท้จริง

4.) การท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและนำเอาทรัพยากรของประเทศโดยเฉพาะของท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในอัตราที่สูงในรูปของการผลิตสินค้าพื้นเมืองและสินค้าของที่ระลึก ตลอดจนการบริการในท้องถิ่นนั้น ๆ

5.) การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่สิ้นเปลืองวัตถุดิบ ผลผลิตขายได้ตลอดเวลา สดแต่ความเหมาะสมและความสามารถของผู้ขาย

6.) การท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นให้เกิดการผลิตหมุนเวียนเป็นวงจรภายในประเทศ ทำให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพของประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นการลดการว่างงานลง ประชากรมีรายได้เพิ่มขึ้นซึ่งส่งผลให้รัฐบาลได้รับรายได้เป็นภาษีอากรประเภทต่าง ๆ

1.5.2 ทางด้านสังคม

1.) การท่องเที่ยวมีส่วนส่งเสริมความสัมพันธ์ของมนุษยชาติ ก่อให้เกิดสันติภาพ ความเป็นมิตรไมตรี และความเข้าใจอันดีระหว่างเจ้าของบ้านและผู้มาเยือน

2.) การท่องเที่ยวมีบทบาทในการพัฒนา สร้างสรรค์ความเจริญทางด้านสังคม ให้เกิดแก่ท้องถิ่น ทำให้มีการก่อสร้างสิ่งใหม่ ๆ มีการลงทุนทางด้านการผลิตเพื่อรองรับการบริการแก่ผู้มาเยือนท้องถิ่น ทำให้ประชาชนมีรายได้จากการมีงานทำ จึงทำให้อยู่ดีกินดีมีความสุขโดยทั่วกัน

3.) การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ความสำนึกและตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ ก่อให้เกิดความรู้สึกรักหวงแหนและรักผืนแผ่นดินที่อยู่อาศัยของตน

4.) การท่องเที่ยวช่วยขจัดความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท ช่วยจัดปัญหาการหลังไหลและเคลื่อนย้ายเข้ามาหางานทำหรือเลี้ยงชีพในเมืองของประชาชนในชนบท

5.) การท่องเที่ยวช่วยให้ประชาชนในชนบทรู้จักการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ รู้จักการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมาผลิต และประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ในรูปของสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกไว้สำหรับขายผู้มาเยือนเป็นการหารายได้มาจุนเจือครอบครัวเพิ่มขึ้น

1.6 ความเจริญเติบโตของการท่องเที่ยวไทย

จากทศวรรษที่ผ่านมา จำนวนนักท่องเที่ยวนานาชาติที่มาเยือนประเทศเพิ่มขึ้นถึง 5 เท่า จาก 1.2 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2518 เป็น 7 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2538 แต่จำนวนนี้เท่ากับประมาณร้อยละ 1 ของนักท่องเที่ยวของโลกเท่านั้น ดังนั้นประเทศไทยยังมีโอกาสขยายตลาดนักท่องเที่ยวนานาชาติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อีกมาก และการที่ประเทศไทยอยู่ในตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ระหว่างแหล่งท่องเที่ยวที่มีความมหัศจรรย์ของโลกในประเทศจีนและอินเดีย รวมทั้งตั้งอยู่ในเส้นทางที่เชื่อมซีกโลกภาคเหนือและภาคใต้ ประเทศไทยจึงอยู่ในสถานะที่จะได้ประโยชน์จากการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวนานาชาติในภูมิภาคเหล่านี้ และการได้รับประโยชน์จากการเป็นสมาชิกของกลุ่มอาเซียนโดนการส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกันในปี พ.ศ. 2543 คาดว่าจะมีนักท่องเที่ยวภายในประเทศปริมาณเพิ่มขึ้น 2 เท่าเป็น 97 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2546 (TDRI, มปป.)

1.7 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Tourism Industry) หรืออาจเรียกว่าเป็นอุตสาหกรรมบริการ (Hospitality Industry) ที่มีความสัมพันธ์กับการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิตด้วยการใช้ระบบกลไกทางการตลาด ผลผลิตที่เกิดขึ้นเป็นรูปแบบของการบริการ (Service) ประเภทต่าง ๆ จึงอาจเรียกได้ว่าเป็นผลผลิตที่ไม่มีตัวตน (Intangible Product) นับตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาประเทศไทยส่งสินค้าออกทางการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก จนกระทั่งปี พ.ศ.2530 ซึ่งเป็นปีที่ประเทศไทยประชาสัมพันธ์ “ปีการท่องเที่ยวไทย” ปริมาณของนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ และนักท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มปริมาณสูงขึ้น ส่งผลทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวที่สำคัญต่อเศรษฐกิจสังคม และการเมือง ดังต่อไปนี้

1.7.1 อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสร้างรายได้และพัฒนาระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ

1.7.2 รายได้ที่เกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เกิดการกระจายไปสู่พื้นที่และประชากรในแหล่งท่องเที่ยว

1.7.3 เป็นการกระตุ้นให้นำทรัพยากรทางการท่องเที่ยวมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคม และรักษาสีงแวดล้อม

1.7.4 เป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม เพื่อเป็นสิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว

1.7.5 อุตสาหกรรมท่องเที่ยวก่อให้เกิดความมีเสถียรภาพทางการเมือง และการส่งเสริมให้เกิดสันติภาพระหว่างมนุษยชาติ

ปัจจุบันอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Tourism Industry) มีองค์ประกอบหลักสำคัญ 3 ด้านคือ รัฐบาล รัฐวิสาหกิจ และเอกชน โดยเฉพาะองค์ประกอบด้านธุรกิจมีหลายประเภทด้วยกันทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรง และธุรกิจที่เกี่ยวข้องด้านการสนับสนุนต่าง ๆ ทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของประเทศ รัฐบาลให้ความสำคัญกับการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นนโยบายหลักที่สำคัญประการหนึ่ง และพยายามจัดมาตรการกระบวนกรวางแผนดำเนินงาน เพื่อขยายอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศให้มีความหลากหลาย เพื่อสร้างความหลากหลาย เพื่อสร้างรายได้ของประเทศโดยรวมเพิ่มขึ้น ดังนั้น อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และจากอดีตที่ผ่านมาการพิจารณาเรื่องการท่องเที่ยว หรืออุตสาหกรรมท่องเที่ยว จะคิดถึงมิติในด้านเศรษฐศาสตร์เพียงด้านเดียว ดังนั้นเมื่อมีการทำให้การท่องเที่ยวมีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมเชิงเศรษฐกิจ ภาครัฐใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการแสวงหารายได้เป็นรูปแบบเงินตราต่างประเทศเพื่อลดการขาดดุลการค้า การสร้างงาน สร้างอาชีพ และกระจายรายได้ นอกเหนือจากมิติทางด้านเศรษฐศาสตร์ยังประกอบไปด้วยมิติทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อประเทศชาติ ในปี ค.ศ. 1995 องค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) ได้รายงานว่าการท่องเที่ยวสามารถสร้างงานได้ 212 ล้านงาน และจะเพิ่มขึ้นเป็น 383 ล้านงานในปี ค.ศ. 2005 และในปี ค.ศ. 2000 จะมีนักท่องเที่ยวนานาชาติถึง 650 ล้านคน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

จากแผนการพัฒนากการท่องเที่ยว ค.ศ. 2000 ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยพยายามนำเสนอสิ่งสำคัญที่สุดของการท่องเที่ยว โดยให้การท่องเที่ยวไทยดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของความเป็นไทยในระดับมาตรฐานสากล (World Class) ทั้งในด้านของแหล่งท่องเที่ยว การให้บริการและสิ่งแวดล้อมอย่างสมบูรณ์ ส่งผลโดยรวมด้านบวกต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศชาติ โดยมีเป้าหมายให้พัฒนากการท่องเที่ยวไทยไปในทิศทางที่ช่วยอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนได้ระดับมาตรฐานสากล เพื่อให้การท่องเที่ยวสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาเงินตราต่างประเทศ การกระจายรายได้และอาชีพสู่ท้องถิ่นอย่างทั่วถึง จึงทำการวิเคราะห์แนวโน้มทางการตลาดด้านการท่องเที่ยวสามารถกำหนดให้ประเทศไทยเป็น Treasures for the Pleasure of the World ด้วยการนำเสนอให้ประเทศไทยเป็น แหล่งรวมหรือชุมทรัพย์แห่งความรื่นรมย์ที่โลกแสวงหา และเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับการพักผ่อนทั้งร่างกายและจิตใจอย่างแท้จริง เพื่อหลีกเลี่ยงจากความสับสนวุ่นวายของการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในสังคม โดยปี พ.ศ.2543 จะใช้ Amazing Thailand เป็น Brand Image และสินค้าทางการท่องเที่ยวที่พร้อมเสนอขายปี ค.ศ.2000 มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วนคือ (รุ่ง กาญจนวิโรจน์, 2542)

- 1.) แหล่งท่องเที่ยว
- 2.) กิจกรรมทางการท่องเที่ยว
- 3.) บริการทางการท่องเที่ยว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.) แหล่งท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1.1) แหล่งท่องเที่ยวเดิมที่พร้อมเสนอขาย รวมทั้งสิ้น 1,680 แหล่งทั่วประเทศ โดยแบ่งออกเป็น ประเภทธรรมชาติ 728 แหล่ง ประเภทประวัติศาสตร์/โบราณสถานวัตถุ/ศาสนา 643 แหล่ง และประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณี/กิจกรรม 309 แหล่ง

1.2) แหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่พร้อมเสนอขาย ประกอบด้วย

1.2.1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย รวมทั้งสิ้น 92 แหล่งทั่วประเทศ

1.2.2) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) รวมทั้งสิ้น 89 แหล่งทั่วประเทศ

1.2.3) สินค้าทางการท่องเที่ยวประเภทสุขภาพ (Health Tourism)

2.) กิจกรรมทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

กิจกรรมปี 2542 Amazing Thailand 1999, กิจกรรมรอง 10 งาน, กิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ, กิจกรรมต้อนรับปี 2000, กิจกรรมท่องเที่ยวแหล่งมรดกโลก เป็นต้น

3.) ด้านบริการทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

3.1) การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว

3.2) การอำนวยความสะดวกต่อนักท่องเที่ยว

3.3) การส่งเสริมและยกระดับมาตรฐานสินค้า

3.4) ความปลอดภัยและให้ความคุ้มครองแก่นักท่องเที่ยว

3.5) การคืนภาษีมูลค่าเพิ่มให้กับนักท่องเที่ยว

ดังนั้นจากลักษณะสินค้าทางการท่องเที่ยวที่พร้อมเสนอขายให้กับนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศในปี ค.ศ. 2000 ทั้ง 3 องค์ประกอบดังกล่าวข้างต้น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์การผจญภัย และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยถือเป็นผลผลิตใหม่ที่ยังไม่เป็นที่รู้จักมากนักโดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน และส่งผลกระทบต่อสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เป็นวิถีทางหนึ่งซึ่งส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองได้ สามารถรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบนิเวศให้คงสภาพนานที่สุดด้วยการสร้างจิตสำนึกและตระหนักในความรักความหวงแหน และเข้าใจสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนนั้น ๆ

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ ที่กำลังได้รับความสนใจอย่างมากในต่างประเทศเช่น ประเทศเยอรมนี (สร์สวดี อาสาธรพกิจ, 2540 อ้างถึงในเดชา ไต้สูงเนิน, 2543) ในประเทศมาเลเซียและประเทศอินโดนีเซีย มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างจริงจัง ส่งผลให้ประเทศไทยเริ่มเห็นความสำคัญ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในปี พ.ศ. 2540 โดยกรมส่งเสริมการเกษตรได้มีโครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้อนรับปีท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2541-2542 (Amazing Thailand 1998-1999) ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการท่องเที่ยวประเภทดังกล่าวขึ้น ส่งผลให้เกิดการแก้ไขปัญหาการว่างงานของคนในชนบท อันเนื่องมาจากเศรษฐกิจภายในประเทศและเป็นการกระจายรายได้อีกทางหนึ่ง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2541, อ่างถึงโนเดชา ใต้สูงเนิน, 2543) ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอาจถือได้ว่าเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้ความสนใจควบคู่ไปในการทำการเกษตร รวมถึงการพักผ่อนในบรรยากาศวิถีชีวิตแบบชนบท โดยที่เราใช้ภูมิปัญญาทางการเกษตรที่มีอย่างช้านานและมีความเหมาะสมทางด้านสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม ทำให้ประเทศไทยมีความได้เปรียบทางศักยภาพของการท่องเที่ยวประเภทนี้อย่างมาก

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 ได้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างความเข้มแข็งในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวิถีของชุมชนในท้องถิ่น ให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามาบริหารจัดการตั้งแต่ระดับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จนถึงระดับหมู่บ้าน ในการเข้าร่วมการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตให้มากที่สุด โดยที่ชุมชนท้องถิ่นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดี เพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวและความเข้าใจอันดีระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว และเพื่อเตรียมพร้อมการป้องกันผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่อาจเข้าไปเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและภูมิปัญญาที่สะสมมาตั้งแต่โบราณและชุมชนท้องถิ่นจะต้องได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในลักษณะเชิงบวก เพื่อนำไปพัฒนาหมู่บ้านของตนเองต่อไป

2. การท่องเที่ยวแนวใหม่

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญของคนในท้องถิ่นในการเข้ามาบริหารและจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งต้องพึงระวังว่า การท่องเที่ยวเป็นดาบสองคม หากไม่ระมัดระวังแทนที่จะเป็นประโยชน์อาจเป็นโทษมหันต์ก็เป็นได้ จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการในการส่งเสริมองค์กรอย่างระมัดระวังรอบคอบ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในเป้าหมาย ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

รวมทั้งก่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม และพัฒนาองค์กรชุมชนให้เข้มแข็งสามารถจัดการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง

2.1 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ยูวดี นิรัตน์ตระกุล (2538 : 50) ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หรือ Eco-Tourism นั้น คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ต้องใช้ทุนธรรมชาติอย่างมีข้อยกเว้นและให้มีความมั่นคง ยั่งยืน และในท้ายที่สุดจะต้องคืนทุนต่อสังคม ในที่นี้หมายถึง การให้ท้องถิ่นได้มีโอกาสตั้งแต่เริ่มรับรู้ ตัดสินใจมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์เหล่านี้ถือเป็นกระบวนการที่สมบูรณ์พิจารณาทั้งในเรื่องทุนธรรมชาติและทุนทางสังคม ซึ่งมีผลต่อทางเศรษฐกิจที่ดำรงอยู่ได้

นอกจากนี้ ยูวดี นิรัตน์ตระกุล (2538 : 53) ได้กล่าวถึงความหมายที่เป็นสาระสำคัญของ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังนี้

- 1.) แหล่งท่องเที่ยวที่จะส่งเสริมและพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรเป็นพื้นที่ ธรรมชาติ ที่มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม และอาจรวมไปถึงแหล่งทาง ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ธรรมชาตินั้นด้วย
- 2.) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการท่องเที่ยวที่ทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติโดยตรง และระบบนิเวศ โดยเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายหรือทำให้ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม
- 3.) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส หรือมีประสบการณ์กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติโดยตรง และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่ง นอกจากจะได้รับความพึงพอใจแล้ว ยังเป็นการเสริมสร้างจรรยาบรรณด้านสิ่งแวดล้อมเชิงบวกด้วย
- 4.) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติและ การอนุรักษ์ธรรมชาติ ในขณะเดียวกันจะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม
- 5.) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะมุ่งเน้นที่คุณค่าธรรมชาติหรือลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวไม่ใช่นั่นที่การเสริมแต่งหรือพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

2.1.1 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

สุรเชษฐ์ เศรษฐมาต (2538 : 27-28) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือปรัชญา 4 ประการ คือ

1.) Ecologically Sensitive

หมายถึงจิตสำนึก หรือความรับผิดชอบต่อที่มีต่อระบบนิเวศ ผู้รับผิดชอบ ได้แก่ ผู้ประกอบการ หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับพื้นที่ นักท่องเที่ยว และผู้ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม

ท่องเที่ยวในส่วนต่าง ๆ เพราะฉะนั้นการจัดการ “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” จึงต้องนำส่วนประกอบ (component) ในเรื่องความรับผิดชอบหรือจิตสำนึกผูกติดกับแนวทางหรือการจัดการที่จะจัดทำขึ้น

2.) Low Impact

หมายถึงเกิดผลกระทบน้อยหรือต่ำ ตรงกันข้ามกับการท่องเที่ยวแบบ Mass Tourism ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันซึ่งมีโอกาสที่จะเกิดผลกระทบค่อนข้างสูง เพราะฉะนั้นทำอย่างไรให้การ บริหารและจัดการ “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” เกิดผลกระทบน้อยที่สุด ทั้งนี้หมายถึงไม่ควรจะมีสิ่ง อำนาจความสะดวกขนาดใหญ่ ถาวร หรือมีปริมาณค่อนข้างมาก แต่จะเน้นสิ่งอำนวยความสะดวก ขนาดเล็ก มีความสะดวกสบายพอสมควร สอดคล้องผสมกลมกลืนไปกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.) Educational

หมายถึงจะต้องมีบริการข้อมูลข่าวสารเพื่อให้นักศึกษา ให้ความรู้แก่นัก ท่องเที่ยวหรือผู้เข้าไปใช้ประโยชน์ เช่น ศูนย์บริการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ แต่การท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์นั้นควรต้องมีมากกว่าศูนย์บริการ ควรจะมีทางเดินที่เปิดโอกาสให้คนได้ออกไปสัมผัส เรียนรู้ ธรรมชาติ มีเอกสารข้อมูลพกติดตัวไปเป็นคู่มือในการเดินทางศึกษาหาความรู้ เช่น คู่มือดูสัตว์ ดูนก ดูพืชพรรณ ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของธรรมชาติที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่นั้น ซึ่งเป็นหน้าที่ของหน่วย งานรับผิดชอบ ได้แก่ กรมป่าไม้ หรืออุทยานแห่งชาติ จะต้องเป็นผู้ดำเนินการให้ความรู้ การศึกษาโดย เฉพาะอย่างยิ่งประเด็นที่สำคัญของระบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นจะต้องมีมัคคุเทศก์ที่มีคุณภาพ ด้วย

4.) Local Benefit

หมายถึง การกระจายรายได้ไปสู่คนท้องถิ่น คือเปิดโอกาสให้คนท้องถิ่นเข้า มามีส่วนร่วมในการจัดการ ให้บริการการท่องเที่ยว ตั้งแต่ระบบที่พักอาหาร สิ่งอำนวยความสะดวก ต่าง ๆ จนกระทั่งการเป็นมัคคุเทศก์ ผู้นำทาง หรือผู้ให้บริการระหว่างที่นักท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่ นอกจากนั้นคนท้องถิ่นจะต้องได้รับผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการท่องเที่ยวอีกด้วย

2.1.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ยุวดี นีรัตน์ตระกูล (2538 : 51) ได้กล่าวถึงแนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้น โดยมีสาเหตุมาจากแนวโน้ม 2 ประการมาบรรจบกัน คือ

1.) แนวโน้มเรื่องการอนุรักษ์

การที่ประชากรเพิ่มขึ้นและภาวะทางเศรษฐกิจถดถอยในหลายประเทศ กิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ การตัดไม้ทำลายป่า การทำเหมืองแร่ และการเกษตรเกิดขึ้นภายในและ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บริเวณทั่วไป ซึ่งส่วนใหญ่จะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ จนทำให้ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมและผลที่ตามมาก็คือ ความไม่ยั่งยืนของการพัฒนาเศรษฐกิจ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย จึงได้พยายามผสมผสานเรื่องของการอนุรักษ์เข้ากับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ โดยการให้ประโยชน์พื้นที่อนุรักษ์ที่จัดตั้งขึ้นก่อนหน้าแล้ว และที่กำลังประกาศจัดตั้งขึ้นให้เป็นแหล่งพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปกับการสงวนรักษาระบบนิเวศตามธรรมชาติ ทั้งนี้ โดยการส่งเสริมเรื่องการท่องเที่ยวในบริเวณพื้นที่อนุรักษ์ อย่างเช่นอุทยานแห่งชาติ ด้วยความเชื่อว่าการท่องเที่ยวในพื้นที่อนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติเป็นทางเลือกหนึ่งที่เปิดโอกาสให้มีการจ้างงานและสร้างรายได้จำนวนมาก ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างแรงจูงใจทางเศรษฐกิจให้แก่ราษฎรในชนบท เพื่อจะได้ตระหนักถึงความสำคัญและหันมาช่วยกันสนับสนุนการสงวนรักษาพื้นที่อนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนเป็นแรงผลักดันให้กลุ่มอนุรักษ์และประชาชนทั่วไปยอมรับทั่วกันว่า การท่องเที่ยวมีการวางแผนที่ดีจะมีศักยภาพใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการอนุรักษ์อุทยานแห่งชาติและพื้นที่อนุรักษ์ประเภทอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

2.) แนวโน้มเรื่องการท่องเที่ยว

สำหรับแนวโน้มเรื่องการท่องเที่ยวนั้น ปรากฏค่อนข้างแจ่มชัดในระยะ 7-8 ปีที่ผ่านมา มนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงวิธีการใช้เวลาว่างในการเดินทางท่องเที่ยวโดยมีแนวโน้มว่าต้องการการท่องเที่ยวแบบผจญภัยเข้าไปมีส่วนร่วมและสัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริง นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังอยากที่จะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสถานที่ที่ไปเยือนตั้งแต่เรื่องระบบนิเวศไปจนถึงชนิดพันธุ์พืช และสัตว์ที่หายากหรือกำลังจะสูญพันธุ์ และประเด็นปัญหาด้านการอนุรักษ์ เช่น การสูญเสียทรัพยากรป่าไม้ การลักลอบล่าสัตว์ป่า ฯลฯ ดังจะเห็นได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มสูงขึ้นตามลำดับ ตามอุทยานแห่งชาติและพื้นที่อนุรักษ์อื่น ๆ ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ สาเหตุสำคัญจากการตื่นตัวและให้ความสนใจเกี่ยวกับคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัญหาเกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

จากแนวโน้มสองประการดังกล่าวข้างต้นมาบรรจบกันส่งผลทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศขึ้น ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงมีความหมายมากกว่าการท่องเที่ยวแบบธรรมดา แต่จะหมายรวมไปถึงการท่องเที่ยวที่จะต้องมีการอนุรักษ์ควบคู่ไปด้วย

2.2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ที่มุ่งให้เกิดการดูแลสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว จึงมีผู้กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้ขึ้นมากมาย พอจะยกตัวอย่างได้ดังนี้

Elizabeth Boo (1991 : 4-8) เป็นผู้คลุกคลีกับงานวิจัยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลาตินอเมริกา และเกาะคาริบเบียน ได้ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศหมายถึง การท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์อันเนื่องมาจากมีรายได้สำหรับดูแลพื้นที่ การสร้างงานให้ชุมชนท้องถิ่นและการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

Commonwealth Department of Tourism (1993) ประเทศออสเตรเลีย ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวธรรมชาติที่ครอบคลุมถึงสาระด้านการศึกษา การเข้าใจธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและมีการจัดการเพื่อรักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืน”

Gardner ,T. and Mc Arthur S. (1994) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง “การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มุ่งสนใจให้โอกาสศึกษาเรียนรู้ ขณะเดียวกันก็เอื้อประโยชน์ต่อท้องถิ่นพร้อมทั้งรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจที่ยั่งยืน”

ภราเดช พยัคควิเชียร (2539 : 5) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น มีขอบเขตซึ่งจำกัดโดย รูปแบบและสถานที่ตลอดจนในเรื่องกลุ่มนักท่องเที่ยว

จากความหมายข้างต้น บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 12) สรุปความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยมีการให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้อง และให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่น และสร้างจิตสำนึกให้ทุกฝ่ายร่วมกันรับผิดชอบต่อระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

2.2.1 แนวความคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542 : 12-15)

ในปัจจุบันแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในการตระหนักถึงการพัฒนากการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม โดยก่อให้เกิดกระแสสำคัญ 2 ประการขึ้นพร้อมกันคือ กระแสความต้องการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น และขณะเดียวกันเกิดกระแสต้องการเร่งรัดให้มีการเสนอขายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้นด้วย ซึ่งกระแสสำคัญทั้ง 2 ประการนี้ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดการพัฒนาและการตลาดของการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก อันจะช่วยอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมให้ยั่งยืนตลอดไป จึงเป็นสาเหตุสำคัญให้เกิดการจัดประชุมนานาชาติด้านสิ่งแวดล้อม และพัฒนา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบยั่งยืนขึ้น ณ เมืองแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดา เมื่อเดือนมีนาคม ปี ค.ศ. 1990 (พ.ศ.2533) จากผลของการประชุมครั้งนี้ ได้ให้คำจำกัดความของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ว่า " เป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ในขณะเดียวกัน ก็ปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลัง จึงมีความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจและสังคม และสุนทรียภาพพร้อมกับรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และระบบนิเวศได้ด้วย" จากคำจำกัดความดังกล่าว สามารถนำมาแปลเป็นหลักการเบื้องต้น เพื่อสร้างกรอบนโยบายและแนวทางการปฏิบัติของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้ 10 ประการ ดังต่อไปนี้ คือ

- 1.) มุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างจริงจังก่อน แล้วจึงพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างประเทศอย่างค่อยเป็นค่อยไปภายหลัง เพื่อให้เหมาะสมกับระบบสาธารณูปโภคที่รองรับเป็นสำคัญ
- 2.) มุ่งให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโครงการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่
- 3.) มุ่งพิจารณาอย่างรอบคอบถึงขอบเขตที่เหมาะสมของการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับทุก ๆ ด้าน ทั้งนี้ควรพยายามผลักดันให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่นั้น ๆ
- 4.) มุ่งให้ข้อมูลทางการท่องเที่ยวอย่างเพียบพร้อมแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย
- 5.) มุ่งใช้วัสดุและผลผลิตในท้องถิ่น เพื่อช่วยลดดุลการค้ากับต่างประเทศได้ทางหนึ่งและเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย
- 6.) มุ่งกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นเพื่อนำรายได้เข้าท้องถิ่นนั้นให้มากที่สุด อันจะเป็นประโยชน์ในระยะยาวของชุมชนในท้องถิ่น
- 7.) มุ่งจ้างงานในท้องถิ่น โดยส่งเสริมรูปแบบของงานที่น่าสนใจ และได้รับผลตอบแทนสูงให้แก่ชุมชนท้องถิ่นนั้น
- 8.) มุ่งพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น อันจะช่วยยกระดับการบริการการท่องเที่ยวให้สูงขึ้น
- 9.) มุ่งรักษาคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นให้อยู่รอดในระยะยาว เพื่อเป็นแหล่งรองรับการท่องเที่ยวตลอดไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

10.) มุ่งทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคระหว่างภาครัฐกิจการท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และรัฐบาล

จากกรอบนโยบายและแนวทางปฏิบัติ 10 ประการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนดังกล่าวข้างต้น ทำให้ประเทศต่าง ๆ พยายามคิดหารูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ เพื่อไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นเหตุให้มีการจัดประชุม Earth Summit ขึ้นที่กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน ค.ศ. 1992 (พ.ศ. 2535) ในที่ประชุมมุ่งเน้นความสนใจของทั่วโลกสู่ประเด็นเรื่องการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม และสรุปบทเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมา เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน จากการประชุมนี้เอง ทำให้เกิดแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเกิดจากกระแสการเรียกร้องหลัก 3 ประการดังต่อไปนี้ คือ

- 1.) กระแสความต้องการของชาวโลกให้เกิดจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกระแสความต้องการของประชาชนทั่วโลกให้เกิดการสร้างจิตสำนึกในแง่การอนุรักษ์ต่อสิ่งแวดล้อมระดับท้องถิ่นจนถึงขอบข่ายกว้างขวางไปทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์ระบบนิเวศ เพื่อคงความหลากหลายทางชีวภาพเอาไว้
- 2.) กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกระแสความต้องการที่มีมากขึ้นในหมู่นักท่องเที่ยวที่ต้องการได้รับความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการท่องเที่ยวมากกว่าความสนุกสนานเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว
- 3.) กระแสความต้องการของชุมชนท้องถิ่นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกระแสความต้องการของชุมชนท้องถิ่นที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อเป็นหลักประกันให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง ชุมชนท้องถิ่นยอมรับในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับ และเพื่อให้เกิดรายได้ที่เหมาะสม

จากกระแสหลักทั้ง 3 กระแสดังกล่าวนี้ ก่อให้เกิดความตื่นตัวในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ขึ้น เพื่อมาทดแทนหรือแข่งขันกับการท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม โดยมีการประยุกต์รูปแบบการท่องเที่ยวที่นำไปสู่กระแสหลักทั้ง 3 หลายรูปแบบ แต่รูปแบบการท่องเที่ยวที่กล่าวถึงกันมากที่สุด คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีแนวความคิดพื้นฐานที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ

- 1.) การใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน คือ ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีจุดมุ่งหมายให้มีการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษที่จะต้องไม่สร้างผลกระทบด้านลบให้แก่สิ่งแวดล้อมในทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้น

เนื่องจากธรรมชาติสิ่งแวดล้อมดั้งเดิมเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศแสวงหาในการเดินทางมาท่องเที่ยว จึงต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืน เพื่อเป็นสิ่งดึงดูดใจ

2.) การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพราะทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว จึงต้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยวไม่ให้ได้รับผลกระทบทางลบจากการใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว จนเกิดสภาพเสื่อมโทรมหรือถูกกระทบให้ด้อยคุณค่าลง ดังนั้นการให้ความรู้ความเข้าใจและการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ชุมชนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ เป็นต้น

3.) การสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศมักเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้และแสวงหาประสบการณ์จากการท่องเที่ยว โดยนิยมเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวยากลำบากและท้าทาย และมักไม่สนใจกับความสะดวกสบายมากนัก แต่จะสนใจกับการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทั้งระดับกว้างและระดับลึก เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ และสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวมากกว่า

4.) การให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม โดยชุมชนท้องถิ่นที่ตั้งอยู่รอบๆ แหล่งท่องเที่ยวควรได้รับการพิจารณาเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อช่วยให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม อันจะก่อให้เกิดการกระจายรายได้ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว เช่น การลงทุนในธุรกิจการท่องเที่ยวขนาดเล็ก การเป็นมัคคุเทศก์ การนำสินค้าที่เป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมาขายแก่นักท่องเที่ยว และการจ้างงานในสวนบริการอื่น ๆ เป็นต้น

เราสามารถนำแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ประการข้างต้นมา สร้างเป็นรูป เพื่อให้เข้าใจง่ายและชัดเจนยิ่งขึ้น ดังภาพที่ 2-1

ภาพที่ 2-1 แนวคิดพื้นฐานที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ที่มา : บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542)

2.2.2 รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542 : 15-16)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่มี
มุ่งเน้นการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกมากกว่าความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวอย่างไรขอเขต โดย
มุ่งจัดการท่องเที่ยวให้มีรายได้และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปตามกระแสเรียกร้องของโลก
เพื่อให้การท่องเที่ยวอยู่ในทิศทางของการสร้างจิตสำนึกเรื่องความห่วงใยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบย่อยด้วยกัน แต่ที่นิยมกันมากมี 3 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 เรียกว่า Principles of Sustainably Design Related to Ecotourism เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เมื่อประมาณ 20 ปีมาแล้ว โดยได้เปลี่ยนหลักการ
ของการสร้างรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวด้านการออกแบบสถาปัตยกรรมในแนวใหม่ ที่ยึดถือ
ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและของสังคมเป็นหลัก ซึ่งมีความตระหนักและสำนึกในการเคารพต่อ
ความหลากหลายทางชีวภาพ ความเป็นเอกภาพของสรรพสิ่ง ความบริสุทธิ์ของอากาศ น้ำ และดิน

รูปแบบที่ 2 เรียกว่า Regional Environmentally Based Tourism Development Planning Model เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในช่วงประมาณ 6-7 ปีที่ผ่านมา โดยได้สร้างรูปแบบของการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของแต่ละท้องถิ่นในระดับมหภาคขึ้น ซึ่งอาจแบ่งพื้นที่ของแต่ละท้องถิ่นออกเป็นเขตต่าง ๆ ตามจุดประสงค์ที่ตั้งใจไว้ เพื่อการพัฒนา เช่น เขตพื้นที่อนุรักษ์ธรรมชาติ เขตพื้นที่รักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตพื้นที่สำหรับนักท่องเที่ยว เขตพื้นที่สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ก็จะได้แผนพัฒนาทุกด้านอย่างกลมกลืนในแผนเดียวกันทั้งแผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมและแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

รูปแบบที่ 3 เรียกว่า Greening Mass Tourism เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในช่วงปัจจุบัน โดยได้ปรับเปลี่ยนการท่องเที่ยวของมวลชนจำนวนมากที่มุ่งจัดการเชิงพาณิชย์แต่เพียงอย่างเดียว มาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวของมวลชน จำนวนมากที่มุ่งจัดการเชิงพาณิชย์พร้อมทั้งอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป ซึ่งมีการสร้างจิตสำนึกให้ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทุกฝ่ายมีความห่วงใยในสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดทำเที่ยวแบบ Greening of Traditional Tours หรือการจัดการโรงแรมแบบ Greening of Hotels เป็นต้น สำหรับประเทศไทยได้ประกาศในปี พ.ศ. 2538 เป็นปี “Thailand 1996 : A New Green Destination in Honour to The King's Golden Jubilee”

2.2.3 ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542 : 16-17)

ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบใดก็ตาม ต่างก็มีลักษณะของการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่ทำให้ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทุกคนยึดหลักเป็นแนวปฏิบัติ เพื่อให้เกิดลักษณะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญอยู่ 8 ประการ คือ

1.) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมด้านชีวภาพ ภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมประเพณี โดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อให้สามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง

2.) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการที่ว่าจะต้องไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือให้กระทบน้อยที่สุด เพื่อส่งผลต่อเนื่องถึงการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3.) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย

4.) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในอันที่จะทะนุถนอมไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัว

5.) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ผู้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและมีผลประโยชน์ โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ผู้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนตัดสินใจและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่การกระจายรายได้

6.) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ โดยยึดหลักที่ว่าจะต้องไม่เกินขีดความสามารถในการรองรับทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านของจำนวนนักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว ชุมชนและสภาพแวดล้อมโดยรอบ

7.) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการตลาดของการบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ธุรกิจบริการท่องเที่ยวเน้นในเรื่องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ

8.) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจต้องการเข้ามาท่องเที่ยวหรือกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้กิจกรรมท่องเที่ยวตรงกับความต้องการของ นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.2.4 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542 : 17)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความแตกต่างกับการท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม โดยที่การท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยมมีแนวความคิดมุ่งพัฒนาเพื่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวที่นั่น ส่วนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นจะมีแนวความคิดมุ่งพัฒนาเพื่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจเช่นเดียวกัน แต่ในขณะเดียวกันก็มุ่งอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวด้วย เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นนั้นมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในรูปคุณภาพชีวิต อันเป็นการตอบสนองของความต้องการของกระแสโลกและแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงก่อให้เกิดองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้น 6 ด้าน ดังต่อไปนี้ ดังภาพที่ 2-2

1.) องค์ประกอบด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว (แหล่งท่องเที่ยว) หมายถึง สถานที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยว หรือผู้คนจากท้องถิ่นอื่นเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวหรือเยี่ยมเยือน รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวด้วย

2.) องค์ประกอบด้านธุรกิจการท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ประกอบธุรกิจด้านบริการ โครงสร้างระดับสูงทางการท่องเที่ยว ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.) องค์ประกอบด้านตลาดการท่องเที่ยว หมายถึง ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยวต่าง ๆ ในลักษณะที่มีคุณประโยชน์ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

4.) องค์ประกอบด้านจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว หมายถึง ความรู้และสื่อความหมายด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่จะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทุกฝ่ายได้ตื่นตัวตอบสนองอย่างดี

5.) องค์ประกอบด้านส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวกับการท่องเที่ยว หมายถึง ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมเพื่อลดผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น และสร้างโอกาสด้านผลประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งสามารถลดผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่นด้วย

6.) องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับผลกระทบด้านก่อให้เกิดผลประโยชน์และด้านก่อให้เกิดผลเสียหายจากการท่องเที่ยว

ภาพที่ 2-2 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา : บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.2.5 จุดมุ่งหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ดังนี้

- 1.) ให้แหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศในพื้นที่ได้รับการอนุรักษ์ พื้นฟู และรักษาระบบนิเวศที่ยั่งยืน โดยคำนึงถึงขีดความสามารถที่รองรับได้
- 2.) ให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการสร้างจิตสำนึกเพื่อรักษาระบบนิเวศ
- 3.) มีการจัดการที่ประสานความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยมีการจัดการกำกับ ดูแล และการประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในทิศทางที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์อย่างเหมาะสม เสริมสร้างชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ประชาชนสามารถรักษาวิถีชีวิตที่ดี มีการเปลี่ยนแปลงด้วยความสมัครใจ
- 4.) มีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐาน ที่สอดคล้องกลมกลืนกับทรัพยากร และรักษาเอกลักษณ์ทางธรรมชาติและสังคมของพื้นที่
- 5.) ให้นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศชาวต่างประเทศที่มีคุณภาพ เดินทางสู่ประเทศไทยให้มากขึ้นและมีนักท่องเที่ยวชาวไทย เดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในประเทศกันมากขึ้น รวมทั้งมีการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

2.2.6 วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กิตติวัฒน์ รัตนดิถก ณ ภูเก็ต (2541 : 44) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความแตกต่างอย่างชัดเจนจากการท่องเที่ยวที่ได้รับการส่งเสริมมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (Conventional Tourism) และสามารถสรุปวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) เพื่อให้เป็นกรอบกำหนดทิศทางการส่งเสริมและการจัดการได้ดังนี้ คือ

- 1.) เพื่อพัฒนาจิตสำนึก (Awareness) และความเข้าใจ (Understanding) ของนักท่องเที่ยวในการทำคุณประโยชน์แก่สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ
- 2.) เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีคุณภาพหรือคุณค่าสูงแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนแหล่งท่องเที่ยว
- 3.) เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่
- 4.) เพื่อดูแลรักษาและคงไว้เพื่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.2.7 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540)

ในกระบวนการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในแต่ละแหล่ง เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ เพลิดเพลิน และมีความสุข จากการท่องเที่ยวหรือนันทนาการนอกเวลาตามปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้ให้ความสำคัญต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวมาก เพราะกิจกรรมต่าง ๆ จะเป็นสื่อกลางนำการท่องเที่ยวไปสู่เป้าหมายได้ด้วยเหตุนี้ กิจกรรมที่เหมาะสมจึงควรเป็นกิจกรรมที่เน้นการศึกษาหาความรู้ในระบบนิเวศ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการได้รับความเพลิดเพลิน ทั้งนี้ต้องเป็นกิจกรรมที่มีผลกระทบน้อยที่สุดหรือเป็นผลกระทบที่สามารถป้องกันหรือแก้ไขได้ ในเรื่องนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงได้จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ดังนี้

1.) กิจกรรมเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติ ได้แก่ การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ส่องสัตว์/ดูนก เทียวถ้ำ/น้ำตก พายเรือแคนู ค่ายกัก แล่นเรือใบ กระดานโต้ลม ดำน้ำดูปะการังตื้นน้ำตื้น และน้ำลึก การตั้งแคมป์ ล่องแพ ซี่ม้า และนั่งช้าง เป็นต้น

2.) กิจกรรมกึ่งนิเวศ เช่น ถ่ายรูป บันทึกภาพและเสียง ศึกษาท้องฟ้า ตกปลา ซักกรยานท่องเที่ยว (เสื้อภูเขา) ปีนไต่เขา เป็นต้น

3.) กิจกรรมทางวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ ได้แก่ การชมความงาม ความเก่าแก่ ลักษณะเฉพาะของแหล่งประวัติศาสตร์ ศึกษาเรียนรู้ประวัติ ความเป็นมาของแหล่งโบราณสถานและประวัติศาสตร์ ศึกษาชื่นชมงานศิลปกรรมและวัฒนธรรม การร่วมเรียนรู้พฤติกรรมของคน และการศึกษาเรียนรู้การผลิตของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง

2.3 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism)

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีมานานแล้วในโลก ยกตัวอย่างในประเทศไทยเยอรมนี เกิดจากการที่ชาวชนบทต้องการที่จะดำเนินกิจกรรมบางอย่างที่รื้อฟื้นกิจกรรมเก่าแก่เพื่อความภาคภูมิใจ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงได้จัดเทศกาลงานละเล่นต่าง ๆ แบบโบราณขึ้นเมื่อมีกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้นก็เริ่มมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาชม เกิดการพัฒนาในบ้านหรือในฟาร์ม นักท่องเที่ยวจากในเมืองซึ่งมีชีวิตความเป็นอยู่แบบชุมชนเมืองมีความต้องการสัมผัสชีวิตที่เรียบง่าย เป็นธรรมชาติต้องการเรียนรู้ในเรื่องการดูแลวัวและฟาร์ม ซึ่งนอกจากจะได้รับความเข้าใจในวัฒนธรรม ความเป็นน้ำใจไมตรีของชาวชนบทอีกด้วย (สร้อยดี อาสาสมัครพกิจ, 2540)

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กล่าวคือ เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการใช้ทรัพยากรการเกษตรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ โดยการใช้กิจกรรมทางการเกษตร การดำรงชีวิตหรือวิถีของประชาชนในท้องถิ่น ความสวยงาม ความสมบูรณ์และความอร่อย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ของพืชพันธุ์และผลไม้ที่เกิดจากการเพาะปลูก สภาพธรรมชาติ ระบบนิเวศน์ที่สวยงาม เน้นสิ่งดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยว

ความเป็นมาของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จากการที่ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตร มีสวนพืชดอก พืชผล และแหล่งปศุสัตว์ ทั่วทุกภูมิภาค สถานที่เหล่านี้แท้จริงมีความน่าสนใจไม่แพ้แหล่งท่องเที่ยวที่รับทราบและคุ้นเคยกันดี จึงเป็นที่มาของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ขยายเส้นทางให้กว้างขึ้น ในอีกลักษณะหนึ่ง การท่องเที่ยวเชิงเกษตร แต่เดิมได้เริ่มจากการที่เรต่างเคยแวะเยี่ยมชมสวนเกษตรของเพื่อนสนิท ในลักษณะกลุ่มใหญ่ ได้รับรู้ ได้เห็นการเพาะปลูก การดูแลเอาใจใส่ การเก็บเกี่ยว ครั้นเมื่อพิจารณาจะพบว่าเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่น่าสนใจ จึงได้มีการพัฒนามาเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (นิรชน กลธรัตน์, 2547)

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นทางด้านการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรมของชาวชนบท โดยเน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดการเรียนรู้ทำให้เกิดประโยชน์ก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชน และตัวเกษตรกร การท่องเที่ยวเชิงเกษตร จะเป็นการอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและผล กระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อม (สรวิศดี อาสาสรรพกิจ, 2540)

สุรเชษฐ์ เศรษฐมาต (2541 : 17) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง "การท่องเที่ยวที่นำนักท่องเที่ยวออกไปสู่พื้นที่ที่เป็นแหล่งพืชไร่พืชสวน ชาวเกษตรกรจะเป็นผู้นำหรืออาจจะมีมัคคุเทศก์นำ แต่จะมีการศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตของเกษตรกรรวมทั้งดำเนินงานในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และบางครั้งนักท่องเที่ยวเองเข้าไปร่วมช่วยเหลือเกษตรกร"

ราไพพรรณ แก้วสุริยะ (2544) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรว่า เป็นการเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์และสัตว์เลี้ยง เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จ และเพลิดเพลินในสวนเกษตร ได้ความรู้ ได้ประสบการณ์ใหม่ บนพื้นฐานความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น

สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543 : 18-20) ได้ทำการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agrotourism) โดยกำหนดคำนิยามของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้หลายวิธี เพื่อนำไปพิจารณาหาผลการศึกษาที่ชัดเจน ดังนี้

1.) การให้นิยามโดยใช้หลักองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ แหล่งหรือสิ่งดึงดูดใจ นักท่องเที่ยว บริการ และนักท่องเที่ยว หมายถึง "การท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมหลักด้านการเกษตรที่สามารถดึงดูดและเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวโดยมีบริการจัดไว้ให้รับรอง เพื่อสนองตอบตามมาตรฐาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ฐานความต้องการของนักท่องเที่ยวให้ได้รับความรู้และเพลิดเพลิน โดยนักท่องเที่ยวมีความสามารถ และยินดีจะจ่ายเพื่อเข้าถึงแหล่งและใช้บริการนั้น”

2.) การให้นิยามโดยใช้หลักการเชิงระบบ ที่ประกอบด้วยปัจจัยที่ใช้ (Input) กระบวนการ (Process) และผลได้ (Output) รวมทั้งผลข้างเคียง (Impact) หมายถึง “การท่องเที่ยวที่ทรัพยากร แหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมเกษตรเป็นหลัก มีการบริหารและการจัดไว้เพื่อบริการนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้แก่เกษตรกร และมีการจัดการผลกระทบ”

3.) การให้นิยามโดยหลักการจัดการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ที่คำนึงถึงการอนุรักษ์ แหล่งท่องเที่ยว ปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชน และระบบบริหารและจัดการที่ดี หมายถึง “การท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการเกษตรเป็นหลัก มีการจัดการโดยใช้หลักการเชิงอนุรักษ์ โดยเกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วม มีการจัดระบบการบริหาร การจัดการคุณภาพ โดยมุ่งให้บังเกิดผลทางด้าน ส่งเสริมการพัฒนาการเกษตร การพักผ่อน การศึกษาทางวัฒนธรรม และการรักษาสภาพแวดล้อม”

ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การเดินทางไปเยือน เยี่ยมชมพื้นที่ที่มีกิจกรรม ด้านการเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยมีการจัดประเภทของการบริการต่าง ๆ ไว้รองรับ เพื่อให้นักท่องเที่ยว ได้รับความรู้ ประสบการณ์และการพักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งเป็นการอนุรักษ์พื้นที่และกิจกรรมการ เกษตรให้มีคุณภาพและยั่งยืนต่อไป

2.3.1 ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1.) จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตรประเภทชุมชนหรือหมู่บ้านเกษตร ดำเนินการใน ลักษณะร่วมกันในลักษณะสมาชิก กลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้าน มีทั้งประเภทที่พักค้างคืนในหมู่บ้านได้ และประเภทระยะสั้นไม่เกิน 1 วัน ในแต่ละจุดจะมีลักษณะเด่นโดยเฉพาะ เช่น หมู่บ้านทำนา หมู่บ้าน ไม้ดอก หมู่บ้านพืชผัก ฯลฯ นอกจากกิจกรรมที่เป็นจุดเด่นแล้วยังมีกิจกรรมอื่น ๆ ที่น่าสนใจ ประกอบด้วย ในหมู่บ้านนักท่องเที่ยวจะแบ่งเขตเพื่อให้เหมาะสมต่อการจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะแบ่ง เขตเพื่อให้เหมาะสมต่อการจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นส่วน ๆ ดังนี้

1.1) บริเวณที่จัดหรือศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเป็นจุดแรกที่นักท่องเที่ยวจะ แวะพัก ผ่อนเที่ยวชมหรือร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ลานจอดรถ ที่พักนักท่องเที่ยว และรับประทานอาหารและเครื่องดื่มที่จำหน่ายสินค้าแปรรูป แปลงรวบรวมผักที่น่าสนใจ

1.2) ส่วนที่เป็นพื้นที่การเกษตรของเกษตรกรในหมู่บ้านเกษตร โดย เกษตรกรเหล่านี้จะได้รับคำแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรเป็นอย่างดีสามารถให้นักท่องเที่ยว เข้าชมหรือร่วมกิจกรรมในพื้นที่ของเกษตรกรแต่ละรายได้

2.) จุดท่องเที่ยวเกษตรประเภทเฉพาะรายบุคคลหรือรายกิจกรรม เป็นจุดท่องเที่ยวเกษตรที่เป็นสวนหรือไร่เนาของเกษตรกรเฉพาะรายใดรายหนึ่ง ส่วนใหญ่เป็นสวนเกษตรที่มีความก้าวหน้าในการเพาะปลูกเฉพาะอย่าง สวนเงาะ สวนทุเรียน สวนมะม่วง สวนลิ้นจี่ สวนลองกอง สวนเกษตรผสมผสาน สวนไม้ดอกต่าง ๆ สวนผักต่าง ๆ จุดท่องเที่ยวเหล่านี้ กรมส่งเสริมเกษตรจะไปช่วยเหลือสนับสนุนด้านเทคโนโลยี และการจัดการให้ดีขึ้น ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดการด้านพืชพันธุ์

3.) จุดท่องเที่ยวเกษตรประเภทเทศกาลหรือปรากฏการณ์ เป็นลักษณะของจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีการจัดงานเทศกาล หรือเป็นปรากฏการณ์ทางการเกษตรที่น่าสนใจในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เช่น ทุ่งดอกทานตะวันบาน ทุ่งดอกปทุมมา เป็นต้น

2.3.2 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถแบ่งได้ 3 ประเภทดังนี้

1.) แบบกิจกรรมรายบุคคล ได้แก่ การนำเที่ยวชมสวนของเกษตรกรรายบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ เช่น สวนทุเรียน มังคุด สวนไม้ดอกไม้ประดับ หรือแม้แต่ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ ทั้งนี้ผู้เยี่ยมชมจะได้รับความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิต การจัดการ การตลาดแล้วยังสามารถซื้อผลผลิตต่าง ๆ ที่ทางสวนจัดขึ้นอีกด้วย

2.) กิจกรรมการท่องเที่ยวตามฤดูกาลหรือเทศกาล เช่น การจัดงานวันทุเรียนโลก งานวันเงาะโรงเรียน ทุ่งทานตะวันบาน ทุ่งดอกปทุมมา ซึ่งการท่องเที่ยวแบบนี้จะมีขึ้นเฉพาะในช่วงที่มีการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการเกษตรเท่านั้น

3.) กิจกรรมการท่องเที่ยวตามชุมชนหรือหมู่บ้านเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรในชุมชนร่วมกันจัดตั้ง บริหาร และจัดการท่องเที่ยว โดยกรมส่งเสริมการเกษตรให้ความร่วมมือสนับสนุนในการจัดทำโครงสร้างทางกายภาพ การจัดภูมิทัศน์ การให้แนวความคิดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพื้นที่และความสามารถของเกษตรกรในชุมชน

2.3.3 ประเภทของกิจกรรมที่จะให้บริการกับนักท่องเที่ยว (ராஹ்ரண க்வுசூரியะ, 2547)

ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแต่ละแห่งจะมีกิจกรรมที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวหลาย ๆ กิจกรรม แล้วแต่สภาพจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตรแต่ละแห่ง ได้แก่

1.) ประเภทนักท่องเที่ยวร่วมกิจกรรมระยะสั้น ได้แก่ การเข้าชมสวนเกษตร โดยนักท่องเที่ยวอาจเก็บผลผลิตในสวนหรือซื้อผลผลิตโดยเลือกเก็บได้ และทำกิจกรรมพื้นบ้านระยะสั้น ร่วมกับชาวบ้าน เช่น ซี่ควาย นั่งเกวียน และอื่น ๆ

2.) ประเภทให้นักท่องเที่ยวที่พักแรมในหมู่บ้าน การให้นักท่องเที่ยวที่พักแรมในหมู่บ้านเพื่อศึกษาและสัมผัสกับชีวิตของชาวชนบทเกษตรโดยนักท่องเที่ยวจะได้รับบริการที่อบอุ่นปลอดภัย สะดวกและสะอาด

3.) ประเภทอบรมให้ความรู้เกษตรแผนใหม่และความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน การทำการเกษตรแผนใหม่ เช่น การปลูกและการดูแลรักษา การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร อาจมีการให้ใบประกาศนียบัตรด้วย การเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น การศึกษาแมลงที่มีประโยชน์ พืชผักพื้นเมืองที่กินได้ การทำน้ำตาลมะพร้าวและน้ำตาลโตนด ฯลฯ

4.) ประเภทจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตรสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านของเกษตรกรของใช้และของที่ระลึกต่าง ๆ ผลไม้สด ดอกไม้สด เมล็ดพันธุ์พืชที่น่าสนใจให้นักท่องเที่ยวซื้อไปปลูก

5.) ประเภทให้ลู่ทางธุรกิจ ช่วงที่ธุรกิจอื่น ๆ ประสบปัญหาจากธุรกิจตกต่ำ ให้นักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งเดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อหาลู่ทางในการทำธุรกิจเกี่ยวกับการเกษตร เพราะเป็นธุรกิจที่ให้ผลตอบแทนเร็ว การท่องเที่ยวในลักษณะนี้นอกจากจะช่วยเอื้อประโยชน์ให้แก่เกษตรกรแล้วยังเป็นหนทางที่ช่วยภาคเอกชนที่รับผลกระทบจากสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันอีกด้วย

2.3.4 ขั้นตอนการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

นำชัย ทนผล (2540 : 2-7) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังนี้

1.) กำหนดกลยุทธ์ด้านการจัดการโดย

1.1) ประเมินทรัพยากรที่สามารถใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่

1.1.1) สภาพทรัพยากรธรรมชาติ เกษตรกรรม ฤดูกาลที่มี

1.1.2) สิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่

1.1.3) ทรัพยากรด้านวัฒนธรรม ประเพณี ฤดูกาลที่มี

1.1.4) ใครเป็นผู้ได้รับประโยชน์บ้าง

1.2) กำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ต้องการ ได้แก่

1.2.1) จะต้องพัฒนาหรือไม่ จะพัฒนาไปถึงระดับใด

1.2.2) จะจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นอย่างไร ให้เกิดผล

กระทบน้อยที่สุด

1.2.3) ต้องการจะสื่ออะไรกับผู้มาเยือน

1.2.4) มีจุดสนใจอะไรเป็นจุดขายและจะจัดเป็นเส้นทางเดินอย่างไร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- 1.3) วางแผนกิจกรรมและประเภทของการท่องเที่ยวที่จะจัดบนพื้นที่ได้แก่
 - 1.3.1) ใครจะทำอะไร ที่ไหน และอย่างไร
 - 1.3.2) จะฝึกอบรมชาวบ้านอย่างไร
 - 1.3.3) จะจัดทำสื่อความหมายอะไรบ้าง เช่น นิทรรศการ รูปแบบแผน-ผังเส้นทางเดิน แผ่นพับ ใบปลิว คู่มือการเดินทางในหมู่บ้าน ป้ายสื่อความหมาย
 - 1.3.4) จะใช้สถานที่ใดเป็นฐานข้อมูลนักท่องเที่ยว
 - 1.3.5) จะพัฒนาหัตถกรรม ของที่ระลึกอย่างไร
 - 1.3.6) จะหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนจากที่ไหน
- 2.) กำหนดโครงสร้างอัตราค่าบริการและเงินกองทุน
 - 2.1) ค่ามัคคุเทศก์
 - 2.2) อาหาร ที่พักแรม
 - 2.3) การต้อนรับ การขนส่ง
 - 2.4) การบรรยายสื่อความหมาย
- 3.) ร่วมงานกับบริษัทนำเที่ยว ควรเลือกบริษัทนำเที่ยวประเภทมุ่งผลกำไร แต่พยายามจัดรูปแบบนำเที่ยวให้เกิดผลกระทบน้อย และจะบริจาคผลกำไรให้กับกิจกรรมอนุรักษ์ของท้องถิ่น
- 4.) การร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่น โดยการสร้างเครือข่ายผู้ได้รับผลประโยชน์ (Creating Stakeholders) ซึ่งอาจเป็นลักษณะบุคคลหรือเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร โดยให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อาจตั้งเป็นกลุ่มหรือองค์กรบริหารของชาวบ้าน เพื่อกำหนด
 - 4.1) กิจกรรมประเภทของการท่องเที่ยว
 - 4.2) การบริการ อาหาร มัคคุเทศก์ การบริการต้อนรับ ให้ข้อมูล การแสดงโชว์ การจัดที่พักแรมแบบพักในบ้านของชาวบ้าน (Home Stay) การขายของที่ระลึก
 - 4.3) มีความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ของชุมชน
- 5.) กำหนดแนวทางและวิธีการตรวจสอบและผลกระทบของการท่องเที่ยวบนพื้นที่
- 6.) กำหนดระดับความสามารถของชุมชนอย่างเหมาะสม

2.3.5 การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ร่ำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2542 : 27-29) ได้กล่าวถึง การบริหารงานจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) ไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะต้องมีการบริหารจัดการที่ดี ของ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บุคคลทั้ง 3 กลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกัน คือ เจ้าของสวน ผู้จัดนำเที่ยวรวมถึงมัคคุเทศก์ และนักท่องเที่ยว ที่ต่างกลุ่มจะต้องรู้วิธีการจัดการอย่างมีระบบเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ยั่งยืน ดังนี้

1.) แนวทางบริหารจัดการของเจ้าของสวน

1.1) จัดเตรียมสถานที่เที่ยวชม ควรเป็นเส้นทางวงรอบ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เห็นจริง

1.2) หากมีมุมสาธิตได้ ควรจัดเจ้าหน้าที่เตรียมการสาธิตให้ชม

1.3) มีมัคคุเทศก์นำชมสวน สามารถอธิบายได้ดีเท่ากับหรือมากกว่าเจ้าของสวน (มีเกร็ดความรู้ มีการเปรียบเทียบ)

1.4) จัดมุมสถานที่พักผ่อน จัดมุมบริการอาหารและเครื่องดื่ม (จำหน่ายโดยอาจขอให้เพื่อนบ้านบริการแทน เพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น) มุมนี้จำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าของที่ระลึกด้วย ทั้งของในสวนและของเพื่อนบ้านใกล้เคียง

1.5) จัดเตรียมอุปกรณ์ที่ทันสมัย แยกเปียกและแห้ง

1.6) มีบริการห้องสุขาที่สะอาด (อาจมีกล่องรับเงินบริการ เพื่อให้ผู้ที่ทำหน้าที่ดูแล ได้รับผลประโยชน์)

2.) แนวทางบริหารจัดการของผู้ประกอบการนำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์

2.1) ต้องรอบรู้สถานที่/สวนแห่งนั้นอย่างละเอียด เพื่อให้ข้อมูลในการตัดสินใจและการเตรียมตัวแก่นักท่องเที่ยวได้

2.2) รู้ข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามในการเที่ยวสวนเกษตร และถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจก่อนเดินทาง

2.3) หลังจากนำเที่ยวชมแล้ว ควรหาเวลาให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สัก 15-20 นาที ระหว่างการเดินทางกลับ หรือเป็นการประเมินผลการชมสวนนั้น ๆ เพื่อนำไปปรับปรุงได้

3.) แนวทางการเตรียมตัวไปท่องเที่ยวเชิงเกษตรของนักท่องเที่ยว

3.1) เป็นผู้ที่สนใจการทำสวนเกษตรแต่ละสาขาที่จะไปชม

3.2) มีการเตรียมตัวเดินทาง และเตรียมอุปกรณ์ของที่ใช้ตามที่ผู้จัดรายการนำเที่ยวแนะนำ

3.3) หากมีความชอบถ่ายภาพเป็นที่ระลึกแล้ว ควรเตรียมกล้องและฟิล์มไปให้มากพอ เหลือใช้ดีกว่าไม่พอ

3.4) ปฏิบัติตามข้อแนะนำและข้อห้ามของแต่ละสถานที่ เพราะต้นพืชและธรรมชาติรอบด้านนั้นมีความอ่อนไหวและเปราะบาง มีโอกาสติดเชื้อโรคจากผู้ไปเยือนได้ ในทำนองเดียวกันหากนักท่องเที่ยวบางคนเป็นภูมิแพ้ต่อยาฆ่าแมลงง่ายก็ควรต้องระมัดระวังเช่นกัน ในช่วงที่เจ้าของสวนฉีดยาป้องกันแมลงและเชื้อราที่สามารถทำลายต้นพืชได้

3.5) มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม เพื่อให้สถานที่ท่องเที่ยวที่ไปเยือนมีสภาพแวดล้อมที่ดี สะอาด และสวยงาม

2.3.6 ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ผลจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนับว่าเป็นการสร้างรายได้โดยตรงให้กับเกษตรกร ผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ผลิต นักท่องเที่ยวเดินทางเยี่ยมชมแล้ว ยังได้ซื้อผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่เกษตรกรได้จัดทำในอาชีพปกติ เช่น

- 1.) สามารถจำหน่ายต้นอ่อนและเมล็ดพันธุ์ เพื่อนักท่องเที่ยวซื้อกลับไปทดลองปลูกหรือไม่บางคนอาจนำไปขยายอาชีพเสริมต่อ เป็นเกษตรกรใหม่เพิ่มขึ้น เป็นการสร้างงานสร้างอาชีพใหม่ได้
- 2.) สามารถขายผลผลิตที่เก็บได้ส่งให้กับนักท่องเที่ยวโดยตรง ช่วยขยายตลาดขายปลีกและขายส่งให้กับเกษตรกรได้
- 3.) ผลผลิตบางชนิดที่จำหน่ายสดไม่ทันสามารถแปรรูปเป็นผลผลิตอีกรูปแบบหนึ่ง จัดทำเป็นของแห้ง เป็นการถนอมอาหาร จำหน่ายให้นักท่องเที่ยวเป็นรายได้ที่เพิ่มพูนจากเดิม
- 4.) มีส่วนแนะนำธุรกิจการเกษตรเพิ่มขึ้นนักท่องเที่ยวและเกษตรกรที่ได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด สามารถช่วยขยายผลจากการทำการเกษตรต่อไปทางธุรกิจอื่น ๆ ได้อีก นับเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพเพิ่มขึ้น อาทิ การทำธุรกิจผลไม้สดกับเครื่องจักรสาน เครื่องบรรจุภัณฑ์ เป็นต้น
- 5.) การจัดการท่องเที่ยวแวะพัก ชมสวนเกษตร ยังทำให้เพื่อนบ้านสามารถขายสินค้า ทั้งจากสวนเกษตร และสินค้าจำพวกอาหาร เครื่องดื่มได้เพิ่มขึ้น

2.3.7 นโยบายการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การกำหนดนโยบายการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อให้มีความสอดคล้องกับความต้องการในระดับต่าง ๆ ของกระบวนการการพัฒนาประเทศ และสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในฐานะสินค้าท่องเที่ยวใหม่ให้เป็นสาขาการพัฒนาที่สามารถเสริมสร้างศักยภาพของการพัฒนาการเกษตรและสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร โดยแนวคิดดังกล่าวนี้ การพัฒนาท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงควรตอบสนองต่อนโยบายสาขาการพัฒนาหลักของประเทศ 3 ส่วน (สถาบันวิจัย

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2543ก) คือ การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การพัฒนาการเกษตร การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาทรัพยากร

แนวนโยบายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

- 1.) พัฒนาแนวท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยยังคงรักษาบทบาทหน้าที่และวัตถุประสงค์หลักของแหล่งท่องเที่ยว
- 2.) การพัฒนาภาคการเกษตรให้มีบทบาทด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นขั้นตอน และสอดคล้องกับความต้องการเชิงนโยบายทุกระดับ
- 3.) ควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความสมดุลของการพัฒนาการท่องเที่ยว การพัฒนาการเกษตร และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร
- 4.) ทำให้เกิดการผสมผสานกับการพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ของประเทศ
- 5.) ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาโดยเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ เอกชน ชุมชนและท้องถิ่น
- 6.) จัดการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเน้นการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของการพัฒนาการเกษตร การอนุรักษ์ วิถีชีวิตของเกษตรกร วัฒนธรรมเกษตรกรรม การอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมไทย
- 7.) จัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานและบริการรองรับที่เหมาะสม และเพียงพอต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการส่งเสริม ควบคุมและป้องกันผลกระทบอย่างมีประสิทธิภาพ

ในขณะเดียวกันการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้ได้ผลอย่างยั่งยืน ควรจะต้องประกอบด้วยนโยบายการส่งเสริมและมีมาตรการรองรับในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านแหล่งท่องเที่ยว

- 1.) ให้ความสำคัญสนับสนุนพื้นที่หรือย่านเกษตรแหล่งที่มีศักยภาพสูง และแหล่งที่มีการดำเนินการเข้ามามีบทบาทด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อเป็นการพัฒนานำร่อง สร้างชื่อเสียงให้กับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประเทศทั้งระบบ
- 2.) จัดให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยเพิ่มบทบาทให้เต็มศักยภาพ และความเหมาะสมเพื่อให้ความสามารถพัฒนาจุดขายด้านการผลิต ภูมิปัญญาเกษตร วิถีชีวิต และระบบชุมชน
- 3.) จัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีภาพลักษณ์การเกษตรเฉพาะถิ่น เพื่อเผยแพร่ชื่อเสียงสินค้าเกษตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย
- 4.) จัดให้มีการท่องเที่ยวที่มีการพัฒนาบริการที่ได้มาตรฐาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.) พัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความพร้อมรองรับการท่องเที่ยว เพื่อการศึกษาให้บริการสินค้าการเกษตร หรืออาหาร และการพักผ่อน

ด้านการตลาด

1.) พัฒนาให้เป็นตลาดจุดมุ่งหมายเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและจุดมุ่งหมายเดียวกับจุดท่องเที่ยวประเภทอื่น

2.) จัดให้เป็นสินค้าท่องเที่ยวหนึ่งในการทำส่งเสริมการตลาด

3.) พัฒนาให้มีกลไกตลาดที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้มากที่สุด

4.) พัฒนาให้ตลาดที่มีจุดหมายเดียวกันหรือเสริมกับตลาดท่องเที่ยวเชิงเกษตรของ

เอเชียแปซิฟิก

5.) สนับสนุนให้มีการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากขึ้น

ด้านส่งเสริม ควบคุมและป้องกันผลกระทบ

1.) จัดให้มีโครงการส่งเสริมเพื่อใช้มาตรการด้านลงทุน วิชาการ และการตลาดเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเข้าสู่ระบบ

2.) กำหนดให้การเปิดแหล่งเกษตรที่มีความพร้อม และได้รับอนุญาตเพื่อการท่องเที่ยว เป็นกิจการที่ต้องมีระบบการควบคุมด้านมาตรฐาน การติดตามตรวจสอบ และมีความปลอดภัย

3.) ปรับปรุงกฎหมายเพื่อรองรับกับการส่งเสริม และควบคุมการให้บริการที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมทั้งให้มีการพัฒนากฎหมายท้องถิ่นขึ้นมารองรับ

4.) จัดให้มีองค์กรระดับต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อกำหนดนโยบาย ควบคุม และกำกับทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

5.) กำหนดให้เป็นกิจการที่มีการควบคุมดูแลปัญหา ผลกระทบด้านสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมอย่างใกล้ชิด

ด้านการผสมผสานการท่องเที่ยว

1.) จัดให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นจุดท่องเที่ยวที่สำคัญ ในการสร้างโครงข่ายการท่องเที่ยวของประเทศที่สมบูรณ์

2.) จัดให้มีการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีบทบาทในการท่องเที่ยวในการเชื่อมโยงโครงข่ายการท่องเที่ยวภาคพื้นดิน (overland tourism)

3.) จัดให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นส่วนหนึ่ง ที่เน้นนำหลักการเชิงนิเวศมาใช้

4.) นำทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวในชนบทที่อยู่ใกล้กันมาพัฒนาควบคู่กับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อการเพิ่มศักยภาพและความดึงดูดใจ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ด้านการบริการ

- 1.) ส่งเสริมให้แหล่งเกษตรและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดให้มีบริการ เพื่อการสร้างอาชีพและรายได้
- 2.) รักษามาตรฐานบริการให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น
- 3.) กระจายการบริการให้ทั่วถึงและสอดคล้องกับความต้องการ

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

- 1.) จัดให้มีระบบการของรัฐและการขนส่งนักท่องเที่ยวเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- 2.) จัดให้มีการพัฒนาระบบควบคุมด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- 3.) จัดให้มีสถาบันการฝึกอบรมเป็นการเฉพาะ เพื่อสร้างการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- 4.) จัดให้มีระบบเครือข่ายด้านการรักษาความปลอดภัยและประสานงาน เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการเฉพาะ

ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุน

- 1.) จัดให้มีองค์กรในรูปคณะกรรมการระดับท้องถิ่น เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอยู่ในแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น
- 2.) กำหนดจัดงบประมาณสนับสนุนให้กับท้องถิ่น เพื่อดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- 3.) พัฒนากลไกการมีส่วนร่วมระหว่างภาคธุรกิจเอกชนด้านการท่องเที่ยวท้องถิ่น (ชุมชน) และเกษตรกร เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปลักษณะสินค้าที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด
- 4.) กำหนดให้มีหลักเกณฑ์การนำแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เข้าพัฒนาด้านการท่องเที่ยวโดยจะได้รับความสนับสนุนจากรัฐเป็นกรณีพิเศษ

2.4 การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็กที่มีการท่องเที่ยวอย่างดีเยี่ยม เพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย ธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพผลกำไรอย่างเป็นธรรม ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนสม่ำเสมอ

อย่างเพียงพอ แต่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดหรือไม่มีเลยอย่างยั่งยืนโดยเป็นการท่องเที่ยวลักษณะสำคัญ 6 ประการดังนี้ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542)

- 1.) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภททั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณสถานวัตถุ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม
- 2.) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว
- 3.) เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
- 4.) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ และได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรม
- 5.) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- 6.) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นด้วย

2.4.1 แนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืน หมายถึงการจัดการพื้นที่ธรรมชาติ เพื่อให้คงความเป็นธรรมชาติของบริเวณนั้น ๆ และยังหมายถึงการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้คงรายได้ทางการเงินและการจ้างงานในชุมชน ในทางตรงกันข้าม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืนหมายถึงการผดุงไว้ซึ่งองค์ประกอบทางสังคมวัฒนธรรมของประชากร ทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรง หรือโดยอ้อม กับธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540) โดยสถานะทั่ว ๆ ไปของประเทศโลกที่สาม ซึ่งส่วนใหญ่ยังมีปัญหาในเรื่องการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากร การแย่งชิงผลประโยชน์ระหว่างรัฐ ประชาชนและปัจเจกชน ประชาชนยังมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและต้องการใช้ทรัพยากรอยู่มาก ที่มาของ Ecotourism เกิดจากความต้องการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์ และเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตยที่มาจากรากหญ้าให้มากที่สุดประกอบกับกระแสการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในการประชุม "Earth Summit" ที่กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2535 มีส่วนผลักดันให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาลกับภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องในการจัดตั้งระบบและกระบวนการประสาน การพัฒนาอย่างยั่งยืนตั้งแต่ในระดับการตัดสินใจและการระบุแนวทางปฏิบัติที่จำเป็น รวมทั้งใน Agenda 21 ส่วนที่เกี่ยวกับ Travel and Tourism Industry ได้ก่อให้เกิดกระแสที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ด้านคือ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540)

- 1.) กระแสความต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีขอบข่ายกว้างขวางไปทั่วทั้งโลก ทั้งในแง่ของการอนุรักษ์ในระดับท้องถิ่นจนถึงการอนุรักษ์ป้องกัน และแก้ไขวิกฤตการณ์ของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์ระบบนิเวศเพื่อความหลากหลายทางชีวภาพ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยามให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.) กระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษารียนรู้ หรือมีประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเป็นความต้องการที่มีมากขึ้น ในหมู่นักท่องเที่ยวและในทุกส่วนของสังคม เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความรู้และความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กระแสนี้จึงก่อให้เกิดความต้องการด้านการขยายและปรับทิศทางของตลาดการท่องเที่ยวมากขึ้น

3.) กระแสความต้องการพัฒนาคน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มาจากรากหญ้า (ประชาชนพื้นฐาน) อันเป็นหลักประกันที่จะให้การพัฒนามีทิศทางที่ถูกต้อง มีการกระจายรายได้ที่เหมาะสมเป็นไปตามความต้องการของผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่มากขึ้น

จะเห็นได้ว่าแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการทรัพยากรทั้งหมด ในลักษณะที่สามารถตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจสังคมและสุนทรียภาพ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถรักษาความสมบูรณ์ทางวัฒนธรรม กระบวนการที่จำเป็นเชิงนิเวศวิทยา ความหลากหลายทางชีวภาพและระบบสนับสนุนชีวิต (โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม, 2541)

2.4.2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากคำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ว่า “การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน” สามารถกำหนดขอบเขตของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนด้วยองค์ประกอบหลัก 4 ประการคือ (กรมประชาสงเคราะห์, 2543)

1.) ด้านพื้นที่ เป็นการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-system) ในพื้นที่ของแหล่งนั้น ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature-based Tourism)

2.) ด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ (Responsible Travel) ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (no or low impact) มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Managed Tourism)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.) ด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เชื่อมต่อกับกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยการให้มีการศึกษา (Education) เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ประสบการณ์ (Experience) ความประทับใจ (Appreciation) เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อม (Environmental Education-based Tourism)

4.) ด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น (Involvement of local community or people participation) ที่มีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการเพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น (Local benefit) โดยประโยชน์ต่อท้องถิ่นที่ได้หมายรวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี่เริ่มต้นระดับรากหญ้า (grass root) จนถึงปกครองท้องถิ่นและอาจรวมการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation-based Tourism)

2.4.3 หลักการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism) เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจึงได้รับความนิยมมาก ในการประชุม Globe'90 ณ ประเทศแคนาดา ได้ให้คำจำกัดความ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน หรือหมายถึง การจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม ความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจึงมีหลักการดังนี้

- 1.) Using Resource Sustainably การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดีทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญ และเป็นแนวทางในการทำธุรกิจระยะยาว
- 2.) Reducing Over-consumption and Waste การลดการบริการที่มากเกินไป ความจำเป็นและการลดของเสีย จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็นการเพิ่มคุณค่าของการท่องเที่ยว

3.) Maintaining Diversity การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของ ธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาวและช่วยขยายฐานของ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

4.) Integrating Tourism into Planning การประสานงานการพัฒนาการ ท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบ สิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

5.) Supporting Local Economic การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ของท้องถิ่นโดยพิจารณาด้านราคา และคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัด แต่ ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้เกิดทำลายอีกด้วย

6.) Involving Local Communication การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของท้องถิ่นใน สาขาการท่องเที่ยว ไม่เพียงแต่สร้างผลตอบแทนแก่ประชาชนและสิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่ยังช่วย ยกระดับคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวด้วย

7.) Consulting Stakeholders and the Public การปรึกษาหารือกันอย่าง สม่ำเสมอระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กร และสถาบันที่เกี่ยวข้องมีความจำเป็นใน การที่จะร่วมงานไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งร่วมแก้ปัญหา และลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่ แตกต่างกัน

8.) Training Staff การฝึกอบรมบุคลากร โดยสอดแทรกแนวความคิดและวิธี ปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ จะช่วยยกระดับการบริการการท่องเที่ยว

9.) Marketing Tourism Responsibly การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่าง พร้อมมูลจะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพ ในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมของ แหล่งท่องเที่ยว และจะช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย

10.) Undertaking Research การวิจัย และการติดตามตรวจสอบอย่างมี ประสิทธิภาพ จำเป็นต่อการแก้ปัญหาและเพิ่มผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว และนักลงทุน

จะเห็นได้ว่า แนวความคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มุ่งเน้นให้อุตสาหกรรมการ ท่องเที่ยวโดยรวม ปรับสภาพการจัดการเพื่อเข้าสู่ยุคใหม่ของกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ที่เปลี่ยนจาก สังคมบริโภคนิยมสู่ยุคสมัยสังคมนิยมเป็นใหญ่ ดังนั้นขอบเขตของการพัฒนาจึงครอบคลุมทุกองค์ประกอบ ทุกส่วนของ การท่องเที่ยว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งหมดต้องมุ่งสู่ความ ยั่งยืน (All Tourism Should Be Sustainable Tourism : Hawkins,1995) กล่าวโดยสรุปกิจกรรมการ ท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดใจไว้ได้ไม่เสื่อมคลายกิจกรรมการบริการมีกำไร แม้ต้องมีการปรับปรุง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอ ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม จะต้องไม่มีหรือมีน้อยที่สุด มีแต่การจัดการที่ยั่งยืนเท่านั้นจึงสามารถคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวไว้ได้

3. การพัฒนาอย่างยั่งยืน

การพัฒนาชุมชน คือ ขบวนการที่กำหนดขึ้นเพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ของชุมชนส่วนรวมให้ดีขึ้นด้วยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังและหากเป็นไปได้ก็ควรจะเป็นความคิดริเริ่มของชุมชนเอง หากความคิดริเริ่มที่ว่านั้นไม่อาจเกิดขึ้นได้ ก็ต้องใช้วิธีการกระตุ้น และเร่งเร้าให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่มขึ้นมาทั้งนี้เพื่อให้ขบวนการนี้ได้รับการตอบสนองจากประชาชนด้วยความกระตือรือร้นอย่างแท้จริง

3.1 หลักการพัฒนาชุมชนแบบจัดการ

เนื่องจากการพัฒนาชุมชนแบบจัดการเป็นการพัฒนาชุมชนรูปแบบเฉพาะของการพัฒนาชุมชนแบบทั่วไป หลักการพัฒนาชุมชนรูปแบบนี้ จึงอาศัยหลักการพัฒนาชุมชนแบบทั่วไปอยู่จำนวนหนึ่งร่วมกับหลักการจำเพาะของตนอีกจำนวนหนึ่ง ในที่นี้จะกล่าวเน้นเฉพาะหลักการจำเพาะของการพัฒนาชุมชนแบบนี้

ส่วนหลักการพัฒนาชุมชนทั่วไปมีดังนี้คือ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2527 : 30-36)

3.1.1 หลักการช่วยกันคิด (Non-directive method) หมายความว่า การพัฒนาที่เจ้าหน้าที่พัฒนาประชาชนและ/หรือหน่วยงานอื่น เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) องค์กรธุรกิจเอกชนบางประเภทที่คำกำไร แต่ก็ทำงานพัฒนาร่วมกับประชาชน หลักการนี้ก็คือการสมหัตถ์กันระหว่างผู้เกี่ยวข้อง ดำเนินการพัฒนาชุมชน เป็นหลักการส่วนหนึ่งของ PAR (Participatory action research) ตรงกับตัว A คือการพัฒนา

3.1.2 หลักการ PAR คือ การดำเนินการพัฒนาและวิจัยการพัฒนาพร้อมกันไป โดยทั้งเจ้าหน้าที่พัฒนาและประชาชนร่วมช่วยกันดำเนินการ หลักการนี้แสดงถึงการพยายามทำงานอย่างรอบคอบ โดยที่ระหว่างการพัฒนาที่ช่วยสอดส่องความเป็นไปว่า ดำเนินงานตรงเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้างมีแนวทางที่จะแก้ไขปัญหานั้นอย่างไรบ้าง พัฒนาไปแก้ปัญหาไปผลงานพัฒนาที่มีคุณภาพก็เกิดความรู้ในการทำงานได้

3.1.3 หลักการพึ่งตนเอง (Self reliance) หลักการนี้เป็นหลักการใหญ่อีกอย่างหนึ่ง หลักการนี้รวมถึงหลักการที่ใกล้เคียงกันอีกอย่างหนึ่งคือ หลักการช่วยตนเอง (Self help) เพราะจะทำให้ตนเองพึ่งตนเองได้ ก็จะต้องมีความต้องการช่วยตัวเองอย่างน้อยส่วนหนึ่ง การที่คนก็ดีสังคมก็ดีจะพึ่ง

ตนเองได้นั้น จะต้องมียุปัจจัย 5 ตัวด้วยกัน เรียกว่า TERMS (Technology, Economic, Resource, Mental and Social-cultural) นั้นจะต้องการพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยีคือ มีเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็น (T) ต้องมีอาชีพและรายได้พออยู่พอกิน (E) มีทรัพยากรธรรมชาติ (R) เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ พอได้พึ่งพาอาศัย มีจิตใจที่เข้มแข็งและแน่วแน่ว่าจะพึ่งตนเองได้ รวมทั้งรู้จักพอในทรัพยากรที่มีอยู่ (M) และประการสุดท้าย คือปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม (S) คือการมีคนจำนวนหนึ่งที่สมควรสามัคคี มีผู้นำที่เข้มแข็ง มีค่านิยมและอุดมการณ์ส่งเสริมการพึ่งตนเอง ดังนี้แล้วก็จะทำให้คนหรือชุมชนพึ่งตนเองได้

3.1.4 หลักการ BAN (Balance, Ability and Networking) ประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ประการคือ

- 1.) การรักษาสมดุล ที่มีทั้งในคนแต่ละคนคือ สุขภาพอนามัย ถ้าไม่สมดุลคือการเจ็บป่วย ในครอบครัว คือ ครอบครัวมั่นคง ถ้าครอบครัวไม่สมดุล คือ ครอบครัวแตกแยก ชุมชนสมดุล คือ ชุมชนที่เข้มแข็ง หรือชุมชนที่สมควรสามัคคี
- 2.) การสร้างความสามารถนั้นคือ ความสามารถในการทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้ซึ่งจะต้องมี 5 ด้านคือ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ จิตใจและสังคม วัฒนธรรม
- 3.) การสร้างเครือข่ายหรือการมีเพื่อน พันธมิตร การพัฒนา หรือ อาจเป็นบุคคล ชุมชนองค์การหนึ่งใดก็ได้ มิตรเหล่านี้จะเป็นที่พึ่งของกันและกัน อาจเรียนรู้จากกันและกัน ช่วยเหลือกันเวลามีปัญหา ช่วยเหลือกันเสริมสร้างความเจริญก้าวหน้า หรือช่วยเหลือกันป้องกันศัตรูคู่แข่งชน โดยการให้หยิบยืมเทคโนโลยี หรืองบประมาณแก่กันและกัน สรุปว่า การมีเพื่อนคู่คิด มิตรคู่ใจ มีประโยชน์หลายประการที่สำคัญคือ ช่วยให้เกิดการพัฒนาขึ้น

3.2 การพัฒนาอย่างยั่งยืน

การพัฒนาอย่างยั่งยืนมีลักษณะสำคัญ 5 ประการคือ (มนัส สุวรรณและคณะ, 2541 : 2/5-2/6)

- 3.2.1 การพัฒนาอย่างยั่งยืนมุ่งบรรลุวัตถุประสงค์เชิงนิเวศวิทยา สังคม และเศรษฐกิจไปพร้อม ๆ กัน
- 3.2.2 การพัฒนาอย่างยั่งยืนอาจกำหนดขีดจำกัดทางนิเวศวิทยา เพื่อจำกัดการบริโภคทางวัตถุ ในขณะที่เดียวกันก็ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพของชุมชนและบุคคล
- 3.2.3 การพัฒนาอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการแทรกแซงของทางราชการ แต่ต้องอาศัยความเป็นผู้นำและความร่วมมือของประชาชนด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.2.4 การพัฒนาอย่างยั่งยืนจะต้องมีการประสานงานและบูรณาการเชิงนโยบายในทุกหน่วยงานทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

3.2.5 การพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องอาศัยกระบวนการศึกษาการวางแผน และการเมืองที่เปิดกว้างให้ทุกคนได้รับรู้และมีความเสมอภาค

3.3 แนวความคิดการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน

การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน เป็นการเกษตรที่สอดคล้องกับธรรมชาติประสาธน์กลมกลืนกับธรรมชาติ ไม่เอาชนะธรรมชาติ เพราะธรรมชาติเป็นระบบที่สมบูรณ์สมดุลเป็นระบบที่มีชีวิตจิตใจ ธรรมชาติเลี้ยงดูสรรพชีวิต รวมทั้งมนุษย์ มนุษย์จึงต้องรักษาดูแลธรรมชาติ (พัลลภ พูลลาภ, 2539) ระบบเกษตรกรรมช่วยให้เกิด การพึ่งตนเองได้ และรักษาสภาพแวดล้อมให้ดีอยู่เสมอ นั้น ปัจจุบันมีอยู่หลายระบบ และแต่ละระบบผ่านการพิสูจน์มาแล้ว เช่น ระบบเกษตรกรรมพื้นฐาน (Traditional Agriculture) ของจีน ซึ่งได้ผลผลิตมากกว่า 4,000 ปี ระบบเกษตรกรรมอินทรีย์ (Organic farming) ในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ฯลฯ ระบบเกษตรกรรมถาวร (Perma-Culture) ในประเทศออสเตรเลีย ระบบเกษตรกรรมธรรมชาติ (Ecological Agriculture) ในประเทศอินเดีย ระบบวนเกษตร (Agro Forestry) ในประเทศไนจีเรีย ระบบเกษตรกรรมแบบชีวเกษตร (Bio-dynamic Agriculture) ในเยอรมัน เป็นต้น (เดชา ศิริภัทร, 2532)

จากการรายงาน UNCED เสนอการประชุมสิ่งแวดล้อมโลกที่ประเทศบราซิล เมื่อปี 2535 ว่าประเทศไทยกำลังใช้แนวทางที่เรียกว่า "การพัฒนาแบบยั่งยืน" หรือ Sustainable Development จากการที่เคยใช้แนวทางการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมาก่อนซึ่งบรรลุเป้าหมายเชิงเศรษฐกิจอย่างยิ่ง แต่ค่อนข้างล้มเหลว ในแนวทางปรัชญาสีเขียว (Green Philosophy) เพราะมีแนวโน้มที่ทำลายคุณภาพ ทำลายคุณภาพสิ่งแวดล้อม และสร้างความเสื่อมโทรมทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลให้การพัฒนามีมาไม่มีความยั่งยืน

การพัฒนาการเกษตรยั่งยืนในประเทศไทย เป็นการหาทางออกทางเลือกของเกษตรกร หลังจากที่ได้พบทางตันจากเกษตรกรรมแผนใหม่ เป็นการฟื้นฟูการเกษตรและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม อันเป็นการสอดคล้องตามทฤษฎีใหม่ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริและพระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทยเพื่อแก้ไขปัญหาของเกษตรกร วิธีชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมเกษตรกร รวมทั้งแก้ไขปัญหาระบบนิเวศ ให้คุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของเกษตรกรเกิดภาวะสมดุล สมบูรณ์ทางธรรมชาติอย่างเหมาะสมกลมกลืน รูปแบบการพัฒนาการเกษตรยั่งยืนเป็นผลมาจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาพื้นบ้าน ผสมผสานและบูรณาการเป็นระบบการเกษตรที่ยั่งยืน (พัลลภ พูลลาภ, 2539)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.4 การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนี้ประกอบด้วยหลายมิติ กล่าวคือจะต้องมีการจัดการทรัพยากรทั้งหมด ในลักษณะที่สามารถตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคมและสุนทรียภาพ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถรักษาความสมบูรณ์ทางวัฒนธรรม กระบวนการที่จำเป็นเชิงนิเวศวิทยา ความหลากหลายทางชีวภาพและระบบสนับสนุนชีวิตหรือ Life Support System (มนัส สุวรรณ และคณะ, 2541 : 2/7)

หากพิจารณาจากคำจำกัดความของ Tourism Canada จะสะท้อนให้เห็นถึงมิติต่าง ๆ ถึง 7 มิติคือ มิติที่หนึ่ง การจัดการทรัพยากร (Resource Management) ทรัพยากรทั้งหลาย ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติจะต้องได้รับการจัดการที่ดี เพื่อตอบสนองต่อมิติที่สอง คือความต้องการทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจชนิดที่จำเป็นต้องมีความสามารถในการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชน การกำหนดกฎหมาย กฎระเบียบต่าง ๆ จึงต้องคำนึงถึงทั้งความยั่งยืนของทรัพยากร และชุมชนสามารถพึ่งพิงทรัพยากรเพื่อความอยู่รอดได้ มิติที่สามคือพันธะทางสังคม หมายถึงการให้ความเคารพต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนต่าง ๆ ความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมคือทรัพยากรที่สำคัญยิ่งสำหรับการท่องเที่ยว มิติที่สี่คือสุนทรียภาพ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมต่าง ๆ การอนุรักษ์ไว้ซึ่งสุนทรียภาพคือภารกิจสำคัญของการท่องเที่ยว มิติที่ห้าคือระบบนิเวศวิทยา การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งทางกายภาพและทางชีวภาพ ไม่มีผลกระทบในทางลบต่อระบบนิเวศวิทยา มิติที่หกคือ ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biological Diversity) ได้แก่พืชพรรณและสัตว์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของการท่องเที่ยว มิติที่เจ็ดคือ ระบบสนับสนุนชีวิต (Life Supporting Systems) ซึ่งจะช่วยให้มวลมนุษยชาติและสิ่งมีชีวิตทั้งหมดในโลกนี้มีชีวิตอยู่รอดได้ต่อไปอย่างยั่งยืน

การมองภาพทั้ง 7 มิติดังกล่าว การจัดการทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว สามารถนำมาจัดการในรูปแบบนิเวศพิพิธภัณฑ (Eco-museum) คือ พิพิธภัณฑที่ปราศจากกำแพง ในพื้นที่พิพิธภัณฑดังกล่าวประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (มนัส สุวรรณ และคณะ, 2541 : 2/8)

1.) มรดกแห่งป่า (Forest Legacy) จัดให้มีพื้นที่ป่าไม้สาธิต (Demonstration Forest) เพื่อสะท้อนถึงความเป็นมาในอดีต สภาพปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตมีการแสดงขั้นตอนต่าง ๆ ของการตัดไม้ การแปรรูปเพื่อนำมาใช้ในรูปแบบต่าง ๆ ในวิถีชีวิตประจำวัน เช่น สร้างที่อยู่อาศัย

ทำพิธีกรรม ใช้เป็นเชื้อเพลิง เป็นต้น มีการแสดงการปลูกป่าทดแทน การบำรุงรักษาพื้นที่ให้เกิดป่า
รุ่นใหม่โดยธรรมชาติ (Secondary Forest)

2.) จัดตั้งศูนย์วัฒนธรรม (Native Heritage Center) เพื่อแสดงถึงวัฒนธรรมของกลุ่ม
ชาติพันธุ์ต่าง ๆ รวมทั้งการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (Local Museum) เพื่อแสดงภูมิหลังทางวัฒนธรรม
ของท้องถิ่น การปรับปรุงทัศนียภาพและแหล่งนันทนาการของชุมชน

3.) ผลิตภัณฑ์ประจำถิ่น จัดตั้งโครงการหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หรือหนึ่งผลิตภัณฑ์
หนึ่งหมู่บ้าน เพื่อส่งเสริมการจ้างงานในชุมชน กำหนดตราสินค้าที่ผลิตออกมาให้เป็นเอกลักษณ์
เฉพาะชุมชน

มาตรการเหล่านี้จะเป็นตัวดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนมากขึ้น ทำให้ชุมชนมี
รายได้มากขึ้น เป็นการสร้างความภูมิใจและความเชื่อมั่นในอนาคตของชุมชนอีกด้วย

4. ภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.1 แนวความคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ธวัช ปุณโณทก(2531) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdoms) หรือ
ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdoms) ไว้ว่าเป็นความรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และมีประสบการณ์
สืบต่อกันมาทั้งทางตรงโดยประสบการณ์ของตนเองและทางอ้อมซึ่งเรียนรู้จากผู้ที่มีความรู้สืบต่อกันมา

สามารถ จันทร์สุรย์ (2541) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น คือทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านหรือ
ชุมชนท้องถิ่นคิดค้นเอง และนำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นทั้งสติปัญญา องค์ความรู้ทั้งหมดของ
ชาวบ้านในแนวทางกว้างและลึก โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่ในการแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตใน
ท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2537) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น (Indigenous
Knowledge) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ว่าหมายถึง สติปัญญาอันเกิดจาก การเรียนรู้ สะสม ถ่ายทอด
ประสบการณ์ที่ยาวนานของผู้คนในท้องถิ่น ซึ่งทำหน้าที่ชี้แนะว่าการจะใช้ชีวิตอย่างไรยืนยาวและ
กลมเกลียวกับเพื่อนมนุษย์ด้วยตนเอง กับป่าเขา กับน้ำ กับปลา กับฟ้า กับนก กับดิน กับสัตว์ป่า พืช
แมลงหรือธรรมชาติรอบตัวนั้นทำได้อย่างไร

ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2538) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึงระบบ
ความคิดและวิธีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของมนุษย์ ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม
แนวความคิดและวิธีการดังกล่าว เกิดจากการสังเกต การลองผิดลองถูก หรือการใช้วิธีการอย่างอื่น
จากประสบการณ์หลาย ๆ ครั้งแล้วสรุปเป็นบทเรียนภายใต้กรอบความคิด ความเชื่อของบุคคลใน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สังคม ความศรัทธา ความกลัว หรือแนวคิดอื่น ๆ ที่ยึดมั่นร่วมกันและเป็นอุดมการณ์ในการดำรงชีวิต อีกรูปแบบหนึ่งเป็นลักษณะของรูปธรรมที่แสดงออกมาได้อย่างชัดเจน

4.2 ลักษณะของภูมิปัญญา

เสรี พงศ์พิศ (2536) ได้จัดแบ่งลักษณะของภูมิปัญญาออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

4.2.1 ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ ของปรัชญาในการดำรงชีวิตเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน

4.2.2 ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเกี่ยวกับเฉพาะด้านต่าง ๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตรหลัก หัตถกรรม ศิลปะดนตรี และอื่น ๆ

ภูมิปัญญาเหล่านี้สะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกันคือ

1.) ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์พืช ธรรมชาติ

2.) ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่ร่วมกันในสังคม หรือชุมชน

3.) ความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย

4.3 การจัดแบ่งสาขาภูมิปัญญาไทย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2543) ได้กำหนดสาขาย่อยของภูมิปัญญาชาวบ้านที่ทำการคัดเลือก และเชิดชูเกียรติ ผู้ที่มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม 5 สาขา ดังนี้

1.) ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการเกษตร เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตร ด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต (เช่น การแก้ไขโรค และแมลง) การรู้จักปรับใช้เทคโนโลยี ฯลฯ

2.) ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การอนุรักษ์ป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร การรักษา การถ่ายทอดความรู้ดั้งเดิมเพื่อการอนุรักษ์ เช่น การเคารพแม่น้ำ แผ่นดิน พืชพันธุ์ธัญญาหาร และโบราณสถาน โบราณวัตถุ ฯลฯ

3.) ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการจัดการ สวัสดิการ และธุรกิจชุมชน

4.) ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการรักษาโรคและการป้องกัน เช่น หมอพื้นบ้าน หมอธรรมชาติ และผู้รอบรู้เรื่องสมุนไพร

5.) ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการผลิตและการบริโภค เช่น การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร ให้สามารถบริโภคได้โดยตรง ได้แก่ การใช้เครื่องมือ และครกตำข้าว การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ มาใช้แปรรูปผลิตผล เพื่อชะลอการนำเข้าสู่ตลาด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดร.นันทสาร สีสลับ และคณะ ได้วิจัยแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาไทย ได้กำหนดสาขาภูมิปัญญาไทยไว้ 10 สาขา คือ

1.) สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิมซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต (เช่น การแก้ไขโรคและแมลง) และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

2.) สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรมชาติ อันเป็นขบวนการให้ชุมชนท้องถิ่น สามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มหัตถกรรม กลุ่มโรงสี โรงงานยางพารา เป็นต้น

3.) สาขาการแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกัน และรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง ทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

4.) สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

5.) สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการจัดการ ด้านการสะสม และบริหารกองทุน และธุรกิจชุมชนทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์ เพื่อเสริมความเป็นอยู่ และชีวิตของสมาชิกในชุมชน

6.) สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการ ในการประกันคุณภาพชีวิตของคน ให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

7.) สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

8.) สาขาการจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ทั้งขององค์กรชุมชน องค์กรศาสนา องค์กรการศึกษา ตลอดทั้ง องค์กรทางสังคมอื่น ๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้าน ระบบผู้เฒ่า ระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในสังคม การจัดการศาสนสถาน การจัดการการศึกษา ตลอดทั้งการจัดการเรียนการสอน เป็นต้น กรณีของการจัดการศึกษาเรียนรู้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้ที่ดี หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ พัฒนา และถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิผล

9.) สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงาน เกี่ยวกับด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้ง ด้านวรรณกรรมทุกประเภท

10.) สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์ และปรับใช้หลักธรรม คำสอนทางศาสนา ความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้ บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม

4.4 ชุมชนของครุวมสมัยใหม่เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

พิทยา ว่องกุล (2544) กล่าวว่า กระแสการพัฒนาสังคมมนุษย์รูปแบบเดียวตามอย่าง ประเทศตะวันตกไม่ว่าจะเรียกสังคมนิยมเสรี หรือสังคมโลกาภิวัตน์ กำลังเกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคมมากมาย หรือก้าวมาถึงวิกฤติที่ต้องเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ และเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาใหม่

ปี ค.ศ. 2000 เป็นการเปิดศตวรรษใหม่ด้านความคิดในขอบข่ายทั่วโลกต่อการครอบงำ ทางปัญญาด้านสังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ หรือรัฐศาสตร์ของอเมริกาหรือยุโรป ไม่ว่าจะเป็น ชาวลาตินอเมริกา อาฟริกา และเอเชีย จะต้องประกาศศักดิ์ศรีของภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ภูมิปัญญาแบบองค์รวมของชุมชนหรือท้องถิ่นขึ้นมา

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภูมิปัญญาแบบองค์รวม (United Wisdom) ที่มีฐานจากธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น ผสานเข้ากับภูมิปัญญาโลก (ไม่เฉพาะของชาติตะวันตก) หรือความรู้วิทยาการสมัยใหม่ในยุคไร้พรมแดน

ทิศทางของระบบทุนนิยมที่เป็นกระแสโลกาภิวัตน์ จึงเป็นปัญหาวิกฤติการใช้ทรัพยากร อย่างสิ้นเปลืองของโลก เป็นปัญหาวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อมของโลก และเป็นปัญหาวิกฤติด้าน จิตวิญญาณของมนุษย์ในอนาคต

เพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤติที่เคลือบคลานเข้ามาทีละน้อย จำเป็นต้องสร้างปรัชญาหรือ ภูมิปัญญาแบบองค์รวม เศรษฐกิจแบบองค์รวม เพื่อสร้างชุมชนแบบองค์รวมให้เป็นฐานสังคมแบบ องค์รวม ซึ่งมนุษย์หันกลับมาคิดร่วมกัน ฟังพากัน และสร้างความมั่นคงในการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ซึ่ง ควรเน้นการพัฒนาชุมชนแบบองค์รวมที่มีความหลากหลายขึ้นมา โดยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา แนวใหม่ที่อยู่ซ้อนในเศรษฐกิจทุนนิยมเสรีแบบเดิม โดยสร้างและส่งเสริมธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวัน ให้เป็นธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน สร้างกองทุนชุมชน (ธนาคาร หมู่บ้าน) สวัสดิการชุมชน สร้างระบบตลาดแบบองค์รวมที่มีความหลากหลายของสินค้าและบริการ จากชุมชน จนกระทั่งกลายเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สังคมไทยในภาวะปัจจุบัน ควรมีระบบเศรษฐกิจซ้อนกัน 2 ระบบ ได้แก่ เศรษฐกิจชุมชน เพื่อประกันความมั่นคงของชุมชน และเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี เพื่อการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และค้าขายกับต่างประเทศ ซึ่งเสี่ยงกับการเข้าแข่งขันในตลาดโลกและระบบการเงินโลก เพราะถ้าเศรษฐกิจทุนนิยมได้รับผลกระทบจากภัยการค้าเสรีของทุนข้ามชาติที่ใหญ่กว่า สังคมไทยก็ยังไม่มั่นคง เพราะเศรษฐกิจชุมชนจะช่วยค้ำจุนให้ประชาชนไม่เดือดร้อน

เศรษฐกิจชุมชนแบบองค์รวมจึงเป็นฐานมั่นคงของสังคมในสถานการณ์วิกฤติเศรษฐกิจปัจจุบัน ปรากฏว่าชุมชนแบบองค์รวมนั้นดำรงอยู่ได้และได้รับผลกระทบน้อยที่สุด ดังนั้นการวางยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนจึงเป็นทางรอดที่นำไปสู่การพัฒนาอย่างมั่นคงยั่งยืนของสังคมไทย

ในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ท่ามกลางปัญหาความยากจน ภาวะวิกฤติเศรษฐกิจและปัญหาสังคมอันเนื่องจากรัฐไทยพัฒนาเลียนแบบประเทศตะวันตก บรรดานักคิดนักวิชาการนักพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรชุมชนที่ต่อสู้ดิ้นรนโดยผู้นำชุมชนได้ประยุกต์ภูมิปัญญาเดิม ภูมิปัญญาในความหลากหลายของธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น เข้ากับวิทยาการความรู้สมัยใหม่ ช่วยให้เกิดทางเลือกในการพัฒนา ซึ่งเมื่อพิจารณาโครงสร้างแล้ว วิธีการผลิตที่หลากหลาย โครงสร้างที่หลากหลาย ทำให้ชุมชนในชนบทไทยเชื่อมั่นว่า แนวทางการสร้างชุมชนแบบองค์รวมที่พึ่งตนเองได้ทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมด เป็นทางรอดของชีวิต หรือวิถีความเป็นไท

ดังนั้นฐานคิดทางยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบใหม่ เพื่อสร้างศักยภาพในการพึ่งตนเอง (อิสรภาพขั้นพื้นฐานของครอบครัวชุมชน) ปรับสร้างวิถีชีวิต วิธีการผลิตแบบใหม่ที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดเองจึงเกิดขึ้น ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างดังนี้ (พิทยา ว่องกุล, 2544 : 17-19)

4.4.1 โครงสร้างชุมชนแบบองค์รวม (โครงสร้างเศรษฐกิจชุมชน) ที่มั่นคงจะต้องเกิดขึ้นจากการพัฒนาชุมชนที่มีลักษณะหลากหลาย พึ่งพากันและกันเลี้ยงตนเองได้ โดยอาศัยฐานการเกษตรผสมผสาน เศรษฐกิจพอเพียง หรือวนเกษตรที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง การฟื้นฟูระบบนิเวศให้เป็นฐานอาหารที่มั่นคงของครอบครัว เป็นที่มาแห่งรายได้ของชุมชน เพื่อยกระดับพัฒนาเป็นกลุ่มสังคมออมทรัพย์หรือธนาคารชุมชนรูปแบบต่าง ๆ อันเป็นจุดเริ่มต้นการสร้างวงจรรทุนในชุมชน ธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน การจัดสวัสดิการ และตลาดภายในชุมชน ก่อนเข้าสู่ตลาดภายนอก

4.4.2 โครงสร้างการพัฒนาแบบพหุภาคี (พันธมิตร) โดยให้นำเอาคุณลักษณะที่ดีและมีคุณประโยชน์จากส่วนต่าง ๆ ของสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรประชาชน มาร่วมมือกันพัฒนาชุมชนสังคม หรือเรียกว่า เบญจภาคี (ราชการ ธุรกิจ วิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน และชุมชน) บนจุดยืนและผลประโยชน์ของชุมชน รวมไปถึงการแสวงหาพันธมิตรจากองค์กรชุมชนหรือธุรกิจในประเทศและอื่น ๆ

4.4.3 โครงสร้างอธิปไตยชุมชน หรือประชาคมซึ่งเน้นบทบาทหน้าที่ขององค์กรชุมชน หรือสังคม ให้มีส่วนร่วมหรือเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตตนเอง เช่น การวางแผนพัฒนาชุมชน ตำบล จังหวัด ภาค หรือมีส่วนร่วมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติที่มาจากระดับล่างขึ้นสู่ระดับบน (Bottom-Up) รวมไปถึงแผนแม่บทของประชาชนสาขาอาชีพต่าง ๆ ที่ร่วมกันร่างขึ้นมา เช่น แผนแม่บท ยางพาราไทยขององค์กรชาวสวนยางและโรงงานยางพาราชุมชน เป็นต้น โดยมีสภาผู้นำชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางตามสภาพความเป็นจริงและความต้องการของชุมชน

4.4.4 โครงสร้างฐานข้อมูลความรู้ชุมชน และการสื่อสารมวลชน โดยการจัดตั้งศูนย์ ข้อมูลแบบปฏิสัมพันธ์ มีสภาพปรับเปลี่ยนไปตามสภาพความเปลี่ยนแปลงของชุมชนหรือสังคมเป็น ศูนย์รวมที่พันธมิตรสามารถใช้ได้ในลักษณะปฏิสัมพันธ์ต่อกัน โดยอาศัยระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทางสื่อมวลชนทุกประเภท

4.4.5 โครงสร้างภูมิปัญญา ระบบการเรียนรู้ และประเพณีวัฒนธรรมชุมชนหรือสังคม เป็นฐานสำคัญที่จะระดมทรัพยากร ความร่วมมือ และสร้างศักยภาพที่ทรงพลังให้เกิดผลสำเร็จอย่าง สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของชุมชน สร้างความมั่นคงแบบบูรณาการ และสะท้อนความเป็นไท มีศักดิ์ศรีของตัวเอง

4.4.6 โครงสร้างบริหารจัดการเครือข่ายองค์กรชุมชน ซึ่งจะเป็นฐานคิดสำคัญในการ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ยกกระดับความรู้ข่าวสาร และแลกเปลี่ยนบทเรียนกัน ตลอดทั้งร่วมมือวางแผน พัฒนาเศรษฐกิจในระดับสังคมอย่างสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละชุมชน โดยมีเครือข่าย องค์กรชุมชนในแต่ละระดับมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอย่างเป็นกระบวนการจากชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ภาค และระดับชาติ

โครงสร้างหลัก 6 ประการดังกล่าว เป็นฐานคิดทางยุทธศาสตร์ชุมชนหรือวิถีไทใน สภาวะใหม่แห่งการพัฒนาชุมชนหรือสังคมไทยยุควิฤติ จะเห็นได้ว่าโครงสร้างดังกล่าว จะก่อให้เกิด วิถีไทที่มีฐานอาหารและระบบนิเวศน์รองรับชีวิตชุมชนที่พัฒนาไปสู่ความอุดมสมบูรณ์หลากหลาย ยิ่งขึ้นและยาวนานกว่าอายุขัยของมนุษย์แต่ละรุ่น แสดงถึงภาวะความยั่งยืนในการพัฒนาที่ได้เกิดขึ้น จริง

5. การมีส่วนร่วมของประชาชน

5.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

อรทัย ก๊กผล (2546 : 9-10) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วม ของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมและการเมือง ในอดีตการมีส่วนร่วมของประชาชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มักหมายถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมือง โดยให้ความสำคัญกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งเป็นไปตามหลักการของ “ประชาธิปไตยแบบเป็นตัวแทน” ที่ประชาชนเลือกผู้แทนหรือตัวแทนเป็นผู้ตัดสินใจและแก้ปัญหาแทนตน หากแต่ด้วยลักษณะของสังคมสมัยใหม่ที่ซับซ้อน ความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนมีหลากหลาย ทำให้การมีส่วนร่วมโดยผ่านตัวแทนมีข้อจำกัด และไม่มีหลักประกันว่าการตัดสินใจของตัวแทนจะตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชน

ปัจจุบันสังคมหันมาให้ความสำคัญกับระบบ “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” ซึ่งเป็นระบบที่นอกจากประชาชนเลือกผู้แทนเข้าไปปกครองและบริหารแล้ว ยังมีส่วนร่วมโดยตรงในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาลที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอีกด้วย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวปรากฏในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ซึ่งส่งผลให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความหมายกว้างขวางขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ได้มีความหมายเฉพาะการไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือร่วมรับประโยชน์เท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมถึงการร่วมรับรู้ ร่วมให้ความคิดเห็นในกระบวนการตัดสินใจของหน่วยงานของรัฐ และร่วมสนับสนุนติดตามการทำงานของภาครัฐ เพื่อทำให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากประชาชน

ดังนั้นอาจสรุปว่าความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในปัจจุบัน คือ กระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้-เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

5.2 องค์ประกอบสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน (อรทัย ก๊กผล, 2546 : 10)

จากนิยามข้างต้น แสดงองค์ประกอบสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้ดังนี้

5.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง มีการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายรัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนทั่วไป โดยเน้นการสื่อสารสองทาง ทั้งช่องทางที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ไม่ใช่การทำครั้งเดียวจบและควรเกิดขึ้นตลอดโครงการ

5.2 เป้าหมายของการมีส่วนร่วมไม่ใช่เพียงการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นตามกฎหมายหรือการทำให้ไม่มีความขัดแย้ง หากแต่กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง และเป็นวิธีการเพื่อทำให้การตัดสินใจของรัฐดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

5.3 แนวคิดพื้นฐานของการมีส่วนร่วม

แนวคิดพื้นฐานของการมีส่วนร่วม (Concept of Participation) ซึ่งปริศนา โกลละสุต (2543:9) ได้สรุปไว้ว่าสนใจในหลายประการ ดังนี้

5.3.1 ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคล ซึ่งบังเอิญพ้องต้องกันกลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม

5.3.2 ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้นผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่มวางแผนและลงมือกระทำร่วมกัน

5.3.3 การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันที่จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดการริเริ่มกระทำที่สนองต่อความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

5.4 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน (อรทัย ก๊กผล, 2546 : 11)

5.4.1 เพิ่มการตัดสินใจ ช่วยให้เกิดการพิจารณาทางเลือกใหม่ ทำให้การตัดสินใจรอบคอบขึ้น

5.4.2 การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เมื่อการตัดสินใจนั้นได้รับการยอมรับ จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปใช้

5.4.3 การสร้างฉันทามติ ลดความขัดแย้งทางการเมืองและเกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ

5.4.4 การเพิ่มความง่ายในการนำไปปฏิบัติ สร้างให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความกระตือรือร้นในการช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

5.4.5 การมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นสามารถลดการเผชิญหน้าและความขัดแย้งที่รุนแรงได้

5.4.6 ช่วยทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชนและไวต่อความรู้สึกห่วงกังวลของประชาชน และเกิดความตระหนักในการตอบสนองต่อความกังวลของประชาชน

5.4.7 การพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน ถือว่าเป็นการให้การศึกษาชุมชน เพื่อการเรียนรู้กระบวนการตัดสินใจ และเป็นเวทีฝึกผู้นำชุมชน

5.4.8 ช่วยทำให้ประชาชนสนใจประเด็นสาธารณะมากขึ้น เป็นการเพิ่มทุนทางสังคมและช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น สอดคล้องกับการปกครองตามหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.5 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน (ปริศนา โกลละสุด, 2534 :13)

5.5.1 จะช่วยให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน

5.5.2 ประชาชนจะรู้สึกผูกพัน และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น

5.5.3 การดำเนินงานจะราบรื่น ได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น

5.5.4 จะช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น

5.5.5 โครงการจะให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้น และมีการระดมทรัพยากรเพื่อดำเนินโครงการมากขึ้น

5.6 แนวทางการบริหารจัดการมีส่วนร่วม (อรทัย ก๊กผล, 2546 : 12-15)

การบริหารจัดการมีส่วนร่วมที่ประสบความสำเร็จ มีสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญอยู่ 2 ส่วน คือ

5.6.1 หัวใจหรือหลักการพื้นฐานของการบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ผู้บริหารโครงการการมีส่วนร่วมต้องยึดถือประกอบด้วยหลัก 4S

5.6.2 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนควรดำเนินการอย่างเป็นระบบและมีการวิเคราะห์สถานการณ์ และเตรียมการล่วงหน้า ดังนั้นการวางแผนโครงการการมีส่วนร่วมจะเป็นกลไกหรือเป็นเครื่องมือช่วยให้การมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จ ซึ่งการวางแผนการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 ขั้นตอน

หลัก 4S : หัวใจของการบริหารกระบวนการมีส่วนร่วม

การบริหารจัดการกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนควรยึดถือหลัก 4S คือ

1.) Starting Early หรือการเริ่มต้นเร็ว : กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องเริ่มต้นตั้งแต่ระยะแรก มีการให้ข้อมูล กระตุ้นให้เกิดความคิดเห็น และให้มีการรับฟังความคิดเห็น จากประชาชนก่อนการตัดสินใจ ความล้มเหลวของการมีส่วนร่วมของประชาชนในอดีตมักเกิดจากภาครัฐเริ่มกระบวนการมีส่วนร่วมช้าหลังจากมีการตัดสินใจเรียบร้อยแล้ว หรือมีข้อมูลผูกมัดอื่น ๆ จนเปลี่ยนแปลงไม่ได้ หรือจากมีความขัดแย้งเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม การจัดทำให้มีการรับฟังความคิดเห็นก่อนการตัดสินใจ มิได้หมายความว่าก่อนการตัดสินใจไม่ทัน หรือไม่กี่สัปดาห์ มิติเวลาเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะสะท้อนความจริงใจของหน่วยงานภาครัฐในกระบวนการมีส่วนร่วมควรมีเวลาเพียงพอในการรับฟังความคิดเห็นอย่างกว้างขวางเพื่อทำให้การตัดสินใจสะท้อนความคิดเห็นของชุมชน

นอกจากนี้การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่ต้น มีประโยชน์ช่วยให้ประชาชนมีเวลาคิดถึงทางเลือกหรือแนวทางแก้ปัญหาของชุมชนที่เหมาะสมมากขึ้น และเป็นข้อมูลใน

การพัฒนาโครงการ ดังนั้นการบริหารการมีส่วนร่วมที่ดีขึ้น ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น ในการตระหนักถึงปัญหาความจำเป็นของโครงการ หรือในขั้นของการหาข้อมูลพื้นฐาน

2.) Stakeholders หรือครอบคลุมผู้ที่เกี่ยวข้อง : หลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมอีกประการหนึ่งคือ การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ควรมีโอกาสเข้าสู่ระบบกระบวนการมีส่วนร่วม แต่กลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงอาจถือว่าต้องรับฟังข้อมูลหรือปรึกษาหารือเป็นอันดับแรก ๆ

หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องให้ความสำคัญในการระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ระมัดระวังมิให้เกิดการผิดกลุ่มเป้าหมาย ต้องตระหนักว่าประชาชนแต่ละกลุ่มได้รับผลกระทบจากประเด็นการตัดสินใจไม่เท่ากัน บ่อยครั้งที่เรามักคิดว่าประชาชนเป็นกลุ่มเดียวกัน ทั้งที่ในความเป็นจริงผู้ได้รับผลกระทบมีหลายกลุ่ม การบริหารจัดการการมีส่วนร่วมต้องมั่นใจว่ากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญทุกกลุ่มได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม และแต่ละอาจรูปแบบการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน เพื่อเอื้ออำนวยให้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมได้ เช่น กำหนดเวลารับฟังความคิดเห็นที่ชาวบ้านมาร่วมได้ หรือการให้ภาษาถิ่น รวมทั้งการอำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านในการเดินทางมาร่วมแสดงความคิดเห็น

3.) Sincerity หรือความจริงใจ : การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่มีความละเอียดอ่อนและความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการกระบวนการมีส่วนร่วมและประชาชนถือว่าเป็นมิติที่มีความสำคัญในการบริหารการมีส่วนร่วมให้ประสบผลสำเร็จ หน่วยงานของรัฐที่เป็นเจ้าของโครงการหรือมีอำนาจอนุมัติต้องจัดการกระบวนการอย่างจริงจัง เปิดเผย ชื่อสัตย์ ปราศจากอคติ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีการสื่อสารสองทางอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและพอเพียง ตอบสนองต่อความสงสัยของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งแจ้งความก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงของโครงการอย่างต่อเนื่อง อธิบายกระบวนการต่าง ๆ อย่างชัดเจน ลดข้อสงสัยต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดข้อสงสัย ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระยะเริ่มต้น ขณะเดียวกันตั้งใจรับฟังข้อมูลและความคิดเห็นและนำไปเป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานของความน่าเชื่อถือนำมาซึ่งความร่วมมือ ความเข้าใจและการสื่อสารที่ดีขึ้น

4.) Suitability หรือวิธีการที่เหมาะสม : หลักการที่สำคัญประการสุดท้ายของการบริหารการมีส่วนร่วมคือ การเลือกเทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องคำนึงถึงความเหมาะสม โดยพิจารณาจากประเภทและขนาดของโครงการ ความหลากหลายและลักษณะที่แตกต่างกันของพื้นที่และของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนความแตกต่างด้านวัฒนธรรม สังคม และค่านิยม ระดับความสนใจของชุมชนในประเด็นหรือโครงการ ความสามารถและความพร้อมรวมทั้ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ข้อจำกัดของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วม เช่น ด้านระยะเวลา บุคลากรและงบประมาณ ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมอยู่ที่ความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์และเลือกกระบวนการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม การมีส่วนร่วมที่สร้างสรรค์ต้องประกอบด้วยกระบวนการย่อยหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ นอกจากนี้ต้องตระหนักว่าการให้ข้อมูลข่าวสารและข้อเท็จจริงเป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของการปรึกษาหารือที่มีประสิทธิผล

5.7 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม (เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2525 :11)

5.7.1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชุมชน

5.7.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินกิจกรรม

5.7.3 การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน

5.7.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

5.8 ขั้นตอนการวางแผนการมีส่วนร่วมของประชาชน (อรทัย ก๊กผล, 2546 : 15-17)

การมีส่วนร่วมของประชาชนประสิทธิผลควรมีการวางแผนซึ่งประกอบด้วยหลัก 3 ขั้น

ตอนหลักคือ

5.8.1 ขั้นเตรียมการ

5.8.1.1 เตรียมทีมงาน

ในขั้นแรกของการวางแผน หน่วยงานเจ้าของโครงการจำเป็นต้องเตรียมทีมงาน ลักษณะและขนาดของทีมงานขึ้นอยู่กับประเด็นที่ต้องตัดสินใจ ซึ่งทีมงานนี้ควรประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบเรื่องดังกล่าวโดยตรง เจ้าหน้าที่ที่ทราบขั้นตอนการตัดสินใจ ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญทั้งด้านเทคนิคการมีส่วนร่วมและการสื่อสารโดยเฉพาะ และเจ้าหน้าที่ควรเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝนเฉพาะ ไม่ใช่เพียงนักประชาสัมพันธ์

5.8.1.2 ตรวจสอบสถานการณ์ภายในหน่วยงาน

หลังจากได้ทีมงานแล้ว แผนการมีส่วนร่วมที่ดีต้องปฏิบัติได้จริง ดังนั้นต้องมีการตรวจสอบสถานการณ์ภายในของหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการตัดสินใจ

- ตรวจสอบว่าประเด็นหรือโครงการที่ต้องตัดสินใจ เกี่ยวข้องกับกฎหมายหรือระเบียบที่กำหนดวิธีการเฉพาะหรือไม่ เช่น เป็นประเด็นโครงการที่ต้องทำการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (EIA)

- ตรวจสอบข้อมูลว่าขั้นตอนการตัดสินใจในเรื่องนั้นเป็นอย่างไร มีกำหนดการหรือยัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ตรวจสอบรายชื่อของผู้รับผิดชอบในการใช้ข้อมูลจากสาธารณะเหล่านั้น และผู้สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการแก่สาธารณะรวมทั้งผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินใจ
- ระยะเวลาในการจัดทำกิจกรรมมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด อาทิเช่น การตัดสินใจเกี่ยวกับที่ทิ้งขยะอาจใช้เวลา 1-2 ปี ในขณะที่การตัดสินใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนเส้นทางจราจรใช้เวลา 1-2 เดือน
- ตรวจสอบงบประมาณที่มีเพื่อการดำเนินงาน ซึ่งทุกข้อมูลเป็นเรื่องที่ทีมงานต้องนำมาพิจารณาในการเลือกรูปแบบการมีส่วนร่วม

5.8.1.3 ประเมินสถานการณ์

นอกจากการประเมินสถานการณ์ภายในของหน่วยงานเจ้าของโครงการ สิ่งที่สำคัญมากในขั้นตอนของการเตรียมการคือ การประเมินสถานการณ์ภายนอก ซึ่งหมายถึง สาธารณชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากประเด็นการตัดสินใจ การประเมินสถานการณ์นี้ช่วยทำให้ การออกแบบหรือกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมเหมาะกับชุมชน เพราะชุมชนแต่ละชุมชนแตกต่างกัน และอาจมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง การเก็บข้อมูลในขั้นนี้อาจเป็นการพูดคุยกับหน่วยงานในพื้นที่ ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ซึ่งการประเมินสถานการณ์นี้เกี่ยวข้องกับการ กำหนดระดับความสนใจของสาธารณะหรือชุมชนในประเด็นหรือโครงการที่ต้องตัดสินใจ ข้อมูล เหล่านี้ช่วยในการเตรียมรองรับ โดยพิจารณาจาก

- ประเด็นหรือโครงการนั้นมีแนวโน้มที่จะมีความเห็นไม่ลงรอยกันหรือไม่
- ชุมชนนั้นเคยมีประวัติหรือประสบการณ์การมีส่วนร่วมหรือแสดงความสนใจต่อประเด็นหรือโครงการอื่น ๆ หรือไม่ อย่างไร
- ปริมาณและขนาดพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจ
- มีการสอบถามจากประชาชนหรือ ความห่วงกังวลในเรื่องใดบ้าง
- มีการรวมตัวเป็นกลุ่มในพื้นที่หรือไม่ โดยเฉพาะกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการตัดสินใจ

5.8.2 ขั้นตอนการวางแผน

จากข้อมูลต่าง ๆ ในขั้นเตรียมการ ทีมงานต้องนำมาวิเคราะห์ เพื่อจัดทำแผนการมีส่วนร่วมของประชาชน

5.8.2.1 ระบุและวิเคราะห์ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย

แต่ละประเด็นการตัดสินใจย่อมมีผู้สนใจหรือได้รับผลกระทบไม่เท่ากัน ในขั้นนี้ทีมงานต้องดำเนินการ 2 ขั้นตอนคือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือ Stakeholders ซึ่งหมายถึงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและลบจากการตัดสินใจนั้น

- วิเคราะห์ความสำคัญและอิทธิพลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ไม่ใช่ทุกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะมีรูปแบบการมีส่วนร่วมเดียวกัน และแต่ละกลุ่มมีประเด็นกังวลใจที่แตกต่างกัน บางกลุ่มอาจต้องการเพียงแสดงความคิดเห็น ฉะนั้นทีมงานต้องวิเคราะห์ประเภทของกลุ่มตามระดับความสนใจ ซึ่งช่วยกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมได้สอดคล้องต้องกัน

5.8.2.2 คาดการณ์ระดับการได้เปรียบ

ขั้นตอนนี้ทีมงานต้องประเมินสถานการณ์จากข้อมูลขั้นเตรียมการว่า ระดับของการถกเถียง หรือการโต้แย้งจะเป็นอย่างไร ซึ่งการประเมินเป็นเรื่องยากแต่อาจพิจารณาจากตัวชี้วัดเช่น

- เคยมีการถกเถียงหรือโต้แย้งในประเด็นนี้มาก่อนหรือไม่
- มีประเด็นทางการเมืองเกี่ยวข้องหรือไม่
- เป็นเหตุผลของการรวมกลุ่มใดบ้างหรือไม่

ถ้ามีทั้ง 3 ตัวชี้วัดอาจคาดการณ์ว่าประเด็นนั้นมีระดับของการถกเถียงโต้แย้งกันสูง ซึ่งทีมงานต้องมีการวางแผนการมีส่วนร่วมอย่างระมัดระวังและรอบคอบมากขึ้น

5.8.2.3 ระบุเป้าหมายของการมีส่วนร่วม

ขั้นตอนนี้เป็นการระบุว่าอะไรคือวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนของการตัดสินใจ การตัดสินใจแต่ละประเด็นอาจมีรูปแบบที่แตกต่างกันไป โดยทั่วไปมีอยู่ 4 ขั้น คือ

- ขั้นระบุปัญหา/ความต้องการ
- ขั้นการศึกษาทางเลือก
- ขั้นการประเมินทางเลือก
- ขั้นการเลือกทางเลือก

สำหรับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการมีส่วนร่วมนั้นคือสิ่งที่ต้องการจากการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น เพื่อให้สาธารณชนทราบข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและทางเลือก เพื่อฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับทางเลือกต่าง ๆ หรือ เพื่อพูดคุยกันถึงเกณฑ์การประเมิน ในขั้นนี้ยังรวมถึงการระบุถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อที่จะทำให้แต่ละขั้นตอนของการตัดสินใจมีความสมบูรณ์ ซึ่งเป็นเรื่องของการพิจารณาว่ามีข้อมูลอะไรที่หน่วยงานต้องให้กับสาธารณะและข้อมูลอะไรที่หน่วยงานต้องการจากสาธารณะเพื่อทำให้วัตถุประสงค์ในแต่ละขั้นบรรลุผล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.8.2.4 ระบุเงื่อนไขพิเศษของชุมชน

ในขั้นนี้พิจารณาก่อนว่าชุมชนหรือพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ หรือกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือประเด็นตัดสินใจ มีลักษณะหรือเงื่อนไขพิเศษที่อาจจะกระทบต่อรูปแบบการมีส่วนร่วม

5.8.2.5 การเลือกเทคนิคและกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน

เป้าหมายของการวิเคราะห์ที่ผ่านมาเพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับเทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม ดังนั้นเมื่อมาถึงขั้นนี้ ทีมงานมีข้อมูลเกี่ยวกับ

- วัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนของการตัดสินใจ
- ผู้ที่ได้รับผลกระทบที่สำคัญและระดับความสนใจ
- ข้อมูลที่ต้องให้กับสาธารณะ และข้อมูลที่ต้องได้รับจากประชาชน

ลักษณะหรือเงื่อนไขพิเศษ

ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ช่วยในการเลือกเทคนิคการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วม

5.8.2.6 การเขียนแผนการมีส่วนร่วม

การเขียนแผนการมีส่วนร่วม จะช่วยทำให้ความคิดชัดเจนและก่อให้เกิดความร่วมมือช่วยในการประสานงาน และสามารถสื่อสารกับประชาชนได้ง่ายขึ้น ข้อมูลที่อยู่ในแผนควรประกอบด้วย

- วัตถุประสงค์
- ภูมิหลังและข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชน
- ประเด็นสำคัญที่ต้องมีการปรึกษาหารือ
- ระดับความสนใจ
- กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- กระบวนการตัดสินใจ
- กิจกรรมการมีส่วนร่วม

5.8.3 ขั้นการนำไปสู่การปฏิบัติ

หลังจากมีแผนการมีส่วนร่วม ในระดับต่อไปคือการดำเนินการตามแผน ซึ่งต้องมีการจัดทำแผนปฏิบัติการของแต่ละกิจกรรมการมีส่วนร่วม เช่น การจัดเวทีสาธารณะต้องมีการตัดสินใจว่าจะจัดที่ใด เมื่อไร ใครเป็นวิทยากร สิ่งสำคัญที่ควรตระหนักคือความยืดหยุ่นในการนำไปสู่การ

ปฏิบัติ และการตรวจสอบและปรับปรุงแผนการมีส่วนร่วมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ หากมีการเปลี่ยนแปลง จำเป็นต้องแจ้งผู้ที่เกี่ยวข้อง อาจรวมถึงประชาชนด้วย

6. หลักการ PAR

6.1 หลักการ PAR (กมล สุตประเสริฐ, 2540 : 6-8)

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายและฝ่ายที่สำคัญที่สุดก็คือ ประชาชนนั่นเอง การพัฒนานั้นจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผน การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมนุษย์ให้ดีขึ้นต้องอาศัยการวางแผนอย่างต่อเนื่อง ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้ทำการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมีการวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลก่อนที่จะมีการวางแผนได้มีการวิจัยต่าง ๆ มากมายมีทั้งการวิจัยพื้นฐานทฤษฎี การวิจัยประยุกต์ในเชิงการวางแผนและนโยบาย จัดได้ว่าเป็นการทำงานที่อาศัยข้อมูลประจักษ์นิยมและการคิดอย่างมีตรรกะ หรือเหตุและผลอยู่เป็นอันมาก แต่ถ้าคิดถึงผลของการเปลี่ยนแปลงตามแผนดังกล่าวในเชิงความเสมอภาคและความเท่าเทียมในโอกาสของประชาชนในสังคมแล้วจะเห็นได้ว่าสังคมไทยยังมีความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาอยู่อีกเป็นอันมาก

แนวคิดในการพัฒนาอีกอย่างหนึ่งที่กำลังนำมาใช้ในสังคมไทย ก็คือ การพัฒนาแบบการมีส่วนร่วม (Participation) ของประชาชน และใช้การทำงานในรูปแบบของการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งเป็นการวิจัยที่จัดทำเป็นกลุ่มเป็นหมู่คณะและจัดการวิจัยโดย ผู้ปฏิบัติงานเอง จนภายหลังมีการเรียกงานวิจัยเช่นนี้ว่า การวิจัยแบบมีส่วนร่วมดังที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษว่า Participatory Action Research ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกเป็นคำย่อว่า PAR

ประวัติความเป็นมาของ PAR นั้นเชื่อมโยงกับความเข้าใจของการพัฒนา และเชื่อมโยงกับวิธีการที่ความเข้าใจดังกล่าวนั้นวิวัฒนาการไป ทันทีที่เราคิดในเชิงเศรษฐกิจล้วน ๆ เราก็ตระหนักว่าการพัฒนานั้นเป็นกระบวนการที่เป็นศูนย์รวมประชาชน (People-centered) และเน้นไปที่กระบวนการที่พอจะเชื่อถือและยอมรับได้ นับตั้งแต่การใช้ ความจำเป็นพื้นฐาน เป็นตัวบ่งชี้หรืออรรถนะของการพัฒนา และใช้วิธีการของการวิจัยปฏิบัติการเป็นกระบวนการ จัดเป็นการดำเนินงานที่รัฐได้แสดงบทบาทของการพัฒนาให้บริการต่อสังคม และสะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของตน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในชุมชนนั้น ทำให้ประชาชนได้ทำงานร่วมกันและเรียนรู้ถึงทักษะหรือความคล่องแคล่วในการจัดการชุมชนในขณะ

ที่ได้ร่วมงานการพัฒนาชุมชนของตน ตรงจุดนี้เองที่เราได้พบว่าการวิจัยแบบปฏิบัติการได้มีส่วนช่วยเป็นเครื่องมือส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของพวกตนได้

ในทางวิชาการซึ่งได้มีการใช้การวิจัยตามแบบปฏิบัติดั้งเดิมเช่นมีความพยายามมากในการที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุงข้อมูลของการวิจัยทำให้เกิดเป็นองค์ความรู้ที่สามารถเชื่อถือได้ ตัวอย่างเช่น การวิจัยปฏิบัติการทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอน มีการสอบถามประชาชนและผู้ปฏิบัติการคือครูและเด็ก ในทำนองเดียวกันมีการวิจัยระบบการทำไร่นาเพื่อปรับปรุงวิธีการทำนาให้ดีขึ้นในกรณีเช่นนี้ นักวิจัยจะสามารถนำไปคิดค้นต่อในห้องปฏิบัติการได้เป็นอันมาก จะเห็นได้ว่าไม่น่าประหลาดใจเลยที่ผู้ปฏิบัติงานเหล่านั้นรวมถึงชาวไร่ชาวนาต่างก็มีองค์ความรู้ซึ่งสามารถช่วยนักวิจัยได้เป็นอันมาก

ถ้าเราลองทบทวนการใช้การวิจัยในการพัฒนาแบบดั้งเดิมที่แล้ว ๆ มา ก็คงจะเห็นว่าความร่วมมือของประชาชนในการรวบรวมข้อมูลปัญหาทั้งหลายนั้นอยู่ในวงจำกัด และประชาชนเกือบจะไม่ได้อะไรจากการวิจัยอันเป็นองค์ความรู้เหล่านั้นเลย นักวิจัยที่เข้าไปเก็บข้อมูลแบบดั้งเดิมเหล่านั้นส่วนใหญ่จะอ้างว่างานวิจัยของตนนั้นเป็นการวิจัยปฏิบัติการ แต่แท้จริงแล้วเป็นการวิจัยเชิงประยุกต์เท่านั้นเอง เพราะการวิจัยปฏิบัติการนั้นเป็นการวิจัยที่จัดกระทำโดยผู้ปฏิบัติการ เพื่อนำเอาผลการวิจัยมาใช้ในการแก้ไขปัญหาโดยทันทีทันใดและจะต้องทำเป็นหมู่คณะร่วมกัน

PAR เป็นการใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบการมีส่วนร่วมที่มีวิวัฒนาการแตกต่างกันไปในหลายประเทศที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น ในอินโดนีเซีย PAR ได้รับอิทธิพลสนับสนุนจากการเมืองที่พยายามใช้กระบวนการวิจัยเพื่อให้บริการแก่ประชาชน ในฟิลิปปินส์นั้น PAR ได้รับการพัฒนาให้สนองตอบต่อสาธารณชน ซึ่งการวิจัยแบบเดิมทำไม่ได้และล้มเหลวมาแล้ว ในประเทศไทยก็เช่นกันการวิจัยปฏิบัติการได้เข้ามามีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในการพัฒนาชนบท ไม่ว่าจะวิวัฒนาการการวิจัยแบบนี้จะมีความเป็นมาแตกต่างกันอย่างไร แต่ประสบการณ์ในประเทศเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่ากระบวนการวิจัยจะมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อผลของการวิจัยนั้น ๆ สามารถเอาไปวางแผนและแก้ปัญหาของประเทศโดยประชาชนเองได้

เมื่อนำการวิจัยปฏิบัติการรวมเข้ากับการจัดการชุมชนเหมือนดังในกรณีชิ่งอินโดนีเซียหรือไทย เราก็พบว่าประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการจะเข้าใจสภาพการณ์ของตนเองอย่างลึกซึ้ง ถึงจุดที่ตนต้องลงมือเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์นั้น ๆ ของตน ด้วยเหตุนี้เอง บางครั้งเราจึงเรียกรวมการวิจัยแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นการวิจัยเชิงจิตสำนึกร่วมกัน (Participatory Conscientizing Research) เมื่อเอา PAR รวมกันเข้ากับรูปแบบของการพัฒนาซึ่งเน้นความสำคัญในการร่วมมือของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจทั้งการวางแผนและดำเนินงานตามแผนเหล่านั้น เราก็มักเรียกมันเป็นระบบว่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ระบบข้อมูลข่าวสารและการวางแผนของชุมชน (Community Information and Planning System) ใช้คำย่อว่า CIPS รูปแบบนี้จะมีให้ดูได้ในประเทศฟิลิปปินส์ โดยมี CIADAP (Center for Integrated Area Development for Asia and the Pacific) เป็นผู้ดำเนินการทดลอง

สำหรับประเทศไทยเรานั้น นับตั้งแต่ได้มีการกำหนด ความจำเป็นพื้นฐาน ใช้เป็นเกณฑ์ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การวิจัยปฏิบัติการที่เรียกว่า PAR ก็ถูกนำมาใช้อย่าง ต่อเนื่อง ดังนั้นการวิวัฒนาการของรูปแบบการวิจัยที่เรียกว่า PAR และเลือกวิธีการจึงเป็นไปตาม อิทธิพลของรูปแบบของการพัฒนา (Development Paradigm) ที่แต่ละประเทศใช้เป็นสำคัญจึงทำให้ มีการเรียกการวิจัย PAR นี้ไปอย่างหลากหลายตามกระบวนการพัฒนา เช่นการวิจัยแบบเจาะลึก แบบ จิตสำนึก เป็นต้น ไม่ว่าจะเรียกการวิจัยดังกล่าวในชื่ออย่างไรแต่การวิจัยดังกล่าวนับวันจะเพิ่มพูนใน การบริการต่อสังคม นับเป็นแบบของการพัฒนาที่เน้นไปที่ประชาชน เป็นแบบที่มีส่วนร่วมจากผู้ปฏิบัติ งานมากยิ่งขึ้น มีการบูรณาการมากยิ่งขึ้น และนำนับถือในผลกระทบที่ตามมามากยิ่งขึ้น

6.2 แนวคิดและปรัชญา (กมล สุดประเสริฐ, 2540 : 8-9)

PAR คือการวิจัยค้นคว้าแสวงหาความรู้ตามหลักการของการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์แบบ เดิม ๆ ต่างกันแต่เพียงว่า PAR นั้นมีวัตถุประสงค์มุ่งไปที่การแก้ปัญหาในการพัฒนา มันเป็นการวิจัยที่ ดำเนินไปด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนผู้ร่วมงานรวมทั้งในกระบวนการวิจัยและในการมีหุ้นส่วนใช้ ประโยชน์ของการวิจัย

PAR มุ่งช่วยเหลือกลุ่มคนผู้ด้อยโอกาสในสังคม ให้ลืมตาอ้าปากกับเขาได้บ้าง PAR เชื่อในความสามารถของมนุษย์ที่จะแก้ไขปัญหาของตนเมื่อถึงคราวที่ตนจะต้องตัดสินใจว่าจะทำ อย่างไร ยังเชื่อต่อไปว่าการศึกษาคควรเป็นการศึกษาที่ให้ประชาชนมีความมั่นใจว่าเขาสามารถทำอะไร บางอย่างให้แก่ตนเองได้ PAR ยังเชื่อด้วยเหมือนกันว่า การศึกษาคควรเป็นการศึกษาที่ให้ความรู้ที่เป็น ประโยชน์สูงสุดต่อคน เป้าหมายสูงสุดของ PAR คือการช่วยประชาชนให้มีเป้าหมายและสนับสนุน เป้าหมายในการพัฒนาการของตนเอง

PAR เป็นกระบวนการวิจัยที่มีการปฏิบัติพลิกแพลงนำเอาการปฏิบัติกับการพิจารณา ไตร่ตรองเพื่อการสะท้อนกลับรวมเข้าด้วยกันเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขอย่างมีเหตุมีผลโดยวิธีการ ทำให้การวิจัยเป็นกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและเป็นพื้นฐานสำหรับการปฏิบัติและการพิจารณา ไตร่ตรองเป็นผลสะท้อนต่อไป ยิ่งกว่านั้นยังทำให้เกิดเป็นมาตรฐานตามความต้องการด้านการเมือง การปกครอง การวัฒนธรรม สภาวะทางสังคม และสภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน PAR อาศัยการ ยอมรับของประชาชนในสิ่งที่ประชาชนมีอยู่และมีจริง อาศัยภูมิปัญญาที่ถูกต้องตามที่ประชาชนได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สืบทอดต่อเนื่องเป็นประสบการณ์อย่างหลากหลาย ดังนั้น PAR จึงให้น้ำหนักต่อการเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นอย่างมาก

PAR เป็นกระบวนการของการทำงานร่วมกัน อันต้องอาศัยการสืบสวนค้นคว้าปัญหาและข้อโต้แย้งร่วมกันเป็นกลุ่มวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา (ทางเศรษฐกิจสังคม ทางการเมืองการปกครอง ทางวัฒนธรรม ทางส่วนบุคคล) รวมกันเป็นกลุ่มเหนือสิ่งอื่นใดต้องปฏิบัติงานร่วมกันอย่างเป็นกลุ่มในการแก้ปัญหา นั้น ๆ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ยิ่งไปกว่านั้น PAR ยังเป็นกระบวนการวิจัยที่ค่อนข้างจะลำเอียงไปในด้านกระบวนการประชาธิปไตย

PAR ยืนหยัดขึ้นมาได้ด้วยประชาชนผู้มีหัวใจเปี่ยมด้วยการวิจัยเพื่อแสวงหาความรู้ในการแก้ไขปัญหาของตน มันเป็นเครื่องมือที่ช่วยเหลือกลุ่มคนยาก คนจน และคนที่ด้อยโอกาสด้วยการวางพื้นฐานการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานพัฒนาทั้งหลายกับชุมชนเช่นนี้ นับเป็นการเอื้ออำนวยต่อกระบวนการที่จะปลดปล่อยให้ประชาชนแก้ปัญหาของตนเองได้ ตามความเชื่อว่าคนต้องพัฒนาตนเอง

เมื่อเราใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมที่เรียกว่า PAR นี้อย่างถูกต้อง เราก็ยังเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างน้อยสามประการตามมาคือ

- 1.) ประชาชนได้รับการเรียนรู้เพิ่มขึ้น
- 2.) ประชาชนมีการกระทำมากขึ้น
- 3.) ประชาชนมีการเผยแพร่พลังความรู้อันมากขึ้น

กระบวนการของ PAR นั้นมิใช่เพียงการสืบค้นปัญหาเท่านั้น แต่เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนมีการกระทำต่อปัญหาเหล่านั้น การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดต่อปัญหาทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ผลสุดท้ายประชาชนมิได้เพียงเรียนรู้การแก้ปัญหา แต่ได้เพิ่มพูนความรู้ให้พร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาที่ยากไปกว่านี้

6.3 ระเบียบวิธีของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ระเบียบวิธีของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมหรือ PAR นั้นมีกิจกรรมที่แตกต่างกัน อยู่ 2 ชุด จำแนกได้ดังนี้ (กมล สุตประเสริฐ, 2540 : 12)

- 1.) กิจกรรมการวิจัยปฏิบัติการหรือ PAR ของผู้ประสานงานหรือผู้อำนวยการวิจัย
- 2.) กิจกรรมการวิจัยปฏิบัติการหรือ PAR ของชุมชน

กิจกรรมการวิจัยปฏิบัติการของผู้ประสานงานการวิจัยก็คือกิจกรรมการแสวงหาความรู้ของนักวิจัยปฏิบัติการตามโครงการ PAR แต่ละคนในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง จุดมุ่งหมายที่สำคัญของนักวิจัย คือการสร้างรูปแบบ PAR ที่มีประสิทธิภาพเป็นไปตามหลักการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ และ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สามารถที่จะเผยแพร่แก่สังคมได้ รูปแบบของ PAR ที่มีประสิทธิผลนั้น จะเป็นรูปแบบที่สามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพสิ้นเปลืองเงินทองกำลังงาน เวลาไม่มากนัก แต่ในเวลาเดียวกันก็ได้รับผลตอบแทนสูง

กิจกรรมวิจัยปฏิบัติการของชุมชนคือกิจกรรมที่เกิดจากความพยายามในการแก้ปัญหาชุมชนของนักวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชน นักวิจัยปฏิบัติการที่ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานหรือผู้อำนวยการวิจัยจะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือตั้งแต่เริ่มแรกและค่อย ๆ ลดการช่วยเหลือลงและหวังว่าเมื่อสิ้นสุดโครงการแล้วประชาชนจะสามารถแก้ปัญหาของตนไปตามลำพังได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยมิต้องได้รับความช่วยเหลือจากภายนอกอีก

โครงการวิจัยทั้งหมดของผู้ประสานงาน หรือผู้อำนวยการวิจัยจะครอบคลุมรวมไปถึงกิจกรรมแบบวันต่อวันของชุมชนแลกิจกรรมที่ชุมชนมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของ PAR โดยตรง ผู้ประสานงานวิจัยเริ่มต้นด้วยการวิจัย และสิ้นสุดลงด้วยการเผยแพร่รูปแบบของการวิจัยปฏิบัติการ หรือ PAR จากกระบวนการของการวิจัยปฏิบัติการแบบ PAR นี้ กิจกรรมที่สัมพันธ์กับ PAR ของชุมชน จะถูกปลูกฝังให้กลายเป็นการปฏิบัติที่เป็นประจำของชุมชน การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชุมชนเช่นนี้เกิดจากกิจกรรมร่วมกันของผู้ประสานงานการวิจัยปฏิบัติการและชุมชนโดยแท้

เมื่อวิเคราะห์วิธีการของ PAR จะเห็นว่าขั้นตอนของการดำเนินการของ PAR นั้นควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาชุมชนดูเหมือนว่าในแต่ละขั้นตอนของการพัฒนานั้น PAR สามารถให้บริการข้อมูลข่าวสาร สิ่งที่มาคือลำดับขั้นตอนของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการซึ่งบังเกิดขึ้นพร้อมกัน โครงการพัฒนาชุมชนดังนี้ (กมล สุตประเสริฐ, 2540 : 13-15)

6.3.1 เลือกชุมชนเป้าหมาย

การเลือกชุมชนเป้าหมายต้องจัดทำให้เป็นระบบ เริ่มต้นด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนหรือหมู่บ้านต่าง ๆ ที่จะพิจารณาให้เข้าร่วมในโครงการ ขึ้นต่อไปกำหนดเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกชุมชนเป้าหมาย การคัดเลือกชุมชนนี้ควรได้รับการยืนยันจากหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนและผู้อำนวยการหรือผู้ประสานงานการวิจัยแล้วประชุมตัดสินใจเป็นขั้นตอนสุดท้ายและเริ่มกระบวนการบันทึกไว้เป็นหลักฐาน

6.3.2 สร้างบรรยากาศการยอมรับของชุมชน

อันนี้เป็นการกระทำด้วยการมีแนวคิดที่จะให้ผู้ประสานงานวิจัยเป็นที่ยอมรับของชุมชนและเป็นการสร้างบรรยากาศในการดำเนินงานการวิจัยปฏิบัติการในชุมชนเป้าหมาย งานขั้นนี้เกี่ยวข้องกับการที่จะต้องได้รับการเห็นชอบจากผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้นำชุมชน ให้เข้าไปทำงานใน

ชุมชนนั้น ๆ ได้เสียก่อน ทำให้ได้รับการยอมรับจากผู้นำท้องถิ่น ทั้งผู้นำที่คนนิยมและผู้นำที่เป็นเคารพ
นับถือของประชาชน และในที่สุดผู้ประสานงานนั้นเป็นเสมือนคนในชุมชนคนหนึ่ง

6.3.3 ระบุปัญหาและการแก้ไขปัญหามีศักยภาพ

ชุมชนจะดำเนินการวิจัยทันทีที่กิจกรรมที่จัดขึ้นโดยชุมชนนั้นได้ริเริ่มดำเนินจุด
มุ่งหมายคือ การศึกษาความจำเป็นหรือความต้องการของชุมชน ระบุปัญหาของชุมชน ค้นหาวิธีการ
แก้ปัญหาที่มีศักยภาพ และหยิบยกเอาข้อจำกัดขัดข้องมาพิจารณาเพื่อให้เข้าใจในส่วนนี้ให้ดีขึ้น ขอให้
คำนิยามคำว่า ความจำเป็นหรือความต้องการ ว่าเป็น ช่องว่างระหว่าง"สิ่งที่ควรเป็น" และ"สิ่งที่เป็น
อยู่"

ตรงจุดนี้ต้องมีความเข้าใจในความคิดรวบยอดของความจำเป็น หรือความ
ต้องการที่แตกต่างกันให้ดี เช่นคำว่า ความต้องการที่แสดงออก และความต้องการที่รู้สึก ขั้นตอนของ
ความต้องการ เริ่มตั้งแต่ ความต้องการพื้นฐาน หรือ ความจำเป็นพื้นฐานและความแตกต่างระหว่าง
คำว่า ความต้องการ กับความจำเป็น (ความต้องการ อาจตรงกับภาษาอังกฤษว่า want และคำว่า
ความจำเป็น อาจตรงกับคำว่า need)

6.3.4 การวางแผนเพื่อปฏิบัติ

ขั้นตอนขั้นนี้อธิบายถึงยุทธศาสตร์และเทคนิคเพื่อช่วยให้คนเตรียมโครงการ
พัฒนาให้เป็น ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับ การกำหนดจุดประสงค์ การใช้เวลาในการทำงาน ทรัพยากร กำลังคน
ที่จะใช้ และกิจกรรม รวมถึงการใช้ทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินงานตามแผน จุดนี้คงต้องกำหนดให้
ชุมชนได้เตรียมทรัพยากรจากทั้งภายในและภายนอกชุมชน ซึ่งต้องจัดทำข้อเสนอหรือคำขอยื่นต่อ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6.3.5 การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ

แผนปฏิบัติการทำให้บรรลุความเป็นจริงด้วยวิธี การวิจัยปฏิบัติการนี้ก็
หมายความว่าผู้ประสานงานจะต้องระแวงระวังถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในส่วนหนึ่งส่วนใด
ของแผนปฏิบัติการและจะเปลี่ยนแปลงแผนก็ต่อเมื่อจะเกิดผลสะท้อนที่หนักหน่วงตามมาเท่านั้น

ขั้นตอนขั้นนี้เป็นอธิบายถึงวิธีช่วยให้คนสามารถดำเนินงานตามโครงการ
ของตนได้ แผนปฏิบัติการต้องนำมาเผยแพร่ให้คนรู้ และกระตุ้นให้คนดำเนินงานตามแผน การจัดการ
ด้วยการเงินต้องกระทำด้วยความรับผิดชอบอย่างชัดเจนโปร่งใส การระดมทรัพยากรและการกำหนด
งานต้องดำเนินงานให้เป็นไปตามแผน

ผู้คนที่ต้องได้รับการอบรมฝึกฝนในการติดตามประเมินผลเข้าร่วมในการจัดการ และการแก้ปัญหา ชุมชนจำเป็นต้องจัดการประชุมเป็นระยะ ๆ และจัดประเมินโครงการเพื่อการศึกษา ว่าสมควรจะปรับปรุงผลผลิตของโครงการอย่างไรบ้าง

6.3.6 การประเมินผล/ผลสะท้อน/การส่งผลกลับ

ชุมชนและผู้ประสานงานการวิจัยจะต้องจัดทำบันทึกประจำวัน บันทึกการจัดการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างทั้งหมดไว้เป็นหลักฐาน และช่วยบันทึกความจำเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานแต่ละตอนของแผน ผู้ประสานงานต้องให้มีการประเมินผล แก้ไขให้เสร็จเรียบร้อยถ้าจำเป็น เมื่อดำเนินการหมดทุกขั้นตอนแล้วก็จัดการประเมินรวมครั้งสุดท้าย การประเมินนี้จะอธิบายวิธีการที่เอื้ออำนวยต่อการประเมินความก้าวหน้าของโครงการและผลสำเร็จ โดยคนที่ร่วมงานเอง

งานนี้จะสำเร็จได้ด้วยการติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ ชุมชนสามารถใช้ปฏิทินการปฏิบัติงานซึ่งอาจจัดทำเป็นรูปตาราง หรือจัดทำเป็นรูปกางปลา ให้เห็นขั้นตอนของการทำงานให้เป็นเครื่องมือในการติดตามประเมินผลงาน ชุมชนอาจจัดให้มีการประเมินผลการประชุม ประเมินกระบวนการ จัดทำบันทึกเอกสาร และประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนเองและสามารถป้อนผลที่ได้กลับมาให้ผู้ประสานงาน และสามารถที่จะวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ได้อีกด้วย

6.3.7 การหมุนเกลียว การวนรอบ และการทำให้เป็นระบบของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนนี้เกิดขึ้นเมื่อชุมชนเริ่มต้นลงมือจัดการแก้ปัญหาที่ยากอีกปัญหาหนึ่ง แต่ยังไม่ให้ขั้นตอนของการวางแผน การดำเนินงานของโครงการวิจัยอยู่ ชุมชนเริ่มให้หลักการและเทคนิควิธีการเรียนรู้มาจาก PAR เอามาแก้ปัญหา เช่น ปัญหามลภาวะสิ่งแวดล้อม ปัญหาการขาดการบริการทางสังคม ปัญหาการมีรายได้น้อย ปัญหาการเอาเปรียบเพศหญิงในการทำงานและเข้างาน เป็นต้น

ทุกครั้งที่ชุมชนหมุนวนเอามาใช้เทคนิคและความรู้ที่เรียนรู้มาจาก PAR ผู้ประสานงานหรือผู้อำนวยการการวิจัยต้องพยายามมอบความรับผิดชอบให้แก่ชุมชนมากขึ้น ครั้งแรกอาจมีสัดส่วน 75-25 ครั้งที่สองเป็น 50-50 และครั้งที่สามเป็น 25-75 ตามลำดับ จนในที่สุดผู้ประสานงานหรือผู้อำนวยการการวิจัยก็ถอนตัวออกมา ปล่อยให้องค์กรชุมชนทำเองอย่างสมบูรณ์

6.3.8 ขึ้นเตรียมการถอนตัวและเผยแพร่ผลงาน

งานขั้นนี้อธิบายถึงยุทธศาสตร์ในการสร้างทักษะในการใช้ PAR ในชุมชน เพื่อเตรียมการถอนตัวของผู้ประสานงานหรือผู้อำนวยการวิจัยอย่างเป็นขั้นเป็นตอนก่อนที่ผู้ประสานงานหรือผู้อำนวยการการวิจัยจะถอนตัวออกจากชุมชน จะต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่า PAR นั้นได้ถูกปลูกฝังเข้าเป็นกระบวนการการแก้ปัญหาของชุมชนอย่างติดแน่นแล้ว นี่ก็หมายความว่าต้องมีการประเมิน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปัจจัยป้อนของการศึกษาซึ่งจะช่วยให้ชุมชนสามารถแก้ปัญหาด้วยวิธีการ PAR ด้วยตนเองได้ จะต้องมี การประเมินความเข้มแข็งขององค์กรของชุมชน ประเมินว่ามีสายตาวไกลเพียงพอหรือไม่ ประเมินว่าโครงการมีความสมบูรณ์ การเงินมั่นคง ตัวบ่งชี้ก็อีกอย่างหนึ่งว่า PAR ฝังแน่นอยู่ในสายเลือด ของชุมชนแล้วหรือไม่ก็คือการดูร่องรอยจากการใช้ PAR ในโครงการอื่น ๆ ของชุมชน

เมื่อสิ้นสุดโครงการของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เราเรียกว่าเป็นภาษาอังกฤษย่อ ๆ ว่า PAR (และตามมาด้วยการประเมินผลขั้นสุดท้าย) รายงานการวิจัยปฏิบัติการจะต้อง ได้รับการพิมพ์เผยแพร่และนำเสนอในการสัมมนา พร้อมทั้งนำเอารูปแบบการใช้ PAR เสนอให้ผู้ ที่สนใจในการประยุกต์ใช้วิธีนี้ การเผยแพร่ผลงานนี้จะกระทำได้ก็ต่อเมื่อรูปแบบการใช้ PAR ได้พิสูจน์ อย่างเป็นทางการแล้วว่า เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพและได้รับประสิทธิผล

7. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวทางการเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นสิ่งที่น่ารายได้เข้าสู่ชุมชน ถือได้ว่าเป็นอาชีพเสริมโดยใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด อย่างไรก็ตามก่อนที่มีการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิง เกษตรให้กับท้องถิ่นใดก็ควรที่ให้ท้องถิ่นนั้นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการเพื่อเป็นแนวทางในการ จัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวทางการเกษตรระหว่างเกษตรกรและคนในชุมชนกับนักท่องเที่ยวเพื่อให้ เกิดความพอใจสูงสุดกับทุกฝ่าย โดยให้ชุมชนหรือเกษตรกรเข้ามามีบทบาทในการจัดการ

การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นควรที่จะเริ่มตั้งแต่การวางแผนในการท่องเที่ยว การใช้ทรัพยากรที่มี อยู่ในชุมชน การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทั้งส่วนภาครัฐและภาคเอกชนในแผนและโครงการที่จะเกี่ยวกับการ ท่องเที่ยวให้กับท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในดำเนินงานและการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทางการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในแก้ไขปัญหา รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นรวมทั้งหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้นที่จะเกิดขึ้น มี ส่วนร่วมในการบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่รวมถึงการปรับปรุงแก้ไข แต่ทั้งภาครัฐและเอกชน ก็ควรที่จะเสริมความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง ให้กับเกษตรกรเพื่อสามารถสร้างความประทับใจให้ กับนักท่องเที่ยว และควรจะมีการประเมินติดตามผลการดำเนินการอาจจะทำโดยรัฐหรือโดยตัว ท้องถิ่นหรือชุมชนเองเพื่อนำมาพัฒนาและวางแผนการจัดการต่อไปในอนาคต โดยตัวเกษตรกร รวมกลุ่มเพื่อการจัดการในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ตัวอย่างกิจกรรมการท่องเที่ยวการเกษตร

จากการศึกษาของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ได้รายงานแหล่งท่องเที่ยวที่มีความพร้อมไว้ อาทิเช่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.) ชุมชนหัวแม่คำ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีกิจกรรมและสถานที่ที่น่าสนใจ ได้แก่ กิจกรรมชมพันธุ์ไม้เมืองหนาว ชมทุ่งบัวตองในระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงธันวาคม เลือกซื้อผลผลิตจากกลุ่มแม่บ้านชาวเขาเผ่าต่าง ๆ และร่วมงานเทศกาลปีใหม่ลีซอระหว่างวันที่ 28 มกราคม ถึง 5 กุมภาพันธ์ของทุกปี ถ้าใครนิยมการท่องเที่ยวธรรมชาติก็มีวนอุทยานขุนคำใหญ่ไว้ให้ท่องเที่ยว โดยมีกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ

2.) หมู่บ้านผึ้งตั้งอยู่บ้านโนนสำราญ ต.กุดขอนแก่น อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น มีกิจกรรมที่น่าสนใจในการท่องเที่ยวได้แก่ชมการเลี้ยงผึ้งและจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากผึ้ง ชมแปลงพืชผักปลอดสารพิษ ชมแปลงสาธิตการทำไร่นาสวนผสม ชมการเพาะเห็ดเป๋าฮื้อ และดูงานเรื่องแหล่งน้ำใต้ดิน เป็นต้น

3.) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยมีหน่วยงานกรมพัฒนาที่ดิน และหน่วยงานอื่น ๆ อีกกว่า 13 หน่วยงานที่รับผิดชอบ กิจกรรมที่น่าสนใจในศูนย์ฯ ได้แก่ การพัฒนาการเกษตรแผนใหม่ในการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมให้ใช้ประโยชน์ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ ระบบการทำเกษตรยั่งยืน การจำหน่ายพันธุ์ไม้ การจำหน่ายพืชสมุนไพรและบริการอบสมุนไพร ในวันพุธ พฤหัสบดี เสาร์ และอาทิตย์ เวลา 8.30 – 16.30 น. อัตราค่าบริการคนละ 20 บาท เป็นต้น

4.) ชุมชนบ้านศรีวัง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีกิจกรรมที่น่าสนใจได้แก่ การขี่จักรยาน หรือ ชมสวนผลไม้ การเก็บผลไม้ และการแปรรูปสะตอ ลูกเนียง (มิถุนายน-กันยายน) เก็บผลผลิตเงาะ มังคุด ทุเรียนในระหว่างเดือน กรกฎาคม-กันยายน เป็นต้น

จากตัวอย่างของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทางการเกษตรที่กล่าวมาจะเห็นว่า เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดอันจะนำไปสู่การจัดการโดยท้องถิ่นและจากหน่วยงานของรัฐเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนซึ่งเป็นรากฐานทางการเกษตรของสังคม ถ้าอยากให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทยมีความก้าวหน้าพัฒนาต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง ต้องมีการวางแผนพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน โดยความร่วมมือของนักท่องเที่ยว เกษตรกร ส่วนราชการที่รับผิดชอบในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดผลกระทบทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ และสังคมให้น้อยที่สุดหรือไม่มีเลย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือเชิงเกษตร จึงเป็นคำตอบสำหรับการท่องเที่ยวของประเทศไทยในอนาคตและเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ดีขึ้นต่อไป

8. ข้อมูลทั่วไปของตำบลตะพง

8.1 สภาพทั่วไป

8.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง อยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัดระยอง ในการเดินทางจากจากอำเภอเมือง จังหวัดระยองมีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ	อาณาเขตติดต่อกับ	ตำบลบ้านแลง
ทิศใต้	อาณาเขตติดต่อกับ	ชายฝั่งทะเลอ่าวไทย
ทิศตะวันออก	อาณาเขตติดต่อกับ	ตำบลเพและตำบลกะเจ็ด
ทิศตะวันตก	อาณาเขตติดต่อกับ	ตำบลเชิงเนิน

8.1.2 เนื้อที่

ตำบลตะพงมีเนื้อที่ประมาณ 55.93 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 34,955 ไร่

8.1.3 ภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่และลักษณะภูมิประเทศของตำบลตะพง โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มสลับกับที่ดอนลูกฟูก มีภูเขาอยู่ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของตำบล มีชื่อเรียกว่าเขายายดาและเขาพระบาทซึ่งเป็นต้นกำเนิดของคลองหลายสายอาทิเช่น คลองตะพง, คลองยายดา, คลองตะเคียน เป็นต้น คลองเหล่านี้ไหลมาจากภูเขา ผ่านตำบลตะพงลงสู่ทิศใต้ซึ่งติดกับทะเลอ่าวไทย ซึ่งเป็นชายหาดที่สวยงาม (หาดแม่รำพึง) นับเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดระยองและภาคตะวันออก

8.1.4 จำนวนหมู่บ้าน

ตำบลตะพงมีจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 15 หมู่บ้าน และอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 15 หมู่บ้าน

หมู่ที่ 1	บ้านตะพงใน
หมู่ที่ 2	บ้านหนองกบ
หมู่ที่ 3	บ้านยายดา
หมู่ที่ 4	บ้านตะพง
หมู่ที่ 5	บ้านชน
หมู่ที่ 6	บ้านเนินเสาธง
หมู่ที่ 7	บ้านชากลาว
หมู่ที่ 8	บ้านบ้านนา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- หมู่ที่ 9 บ้านตะพงนอก
- หมู่ที่ 10 บ้านป่าคั่น
- หมู่ที่ 11 บ้านศาลเจ้า
- หมู่ที่ 12 บ้านหนองตารส
- หมู่ที่ 13 บ้านในบ่าน
- หมู่ที่ 14 บ้านบ่อหิน
- หมู่ที่ 15 บ้านห้วยมะเฟือง

8.1.5 ประชากร

ประชากรทั้งสิ้น 16,177คน แยกเป็นชาย 8,154 คน หญิง 8,023 คน จำนวน 7,025 ครัวเรือน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 289.24 คน/ตารางกิโลเมตร (ข้อมูล ณ วันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ.2546)

8.2 สภาพทางเศรษฐกิจ

ประชากรส่วนใหญ่ในตำบลตะพงประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาชีพรองลงมาคือ ค้าขาย, รับราชการ, พนักงานโรงงาน โดยประมาณดังนี้

- ทำสวน 47 %
- ค้าขาย 30 %
- การประมง 13 %
- รับราชการ 3 %
- ทำไร่ 1 %
- ทำนา 1 %
- อื่นๆ 5 %

8.3 สภาพทางสังคม

8.3.1 การศึกษา

- 1.) โรงเรียนประถมศึกษา 4 แห่ง
 - โรงเรียนวัดตะพงนอก
 - โรงเรียนวัดช้างชนศิริราษฎร์บำรุง
 - โรงเรียนบ้านเนินเสาธง
 - โรงเรียนวัดยายดา
- 2.) โรงเรียนมัธยมศึกษา 1 แห่ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- โรงเรียนวัดตะพงนอก
- 3.) โรงเรียนอาชีวศึกษา - แห่ง
- 4.) โรงเรียน/สถาบันชั้นสูง - แห่ง
- 5.) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด 3 แห่ง
- 6.) ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน 2 แห่ง
- 7.) ห้องสมุดประจำตำบล 1 แห่ง
- 8.) ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน 5 แห่ง

8.3.2 สถาบันและองค์การศาสนา

- 1.) วัด/สำนักสงฆ์ 4 แห่ง
 - วัดตะพงนอก
 - วัดตะพงใน
 - วัดช้างชนศิริราษฎร์บำรุง
 - วัดยายดา
- 2.) มัสยิด - แห่ง
- 3.) โบสถ์ - แห่ง
- 4.) ศาลเจ้า 4 แห่ง

8.3.3 สาธารณสุข

- 1.) โรงพยาบาลของรัฐ - แห่ง
- 2.) สถานีอนามัยประจำตำบล/หมู่บ้าน 2 แห่ง
 - สถานีอนามัยตะพง
 - สถานีอนามัยยายดา
- 3.) สถานพยาบาลเอกชน - แห่ง

อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำร้อยละ 100

8.4 การบริการพื้นฐาน

8.4.1 การคมนาคม

ตำบลตะพงมีถนนสายหลัก คือ ถนนสุขุมวิท ผ่านกลางตำบลและอยู่ระหว่างหมู่บ้านต่าง ๆ มีถนนภายในหมู่บ้านเชื่อมติดต่อกับถนนสุขุมวิททุกหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีเส้นทางอื่นอีกหลายสายเช่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

8.4.1.1 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3142 เชื่อมระหว่างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (ถนนสุขุมวิท) กับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3139 เป็นถนนที่เชื่อมระหว่างตำบลตะพงกับตำบลบ้านแลง ลักษณะเป็นถนนลาดยางขนาดกว้าง 6 เมตรตลอดสาย

8.4.1.2 ทางหลวงท้องถิ่นสายตะพงใน-ห้วงลึก เป็นถนนที่ตัดผ่านทางตอนเหนือของตำบลเชื่อมระหว่างทางหลวงแผ่นดินกับทางหลวงในท้องถิ่นสายสุขุมวิท-ยายดา-วังแดง ลักษณะเป็นถนนลาดยางขนาดกว้าง 6 เมตร

8.4.1.3 ทางหลวงท้องถิ่นสายสุขุมวิท-ยายดา-วังแดงเป็นถนนแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 ในหมู่ที่ 6 ตัดขึ้นไปทางเหนือเชื่อมกับทางหลวงท้องถิ่นสายตะพงใน-ห้วงลึก ในหมู่ที่ 3 และเลยขึ้นไปเชื่อมกับถนนสายหลักของตำบลบ้านแลง ลักษณะเป็นถนนลาดยางขนาดกว้าง 6 เมตรตลอดสาย

8.4.1.4 ถนนท้องถิ่นสายเลียบชายหาดแม่รำพึง เป็นถนนที่แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 ตรงวัดตะพงนอกตัดตรงสู่ชายฝั่งทะเลแล้วเลียบชายฝั่งทะเลไปเชื่อมติดต่อกับตำบลเพ ลักษณะเป็นถนนลาดยาง ขนาดกว้าง 6 เมตรตลอดสาย

นอกจากนี้ยังมีถนนโครงข่ายที่เชื่อมถนนเหล่านี้เข้าด้วยกัน เพื่อให้เป็นเส้นทางสัญจรระหว่างหมู่บ้านและชนผลผลิตทางการเกษตรออกสู่ตลาด มีประมาณ 244 สาย

- ถนนลาดยาง	43	สาย
- ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก	30	สาย
- ถนนลูกรัง	171	สาย

8.4.2 การโทรคมนาคม

- ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข	-	แห่ง
- สถานีโทรทัศน์	6	แห่ง
- สถานีวิทยุ	1	แห่ง

8.4.3 การไฟฟ้า

- จำนวนไฟฟ้าในหมู่บ้าน	14	หมู่
- จำนวนประชากรที่ใช้ไฟฟ้า	16,063	คน

8.4.4 แหล่งน้ำธรรมชาติ

- ลำน้ำ, ลำห้วย	11	สาย
- บึง, หนองน้ำและอื่น ๆ	14	สาย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

8.4.5 แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- ฝ่าย/ทำนบ	13	แห่ง
- บ่อน้ำตื้น	2,523	แห่ง
- บ่อโยก	61	แห่ง
- สระน้ำ	15	แห่ง

8.5. สภาพทางชีวภาพ

8.5.1 พืชเศรษฐกิจ

8.5.1.1 ผลไม้ เช่น เงาะ, ทุเรียน, มังคุด, มะม่วง, มะพร้าว เป็นต้น ส่วนมากปลูกในหมู่ที่ 1, 2, 3, 6, 7, 8, 11, 12, 14, 15 นับเป็นพืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้กับเกษตรกรอย่างสูง การเพาะปลูกเพื่อจำหน่ายทั้งในท้องถิ่นและส่งออกทั่วประเทศรวมทั้งมีการส่งออกขายต่างประเทศอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรที่มีการล้นตลาด เช่น ทุเรียนซึ่งนำมาแปรรูปเป็นทุเรียนทอดจนกลายเป็นสินค้าและของฝากที่เลื่องชื่อ

8.5.1.2 พืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง ยังมีการปลูกบ้างในหมู่ที่ 6, 7 การปลูกนั้นเพื่อจำหน่ายในท้องถิ่นและท้องถิ่นใกล้เคียง

8.5.1.3 ยางพารา ปลูกมากในหมู่ที่ 2, 3, 6, 7, 10, 11, 14 และ 15 ปลูกเพื่อจำหน่ายในรูปของยางแผ่น

8.5.1.4 ข้าว มีการปลูกบางหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ปลูกเพื่อการบริโภคภายในครอบครัวในปัจจุบันได้มีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้เพื่อเพิ่มคุณภาพในการผลิต

8.5.2 การประมง

เป็นการทำประมงขนาดเล็กส่วนมากเป็นหมู่ที่ 5, 9, 10 เป็นลักษณะการทำประมงเพื่อการค้า โดยส่งขายที่ตลาดกลางผลไม้ตะพง เบะร้านอาหารตามชายหาด

8.5.3 การเลี้ยงสัตว์

เป็นการเลี้ยงพวกตะพานน้ำและจระเข้ ซึ่งในปัจจุบันเป็นที่ต้องการในตลาดต่างประเทศ เช่น ไต้หวัน เป็นต้น การเลี้ยงมีกระจายอยู่ทั่วตำบล ส่วนมากเลี้ยงเพื่อการส่งออกโดยจะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อ

ส่วนการเลี้ยงกุ้งกุลาดำในปัจจุบันประสบปัญหาขาดทุน เนื่องจากการลงทุนสูง และดูแลรักษายากทำให้ไม่เป็นที่นิยมเลี้ยงจึงมีบ้างเพียงไม่กี่ราย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

8.5.4 ทรัพยากรธรรมชาติ

ตำบลตะพงมีแหล่งทรัพยากรน้อยมาก ส่วนมากจะเป็นพวกทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล ซึ่งมีหาดแม่รำพึงเป็นชายทะเลที่สวยงาม สภาพแวดล้อมดีและยังมีความอุดมสมบูรณ์

นอกจากนี้ก็จะเป็นพวกลำน้ำ, ลำห้วยบนเขายายดา ซึ่งมีอยู่ประมาณ 11 สาย

8.5.5 มวลชนจัดตั้ง

- ลูกเสือชาวบ้าน	500	คน
- ไทยอาสาป้องกันชาติ	300	คน
- อปพร.	200	คน
- กลุ่มเยาวชน	45	คน
- กลุ่มสตรีอาสา	300	คน
- กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	100	คน
- กลุ่มแม่บ้านสหกรณ์	50	คน
- กลุ่มอาชีพฯ	300	คน

8.6 ศักยภาพของชุมชนและพื้นที่

การรวมกลุ่มของประชาชนจำนวนกลุ่มทุกประเภท 30 กลุ่ม แยกเป็น

- กลุ่มประชาคม	12	กลุ่ม
- กลุ่มสตรีอาสา	8	กลุ่ม
- กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	3	กลุ่ม
- กลุ่มแม่บ้านสหกรณ์	1	กลุ่ม
- กลุ่มอาชีพฯ	6	กลุ่ม
- กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	12	กลุ่ม

8.7 จุดเด่นของพื้นที่ตำบลตะพงที่เอื้อต่อการพัฒนา

8.7.1 บริเวณชายหาด ซึ่งมีพื้นที่เหมาะแก่การทำเป็นสวนสุขภาพเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวใช้เป็นพื้นที่พักผ่อนออกกำลังกาย เนื่องจากมีอากาศบริสุทธิ์ สดชื่น และอยู่ติดทะเล

8.7.2 บริเวณเชิงเขายายดา เป็นพื้นที่ซึ่งเหมาะแก่การทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อให้ประชาชนรู้จักรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น ต้นไม้, ลำน้ำต่าง ๆ เนื่องจากอยู่ติดเชิงเขาซึ่งมีลำน้ำ, ลำห้วยไหลผ่าน ความอุดมสมบูรณ์ของต้นไม้ก็ยังมีอยู่มาก หากได้รับการพัฒนาปรับปรุงก็จะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของตำบลตะพง

8.7.3 บริเวณสวนผลไม้ เป็นพื้นที่ของชาวสวนโดยการปรับปรุงเปิดให้เป็นแหล่งชมสวนผลไม้ เช่น เงาะ, ทุเรียน, มังคุด ตามฤดูกาล สนับสนุนเป็นโครงการบ้านไร่ในสวน

8.7.4 บริเวณตลาดกลางผลไม้ตะพง เป็นตลาดกลางการเกษตร ที่เป็นรู้จักของจังหวัดระยองและนักท่องเที่ยวเหมาะที่จะพัฒนาให้เป็นตลาดกลางการเกษตรที่มีพืชผลทางการเกษตรจำหน่ายตลอดทั้งปี

8.8 แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล

8.8.1 แนวทางการพัฒนาการเพาะปลูกพืช

เกษตรกรในพื้นที่ตำบลตะพงประกอบอาชีพการปลูกไม้ผลเป็นส่วนใหญ่ เช่น ทุเรียน เงาะ มังคุด มะม่วง แนวทางการพัฒนาเน้นการรวมกลุ่มของเกษตรกรในพื้นที่แต่ละชนิด เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการผลิตให้ได้รับการถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีที่ทันสมัย ได้ผลผลิตที่มีปริมาณและคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาด เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการส่งออก การปรับปรุงบำรุงดิน การป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน จัดตั้งกลุ่มแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตรให้มีราคาสูงขึ้น อีกทั้งช่วยแก้ปัญหาผลผลิตล้นตลาดในช่วงกลางฤดูได้อีกวิธีการหนึ่ง ในส่วนของเกษตรกรผู้มีรายได้น้อย ว่างงาน หรือมีพื้นที่ทำกินน้อย ซึ่งไม่พร้อมที่จะทำการเพาะปลูกในเชิงธุรกิจ จึงควรสนับสนุนโครงการเกษตรยั่งยืนในลักษณะของการปลูกพืช ทำการประมง และปศุสัตว์ขนาดเล็ก

8.8.1.1 แผนเกษตรธุรกิจ มะม่วงนอกฤดู ทุเรียนนอกฤดู โครงการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ การผลิตมังคุดคุณภาพดี การแปรรูปผลผลิตทุเรียน มะม่วง กระท้อน

8.8.1.2 โครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ชุมชนบ้านยายดา หมู่ที่ 3 ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ร่วมกับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรยายดาพัฒนาดำเนินกิจกรรม "เที่ยวสวนชวนชิมผลไม้ไทย" ภายใต้โครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (ท่องเที่ยวตามฤดูกาล) โดยเปิดจุดนำร่องของจังหวัดระยองเมื่อช่วงต้นเดือนพฤษภาคม-กลางเดือนมิถุนายน 2545 จำนวน 2 จุด คือ สวนยายดา (ที่ทำการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรยายดาพัฒนา) และสวนวิชา-ป่าเอี่ยม (นางเอี่ยม สุวรรณราย เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านฯ) มีนักท่องเที่ยวหลังไหลมาเที่ยวชมสวนผลไม้ สัมผัสวิถีชีวิตสังคมชนบท ศึกษาการประกอบอาชีพเกษตรกรรมทั้งเที่ยวชมทัศนียภาพรอบหมู่บ้าน พร้อมซื้อผลไม้สดและผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตรของกลุ่มแม่บ้านฯ และเกษตรกรชาวสวนยายดา ทั้งที่เป็นงานที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่สื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ เช่น สถานีวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ให้ความสนใจมาทำข่าวประชาสัมพันธ์ให้

อย่างดียิ่ง ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ประมาณ 4,000-5,000 คน มีการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นกว่า 800,000 บาท

8.8.1.3 โครงการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรหลังการพักชำระหนี้ ปี 2544-2546

เกษตรกรตำบลตะพงเข้าร่วมโครงการฯ 37 ราย

- สาขาส่งเสริมการเกษตร	20 คน
- สาขาประมง	5 คน
- สาขาปศุสัตว์	12 คน

ประโยชน์ที่เกษตรกรในชุมชนได้รับ

- 1.) มีการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นกว่า 800,000 บาท ในระยะเวลาเพียงเดือนเศษ
- 2.) เกษตรกรจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรได้ในราคาที่พึงพอใจ โดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง
- 3.) เกษตรกรไม่ต้องขนส่งผลผลิตไปขายที่ตลาด ทำให้ประหยัดทั้งเวลา และค่าใช้จ่ายในการขนส่ง
- 4.) เกษตรกรมีความรักและสามัคคีในหมู่คณะ เกิดความภูมิใจในถิ่นที่อยู่
- 5.) เกษตรกรเห็นคุณค่าของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ร่วมมือกันในการดูแลรักษาให้ทรงคุณค่าและยั่งยืนตลอดไป
- 6.) สร้างการเป็นผู้นำที่ดีและรูปแบบของการพัฒนาท้องถิ่นโดยมีเกษตรกรเป็นแกนนำหลัก กิจกรรมที่ดำเนินการในโครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ปี 2546

งบประมาณที่ได้รับจากกรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2545 จำนวน 1,150,200 บาท เพื่อก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ลานจอดรถ ชุมจำหน่ายสินค้า ห้องสุขา และในส่วนของ การปรับปรุงภูมิทัศน์ ตกแต่งสถานที่บริเวณจุดต้อนรับนักท่องเที่ยว และบริเวณรอบหมู่บ้านให้สวย ทั้งเตรียมความพร้อมในด้านการพัฒนาบุคลากรในการบริการ โดยมีชุมชนเป็นผู้บริหารงานในรูปของการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารและให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมสร้างงาน และพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน

ชุมชนได้ร่วมกันวางแผนกิจกรรมที่จะทำเพิ่มขึ้นในปี 2546

- 1.) เพิ่มสวนผลไม้ที่ร่วมกิจกรรม “เที่ยวสวนชวนชิมผลไม้ไทย” เป็นทั้งหมด 4 สวน
- 2.) รถพ่วงนำเที่ยวชมทัศนียภาพรอบหมู่บ้าน และวิถีชีวิตเกษตรกร
- 3.) เส้นทางจักรยานเสือภูเขา เขายายดา-เขาพระบาท ตำบลบ้านแลง อำเภอเมือง
- 4.) การละเล่นพื้นบ้าน เช่น โยนลูกสะบ้า เปตอง บริเวณจุดต้อนรับนักท่องเที่ยว
- 5.) ชมสวนกล้วยไม้ พร้อมสาธิตวิธีการบำรุงดูแลรักษา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

6.) เส้นทางเดินศึกษาระรรมชาติและจุดชมวิว “น้ำตกเขายายดา”

8.8.2 แนวทางการพัฒนาการประมง

ตำบลตะพงมีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลทางด้านทิศใต้ของตำบล เกษตรกรยึดอาชีพประมงชายฝั่งขนาดเล็กประมาณ 100 ครัวเรือน ส่วนใหญ่จะขายสินค้าในตลาดท้องถิ่นให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชายหาดแม่รำพึง ส่วนการประมงน้ำจืดนั้นมีการเลี้ยงตะพาน้ำพันธุ้ได้วันเพื่อส่งออกต่างประเทศกว่า 50% ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมดของตำบล ซึ่งกำลังประสบปัญหาราคาคตกต่ำอย่างมาก จึงควรหันมาเลี้ยงปลาหน้า้จืด กบ เพื่อเป็นแหล่งอาหารโปรตีนราคาถูกในท้องถิ่นไว้บริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายต่อไป ส่วนปลาจากแหล่งน้ำธรรมชาติที่นับวันจะหายากยิ่งขึ้น จึงควรจัดให้มีการพัฒนาและอนุรักษ์ปลารรรมชาติให้เพิ่มจำนวนมากขึ้น เพื่อเป็นแหล่งอาหารให้ประชาชนในท้องถิ่น

8.8.2.1 ประมงธุรกิจ ส่งเสริมและฝึกอบรมการเลี้ยงปลาหน้า้จืดต่าง ๆ อบรมเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรทางน้ำ

8.8.2.2 ประมงยังชีพ การเลี้ยงปลาในบ่อ

8.8.3. แนวทางการพัฒนาปศุสัตว์

8.8.3.1 ปศุสัตว์ธุรกิจ

8.8.3.2 ปศุสัตว์ยังชีพ จัดตั้งกลุ่มไก่พื้นเมือง กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ, เป็ดเนื้อ

ไก่พื้นเมืองเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้แก่เกษตรกรและเป็นแหล่งอาหารโปรตีนที่หาง่ายในท้องถิ่น จึงควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรรู้จักการใช้วัคซีนในการป้องกันโรค การปฏิบัติดูแลรักษาที่ถูกต้องจะทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น การเลี้ยงเป็ดเนื้อมีลู่ทางการตลาดที่ดีและเสริมสร้างรายได้เป็นที่น่าพอใจ จึงควรมีการพัฒนาการเลี้ยงให้ได้มาตรฐาน ส่วนการเลี้ยงโคเนื้อก็เป็นอาชีพเสริมรายได้ของเกษตรกรที่รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และเกษตรกรที่ว่างงาน จึงควรมีการพัฒนาให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงโคเนื้อ การป้องกันโรคติดต่อ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เฉลิมศักดิ์ บุญนำ (2543) ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรสวนยางไม้เรียงในการพัฒนาชุมชน การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมกลุ่มกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ศึกษาแนวทางในการช่วยเหลือตัวเองของกลุ่มเกษตรกรสวนยางไม้เรียงในการพัฒนาชุมชน และศึกษาถึงอุปสรรคและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องต่อการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรสวนยางไม้เรียงในการพัฒนาชุมชน จากการศึกษาพบว่า เมื่อทำการทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ที่ระดับนัยสำคัญทาง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สถิติ 0.05 แล้วปรากฏว่า มีการยอมรับสมมติฐาน 5 ข้อคือ เพศ, อายุ, การเข้าร่วมกลุ่มมาก, การฝึกอบรม และข้อมูลข่าวสาร การปฏิเสธสมมติฐาน 3 ข้อคือ รายได้ ระดับการศึกษา และขนาดครอบครัว

เดชา ไต้สูงเนิน (2543) ได้ศึกษาสภาพการณ์การท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อรวบรวมปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเกษตร พบว่ามีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นใน 3 พื้นที่ คือ พื้นที่บริเวณศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำ พื้นที่บริเวณถนนเชื่อมต่อระหว่างบ้านม่วงคำและบ้านโป่งแยงใน และบริเวณบ้านผานกกก ส่วนปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำพบว่า มีสาเหตุมาจาก การมอบหมายอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานด้านการท่องเที่ยวไม่ชัดเจน เจ้าหน้าที่และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำยังขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานด้านการขาดงบประมาณ ขาดบุคลากร ขาดการประสานงานและความร่วมมือระหว่างองค์กรและเกิดความขัดแย้งภายนอกชุมชน

พุกักดี กาญจนสำราญวงศ์ (2546) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์แรงจูงใจของการท่องเที่ยวในการเลือกแหล่งและฤดูกาลท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์และเขาใหญ่ พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 54.10 มีแรงจูงใจสำคัญที่สุดของการท่องเที่ยว คือ การพักผ่อนร่วมกับเพื่อนหรือญาติพี่น้อง รองลงมา คือ การผ่อนคลายความตึงเครียดจากหน้าที่การงาน และการศึกษาธรรมชาติ คิดเป็นร้อยละ 22.20 และร้อยละ 17.30 ตามลำดับ สำหรับฤดูกาลท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมากที่สุด คือ วันหยุดสุดสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 18.3 และร้อยละ 14.1 ตามลำดับ ผลการทดสอบสมมติฐาน กรณีตัวแปรตาม คือ การเลือกแหล่งนันทนาการ พบว่าแรงจูงใจในการไปเยือนแหล่งนันทนาการ ประเภทนักท่องเที่ยวจำแนกตามแหล่งที่อยู่อาศัย วันหยุด-วันพักผ่อน ขนาดกลุ่มเดินทาง การรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งนันทนาการ ความสะดวกของเส้นทางในแหล่งนันทนาการ ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว และภาพพจน์ของแหล่งนันทนาการ มีความสัมพันธ์กับการเลือกแหล่งนันทนาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หากแต่ขนาดความสัมพันธ์อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ (Canonical Correlation = 0.34 ; Sig. = 0.00) ส่วนกรณีตัวแปรตามคือ การเลือกแหล่งท่องเที่ยว พบว่าแรงจูงใจในการไปเยือนแหล่งนันทนาการ ประเภทนักท่องเที่ยวจำแนกตามแหล่งที่อยู่อาศัย วันหยุด-วันพักผ่อน ขนาดกลุ่มเดินทาง การรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งนันทนาการ ความสะดวกของเส้นทางก่อนเข้าแหล่งนันทนาการ ความสะดวกของเส้นทางในแหล่งนันทนาการ ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว และภาพพจน์ของแหล่งนันทนาการ มีความสัมพันธ์กับการเลือกแหล่งนันทนาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยขนาดความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง (Canonical Correlation = 0.45 ; Sig. = 0.00)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาวินี เวชสิทธิ์นिरภัย (2543) ได้ศึกษาศักยภาพและปัญหาของการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาศักยภาพการดำเนินงาน ปัญหา และข้อเสนอแนะ ของแหล่งท่องเที่ยวเกษตร และศึกษาพื้นที่กรณีศึกษาหมู่บ้านท่องเที่ยวเกษตร ซึ่งผลการวิจัยพบว่าผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความหมายและคำนิยามการท่องเที่ยวเกษตร โดยใช้หลักการทรัพยากรอย่างยั่งยืนมากที่สุด รองลงมาคือการบริหารการจัดการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยว ปัญหาการดำเนินงานที่พบในแต่ละประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ประเภทโครงการทดลองของรัฐ มีปัญหาขาดงบประมาณในการพัฒนาปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยว ปัญหาด้านการตลาด และปัญหาขั้นตอนของส่วนราชการ ประเภทโครงการหลวง มีปัญหาขาดบุคลากรในการปฏิบัติงาน การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และขั้นตอนของการขออนุญาตทางราชการ การศึกษาพื้นที่กรณีศึกษาหมู่บ้านไม้ดอกก้าวหน้า หมู่ที่ 3 บ้านม่วงคำ ต.โป่งแยง อ.แมริม จ.เชียงใหม่ พบว่าศักยภาพการท่องเที่ยวเกษตรของชุมชนอยู่ในระดับต่ำ

วรพล วัฒนเหลืออรุณ (2544) ทำการศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระบบเหมืองฝายของภูมิปัญญาชาวบ้าน : กรณีศึกษา หมู่บ้านห้วยอีค่าง ตำบลแม่วิน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการใช้ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ในการจัดทำระบบเหมืองฝายกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตลอดจนการศึกษาความพร้อมของชุมชนท้องถิ่น หมู่บ้านห้วยอีค่าง ตำบลแม่วิน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบยั่งยืน รูปแบบของการศึกษา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชาชนในพื้นที่ เจ้าหน้าที่องค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และตัวแทนบริษัทนำเที่ยวประเภททัวร์ป่าในเขตตำบลแม่วิน โดยอาศัยการสัมภาษณ์ การสำรวจ และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาแนวทางการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ในการจัดทำระบบเหมืองฝายกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า หมู่บ้านห้วยอีค่างเป็นหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยงสะกอที่มีความเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม มีความเชื่อ พิธีกรรมและภูมิปัญญาเกี่ยวกับน้ำ เพื่อการทำการเกษตรในแบบยังชีพ และเศรษฐกิจ ที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบยั่งยืนได้ แต่ธุรกิจเที่ยวในเขตพื้นที่ตำบลแม่วินส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสนใจในการเดินทางมาเที่ยวมากนัก เนื่องจากระบบของการบริหารจัดการของชุมชนท้องถิ่นยังไม่เข้มแข็ง ขาดงบประมาณและขาดความเข้าใจในระบบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การศึกษาความพร้อมและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น เกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานทางด้านการท่องเที่ยว และการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมของหมู่บ้านห้วยอีค่างให้เป็น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรระบบเมืองฝายของภูมิปัญญาชาวบ้าน พบว่ามีสาเหตุมาจาก ปัญหาและอุปสรรคทางด้านการบริหารจัดการของหมู่บ้าน และปัญหาและอุปสรรคทางด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

ผลจากการศึกษาความพร้อมและแนวทางการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ในการจัดทำระบบเมืองฝายกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรหมู่บ้านห้วยอีค่าง จะต้องมีการจัดเตรียมการบริการให้กับนักท่องเที่ยวด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบสาธารณูปโภค การฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรวัฒนธรรมแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง สำหรับพื้นที่ตำบลแม่วินมีความหลากหลายในกิจกรรมและความหลากหลายในทรัพยากรการท่องเที่ยว

วิไลภรณ์ ชันดีสิทธิ์ (2541) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ทรรศนะของเกษตรกรต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตบ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเกษตรกรมีทรรศนะต่อการให้ชุมชนแม่สาใหม่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับภาคเอกชนในการปรับปรุงพื้นที่ ระบบสาธารณูปโภค รวมถึงการฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่ต้องการลักษณะในการจัดการแบบรวมกลุ่ม อาจเป็นสหกรณ์ หรือชมรม เพื่อการมีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามก่อนที่มีการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้กับท้องถิ่นใดก็ควรที่ให้ท้องถิ่นนั้นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ

สุวณี ทรัพย์พิบูลย์ผล (2544) ทำการศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนปกากะญอ (กะเหรี่ยง) บ้านแม่กลางหลวงและบ้านอังก้าน้อย อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่า โครงสร้างหลักทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยง มิได้เปลี่ยนแปลงไปมากนัก แต่ได้มีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้าน ชุมชนยังคงไว้ซึ่งระบบการผลิตแบบเลี้ยงตัวเอง และคงความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่มีความเอื้อเฟื้อแบ่งปันมีความสามัคคีช่วยเหลือกันและกันเป็นอย่างดี ซึ่งแม้ว่าชุมชนจะมีการเปลี่ยนแปลงการนับถือศาสนาไปแล้ว แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งระบบคุณค่าของการเคารพต่อธรรมชาติซึ่งมีสิ่งเหนือธรรมชาติควบคุมอยู่ การท่องเที่ยวในชุมชนได้นำมาซึ่งผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบในทางสังคมและวัฒนธรรมแม้ในระยะต้นมองไม่เห็นเด่นชัดนักก็ตาม ในเชิงบวกได้ สร้างความรู้สึภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของชนเผ่า ก่อให้เกิดการสร้างงาน ยกกระดับมาตรฐานการครองชีพสนับสนุนการศึกษาและการหมุนเวียนเงินตราขึ้นในชุมชน ส่วนผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อม ในเชิงบวกได้ช่วยยับยั้งการตัดไม้ทำลายป่า แต่ในขณะเดียวกันก็ได้ส่งผลกระทบในเชิงลบเช่นกัน ก่อให้เกิดมลภาวะ เช่น ขยะมูลฝอย การรบกวนระบบนิเวศของป่าดิบเขาตอนบน และรบกวนความเป็นส่วนตัวหรืออิสระในการใช้พื้นที่ของชุมชนโดยส่วนรวม ชุมชนสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นกิจกรรมทางเลือก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจในลักษณะธุรกิจชุมชนพร้อม ๆ กับการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน ท้องถิ่นก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติและ การพัฒนาอย่างยั่งยืน

สำรวจ หนูแสง (2541) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่า ต่อสภาพแวดล้อม และประชาชนบ้านร่วมมิตร จังหวัดเชียงราย พบว่าการท่องเที่ยวแบบเดินป่าทำให้ รายได้ของชาวบ้านเพิ่มขึ้น มีความพอใจมาก แต่ก็ต้องการให้มีการปรับปรุงชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่ก็ต้องรักษาวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละเผ่าไว้ ช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อม และความสะอาดของร้านค้า และชุมชน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว และต้องการที่จะประสานงานกับภาคเอกชนและรัฐในการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชน

อโนทัย เพียรคงชล (2540) ที่ศึกษาเรื่องความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ของพื้นที่อุทยานแจ้ซอน อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่า ประชาชนต้องการที่จะร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 6 กิจกรรมด้วยกัน คือ การเป็นมัคคุเทศก์ การจัดบริการพาหนะรับส่ง การจัดบริการด้านที่พัก การจัดบริการอาหารและเครื่องดื่ม การจัดบริการด้านการแสดงประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น และการจัดบริการด้านการจัดจำหน่ายของที่ระลึก โดยทั้ง 6 กิจกรรมต้องการที่จะตั้งกลุ่มในการดำเนินงาน แต่ก็ต้องการความช่วยเหลือจากรัฐและภาคเอกชนในการฝึกอบรมการเป็นมัคคุเทศก์ การทำของที่ระลึก การจัดบริการด้านที่พัก ด้านอาหารและเครื่องดื่มต้องการคำแนะนำเรื่องการประกอบอาหารทั้งการใช้วัสดุและเทคนิค รวมถึงความต้องการด้านการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางตลาด

อุไรวรรณ เปี่ยมนิเวศน์ (2544) ได้ศึกษาหาแนวทางการจัดการที่เหมาะสม จัดทำคู่มือการจัดการ ปัญหาและอุปสรรคของผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวเกษตร ในการจัดการด้านสื่อความหมาย และสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ปัจจุบันอำเภอบ้านแพ้วไม่มีการจัดการการท่องเที่ยวเกษตร ผู้ที่เดินทางมาเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกลุ่ม หมู่คณะ ผลความคาดหวังและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในการจัดการด้านสื่อความหมายและสิ่งอำนวยความสะดวก ผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพในการจัดการได้ระดับหนึ่ง สำหรับการจัดพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรควรมีสื่อความหมายประเภท เจ้าหน้าที่นำชม เอกสาร แผ่นพับ พื้นที่ทางการเกษตรที่สามารถเดินชมได้ สถานที่ติดต่อและมีกิจกรรมทางการเกษตร ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ห้องน้ำ-ห้องสุขา น้ำดื่ม เส้นทางเที่ยวชมที่ปลอดภัย สะดวก และเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก ซึ่งการจัดการควรดำเนินให้เหมาะสมกับพื้นที่การเกษตร เพื่อคงความเป็นธรรมชาติ และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 3 วิธีวิจัย

Research Methodologies

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research – PAR) ร่วมกับการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งมีรายละเอียดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

2. พื้นที่การศึกษา

ดำเนินการในพื้นที่ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง จำนวน 15 หมู่บ้าน คือ บ้านตะพง ใน บ้านหนองกบ บ้านยายดา บ้านตะพง บ้านชน บ้านเนินเสาธง บ้านชากลาว บ้านบ้านนา บ้านตะพงนอก บ้านป่าคั้น บ้านศาลเจ้า บ้านหนองตารส บ้านโนนบ้าน บ้านบ่อหิน และบ้านห้วยมะเฟือง

3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. ประชุมทีมเตรียมความพร้อม วางแผนกำหนดพื้นที่การทำงานวิจัย จัดแบ่งทีม กำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนในทีม
2. ลงพื้นที่ภาคสนามสำรวจข้อมูลเพื่อแลกเปลี่ยนพูดคุยกับเกษตรกรที่จัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำนวน 5 ราย และเจ้าหน้าที่ นักวิชาการและผู้บริหารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวน 4 ราย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ร่วมกับการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant observation) พร้อมบันทึกภาพและเสียง
3. ลงพื้นที่ภาคสนาม สัมภาษณ์ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว เรื่องความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง จำนวนจำนวน 525 คน ตามแบบสอบถามในภาคผนวก 3 โดยคณะผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยการเป็นนักท่องเที่ยว และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ก่อนที่จะมีการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว
4. จัดเวทีการเสวนาเพื่อสังเคราะห์ข้อมูลและสะท้อนข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บข้อมูล โดยใช้เทคนิคการประชุมกลุ่ม เป็นเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ ระหว่างนักวิจัย เกษตรกร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ผู้นำชุมชนจาก 15 หมู่บ้านในตำบลตะพง เจ้าหน้าที่ นักวิชาการและผู้บริหารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันทบทวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลตะพงที่ผ่านมา รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ และแนวทางการแก้ไข นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดพื้นที่และโอกาสให้ชุมชนที่ยังไม่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมเป็นเครือข่ายกับกลุ่มเดิมที่มีประสบการณ์

5. ลงพื้นที่ภาคสนาม สัมภาษณ์ความคิดเห็นจากประชาชนทั่วไป เรื่อง ความคิดเห็นของ ประชาชนในพื้นที่ต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง จำนวน 605 คน ตามแบบสอบถามในภาคผนวก 4

6. จัดเวทีเพื่อทำแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวตำบลตะพง โดยการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ มีการศึกษาดูงานนอกสถานที่ การระดมความคิดเห็นร่วมกันของเกษตรกร ผู้นำชุมชน องค์กรสวนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และทีมนักวิจัย เป็นเวทีการถอดบทเรียน การสร้างศักยภาพของเกษตรกรและชุมชน แล้วร่วมกันสร้างวิสัยทัศน์และจัดทำแผนยุทธศาสตร์ การท่องเที่ยวของชุมชนตะพงให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

4. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. การสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง โดยศึกษาในพื้นที่สวนของเกษตรกร 2 แห่ง คือ สวนยายดา และสวนปาทัน ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือ 7,000 คน (สถิติข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าของสวนในปี 2547)

ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ได้เก็บตัวอย่างของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพงของทั้ง 2 สวนให้ได้จำนวนตามจำนวนที่คำนวณได้จากสูตรยามานะ (Yamane) คือ

$$n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

โดยใช้ค่าความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างร้อยละ 5 (0.05) ซึ่งได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 390 คน สำหรับการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจำนวนทั้งหมด 605 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ

2. การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั่วไปในพื้นที่ต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง โดยใช้ระยะเวลาเก็บข้อมูล 3 วัน คือระหว่างวันที่ 21-23 กรกฎาคม 2548 ประชากร ในการวิจัยครั้งนี้คือประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง จำนวน 16,746 คน (ภาควิชาเทคนิคเกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร สจล, 2546: 6) จากทั้งหมด 15 หมู่บ้าน

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรในตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง โดยให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่คำนวณได้จากสูตรยามาเน่ (Yamane) โดยให้ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างร้อยละ 5 (0.05) ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 390 คน สำหรับการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจำนวน 605 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ

5. เครื่องมือที่ใช้

1. แบบสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวดต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง รายละเอียดแสดงในภาคผนวก 3

2. แบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชนทั่วไปในพื้นที่ต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง รายละเอียดในภาคผนวก 4

6. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

สำหรับแบบสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวดและประชาชนทั่วไปในพื้นที่ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือเกี่ยวกับความตรงเชิงเนื้อหา ความตรงเชิงโครงสร้าง และความเป็นปรนัย (Content & Construct Validity and Objectivity) ทีมวิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้อง และความครอบคลุมเนื้อหาโดยตรวจสอบจากรายละเอียดของโครงการวิจัยฯ พร้อมทั้งประเมินความเข้าใจในเนื้อหาของข้อคำถามต่างๆ และทดสอบความเที่ยง (Reliability) จากผู้ตอบแบบสอบถามที่ได้จากการนำไปทดลองใช้ (Tryout) โดยแบบสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวดต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลตะพง ผู้วิจัยได้นำไปทดลองใช้ที่สวนยายดา จำนวน 30 ชุด ส่วนแบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชนทั่วไปต่อการท่องเที่ยวผู้วิจัยได้นำไปทดลองใช้ที่หมู่ที่ 5 ตำบลตะพง จำนวน 30 ชุด หลังจากนั้นก็นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การทดสอบความเที่ยง (Reliability) ผู้วิจัยได้ทดสอบความเที่ยงของเครื่องมือโดยแบบสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวดต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพงได้ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามโดยรวม 0.9580 และ ความเที่ยงของแบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชนทั่วไปต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพงได้ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามโดยรวม 0.6968

7. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและการวิจัยเชิงสำรวจ ดังนั้นจึงได้มีการเก็บข้อมูลหลายวิธีร่วมกัน ดังนี้

1. การทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การสัมภาษณ์ตามสอบถามทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการในพื้นที่ โดยใช้พนักงานสัมภาษณ์สอบถามกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ จนได้ข้อมูลครบตามจำนวนที่ประมาณการจากการคำนวณกลุ่มตัวอย่าง
3. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การบันทึกภาพการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่
4. การจัดเวทีวิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่ โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
5. การจัดเวทีเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง โดยการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมและระดมความคิดเห็นในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว

8. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลอาศัยการตรวจสอบจากกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยใช้เวทีการพูดคุยและการสะท้อนข้อมูล เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวและความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง ผู้วิจัยได้นำมาจัดกระทำและจัดระเบียบเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ทำการวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (Mean) ของระดับความคิดเห็น เพื่อใช้ประกอบการพรรณนาลักษณะและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปในพื้นที่

บทที่ 4

ผลการศึกษา

(Finding and Results)

ผลการศึกษาวิจัย และรวบรวมข้อมูลจากการลงภาคสนาม ณ ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ โดยการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ เชิงลึก การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประชุมกลุ่มกับเกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการเก็บข้อมูลความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว และประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ทำให้สามารถนำผลการศึกษา มาตอบวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้ เป็นการเพิ่มศักยภาพและสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรและชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยผ่านกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและเกิดการวางแผนร่วมกันเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้ยั่งยืน

โดยจำแนกผลการศึกษาทั้งหมดเป็น 5 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 2 การจัดเวทีเสวนา เรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตำบลตะพง

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นของเกษตรกรในพื้นที่ต่อการจัดท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง

ตอนที่ 5 การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน

ตอนที่ 1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา และเรียนรู้ความเป็นมาของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตะพง การดำเนินงานด้านต่าง ๆ ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนความต้องการของเกษตรกร โดยการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ รวมไปถึงการสังเกตการณ์ ทำให้สามารถประมวลภาพรวมของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตะพง ได้ดังนี้

ความเป็นมาของโครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตะพง

โครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้นทางกรมส่งเสริมการเกษตรเริ่มทำขึ้นมาในปี พ.ศ.2542 ซึ่งในปีนั้นรัฐบาลได้จัดให้ทำโครงการ Visit Thailand Year ขึ้น และเป็นช่วงเดียวกับที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็มีโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ (Amazing Thailand) ซึ่งก็มีการนำเสนอเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้นมาด้วย และทางกรมส่งเสริมการเกษตรเอง เอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่งنوانไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ก็ริเริ่มโครงการนี้ขึ้นเช่นเดียวกัน เหตุผลที่หยิบยกเรื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้นมาทำ จากคำสัมภาษณ์ของคุณทศพร มณีรัตน์ ผู้อำนวยการกลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้กล่าวไว้ว่า "...ด้านการท่องเที่ยว น่าจะมีสินค้าใหม่ ๆ เข้ามาในตลาดบ้าง ประเทศไทยก็เป็นประเทศเกษตรกรรม ทำไมเราไม่หยิบเรื่องนี้มาทำ เพราะอย่างไรก็มีคนมาเที่ยวอยู่แล้วอย่างสถานีวิจัยฯ หรือว่าโครงการหลวง หรือว่าฟาร์มเอกชนก็มีคนเข้าไปเที่ยวชมกันแล้ว เราก็น่าจะทำเรื่องนี้ขึ้นมาให้ชัดเจน รัฐบาลเองก็พยายามหากิจกรรมให้ชุมชนฟื้นตัวขึ้นมา...คิดว่าทำอย่างไรให้เกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนกว้างที่สุดไกลที่สุด" (สัมภาษณ์ คุณทศพร มณีรัตน์, วันที่ 31 มกราคม 2548) ต่อมาในปีงบประมาณ 2542 ผู้บริหารของกรมส่งเสริมการเกษตร ก็ให้เริ่มจัดกิจกรรมนี้ขึ้น แต่ขณะนั้นเป็นงานภายใน กรมส่งเสริมการเกษตร เน้นทำที่ส่วนราชการก่อน และในปี พ.ศ. 2543 ก็ได้ดำเนินโครงการฯ ต่อเนื่องจากได้รับงบประมาณอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งปี 2544 ถึง 2545 ทางกรมส่งเสริมการเกษตรได้รับงบประมาณกระตุ้นเศรษฐกิจซึ่งเป็นเงินกู้รวมกับเงินงบประมาณปกติ จึงขยายผลสู่ชุมชนระดับฐานราก ซึ่งจะเน้นทำโครงการฯ นี้ในระดับชุมชน คุณทศพร ยังได้กล่าวถึง เหตุผลที่เลือกทำกิจกรรมนี้ในชุมชน เพราะว่า "...ชุมชนเกษตรกรรมมีการผลิตที่สวยงามชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นด้านพืช สัตว์ ประมงหรือแปรรูปสามารถทำได้ทั้งหมด ซึ่งเป็น กิจกรรม วิถีชีวิตทางการเกษตรที่น่าเสนอได้ ..." (สัมภาษณ์คุณทศพร มณีรัตน์, วันที่ 31 มกราคม 2548)

สำหรับในพื้นที่ตำบลตะพงนั้นโครงการฯ เข้ามาตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 โดยกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้นำเข้ามาสู่ชุมชน ผ่านเกษตรตำบล เกษตรอำเภอ และเกษตรจังหวัด เป็นผู้ให้ความรู้และคัดเลือกพื้นที่ดูความพร้อมของชุมชน องค์กรประกอบด้านพื้นที่ ทรัพยากรเพื่อสนับสนุนให้ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในการคัดเลือกพื้นที่จัดกิจกรรม คุณทศพร กล่าวไว้ว่า "เราจะดูจากศักยภาพพื้นที่ การเดินทางคมนาคมสะดวก มีแหล่งท่องเที่ยวอันอยู่ใกล้ ๆ ไม่ใช่ไปตั้งอยู่โดดเดี่ยวไปแล้วเหงา เดินทางต่อไม่ได้ ต้องเลือกจุดที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรมประกอบกันด้วย สาธารณูปโภคต้องมีรองรับพอสมควร..." (สัมภาษณ์คุณทศพร มณีรัตน์, วันที่ 31 มกราคม 2548) เนื่องจากที่ตำบลตะพงมีความพร้อมด้านลักษณะทางภูมิศาสตร์ เพราะมีพื้นที่มีทั้งภูเขาและทะเล มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว คือ หาดแม่รำพึง และเขายายดา อีกทั้งเกษตรกรส่วนใหญ่ก็ทำสวนผลไม้เช่น ทุเรียน (King of Fruits), มังคุด (Queen of Fruits) และเงาะ หลังจากสำรวจพื้นที่แล้วก็ได้มาทำความเข้าใจกับเกษตรกรและคนในชุมชน ถ้าชุมชนมีความพร้อมในการจัดกิจกรรมนี้ ทางสำนักงานเกษตรอำเภอเมือง จังหวัดระยองจึงได้ทำการนำเสนอของบประมาณซึ่งขณะนั้นได้ทำแผนเสนอขึ้นไปพร้อมกับทางอำเภอบ้านค่าย และได้รับการอนุมัติงบประมาณมาในปี พ.ศ.2545 ให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลเป็น ผู้รับผิดชอบ โดยให้ทางชุมชนเป็นผู้ออกแบบจัดสร้างโครงสร้างพื้นฐานขึ้น และบริหารงบประมาณกันเอง มีการจัดทำโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ลานจอดรถ ห้องน้ำ สถานที่ขายสินค้า ที่พักของนักท่องเที่ยว ให้เป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และมีกำนันแต่งตั้งคณะกรรมการกำ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์และสงวนข้อมูลไว้เพื่อใช้ในการวิจัยและการศึกษาวิจัยเท่านั้น ไม่สามารถนำออกเผยแพร่ได้ หากมีข้อสงสัยหรือต้องการข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อผู้วิจัยที่เบอร์โทรศัพท์ 08-1000-1000

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้งหมด 15 ท่าน เรื่องงบประมาณจะแบ่งเป็น 2 ลักษณะจากคำสัมภาษณ์ของคุณ ทศพร ที่ว่า “...งบประมาณเมื่อลงไปในพื้นที่จะมีอยู่ 2 ลักษณะ เหมือนฝาแฝดกัน เงินก้อนหนึ่งบริหารจัดการโดยหน่วยงานราชการคือสำนักงานเกษตรจังหวัดหรือสำนักงานเกษตรอำเภอ นั่นคือเงินหมวด ตอบแทนใช้สอยวัสดุ แต่งบที่ไปหาชุมชนหรือตัวชาวบ้าน นั่นคือเงินในหมวดเงินอุดหนุนทั่วไป คือเงิน ก้อนที่เขาสามารถนำไปสร้างไปจัดซื้อด้วยตัวของเขาเอง นี่คือการแตกต่างของการใช้เงิน ซึ่งชาวบ้าน เองเป็นหน่วยรับเงินแทนสำนักงานเกษตรอำเภอหรือสำนักงานเกษตรจังหวัด ซึ่งเขาได้รับมอบหมาย จากทางราชการ ต้องไปเปิดบัญชีรองรับไม่อย่างนั้นเงินก็จะเข้าใครไม่ได้...” (สัมภาษณ์คุณทศพร มณี รัตน์, วันที่ 31 มกราคม 2548) โดยงบประมาณในการจัดสร้างศูนย์การท่องเที่ยวเชิงเกษตร จะถูกบริหาร จัดการโดยคณะกรรมการการท่องเที่ยว ตั้งแต่เริ่มหาพื้นที่ตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตะพง จนกระทั่งตรวจสอบความเรียบร้อยเมื่อสร้างเสร็จ แต่เนื่องจากไม่สามารถหาที่ตั้งศูนย์บริการฯ ไว้ในพื้นที่ ที่สวนได้ ทางคณะกรรมการฯ และเจ้าของสวนที่เข้าร่วมโครงการฯ จึงตัดสินใจ สร้างศูนย์บริการฯ ไว้ ณ สถานที่ปัจจุบัน ซึ่งเป็นสถานที่ส่วนกลางขององค์การบริหารส่วนตำบลตะพง ซึ่งในปี พ.ศ.2546 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรตะพงก็สร้างเสร็จ ขณะนั้นใช้เป็นศูนย์กลางในการต้อนรับนัก ท่องเที่ยวที่เข้ามาชมสวน

การดำเนินการโครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตะพง

หลังจากที่มีโครงการฯ เข้ามาในปี พ.ศ.2544 เพราะทางกรมส่งเสริมการเกษตรได้มองเห็นว่า โครงการฯ นี้ น่าจะจัดกิจกรรมขึ้นในชุมชน จากคำสัมภาษณ์ของ คุณพัชรินทร์ พัฒนวิจิตร ผู้ช่วย ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลาง เขต 4 จังหวัดระยอง ที่ว่า “เนื่องจากว่าทาง ระยองมีผลไม้เยอะ ผลผลิตทางด้านเกษตรผลไม้ แล้วเป็นผลไม้ที่มีชื่ออย่าง ทุเรียน มังคุด เงาะ พอถึง หน้าเทศกาล จังหวัดก็จะจัดงานขึ้นมา มีประกวดผลไม้ มีรถตกแต่ง พอเลิกจากงานนี้สวนสุภัทราแลนด์ ก็มีการรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้าไปที่สวนที่เดียว ทางเกษตรฯ กับ ททท.ก็ร่วมมือกันว่า ชาวบ้านมีสวน ผลไม้อยู่แล้ว ทำไมไม่ทำสวนเลยเปิดสวนให้นักท่องเที่ยวมาถึงสวน หนึ่งประหยัดค่าน้ำมันรถที่ ชาวบ้านจะออกมาขาย แล้วก็ไม่ต้องเสียเวลา ...” (สัมภาษณ์ คุณพัชรินทร์ พัฒนวิจิตร, วันที่ 12 มกราคม 2548) ต่อมาทางเกษตรตำบล จึงเริ่มทำการสำรวจพื้นที่เพื่อดูความพร้อมของสวนที่จะเปิด เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแล้วพบว่า สภาพสวนในตำบลตะพงส่วนใหญ่มีความพร้อมในด้านพื้นที่ ที่มาก จากคำสนับสนุนของคุณสำเร็จ ที่ว่า “ศักยภาพของตำบลตะพงมีอยู่ว่า เลี้ยวขวาลงทะเล เลี้ยว ซ้ายเข้าสวน เมืองก็ไปทางโน้น เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยตรงด้วย” (สัมภาษณ์คุณสำเร็จ สุวรรณาราย, วันที่ 12 มกราคม 2548) ถึงแม้จะมีความพร้อมทางด้านพื้นที่ แต่ยังคงขาดในเรื่องของการมีส่วนร่วมของ เจ้าของสวน เพราะเป็นเรื่องใหม่เกษตรกรยังไม่มีความรู้มากนัก ประกอบกับยังมีความพร้อมไม่เพียงพอทั้งเรื่องแรงงาน เวลาและเงินทุน จึงทำให้หลายสวนไม่กล้าเข้าร่วมโครงการฯ นี้ แต่หลังจากที่เกษตร ตำบลเข้ามาให้ความรู้ อีกทั้งทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่ให้การ

เอกลีขานเป็นเอกลักษณ์สร้างสรรค์ที่ปรับเปลี่ยนเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สนับสนุนเรื่องงบประมาณบางส่วน การจัดอบรมให้ความรู้ การพาไปดูงาน ทำให้เจ้าของสวนบางท่านเกิดความเข้าใจมากขึ้นและกล้าที่จะเข้าร่วมโครงการ ในปี พ.ศ.2545 มีสวนวิชา-ป่าเอี่ยมเข้าโครงการมาเป็นสวนแรก เนื่องจากว่าเคยมีความคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้มาก่อนแล้ว จากการบอกเล่าของคุณสำเร็จว่า “ปีแรก เขาสำรวจที่แรกก็มีสวนผม สวนป่าขึ้นหรือสวนยายดา สวนป่าหนั้นในปีแรกเขายังไม่พร้อมผมพร้อมก่อน จริง ๆ โครงการนี้เขาคิดกันนาน คือวิชาที่เป็นลูกเขย เขาขายไม้ดอกไม้ประดับ มีความคิดมาตั้งนาน ว่าเราจะขายอย่างนี้ไม่ไหว พ่อเขาอย่างนี้ใหม่ เราขายอิมละ 30 บาท ดึกว่าใหม่ เขามีความคิดอยู่แล้ว พอดีเกษตรตำบล มาสำรวจ ที่นี้มันอยู่ในความคิดของเราอยู่เราเลยทดลองดู” (สัมภาษณ์คุณสำเร็จ สุวรรณาราย, วันที่ 12 มกราคม 2548) ถัดมาในปีเดียวกันก็มีสวนยายดาก็เข้าร่วมโครงการ นี้ด้วย แม้ว่าขณะนั้นป่าบุญขึ้นเองจะไม่ค่อยมีเวลา เนื่องจากต้องดูแลหลายสวน อีกทั้งที่ตั้งของบ้านก็เป็นที่รวมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรขยายตัวพัฒนาด้วย แต่ป่าบุญขึ้นมองเห็นว่าเป็นโอกาสที่ดีจึงเข้าร่วมโครงการ นี้ ซึ่งป่าบุญขึ้น เล่าให้ฟังว่า” ก็ประมาณ ปี 2545 ที่เริ่มรู้จักโครงการ นี้ ตอนนั้นก็มีคนสนใจเข้าร่วมโครงการ ในครั้งแรกอยู่ 2 สวนคือ สวนวิชา-ป่าเอี่ยม แล้วก็สวนป่า เดิมที่ป่าเองยังไม่ได้ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเพราะว่าไม่ค่อยมีเวลา ตอนนั้นต้องดูแลหลายสวนแล้วที่บ้านก็เป็นที่รวมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทำทุเรียนทอด แปรรูปผลไม้ ... ตอนแรกก็ยังไม่ได้ตั้งใจเปิดเลยหรอก แต่อยู่ ๆ ก็มีรายการที่ประเทศไทยเข้ามาถ่ายทำสวนที่เปิดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทางเกษตรตำบลก็ขอร้อง เราเลยตกกระไดพลอยโจนเปิดก็เปิด ก็ได้ถ่ายทำไปทั้ง 2 สวน คือสวนวิชาป่าเอี่ยมกับสวนป่า ก็คิดเสียว่าเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลตะพงไปด้วย ป่ามองเห็นว่าน่าจะเป็นโอกาสที่ดีที่จะนำรายได้มาสู่ครอบครัวและชุมชน จึงตัดสินใจเข้าร่วมโครงการอย่างจริงจัง” (สัมภาษณ์คุณบุญขึ้น โพร้แก้ว, วันที่ 24 พฤศจิกายน 2547) ต่อมาในปี พ.ศ.2546 เมื่อทางสวนป่าหนั้นมีความพร้อมก็เข้าร่วมโครงการ อีกสวนหนึ่ง ซึ่งมีการจัดทำเป็น Home Stay ด้วย พอมีศูนย์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรตะพงและคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแล้ว การท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ ต.ตะพง ก็เป็นรูปร่างขึ้น มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวชมสวนชิมผลไม้มากขึ้น ทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดทำป้ายเชิญชวนและแผ่นพับเป็นการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวรู้จักแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรตะพงมากขึ้น ซึ่งจัดเป็นหน้าที่หลักของทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ช่วงแรกมีการแต่งตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้น ทางคณะกรรมการฯ ทั้ง 15 ท่าน จะมีการประชุมกันอยู่เสมอ มีการตกลงกันว่าต้องมีการกำหนดราคาค่าเข้าชมสวนและชิมผลไม้ให้มีราคาเดียวกันทั้งหมดตกลงกันได้ 50 บาท แต่ต้องมีผลไม้บริการเหมือนกันทุกสวนคือ เงาะ มังคุด และทุเรียน หรือมีผลไม้ไม่น้อยกว่า 3 ประเภท คุณสังคม ชี้แจงถึงเรื่องราวนี้น่าว่า “...กำหนดเกณฑ์มาตรฐานการบริการลูกค้าของแต่ละสวนคือการกินผลไม้ให้อิ่ม น่าจะอยู่ราคาเท่าไร ไม่ใช่ตั้งตามความพอใจกำหนด 50 60 70 บาทเป็นแนวทางไป ถ้าจะรวมอาหารกลางวัน 1 มื้อจะคิดเท่าไรก็ว่าไปหรือจะเป็นที่พักแบบโฮมสเตย์ถ้าเข้าไปคิดอย่างไร อยากให้เป็นแนวทางเดียวกันถ้าบริการคุณภาพของผลไม้

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หรืออาหารน่าจะอยู่ในเกณฑ์ไหน อาจเป็นอาหารพื้นเมืองก็แล้วแต่ ส่วนผลไม้ก็ต้องมีไม่น้อยกว่า 3 ชนิด ซึ่งก็ตกลงกันได้ทีราคา 50 บาทน่าจะเหมาะสมที่สุด” (สัมภาษณ์คุณสังคม ประเสริฐเดชาโต, วันที่ 12 มกราคม 2548) โดยช่วงปีแรก ๆ คณะกรรมการฯ จะมีการจัดทำคู่มือขึ้น ทุกสวนต้องมาซื้อคู่มือจากทางศูนย์บริการฯ และใน 50 บาทนี้ต้องถูกหัก 5 บาทให้กับคณะกรรมการฯ เพื่อจ่ายเป็นค่าดูแลศูนย์บริการฯ และใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยว แต่ต่อมาเมื่อนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าสวนได้เองโดยไม่ผ่านศูนย์บริการฯ ทำให้เจ้าของสวนไม่ได้ทำการจำหน่ายคู่มืออีก และไม่ได้นำเงินรายได้หักให้คณะกรรมการฯ ระบบคู่มือจึงล้มเลิกไป

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตะพง

ในช่วงปี พ.ศ.2545 ซึ่งเป็นช่วงแรกของการทดลองเปิดสวนให้นักท่องเที่ยวเข้ามาชิมผลไม้ในสวนมี 2 สวนที่เข้าร่วมโครงการฯ ขณะนั้นคือ สวนวิชา-ป่าเลี่ยม และสวนยายดา หลังจากหมดฤดูกาลท่องเที่ยวในปีแรก ทางสวนทุกสวนที่เข้าร่วมโครงการฯ ทำการคำนวณปริมาณนักท่องเที่ยวจากคู่มือที่ขายไป พบว่ามีปริมาณนักท่องเที่ยวที่เข้ามาแต่ละสวนไม่น้อยกว่า 1,000 คน ทำให้มีรายได้มากขึ้นกว่าการนำผลไม้ไปขายที่ตลาดเป็นเท่าตัว และเป็นการสร้างชื่อเสียงให้กับตำบลตะพงให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ในปี พ.ศ.2546 มีอีก 3 สวนที่เข้าร่วมโครงการเพิ่ม คือ สวนลำดวน สวนกล้วยไม้ยืนยงค์ และสวนปาหนันซึ่งสวนนี้ทำการเปิดสวนให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวพร้อมกับจัดทำที่พักเป็น Home Stay สำหรับให้นักท่องเที่ยวพักค้างคืนด้วย นอกจากนี้ก็มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาให้การสนับสนุนมากขึ้นทั้งทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็จัดฝึกอบรมในเรื่องต่าง ๆ ให้เช่น การเป็นเจ้าของบ้านที่ดี เป็นต้น มีการพาไปศึกษาดูงานในสถานที่ต่าง ๆ เช่น สวนของผู้ใหญ่วิบูลย์ สวนทุเรียนประวัติศาสตร์ คลองมหาสวัสดิ์ เป็นต้น สำหรับเรื่องการฝึกอบรมให้ความรู้กับเกษตรกรนั้น คุณทศพร กล่าวว่า “...ถ้าในพื้นที่ ฝายที่จัดจะเป็นสำนักงานเกษตรจังหวัดหรือสำนักงานเกษตรอำเภอ เบิกจ่ายไปแล้วก็จัดฝึกอบรม ในส่วนกลางของเราจะเชิญเจ้าหน้าที่ภูมิภาคมาคุยกันมีการอบรม จัดการสร้างหลักสูตรแล้วเขาก็กลับไปเพื่อเชื่อมโยงกับเกษตรกร ส่วนวิทยากรก็จะหาได้ในพื้นที่ อาจมาจากสถานที่ศึกษาก็ไป ทบาทตามเอามาสอนได้ ททท. ในภูมิภาคก็สอนได้ เกษตรกรที่เก่ง ๆ เคยเปิดสวนแล้วก็นำมาสอนได้ ไม่มีข้อจำกัด ...” (สัมภาษณ์ คุณทศพร มณีรัตน์, วันที่ 31 มกราคม 2548) ต่อมาก็มีทางองค์การบริหารส่วนตำบลตะพงก็ให้การสนับสนุนเรื่องรถไถสำหรับลากรถพ่วงพานักท่องเที่ยวไปชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนตะพงเสียค่าบริการครั้งละ 10 บาท มีการจัดทำเส้นทางจักรยานสำหรับให้นักท่องเที่ยว ชี่ดูสภาพแวดล้อมของชุมชนตะพง เพื่อเชื่อมโยงจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ ในตำบลตะพงให้ถึงกัน จากความร่วมมือของทุกฝ่ายทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรตะพงเป็นที่รู้จักมากขึ้น นอกจากนี้สวนที่เข้าร่วมโครงการฯ เช่น สวนยายดาและสวนปาหนัน ยังเปิดโอกาสให้เกษตรกรรายอื่นสามารถเข้ามาขายผลผลิตในสวนได้ โดยมีการกำหนดราคาให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อเป็นการลดต้นทุนในการนำผลผลิตไปขายที่อื่นทั้งคาร์ด, ค่าน้ำมันและไม่ต้องถูกกดราคาจากผู้ซื้อด้วย เป็นการช่วย

เอกรังเป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานภายในของศูนย์วิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยว
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากขึ้น จากการบอกเล่าของคุณ พัชรินทร์ "... สวนเจ้ขึ้นเองผลไม้แก้อาจยังไม่พอ แล้วยังก็ต้องต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามา แยกเอาสวนนั้นมาขายสวนนี้มาขาย ตรงนี้เอาผลิตภัณฑ์แปรรูปมาขาย ชาวบ้านก็มีรายได้ด้วย" (สัมภาษณ์ คุณพัชรินทร์ พัฒนวิจิตร, วันที่ 12 มกราคม 2548) หรืออย่างคำบอกเล่าของคุณอำนาจ ที่ว่า "...เอาสวนใกล้เคียงด้วยไม่ใช่สวนผมอย่างเดียว สวนใกล้เคียงผมจะบอกมีอะไรขายราคาต้นทุน เพราะผมรู้ราคาที่จะแพง ถ้าราคาต้นทุนก็เอามาเลยขังมาเลยทั้งเงาะ ทุเรียน พยายามดึงราคากระจายรายได้สู่ชุมชนในกลุ่มบ้านเรา คนไหนมีส่วนพอที่จะช่วยเหลือจุนเจือได้กันได้ เรามีแขกก็พยายามกระจายตรงนั้นไป..." (สัมภาษณ์คุณอำนาจ อ่างศิลา, วันที่ 12 มกราคม 2548) นักท่องเที่ยวนอกจากจะได้เที่ยวชมสวน ได้ชิมผลไม้ที่มีรสชาติดีแล้ว ยังสามารถซื้อผลผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพและราคาไม่แพงด้วย นี่ก็เป็นจุดหนึ่งที่นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและชื่นชมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแหล่งชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรระพงในปัจจุบัน

ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลระพงจะเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากขึ้น แต่การพัฒนาการท่องเที่ยวก็ดูไม่ราบรื่น เพราะจากเดิมในปี พ.ศ.2546 ที่มีสวนเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 5 สวนนั้น ปัจจุบันนี้ พ.ศ.2547 เหลือเพียง 2 สวนที่ยังคงดำเนินการอยู่ สวนที่ล้มเลิกไปทั้ง 3 สวนมีเหตุผลที่คล้ายคลึงกัน คือ สวนวิชา-ป่าเอี่ยม เจ้าของสวนคือคุณสำเร็จ เล่าให้ฟังถึงเหตุผลที่ปิดสวนว่า "... เมื่อปีที่แล้วที่สวนไม่มีคนอยู่ เพราะว่าปีที่แล้วคนน้อย ลูกสาวก็ไปอยู่สวน สวนลูกสาวคนเล็กก็ได้งานสวนราชการ คนงานก็หายหมด เหลือแค่ 2 คน ...สองคืออยากพักผ่อน อายุมากแล้ว และมันเครียดด้วย" (สัมภาษณ์คุณสำเร็จ สุวรรณราย, วันที่ 12 มกราคม 2548) โดยสรุปสาเหตุของการปิดสวนวิชา-ป่าเอี่ยมก็คือ การขาดแรงงาน ซึ่งเป็นปัญหาหลัก และต้องการพักผ่อน เนื่องจากอายุมาก สวนสวนลำดวนเนื่องจากความไม่พร้อมด้านที่จอดรถ ขาดแรงงานที่ดูแลสวน ดังคำบอกเล่าของป่าชื่นว่า "สวนลำดวน ในปีแรกนั้นยังไม่ได้เริ่มทำ ต่อมาเมื่อสองมาดูที่สวนฉันแล้วเห็นว่ามือทำได้ดี ก็ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการในปีที่ 2 แต่ก็มีปัญหาเรื่องสถานที่ให้บริการนักท่องเที่ยวคือไม่มีที่จอดรถ เพราะวาบริเวณสวนนั้นคับแคบอยู่ไม่ติดถนน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สะดวกเข้าไปเยี่ยมชม และไม่มีคนช่วยดูแลทั้งสวนและนักท่องเที่ยว ทำให้มีความคิดที่จะล้มเลิก กิจการนี้" (สัมภาษณ์คุณบุญชื่น โพธิ์แก้ว, วันที่ 24 พฤศจิกายน 2547) และทางด้านสวนกล้วยไม้ยืนยงค์เนื่องจากผลผลิตได้รับความเสียหายจากการที่นักท่องเที่ยวเข้าชมจึงได้ทำการปิดสวน จากการบอกเล่าของคุณสมทบ ว่า "... สวนผมไม่สามารถรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ๆ ได้ ผมตั้งใจจะรับทีละชุด พอคนโทร. นัดเข้ามากลุ่มทัวร์เป็นรถตู้เราก็รับได้ แต่เราลองรับเป็นรถบัสเราก็รองรับไม่ไหว เพราะว่าที่นี่เป็นแปลงขยายพันธุ์ ถึงจะมีการแบ่งสัดส่วนไว้แล้ว แต่พอมีคนเข้ามาเค้าก็จะเข้าไปให้ได้ แล้วสวนผมก็ต้องมีคนงานสำรวจ 7-8 คน ซึ่งระหว่างรอลูกค้าหรือว่านักท่องเที่ยวเข้ามา เราก็ต้องงานให้พวกเขาทำ ถ้าไม่มีคนมา เราก็ต้องเสียเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนักท่องเที่ยวไปใช้ประโยชน์ในสวนนี้ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ค่าจ้างให้เขาเฉย ๆ ต้องเสียค่าใช้จ่ายตรงนี้ด้วย ซึ่งมันมากเกินไปสำหรับสวนเล็ก ๆ อย่างผม แล้วก็ปัญหาเรื่องนักท่องเที่ยวเราคุมเขาไม่ให้เขาเข้าสวนไม่ได้ ทำให้ต้นไม้เราเสียหาย " (สัมภาษณ์คุณสมทบ ประดิษฐ์โสภิต, วันที่ 21 ม.ค. 2548) คุณสมทบจึงไม่ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการนี้อย่างจริงจัง ทำให้ปัจจุบันมีสวนที่เข้าร่วมโครงการฯ ขณะนี้เพียง 2 สวนเท่านั้น คือ สวนยายดา และสวนปาหนัน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. กรมส่งเสริมการเกษตร : ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ ความรู้ ภายใต้การดำเนินงานของเกษตรตำบล เกษตรอำเภอ และเกษตรจังหวัดจะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา แจ้งข่าวสารต่าง ๆ
2. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) : ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ โดยการจัดทำป้ายเชิญชวน แผ่นพับ ส่งเสริมด้านการตลาดท่องเที่ยว การจัดอบรมและดูงานนอกสถานที่ของเกษตรกร
3. องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) : บริหารและจัดสรรงบประมาณให้เป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่นและมาตรฐานที่กรมส่งเสริมการเกษตรกำหนด

คณะกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตะพง

1. นายสนุก อ่างศิลา	ประธานกรรมการ
2. นายสนิท กางหลง	รองประธาน
3. นายมานัด โพธิ์แก้ว	กรรมการ
4. นายอำนาจ อ่างศิลา	กรรมการ
5. นายชวลิต อ่างศิลา	กรรมการ

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตะพง

1. ทุน : เกษตรกรส่วนใหญ่ในตำบลตะพงยังขาดเงินทุนในการดำเนินการ เพื่อจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในสวน เพื่อให้ตรงกับมาตรฐานที่ทางกรมส่งเสริมฯ กำหนด มีเพียงสวนที่มีความพร้อมเท่านั้นที่สามารถเข้าร่วมโครงการฯ และงบประมาณก็มีอยู่อย่างจำกัดทำให้ไม่สามารถดึงหลาย ๆ สวนในพื้นที่ให้เข้าร่วมโครงการฯ นี้ได้
2. แรงงาน : การที่สวนจะดำเนินการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตรได้นั้น เรื่องแรงงานก็เป็นสิ่งจำเป็นเช่นกัน ทั้งต้องมีการดูแลสวน เก็บผลผลิต ต้อนรับนักท่องเที่ยวและขายผลิตภัณฑ์ก็ล้วนแต่ต้องใช้แรงงานประมาณ 5-7 คน หากจำนวนแรงงานมีไม่เพียงพอก็จะทำให้ไม่สามารถดูแลทั้งนักท่องเที่ยวและสวนได้ การดำเนินการย่อมไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังจะเห็นได้จากกรณีของสวนวิชา-ป่าเอี่ยม และสวนกล้วยไม้ยืนยงค์

3. ผู้ประกอบการ (เจ้าของสวน) : ในการเข้าร่วมโครงการฯ นี้ เจ้าของสวนเองก็มีส่วนสำคัญไม่แพ้กัน หากเจ้าของสวนไม่มีความรู้ที่ดี บริหารจัดการไม่ถูกต้อง และสวนสำคัญอยู่ที่เจ้าของสวนต้องมีจิตใจบริการ(Service Mind)ด้วย บริการด้วยความเป็นกันเอง เต็มใจต้อนรับ ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกประทับใจและต้องการกลับมาท่องเที่ยวที่สถานที่นี้อีก ซึ่งก็มีเจ้าของสวนเพียงเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สวนไว้นั้นสำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนน้อยที่สามารถทำได้ เจ้าของสวนยังไม่พร้อมที่จะเปิดใจยอมรับให้นักท่องเที่ยวเข้าสวน เนื่องจากเกรงว่านักท่องเที่ยวจะเข้าไปสร้างความเสียหายให้กับสวน ทำให้การขยายตัวของโครงการฯ จึงมีอย่างจำกัด ดังคำกล่าวของป้าชิ้นที่ว่า "...การจะทำให้สวนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เจ้าของสวนต้องมีหัวใจเป็นนักบริการด้วย เพราะบางสวนมุ่งเน้นธุรกิจเกินไป ก็จะทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกไม่ประทับใจและไม่อยากกลับมาที่สวนนั้น ๆ อีก..." (สัมภาษณ์คุณบุญชิ้น โพธิ์แก้ว, วันที่ 24 พฤศจิกายน 2547)

4. **สถานที่ตั้งของสวน :** การจะนำสวนเข้าร่วมโครงการฯ ได้นั้น สิ่งที่จะเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวอีกประการหนึ่งคือ สถานที่ที่ตั้ง ซึ่งควรเป็นที่ที่มีการคมนาคมสะดวกสามารถเข้าถึงได้ง่าย อยู่ใกล้ถนน มีความพร้อมด้านลานจอดรถ ที่พักนักท่องเที่ยว เพื่อความสะดวกของนักท่องเที่ยว หากไม่มีสิ่งเหล่านี้ ย่อมเป็นไปได้ยากที่นักท่องเที่ยวจะรู้จักและเข้าไปท่องเที่ยว ซึ่งสวนหลายสวนในพื้นที่ตะพงก็ประสบปัญหาด้านนี้ เพราะมีพื้นที่สวนน้อยหรือห่างไกลจากเส้นทางคมนาคม จึงไม่พร้อมที่จะเข้าร่วมโครงการฯ นี้

5. **ที่ตั้งศูนย์บริการฯ :** ที่ตั้งของศูนย์บริการฯ อยู่ไกลจากที่ตั้งของสวน และเมื่อเดินทางตามเส้นทาง เข้ามาที่บ้านยายดาพัฒนา จะถึงที่สวนก่อนถึงศูนย์บริการฯ นักท่องเที่ยวจึงเดินทางเข้าสวนได้ทันทีไม่ผ่านศูนย์บริการฯ สามารถเดินทางเข้าสู่สวนที่ตนต้องการได้โดยตรง ทำให้ไม่ได้ใช้ศูนย์บริการฯ อย่างเต็มที่ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่รู้จักศูนย์บริการฯ เป็นการใช้งบประมาณที่ได้มานั้นเกิดประโยชน์น้อยมาก

6. **คณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร :** การบริหารงานของคณะกรรมการฯ ก็ขาดการเชื่อมต่อกัน มีการประชุมติดต่อกันน้อยลง ทางด้านการทำงานของคณะกรรมการฯ คุณสมทบกล่าวให้ฟังว่า "... ตอนแรกคณะกรรมการฯ บอกว่าให้นักท่องเที่ยวเข้ามาดูความเป็นจริงที่ดูเรียบง่าย แต่เมื่อวัตถุประสงค์เปลี่ยนไป ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในการดำเนินงาน กรรมการฯ ที่คุยกันก็ยังไม่มีการประชุมกันแต่ครั้งวาระการประชุมก็มีการเปลี่ยนแปลงตลอดจนครบ 1 ปีทุกอย่างก็ยังไม่ เพราะแกนหลักยังไม่มีความรู้และประสบการณ์ คนจัดเองก็ยังไม่มากพอ" (สัมภาษณ์คุณสมทบ ประดิษฐ์โสภิต, วันที่ 21 ม.ค. 2548) มีการรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ และแต่ละสวนต่างดำเนินการกันเอง ทำให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตะพงเป็นการดำเนินการผ่านสวนที่เข้าร่วมโครงการฯ เท่านั้น ดังจะเห็นจากเริ่มแรกมีการจำหน่ายคู่มือ และหักค่าใช้จ่ายสำหรับการดำเนินงานให้ทางคณะกรรมการฯ และเกษตรตำบล ต่อมาก็ล้มเลิกระบบคู่มือไปเพราะบางสวนเห็นว่าไม่คุ้มและไม่ได้เคร่งครัดเรื่องการจำหน่ายคู่มืออย่างจริงจัง ซึ่งทางคณะกรรมการฯ ก็ไม่ได้มีข้อตกลงใหม่ร่วมกับเจ้าของสวนอีก

ความต้องการของเจ้าของสวน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. **ต้องการให้หน่วยรัฐเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ** เช่น การจัดสรรงบประมาณรายปีควรจัดสรรสวนหนึ่งเพื่อการพัฒนาตรงสวนนี้บ้าง เพื่อดึงดูดให้สวนอื่นเข้ามาร่วมโครงการฯ นี้ เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญตเห็นไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มากขึ้น มีการส่งเสริมโครงการใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับโครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อเป็นจุดสนใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น เช่น การใช้เกษตรอินทรีย์ในสวน นักท่องเที่ยวจะได้รู้สึกปลอดภัยมั่นใจในผลผลิตเป็นต้น

2. ต้องการให้หน่วยงานราชการ มีการประชาสัมพันธ์โครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนี้อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องตามสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตะพงเป็นที่รู้จักมากขึ้น

3. มีการขยายกิจกรรมให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มทางเลือกใหม่ให้นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะฤดูกาลผลไม้ นักท่องเที่ยวก็สามารถมาท่องเที่ยวที่ตะพงได้ เช่น การรวมตัวกันของกลุ่มในชุมชน ทั้งกลุ่มอนุรักษ์กลุ่มท่องเที่ยว และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่วิถีชีวิตชุมชน ให้นักท่องเที่ยวได้ความรู้เกี่ยวกับการทำสวนก่อนจะมีผลผลิตในฤดูกาลให้นักท่องเที่ยวได้รับประทาน ฯลฯ สำหรับเรื่องนี้ คุณทศพร ได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่า "...แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตะพงคือสวนผลไม้ ซึ่งฤดูกาลที่ผลไม้ออกมามีแค่ไม่เกิน 3 เดือน แล้วพ้นจาก 3 เดือน เจ้าของสวนสามารถจัดเยี่ยมชมต้นไม้ขณะที่ดูแลตัดแต่งกิ่ง จัดแปรรูปผลผลิต เพราะนี่ก็ถือเป็นวิชาหนึ่ง สามารถบอกเล่าระบบการผลิตให้ลูกค้าทราบได้ อยู่ที่ว่าใครนำเสนอ จัดเป็นปฏิทินได้เช่น เดือนนี้สาธิตการใส่ปุ๋ย เดือนนี้สาธิตการตัดแต่งกิ่ง ถึงแม้ตอนนี้สวนเราไม่มีผลไม้ให้ชิม แต่ลูกค้าก็จะได้รับความรู้กลับไป..." (สัมภาษณ์ คุณทศพร มณีรัตน์, วันที่ 31 มกราคม 2548)

4. ต้องการให้มีคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความเข้มแข็ง อยากให้ใช้ศูนย์บริการ ให้เต็มที่ คุณทศพรให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า " ... ถ้าลูกค้าตรงไปที่ศูนย์บริการ เขาก็จะมีคณะกรรมการ จัดเก็บแบบเบ็ดเสร็จ นักท่องเที่ยวไม่ต้องคอยกังวลว่าไปสวนนั้นจ่ายก็บาทสวนนี้จ่ายก็บาทให้ไปตามเส้นทางที่เราจัดให้ แล้วเป็นเรื่องของคณะกรรมการ หรือชุมชนว่าเขาจะแบ่งสรรปันส่วนกันอย่างไรให้เกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย เป็นการมองยาว ๆ นะ ว่าถ้าศูนย์บริการ ตรงนี้ทำงานได้เต็มประสิทธิภาพ ความยั่งยืนเกิดแน่ ..." (สัมภาษณ์ คุณทศพร มณีรัตน์, วันที่ 31 มกราคม 2548)

ตอนที่ 2 การจัดเวทีเสวนา เรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน

ทางคณะผู้วิจัยจึงจัดให้มีเวทีพูดคุยในรูปแบบของการจัดเวทีเสวนา เรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน ในวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2548 ที่ห้องประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลตะพง โดยมีผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมจำนวน 42 คน โดยเป็นจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในการศึกษาข้อมูลและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และทัศนคติร่วมกันระหว่างผู้วิจัย เกษตรกร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการทบทวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ผ่านมาของตำบลตะพง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แนวคิดเทคนิควิธีการในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกับเกษตรกรที่จัดการท่องเที่ยว เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เชิงเกษตรในตำบลตะพงและในจังหวัดระยอง เพื่อสรุปปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและหาแนวทางแก้ไข รวมถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนต่อไป (ภาคผนวกที่ 2) สามารถสรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตำบลตะพง

เนื่องจาก ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง มีพื้นที่เกษตรส่วนใหญ่เป็นสวนผลไม้ เกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่ก็มีอาชีพหลักเป็นชาวสวนผลไม้ ทักษะโดยรอบก็มีความงดงามเป็นธรรมชาติที่สมบูรณ์ เหมาะแก่การจัดทำเป็นแหล่งท่องเที่ยว หากมีการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามเทศกาลช่วงฤดูกาลผลไม้ออกสู่ตลาดคือระหว่างเมษายนถึงสิงหาคมของทุกปี จะเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร และยังเป็นการแก้ไขปัญหาการว่างงานของเกษตรกรในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจตกต่ำอยู่ และช่วยให้เกษตรกรเกิดความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้เกิดความยั่งยืนตลอดไป จากเหตุผลทั้งหมดนี้ ในปี พ.ศ. 2545 จึงได้มีโครงการท่องเที่ยวเกษตร เขต 3 เริงอนุรักษ์ (ส่งเสริมการท่องเที่ยวตามฤดูกาล) ขึ้นมาในพื้นที่ตำบลตะพง ซึ่งเป็นความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง องค์การบริหารส่วนตำบลตะพง และประชาคมหมู่บ้าน รวมไปถึงเกษตรกรในพื้นที่ด้วย ศักยภาพของตำบลตะพงในการท่องเที่ยว

ตำบลตะพงเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางธรรมชาติ ทั้งทะเล ภูเขาและสวนผลไม้ นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มของเกษตรกรในชุมชนที่มีความเข้มแข็ง จึงเป็นจุดสนใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามา ท่องเที่ยวที่ตำบลนี้เป็นจำนวนมากเป็นประจำทุกปี

วัตถุประสงค์ในการจัดท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง

1. เพื่อเป็นการกระจายรายได้สู่สังคมชนบท
2. เป็นการแก้ปัญหาการว่างงานของชาวชนบทในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจตกต่ำ
3. เพื่อเสริมสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร
 - 3.1 การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตร
 - 3.2 รายได้นอกภาคเกษตรจากค่าบริการต่าง ๆ เช่น ที่พักการเช่าจักรยาน ค่าอาหาร เครื่องดื่ม
4. เพื่อให้เกษตรกรและชุมชนช่วยกันดูแลรักษาสภาพแวดล้อมให้อยู่ในสภาพเดิม และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นรวมทั้งการใช้ทรัพยากรที่สามารถนำกลับมาใช้อย่างต่อเนื่องและได้ประโยชน์สูงสุด
5. สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ และยั่งยืนในอนาคตได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผลที่คาดว่าจะได้รับในการจัดท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง

1. เกษตรกรในพื้นที่มีรายได้เพิ่มขึ้น ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง
 2. สามารถกระจายผลผลิตทางการเกษตร โดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง ทำให้ได้ราคาที่ยุติธรรมมากขึ้น
 3. ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตของสังคมชนบทให้ยั่งยืนต่อไป
- ### กิจกรรมที่จัด

1. จัดสวนผลไม้ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร สำหรับให้นักท่องเที่ยวเข้าชมสวนผลไม้ และชิมผลไม้ในสวน พร้อมทั้งจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมด้านการเกษตร เช่น วิธีการเก็บผลไม้ วิธีการสังเกตลักษณะผลไม้แก่ที่เก็บเกี่ยวได้ ฯลฯ

2. ให้นักท่องเที่ยวสามารถซื้อผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์แปรรูปของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้จากที่สวนและศูนย์การท่องเที่ยวฯ ซึ่งมีคุณภาพและราคาถูก

การจัดการสวนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

เจ้าของสวน

1. ต้องมีความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการ
2. ต้องมีใจรัก เสียสละ อดยากจะทำ และมีจิตสำนึกที่ดี
3. ต้องมีทุนในการบริหารจัดการ

ลักษณะสวน

1. การเดินทางเข้าถึงสวนต้องสะดวก
2. มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอ เช่น ห้องน้ำ ลานจอดรถ ที่พัก ถึงขยะ ฯลฯ
3. สภาพสวนต้องสะอาด มีความปลอดภัยกับนักท่องเที่ยว
4. ต้องมีแรงงานเพียงพอในการทำหน้าที่ต่าง ๆ ในสวน เช่น ประชาสัมพันธ์ คนสวน คนปอกผลไม้ คนขายของ ฯลฯ

5. ผลไม้ในสวนต้องมีคุณภาพ รสชาติดีและมีเพียงพอสำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยว
6. มีการให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว เช่น มีมัคคุเทศก์ หรือมีป้ายให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว
7. ให้นักท่องเที่ยวได้มีกิจกรรมร่วม เช่น สามารถเก็บผลไม้จากตนเองได้
8. มีเส้นทางนำชมสวน จุดถ่ายภาพเป็นที่ระลึก

ไฮมสเคย์

1. มีห้องพักสำหรับนักท่องเที่ยวในบ้านของตนเอง มีห้องน้ำเพียงพอ
2. มีป้ายบอกราคาให้ชัดเจนในเรื่องของราคาที่พักต่อคืน อาหารต่อมื้อต่อคน
3. มีการทำสมุดเยี่ยมเพื่อจดยละเอียดนักท่องเที่ยว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4. มีการจัดเตรียมกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาพัก เช่น การพาไปทำสวน การพาไปพบปะกับชาวบ้าน การปั่นจักรยานชมพื้นที่ ฯลฯ เพื่อให้นักท่องเที่ยวไม่เกิดความเบื่อหน่าย
5. มีการทำกฎระเบียบให้ชัดเจน ทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวก่อนให้เข้าพัก
6. ทำเป็นกลุ่มโฮมสเตย์เพื่อเป็นการกระจายนักท่องเที่ยว
7. เจ้าของบ้านต้องเต็มใจบริการ อย่าหวาดระแวงนักท่องเที่ยวว่าจะเข้ามาขโมยทรัพย์สินและต้องทำให้นักท่องเที่ยวไว้วางใจในตัวเจ้าของบ้านด้วย

ข้อดีของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตะพง

1. ช่วยสร้างงานให้กับคนในท้องถิ่น
2. ประหยัดเวลาและค่าเดินทาง เพราะไม่ต้องนำผลไม้ออกจำหน่ายนอกสวน
3. เกษตรกรหรือเจ้าของสวน และคนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเปิดสวน
4. ทำให้พื้นที่นี้เป็นที่รู้จักกับคนทั่วไปเพราะเป็นทางเลือกใหม่ในการท่องเที่ยวที่มุ่งสู่ความเป็น

ธรรมชาติ

ปัญหาและอุปสรรคของการทำท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตำบลตะพง

1. เจ้าของสวนขาดความรู้เรื่องการบริหารจัดการ การให้บริการนักท่องเที่ยว
 2. มีจำนวนแรงงานไม่เพียงพอในการจัดการ
 3. ขาดงบประมาณ เงินทุนในการจัดการ
 4. การประชาสัมพันธ์ยังมีน้อยเกินไป ทำให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังไม่ทราบว่าที่นี่มีการจัดท่องเที่ยวเชิงเกษตร
 5. ศูนย์ท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพงอยู่ไกลกว่าทางเข้าสวน จึงใช้ประโยชน์จากศูนย์บริการฯ นี้ได้ไม่เต็มที่
 6. การทำโฮมสเตย์ยังไม่ประสบความสำเร็จ เพราะเกิดความหวาดระแวงกันทั้งเจ้าของบ้านและนักท่องเที่ยวในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สิน
 7. คณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ยังไม่ทราบบทบาทและหน้าที่ที่ชัดเจน ขาดการประชุม ประสานงานกัน ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และศูนย์บริการฯ
- ความต้องการของเกษตรกร เจ้าของสวน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง**
1. อยากให้รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ช่วยเหลือด้านงบประมาณในการจัดการสวน
 2. ให้ทาง ททท. ช่วยเหลือด้านสื่อประชาสัมพันธ์ให้มีมากกว่านี้ ทั้งป้ายเชิญชวน คัทเอานขนาดใหญ่แสดงจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร แสดงตามสถานที่ต่าง ๆ ให้มากขึ้น เช่น ที่สถานีขนส่ง ร้านอาหาร โรงแรม ที่พัก ฯลฯ เพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่นี่
 3. อยากให้มีการจัดอบรมเรื่องภาษาต่างประเทศ การเป็นเจ้าบ้านที่ดี และเรื่องการนำเที่ยวเพื่อสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4. ควรมีการจัดทำกลุ่มเครือข่ายการท่องเที่ยวขึ้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถมาเที่ยวที่ตะพงได้ตลอดปี โดยเฉพาะฤดูผลไม้ไม่เท่านั้น เช่น การรวมกลุ่มทางวัฒนธรรม กลุ่มอาชีพ และกลุ่มท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน นอกจากนี้ยังเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนด้วย

5. เรื่องโฮมสเตย์ ก็ควรจัดทำเป็นกลุ่มขึ้น ให้นักท่องเที่ยวได้พักหมุนเวียนกันไปตามบ้านสมาชิก จัดสภาพบ้านให้นักท่องเที่ยวเห็นวิถีชีวิตจริง การบริการให้เป็นธรรมชาติ มีการสร้างความมั่นใจในเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้กับนักท่องเที่ยว

6. เจ้าของสวนหรือเกษตรกรต้องการให้หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนเข้ามาให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจังและต่อเนื่อง นโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องก็ควรมาจากการความต้องการจากรฐานรากไม่ใช่มาจากเบื้องบน เพราะเกษตรกรจะเป็นผู้เผชิญปัญหามากที่สุด เบื้องบนก็ควรรับฟังเสียงและความต้องการของประชาชนเพื่อจะได้แก้ไขปัญหาและช่วยเหลือได้ตรงตามจุดประสงค์

ผู้ร่วมโครงการ

ในการจัดเวทีเสวนาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน มีผู้เข้าร่วมเวทีเสวนาเป็นเกษตรกร หน่วยงานราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้อง กลุ่มผู้นำชุมชน และผู้สนใจเข้าร่วมเสวนา จำนวนทั้งหมด 42 คน ดังนี้

1. รายชื่อเจ้าของสวน จำนวน 6 คน

1.1 นางบุญชิ้น โพธิ์แก้ว	เจ้าของสวนยายดา
1.2 นายอำนาจ อ่างศิลา	เจ้าของสวนปาหนัน
1.3 นายสมทบ ประดิษฐ์โสภิต	เจ้าของสวนกล้วยไม้เย็นยงค์
1.4 นายประจวบ จำเนียรศรี	เจ้าของสวนประสมทรัพย์
1.5 นายปัญญา สุขสว่าง	เจ้าของสวนมั่งคุดไทย
1.6 นายทวี ไกรเดช	

2. รายชื่อหน่วยงานราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 6 คน

2.1 นายทวีป แสงกระจ่าง	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลตะพง
2.2 นายปกรณ์ พงศ์แพทย์	พัฒนาชุมชนจังหวัดระยอง
2.3 นางอรวรรณ ไทยพิทักษ์วงศ์	เจ้าหน้าที่เกษตรตำบลตะพง
2.4 นายฉัตรชัย ทองสนธิ	เจ้าหน้าที่เกษตรจังหวัดระยอง
2.5 นายวัชรพล สารสอน	เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง
2.6 นายชัยรัตน์ ไตรรัตน์จรัสพร	นายกสมาคมการท่องเที่ยวจังหวัดระยอง

3. รายชื่อผู้ใหญ่บ้านและผู้นำกลุ่มชุมชน ต. ตะพง จำนวน 15 คน

3.1 นายปรีชา ธรรมสุนทร	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2
3.2 นายจินดา แก่กล้า	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.3 นายสุพจน์ เทียงสุนทร	ผู้ใหญบ้านหมู่ที่ 4
3.4 นายมนัส พูลศิริคช	ผู้ใหญบ้านหมู่ที่ 7
3.5 นายจางวาง ทวีศักดิ์	ผู้ใหญบ้านหมู่ที่ 10
3.6 นายเสวตร บุญฤทธิ์	ผู้ใหญบ้านหมู่ที่ 11
3.7 นายศิลาปชัย แยมกลิน	ผู้ใหญบ้านหมู่ที่ 12
3.8 นายสนิท กาหลง	ผู้ใหญบ้านหมู่ที่ 14
3.9 นางสาวทรง ชื่นชิต	ประธานกลุ่มแม่บ้านหนองกบ
3.10 นางวรวร ทิพนาค	ประธานกลุ่มทอดทุเรียน
3.11 นางสาวพร เสียงประเสริฐ	ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรชากลาว
3.12 นางสาวสายพิณ ปลื้มเกษร	ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเนินเสารง
3.13 นายสนุก อ่างศิลา	ประธานคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตะพง
3.14 นายมานัด โพธิ์แก้ว	กรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตะพง
3.15 นายไพโรจน์ คชรินทร์	ประธานสหกรณ์เรือเล็กจำกัด
4. รายชื่อผู้สนใจเข้าร่วมฟังเวทีเสวนา จำนวน 15 คน
4.1 นายกนก สนิเปรม
4.2 นายสุนันท์ สุโข
4.3 นายสุชาติ คชรินทร์
4.4 นายสมคิด ผลศิริ
4.5 นายสาโรจน์ สุวรรณาราย
4.6 นางลำดวน ธรรมสุนทร
4.7 นายสมบุญ แสงเมฆ
4.8 นางวัชรา เจนสินธนนันท์
4.9 นางบุหงา วงศ์พิทักษ์
4.10 นายละออง วงศ์พิทักษ์
4.11 นางเกษม เอื้อบำรุง
4.12 นายชยธร จันทศร
4.13 นางศรีนวล วงษ์เสงี่ยม
4.14 นางวิรัตน์ ถนอมวงศ์
4.15 นายชาติ นวลฉาย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตำบลตะพง

ในส่วนนี้เป็นการนำข้อมูลที่ได้รวบรวมจากการเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยว เพื่อศึกษาเรื่องความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตะพง ทั้งสองแห่ง คือ สวนยายดา และสวนป้าหนั้น สามารถเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างได้ จำนวน 525 คน ระหว่างเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2548 จึงนำมาวิเคราะห์ในเชิงปริมาณและเชิงพรรณนา ได้ผลการศึกษาดังนี้

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม

จากการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 52.2 นอกนั้นเป็นชาย มีอายุในช่วงอายุ 20-29 ปีมากที่สุดคือร้อยละ 35.6 รองลงมาคือช่วงอายุ 30-39 ปี ร้อยละ 26.7 ต่ำกว่า 20 ปี ร้อยละ 15.4 ช่วงอายุ 40-49 ปี ร้อยละ 13.5 ช่วงอายุ 50-59 ปี ร้อยละ 6.3 และน้อยที่สุดคือช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไปร้อยละ 2.5 สำหรับที่อยู่ของนักท่องเที่ยวพบว่าส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่มาจากกรุงเทพมหานครคิดเป็นร้อยละ 29.0 รองลงมาคือจากภาคกลางร้อยละ 27.0 ภาคตะวันออกร้อยละ 18.5 และน้อยที่สุดคือมาจากภาคตะวันตกร้อยละ 0.4 มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุดคือร้อยละ 40.6 รองลงมาคือระดับมัธยมปลายร้อยละ 18.5 ระดับอนุปริญาตร้อยละ 14.3 และน้อยที่สุดคือระดับต่ำกว่าประถมศึกษาร้อยละ 5.5 สำหรับอาชีพพบว่าส่วนใหญ่ของนักท่องเที่ยวประกอบอาชีพพนักงานและบริษัทเอกชนมากที่สุดคือร้อยละ 36.8 รองลงมาคือประกอบอาชีพข้าราชการ ร้อยละ 21.3 นักเรียนนักศึกษาร้อยละ 17.9 และน้อยที่สุดคือประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมร้อยละ 2.3 โดยมีรายได้อยู่ในช่วง 5,000-9,999 บาทมากที่สุดคือร้อยละ 24.6 รองลงมาคือต่ำกว่า 5,000 บาทร้อยละ 20.2 รายได้ช่วง 25,000 บาทขึ้นไปร้อยละ 17.5 และน้อยที่สุดคือมีรายได้ช่วง 20,000-24,999 บาทคือร้อยละ 7.6 9 ดังตารางที่ 4-1

ตารางที่ 4-1 ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของนักท่องเที่ยว

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	251	47.8
หญิง	274	52.2
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	81	15.4
20 – 29 ปี	187	25.6
30 – 39 ปี	140	26.7

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4-1 (ต่อ)

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน	ร้อยละ
<u>อายุ (ต่อ)</u>		
40-49 ปี	71	13.5
50-59 ปี	33	6.3
60 ปีขึ้นไป	13	2.5
<u>ที่อยู่ปัจจุบัน</u>		
กรุงเทพมหานคร	152	29.0
ภาคกลาง	59	11.2
ภาคกลาง	142	27.0
ภาคตะวันตก	2	0.4
ภาคตะวันออก	97	18.5
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	59	11.2
ภาคใต้	14	2.7
<u>ระดับการศึกษา</u>		
ประถมศึกษา	29	5.5
มัธยมศึกษาตอนต้น	60	11.4
มัธยมศึกษาตอนปลาย	97	18.5
ประกาศนียบัตร	75	14.3
ปริญญาตรี	213	40.6
สูงกว่าปริญญาตรี	51	9.7
<u>อาชีพ</u>		
นักเรียน/นักศึกษา	94	17.9
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	112	21.3
ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว	64	12.2
พนักงาน/ลูกจ้างบริษัทเอกชน	193	36.8
แม่บ้าน	17	3.2
เกษตรกรรม	12	2.3
รับจ้างทั่วไป	33	6.3

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4-1 (ต่อ)

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน	ร้อยละ
<u>รายได้ต่อเดือน</u>		
ต่ำกว่า 5000 บาท	106	20.2
5000 -9999 บาท	129	24.6
10000-14999 บาท	91	17.3
15000-19999 บาท	67	12.8
20000-24999 บาท	40	7.6
25000 บาทขึ้นไป	92	17.5

พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

ในด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวการเกษตรของนักท่องเที่ยวพบว่าส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางท่องเที่ยวเกษตรมาก่อนคือร้อยละ 75.4 เดินทางมาเป็นครั้งที่ 1-2 ครั้งร้อยละ 19.5 และน้อยที่สุดคือเดินทาง 3 ครั้งขึ้นไปร้อยละ 5.2 และผู้ที่เคยเดินทางท่องเที่ยวเกษตรมาก่อนมักจะเดินทางมาในช่วงเวลาเดือนพฤษภาคมมากที่สุดคือร้อยละ 57.4 รองลงมาคือเดินทางมาในช่วงเดือนเมษายนร้อยละ 27.9 และน้อยที่สุดคือช่วงเดือนมกราคม มีนาคม และเดือนพฤศจิกายนร้อยละ 0.8 มักจะเดินทางมาท่องเที่ยวตามสะดวกมากที่สุดคือร้อยละ 44.6 รองลงมาคือ ช่วงหยุดเสาร์อาทิตย์ร้อยละ 33.0 วันหยุดเทศกาลร้อยละ 25.3 วันหยุดพักผ่อนร้อยละ 19.4 และน้อยที่สุดคือมาในช่วงวันธรรมดาเพียงร้อยละ 4.6 การเดินทางท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมากับครอบครัวมากที่สุดคือร้อยละ 56.0 รองลงมา กับเพื่อนร้อยละ 24.2 มากับหน่วยงานร้อยละ 13.3 และน้อยที่สุดคือมาคนเดียวมีเพียงร้อยละ 0.2

ค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการเดินทางมาท่องเที่ยวเกษตรครั้งนี้ มีค่าใช้จ่ายอยู่ในช่วงต่ำกว่า 1,000 บาท มากที่สุดคือร้อยละ 50.5 รองลงมาคือช่วง 2,001-5,000 ร้อยละ 22.8 และน้อยที่สุดคือมีค่าใช้จ่ายในช่วง 10,000 บาทขึ้นไปคือร้อยละ 3.0 โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 2,948 บาท เมื่อจำแนกตามค่าใช้จ่ายพบว่าค่าใช้จ่ายสำหรับการเดินทางทั้งค่าน้ำมัน ค่ารถ ไม่มีค่าใช้จ่ายมากที่สุดคือร้อยละ 48.2 สำหรับผู้ที่มีค่าใช้จ่ายจะมีในช่วง 501-1,000 บาทมากที่สุดคือร้อยละ 18.3 รองลงมาคือค่าใช้จ่ายต่ำกว่า 500 บาทร้อยละ 16.2 และน้อยที่สุดคือค่าใช้จ่ายช่วง 6,001 บาทขึ้นไปร้อยละ 1.1 มีค่าใช้จ่ายสำหรับการเดินทางเฉลี่ยเท่ากับ 930 บาท สำหรับค่าใช้จ่ายสำหรับค่าที่พักพบว่าไม่มีค่าใช้จ่ายมากที่สุดคือร้อยละ 73.5 มีค่าใช้จ่ายในช่วง 1,001-3,000 บาทคือร้อยละ 15.2 น้อยที่สุดคือ 6,000 บาทขึ้นไปร้อยละ 1.1 มีค่าที่พักเฉลี่ยเท่ากับ 930 บาท ค่าใช้จ่ายสำหรับอาหารและเครื่องดื่ม ไม่มีค่าใช้จ่ายมากที่สุดคือ 57.3 ต่ำกว่า 500 บาทร้อยละ 29.7 และน้อยที่สุดคือ 5,001 บาทขึ้นไปร้อยละ 0.4

มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 327 บาท สำหรับค่าใช้จ่ายสำหรับการเข้าชมสถานที่ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายช่วงเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนูญาติหนาไปเซปรีเยชندانการค่า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1-100 บาท มากที่สุดคือร้อยละ 97.7 และน้อยที่สุดคือค่าใช้จ่าย 101 บาทขึ้นไปร้อยละ 1.2 มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 63 บาท ค่าผลไม้และผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปมาจากผลไม้ ส่วนใหญ่ไม่เสียค่าใช้จ่าย ร้อยละ 73.0 สำหรับผู้มีค่าใช้จ่ายอยู่ในช่วง 201-500 บาทมากที่สุดคือร้อยละ 13.0 มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 140.64 บาท สำหรับค่าของที่ระลึกของฝากส่วนใหญ่ไม่มีค่าใช้จ่ายคือร้อยละ 80.8 สำหรับผู้มีค่าใช้จ่ายอยู่ในช่วง ต่ำกว่า 200 บาทร้อยละ 7.0 และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 101.62 บาท

พาหนะที่ใช้ในการเดินทางมาท่องเที่ยวเกษตรพบว่าส่วนใหญ่จะเดินทางโดยรถส่วนตัวมากที่สุดคือร้อยละ 73.7 รองลงมาคือรถเหมาร้อยละ 16.0 รถนำเที่ยวร้อยละ 9.9 และน้อยที่สุดคือมากรับรถประจำทางร้อยละ 0.4 การรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวรับทราบในลำดับที่ 1 จากสื่อประเภทบุคคลมากที่สุดคือร้อยละ 41.3 รองลงมาคือจากแผ่นพับและป้ายปิดประกาศร้อยละ 30.9 และน้อยที่สุดคือจากสื่ออื่น ๆ ร้อยละ 1.3 สำหรับลำดับที่ 2 ของสื่อที่รับทราบคือแผ่นพับป้ายปิดประกาศร้อยละ 29.1 รองลงมาคือจากสื่อบุคคลร้อยละ 15.6 และน้อยที่สุดคือสื่อประเภทอื่น ๆ ร้อยละ 0.4 สำหรับลำดับที่ 3 ของการรับรู้ด้านสื่อพบว่ารับรู้จากอินเทอร์เน็ตมากที่สุดคือร้อยละ 18.5 รองลงมาคือหนังสือพิมพ์ร้อยละ 18.1 และน้อยที่สุดคือสื่ออื่น ๆ ร้อยละ 1.9

ในด้านวัตถุประสงค์ของการมาท่องเที่ยวเกษตรพบว่าวัตถุประสงค์ลำดับที่ 1 คือ มาท่องเที่ยว ร้อยละ 68.2 อันดับที่สองคือมาชิมผลไม้ร้อยละ 50.1 และลำดับที่สามคือต้องการมาหาความรู้ร้อยละ 25.3

ในการมาท่องเที่ยวเกษตรครั้งนี้ส่วนใหญ่ไม่มีการพักค้างมากที่สุดคือร้อยละ 37.1 สำหรับผู้ที่พักค้างมักจะพักค้างที่รีสอร์ทร้อยละ 30.7 โรงแรมร้อยละ 16.0 บ้านญาติร้อยละ 13.7 และน้อยที่สุดคือแบบ homestay ร้อยละ 1.0 สำหรับกิจกรรม ที่ทำเมื่อมาท่องเที่ยวเกษตรครั้งนี้ลำดับที่ 1 คือเที่ยวชมสวนร้อยละ 64.0 ลำดับที่สองคือมาชิมผลไม้ร้อยละ 57.9 ลำดับที่สามคือ ซื้อผลไม้ร้อยละ 32.4 รายละเอียดดังตารางที่ 4-2

ตารางที่ 4-2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
<u>เคยเดินทางมาท่องเที่ยวเกษตร</u>		
ไม่เคย	395	75.4
เคย		
จำนวน 1-2 ครั้ง	102	19.5
จำนวน 3 ครั้งขึ้นไป	27	5.2

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4-2 (ต่อ)

พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
มักจะเดินทางในช่วงเดือน		
มกราคม	1	0.8
มีนาคม	1	0.8
เมษายน	36	27.9
พฤษภาคม	74	57.4
มิถุนายน	9	7.0
กรกฎาคม	5	3.9
พฤศจิกายน	1	0.8
ธันวาคม	2	1.6
ช่วงเวลาที่มักจะเดินทางมาท่องเที่ยวเกษตร		
วันธรรมดา	24	4.6
วันหยุดสุดสัปดาห์	173	33.0
วันหยุดพักผ่อน	102	19.4
วันหยุดตามเทศกาล	133	25.3
ตามสะดวก	234	44.6
ผู้ร่วมเดินทาง		
คนเดียว	1	0.2
ครอบครัว/ญาติ	294	56.0
เพื่อน	127	24.2
บริษัทนำเที่ยว	29	5.5
หน่วยงาน	70	13.3
อื่นๆ	4	0.8
ค่าใช้จ่ายรวมสำหรับการท่องเที่ยวเกษตร		
1 – 1000 บาท	265	50.5
1001 – 2000 บาท	73	13.9
2001 – 5000 บาท	125	23.8
5001 – 10000 บาท	46	8.8

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4-2 (ต่อ)

พฤติกรรมगतท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
ค่าใช้จ่ายรวมสำหรับการท่องเที่ยวเกษตร (ต่อ)		
10001 บาทขึ้นไป	16	3.0
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 2,948 บาท		
<u>ค่าเดินทาง</u>		
ไม่เสียค่าใช้จ่าย	253	48.2
ต่ำกว่า 500 บาท	85	16.2
501-1000 บาท	96	18.3
1001-3000 บาท	72	13.7
3001-6000 บาท	13	2.5
6001 บาทขึ้นไป	6	1.1
ค่าเดินทางเฉลี่ยเท่ากับ 930 บาท		
<u>ค่าที่พัก</u>		
ไม่เสียค่าใช้จ่าย	386	73.5
ต่ำกว่า 500 บาท	17	3.2
501 - 1000 บาท	28	5.3
1001 - 3000 บาท	80	15.2
3001 - 6000 บาท	10	1.9
6001 บาทขึ้นไป	4	0.8
ค่าที่พักเฉลี่ยเท่ากับ 661 บาท		
<u>ค่าอาหารและเครื่องดื่ม</u>		
ไม่เสียค่าใช้จ่าย	301	57.3
ต่ำกว่า 500 บาท	156	29.7
501-1000 บาท	36	6.9
1001-2000 บาท	18	3.4
2001-5000 บาท	12	2.3
5001 บาทขึ้นไป	2	0.4
ค่าอาหารและเครื่องดื่มเฉลี่ยเท่ากับ 327 บาท		

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4-2 (ต่อ)

พฤติกรรมกรท่งเที่ยวของน้ท่งเที่ยว	จ้ำนวน	ร้อยละ
<u>ค้่าเข้่าชมสถำนที่</u>		
น้ไม่เสี้ยค้่าใช้จ้่าย	7	1.3
1-100 บาท	512	97.7
101 บาทข้ึนไป	6	1.2
ค้่าเข้่าชมสถำนที่เฉลี้ยเท้่าก้ับ 63.71 บาท		
<u>ค้่าผลน้ไม้และผลิตภ้ณท้ที่ได้แปรรูปจ้ากผลน้ไม้</u>		
น้ไม่เสี้ยค้่าใช้จ้่าย	383	73.0
ต้่าก้่า 200 บาท	48	9.1
201-500 บาท	68	13.0
501-1000 บาท	17	3.2
1001 บาทข้ึนไป	9	1.7
ค้่าผลน้ไม้และผลิตภ้ณท้ที่เฉลี้ยเท้่าก้ับ 140.64 บาท		
<u>ค้่าของที่ระลี้ก/ของฝ้าก</u>		
น้ไม่เสี้ยค้่าใช้จ้่าย	424	80.8
ต้่าก้่า 200 บาท	37	7.0
201-500 บาท	36	6.9
501-1000 บาท	22	4.2
1001 บาทข้ึนไป	6	1.1
ค้่าของที่ระลี้ก/ของฝ้ากเฉลี้ยเท้่าก้ับ 101.62 บาท		
<u>พาหนะ</u>		
รถส่วนต้ัว	387	73.7
รถเหมา/เช่า	84	16.0
รถโดยสธารประจ้่าท้าง	2	0.4
รถน้่าเที่ยว	52	9.9

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4-2 (ต่อ)

พฤติกรรมगत่องเทียวนักท่งเทียวน	จำนวน	ร้อยละ
การรับทราบข้อมูล แหล่งท่งเทียวนเกษตร (ต่อ)		
ลำดับที่ 1 (ต่อ)		
หนังสือ/นิตยสาร	38	7.2
โทรทัศน์	52	9.9
หนังสือพิมพ์	11	2.1
แผ่นพับ/ป้ายปิดประกาศ	162	30.9
วิทยุ	8	1.5
บุคคล	217	41.3
อินเทอร์เน็ต	30	5.7
อื่น ๆ	7	1.3
ลำดับที่ 2		
หนังสือ/นิตยสาร	80	15.2
โทรทัศน์	90	17.1
หนังสือพิมพ์	34	6.5
แผ่นพับ/ป้ายปิดประกาศ	153	29.1
วิทยุ	22	4.2
บุคคล	82	15.6
อินเทอร์เน็ต	62	11.8
อื่น ๆ	2	0.4
ลำดับที่ 3		
หนังสือ/นิตยสาร	95	18.1
โทรทัศน์	66	12.6
หนังสือพิมพ์	70	13.3
แผ่นพับ/ป้ายปิดประกาศ	90	17.1
วิทยุ	38	7.2
บุคคล	59	11.2
อินเทอร์เน็ต	97	18.5
อื่น ๆ	10	1.9

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4-2 (ต่อ)

พฤติกรรมगत่องเทียวนองนักท่องเทียว	จำนวน	ร้อยละ
วัตถุประสงค์ของการมาท่องเที่ยวเกษตร		
ลำดับที่ 1		
ท่องเที่ยว/พักผ่อน	358	68.2
ชิมผลไม้ที่มีในสวนตามฤดูกาล	93	17.7
เรียนรู้วิถีชีวิตในชุมชน	9	1.7
ศึกษาหาความรู้ทางการเกษตร	21	4.0
เป็นทางผ่านในการเดินทาง	27	5.1
เยี่ยมญาติ/เพื่อน	14	2.7
อื่นๆ	3	0.6
ลำดับที่ 2		
ท่องเที่ยว/พักผ่อน	95	18.1
ชิมผลไม้ที่มีในสวนตามฤดูกาล	263	50.1
เรียนรู้วิถีชีวิตในชุมชน	46	8.8
ศึกษาหาความรู้ทางการเกษตร	55	10.5
เป็นทางผ่านในการเดินทาง	47	9.0
เยี่ยมญาติ/เพื่อน	19	3.6
ลำดับที่ 3		
ท่องเที่ยว/พักผ่อน	50	9.5
ชิมผลไม้ที่มีในสวนตามฤดูกาล	121	23.0
เรียนรู้วิถีชีวิตในชุมชน	78	14.9
ศึกษาหาความรู้ทางการเกษตร	133	25.3
เป็นทางผ่านในการเดินทาง	122	23.2
เยี่ยมญาติ/เพื่อน	21	4.0

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4-2 (ต่อ)

พฤติกรรมगतท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
การพักค้างในการท่องเที่ยวการเกษตรครั้งนี้		
ไม่ได้พักค้าง	195	37.1
พักค้างที่		
โรงแรม	84	16.0
พักแบบโฮมสเตย์	5	1.0
บ้านญาติ/เพื่อน	72	13.7
รีสอร์ท	161	30.7
อื่น ๆ	8	1.5
กิจกรรมที่ปฏิบัติเมื่อมาท่องเที่ยวการเกษตร		
ลำดับที่ 1		
เที่ยวชมสวน	358	68.2
ชมวิถีชีวิตของคนในชุมชน	93	17.7
ชิมผลไม้ที่มีในสวน	9	1.7
รับประทาน	21	4.0
ซื้อผลไม้และผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปมาจากผลไม้	27	5.1
ถ่ายภาพ	14	2.7
ซื้อของฝากและของที่ระลึก	3	0.6
ลำดับที่ 2		
เที่ยวชมสวน	95	18.1
ชิมผลไม้ที่มีในสวน	263	50.1
รับประทาน	46	8.8
ซื้อผลไม้และผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปมาจากผลไม้	55	10.5
ถ่ายภาพ	47	9.0
ซื้อของฝากและของที่ระลึก	19	3.6

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4-2 (ต่อ)

พฤติกรรมगत่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
ลำดับที่ 3		
เที่ยวชมสวน	33	9.5
ชมวิถีชีวิตของคนในชุมชน	66	23.0
ชิมผลไม้ที่มีในสวน	62	14.9
รับประทาน	54	25.3
ซื้อผลไม้และผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปมาจากผลไม้	170	23.2
ถ่ายภาพ	91	4.0
ซื้อของฝากของที่ระลึก	47	9.0
อื่น ๆ	2	0.4

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเกษตร

จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมาท่องเที่ยวเกษตรหาลำดับแรกคือ ลำดับที่ 1 คือ ต้องการมาท่องเที่ยวพักผ่อนวันหยุดคือค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 อยู่ในระดับมาก ลำดับที่สองคือความปลอดภัยในการท่องเที่ยว และรสชาติของผลไม้ในแหล่งท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 อยู่ในระดับมาก ลำดับที่สามคือความเป็นกันเองของเจ้าของสวน/เจ้าหน้าที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 อยู่ในระดับมาก ลำดับที่สี่คือ ความสะอาดของสถานที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 อยู่ในระดับมาก และลำดับที่ห้าคือ ความสะดวกในการเดินทางคือค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 อยู่ในระดับมาก โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 4-3

ความพึงพอใจและความต้องการของนักท่องเที่ยว

เมื่อสอบถามความคิดเห็นเรื่องความต้องการมาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเกษตรแห่งนี้อีกหรือไม่ พบว่า ร้อยละ 64.2 คิดว่าจะมาอีก รองลงมาคือไม่แน่ใจร้อยละ 30.7 และน้อยที่สุดคือร้อยละ 5.1 คิดว่าจะไม่มา สำหรับจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวเกษตรพบว่าในลำดับที่ 1 คือ เรื่องของ รสชาติของผลไม้ ที่มีมากที่สุดคือร้อยละ 32.4 ลำดับที่ 2 คือ ด้านรสชาติของผลไม้เช่นกันคือร้อยละ 33.9 และลำดับ 3 คือ เรื่องของเส้นทางเที่ยวชม ร้อยละ 23.0 และความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อดีของการจัดการท่องเที่ยวการเกษตรในชุมชนนั้น คิดว่าเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนมากที่สุดคือร้อยละ 66.1 รองลงมาคิดว่าเป็นทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยวร้อยละ 64.4 และน้อยที่สุดคือเกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนร้อยละ 33.0 ดังตารางที่ 4-4

ตารางที่ 4-3 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวเกษตรของนักท่องเที่ยว

ปัจจัยที่มีผลต่อการมาท่องเที่ยวเกษตร	ระดับการตัดสินใจ												ค่าเฉลี่ย	ระดับ	ที่
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		จำนวน	ร้อยละ			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ					
1. การโฆษณาและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว	89	17.0	233	44.4	152	29.0	36	6.9	15	2.9	3.66	มาก	10		
2. ระยะเวลา/ระยะเวลาในการเดินทาง	88	16.8	227	43.2	181	34.5	22	4.2	7	1.3	3.70	มาก	8		
3. ความสะดวกในการเดินทาง	115	21.9	264	50.3	125	23.8	13	2.5	8	1.5	3.86	มาก	5		
4. ต้องการเที่ยวในวันหยุดและวันพักผ่อน	183	34.9	225	42.9	97	18.5	16	3.0	4	0.8	4.08	มาก	1*		
5. ความเหมาะสมของราคาเข้าชมสถานที่	122	23.2	205	39.0	157	29.9	24	4.6	17	3.2	3.84	มาก	6		
6. ความสะอาดของสถานที่	136	25.9	227	43.2	132	25.1	25	4.8	5	1.0	3.89	มาก	4		
7. ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว	173	33.0	232	44.2	102	19.4	15	2.9	3	0.6	4.06	มาก	2		
8. ความสวยงามของสถานที่	138	26.3	206	39.2	140	26.7	32	6.1	9	1.7	3.82	มาก	7		
9. ความต้องการความรู้ด้านการเกษตรและภูมิปัญญาชาวบ้าน	92	17.5	198	37.7	193	36.8	37	7.0	5	1.0	3.64	มาก	12		

ตารางที่ 4-3 (ต่อ)

ปัจจัยที่มีผลต่อ มาท่องเที่ยวเกษตร	ระดับการตัดสินใจ												ระดับ	ค่าเฉลี่ย
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		จำนวน	ร้อยละ		
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ				
10. ความเป็นกันเองของเจ้าของสวน/เจ้าหน้าที	161	30.7	249	47.4	88	16.8	23	4.4	4	0.8	4	0.8	4.03	3
11. กิจกรรมต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว	85	16.2	194	37.0	154	29.3	74	14.1	18	3.4	18	3.4	3.48	ปานกลาง
12. สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว	104	19.8	192	36.6	177	33.7	44	8.4	8	1.5	8	1.5	3.65	มาก
13. ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร	132	25.1	184	35.0	138	26.3	56	10.7	15	2.9	15	2.9	3.69	มาก
14. รสชาติของผลไม้ในแหล่งท่องเที่ยว	180	34.3	225	42.9	96	18.3	17	3.2	7	1.3	7	1.3	4.06	มาก

ตารางที่ 4-4 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
<u>การเดินทางมาท่องเที่ยว</u>		
ไม่มา	27	5.1
มา	337	64.2
ไม่แน่ใจ	161	30.7
<u>จุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแห่งนี้คือ</u>		
<u>ลำดับที่ 1</u>		
ความสวยงามของสถานที่	168	32.0
รสชาติของผลไม้ในสวน	170	32.4
เจ้าของสวน	67	12.8
เส้นทางเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว	60	11.4
ป้ายสื่อความหมาย	45	8.6
ทานผลไม้ได้เต็มที่	5	1.0
ไม่ตอบ	10	1.9
<u>ลำดับที่ 2</u>		
ความสวยงามของสถานที่	91	17.3
รสชาติของผลไม้ในสวน	178	33.9
เจ้าของสวน	109	20.8
เส้นทางเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว	92	17.5
ป้ายสื่อความหมาย	44	8.4
ความเป็นธรรมชาติของสวน	1	0.2
ไม่ตอบ	10	1.9
<u>ลำดับที่ 3</u>		
ความสวยงามของสถานที่	117	22.3
รสชาติของผลไม้ในสวน	93	17.7
เจ้าของสวน	106	20.2
เส้นทางเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว	121	23.0
ป้ายสื่อความหมาย	72	13.7

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4-4 (ต่อ)

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
ลำดับที่ 3 (ต่อ)		
มัคคุเทศก์	3	0.6
ความรู้ที่ได้	1	0.2
ที่นั่งพัก	1	0.2
การประชาสัมพันธ์	1	0.2
ไม่ตอบ	10	1.9
ข้อดีของการจัดการท่องเที่ยวเกษตรในชุมชน*		
เป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชน	347	66.1
เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน	173	33.0
เป็นแหล่งความรู้ทางการเกษตร	251	47.8
เป็นทางเลือกใหม่ในการท่องเที่ยว	338	64.4
การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์	215	41.0

หมายเหตุ : * ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

สำหรับความพึงพอใจแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า สิ่งที่พึงพอใจเป็นลำดับแรกคือ ความเป็นกันเองของเจ้าหน้าที่หรือเจ้าของสวน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 อยู่ในระดับมาก ลำดับที่สองคือการให้บริการของเจ้าหน้าที่หรือเจ้าของสวน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 อยู่ในระดับมาก ลำดับที่สามคือรสชาติของผลไม้ที่จัดให้ชิมในสวนท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 อยู่ในระดับมาก ลำดับที่สี่คือความปลอดภัยในการท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 อยู่ในระดับมาก ลำดับที่ห้าคือ มีความพึงพอใจที่มาเที่ยวการเกษตรท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 อยู่ในระดับมาก ลำดับที่หกคือ มีความพึงพอใจในสภาพถนนเส้นทางไปแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 อยู่ในระดับมาก ลำดับที่เจ็ดคือ มีความพึงพอใจในความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.56 อยู่ในระดับมาก ลำดับที่แปดคือ มีความพึงพอใจในป้ายสื่อความหมายในเส้นทางนำชม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 อยู่ในระดับปานกลาง ลำดับที่เก้าคือ มีความพึงพอใจในราคาอาหาร/ผลผลิตทางการเกษตร/ของฝากและวิถีชีวิตของคนในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 อยู่ในระดับปานกลาง ลำดับที่สิบคือ มีความพึงพอใจในความเหมาะสมของค่าเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 อยู่ในระดับปานกลาง น้อยที่สุดได้แก่ลำดับที่สิบหกคือมีความพึงพอใจในมัคคุเทศก์/ผู้นำชม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.11 อยู่ในระดับปานกลาง รายละเอียดดังตารางที่ 4-5

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4-5 ความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวเกษตร

ความพึงพอใจในด้าน	ความพึงพอใจ												ระดับ	ที่	
	มากที่สุด			มาก			ปานกลาง			น้อย					ค่าเฉลี่ย
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	น้อยที่สุด				
											จำนวน	ร้อยละ			
1. ความพึงพอใจจากการมาท่องเที่ยวเกษตร	83	15.8	241	45.9	156	29.7	23	4.4	22	4.2			3.66	มาก	5
2. การโฆษณาและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว	40	7.6	201	38.3	209	39.8	61	11.6	14	2.7			3.36	ปานกลาง	14
3. คุณยบริการ/คุณภาพนักท่องเที่ยว	45	8.6	188	35.8	218	41.5	55	10.5	19	3.6			3.35	ปานกลาง	15
4. สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องสุขา ที่จอดรถ ถึงขยะฯ	64	12.2	230	43.8	178	33.9	43	8.2	10	1.9			3.56	มาก	7
5. ความเป็นกันเองของเจ้าหน้าที่หรือเจ้าของสวน	157	29.9	209	39.8	120	22.9	26	5.0	13	2.5			4.00	มาก	1
6. การให้บริการของเจ้าหน้าที่หรือเจ้าของสวน	145	27.6	225	42.9	119	22.7	21	4.0	15	2.9			3.88	มาก	2
7. ความเหมาะสมของค่าเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว	79	15.0	169	32.2	195	37.1	52	9.9	30	5.7			3.41	ปานกลาง	10

ตารางที่ 4-5 (ต่อ)

ความพึงพอใจในด้าน	ความพึงพอใจ												ค่าเฉลี่ย	ระดับ	ที่
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		จำนวน	ร้อยละ			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ					
8. สภาพถนนเส้นทางไปแหล่งท่องเที่ยว	72	13.7	230	43.8	184	35.0	31	5.9	8	1.5	3.62	มาก	6		
9. เส้นทางนำชมแหล่งท่องเที่ยว	42	8.0	195	37.1	222	42.3	49	9.3	17	3.2	3.37	ปานกลาง	13		
10. ป้ายสื่อความหมายในเส้นทางนำชม	63	12.0	190	36.2	208	39.6	50	9.5	14	2.7	3.45	ปานกลาง	8		
11. เอกสารเผยแพร่ของแหล่งท่องเที่ยวเกษตร	33	6.3	137	26.1	241	45.9	87	16.6	27	5.2	3.12	ปานกลาง	15		
12. มัคคุเทศก์/ผู้นำชม	63	12.0	136	25.9	171	32.6	106	20.2	49	9.3	3.11	ปานกลาง	16		
13. ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว	55	10.5	197	37.5	199	37.9	53	10.1	21	4.0	3.40	ปานกลาง	11		
14. ความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว	64	12.2	225	42.9	191	36.4	31	5.9	14	2.7	3.56	มาก	7		

ตารางที่ 4-5 (ต่อ)

ความพึงพอใจในด้าน	ความพึงพอใจ												ค่าเฉลี่ย	ระดับ	ที่
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		จำนวน	ร้อยละ			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ					
15. ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว	95	18.1	251	47.8	149	28.4	20	3.8	10	1.9	3.76	มาก	4		
16. ความหลากหลายของผลไม้แหล่งท่องเที่ยว	55	10.5	161	30.7	204	38.9	76	14.5	29	5.5	3.26	ปานกลาง	14		
17. รสชาติของผลไม้ที่จัดให้ชิมในแหล่งท่องเที่ยว	126	24.0	220	41.9	138	26.3	23	4.4	18	3.4	3.78	มาก	3		
18. ราคาอาหาร/ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของฝาก	62	11.8	181	34.5	215	41.0	50	9.5	17	3.2	3.42	ปานกลาง	9		
19. ความรู้ทางการเกษตรและภูมิปัญญาชาวบ้านที่ได้รับ	73	13.9	162	30.9	215	41.0	50	9.5	25	4.8	3.39	ปานกลาง	12		
20. วิธีการของคนในชุมชน	78	14.9	166	31.6	201	38.3	59	11.2	21	4.0	3.42	ปานกลาง	9		

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นของเกษตรกรในพื้นที่ต่อการจัดท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง

ในการศึกษาเรื่องความคิดเห็นของประชาชนตำบลตะพงต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง โดยสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นประชาชนในพื้นที่จำนวนทั้งหมด 605 คน ระหว่างวันที่ 21-23 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 ได้ผลการศึกษาดังนี้

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม

พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 50.2 นอกนั้นเป็นหญิง มีอายุอยู่ในช่วง 36-50 ปีมากที่สุดคือร้อยละ 41.7 รองลงมาคือช่วงอายุ 21-35 ปี ร้อยละ 24.5 ช่วงอายุ 51-65 ปี ร้อยละ 19.8 อายุ 65 ปีขึ้นไป ร้อยละ 7.1 และน้อยที่สุดคืออายุต่ำกว่า 20 ปี ร้อยละ 6.9

ด้านระดับการศึกษาที่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษามากที่สุดคือร้อยละ 56.7 รองลงมา คือระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 17.5 ระดับประกาศนียบัตรหรืออนุปริญญา ร้อยละ 13.9 ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 9.6 ไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 1.7 และน้อยที่สุดคือระดับสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 0.7

สำหรับอาชีพพบว่าอาชีพหลักของประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนมากที่สุดคือ ร้อยละ 32.8 รองลงมาคือรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 23.0 และน้อยที่สุดคืออาชีพปลูสดัตว์ ร้อยละ 0.3 ด้านอาชีพรองคิดจากผู้ตอบคำถามทั้งสิ้น 354 คน พบว่า อาชีพรองส่วนใหญ่ของประชาชนคือ ทำสวนมากที่สุด ร้อยละ 26.3 รองลงมาคือ ค้าขาย ร้อยละ 19.2 และน้อยที่สุดคือ พนักงานบริษัทเอกชนและกลุ่มแม่บ้าน ร้อยละ 0.3 เท่ากัน

ด้านสถานภาพในชุมชน พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใด ๆ มากที่สุด คือ ร้อยละ 72.1 รองลงมาคือเป็นกรรมการหมู่บ้าน ร้อยละ 9.6 และน้อยที่สุด คือเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ร้อยละ 2.3 โดยรายได้ของครัวเรือนต่อปี คิดจากผู้ตอบคำถามจำนวน 583 ราย พบว่า มีรายได้อยู่ในช่วง 80,001 – 120,000 บาทมากที่สุด ร้อยละ 23.3 รองลงมาคือช่วง 120,001 – 500,000 บาท ร้อยละ 20.6 และน้อยที่สุดคือ รายได้สูงกว่า 500,001 บาทขึ้นไป ร้อยละ 1.9 ดังตารางที่ 4-6

ตารางที่ 4-6 ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในพื้นที่ตำบลตะพง

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ (N = 605)		
ชาย	304	50.2
หญิง	301	49.8
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	42	6.9
21 – 35 ปี	148	24.5
36 – 50 ปี	252	41.7

ตารางที่ 4-6 (ต่อ)

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน	ร้อยละ
อายุ (ต่อ) (N = 605)		
51-65 ปี	120	19.8
65 ปีขึ้นไป	43	7.1
ระดับการศึกษา (N = 605)		
ไม่ได้รับการศึกษา	10	1.7
ประถมศึกษา	343	56.7
มัธยมศึกษา	106	17.5
ประกาศนียบัตร /อนุปริญญา	84	13.9
ปริญญาตรี	58	9.6
สูงกว่าปริญญาตรี	4	0.7
อาชีพหลัก (N = 605)		
ทำนา	5	0.8
ทำสวน	198	32.8
ทำไร่	4	0.7
ปศุสัตว์	2	0.3
ประมง	7	1.2
แม่บ้าน	16	2.6
นักเรียน/นักศึกษา	41	6.8
รับจ้างทั่วไป	139	23.0
ค้าขาย	99	16.4
ธุรกิจส่วนตัว	27	4.8
รัฐวิสาหกิจ	7	1.2
ข้าราชการ	37	6.1
พนักงาน/บริษัทเอกชน	8	1.3
ว่างงาน	7	1.2
รับเหมาก่อสร้าง	4	0.7
เพาะเห็ดฟาง	3	0.5
ไม่ตอบ	1	0.2

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4-6 (ต่อ)

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพครอง (N= 354)		
ไม่ได้ประกอบอาชีพครอง	24	6.8
ทำนา	6	1.7
ทำสวน	93	26.3
ทำไร่	10	2.8
ปศุสัตว์	18	5.1
ประมง	7	2.0
แม่บ้าน	6	10.2
นักเรียน/นักศึกษา	12	3.4
รับจ้างทั่วไป	50	14.1
ค้าขาย	68	19.2
ธุรกิจส่วนตัว	18	5.1
ข้าราชการ	4	1.1
พนักงาน/บริษัทเอกชน	1	0.3
รับเหมาก่อสร้าง	3	0.8
กลุ่มแม่บ้าน	1	0.3
ทำสวนผัก	3	0.8
สถานภาพในชุมชน (N= 605)		
กรรมการหมู่บ้าน/กลุ่ม	58	9.6
สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล	14	2.3
สมาชิกกลุ่มแม่บ้าน	45	7.4
สมาชิกกลุ่มอื่นในชุมชน	52	8.6
ประชาชนในตำบล	436	72.1

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4-6 (ต่อ)

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ครัวเรือนต่อปี (ต่อ) (N=583)		
ต่ำกว่า 10000 บาท	17	2.9
10001 - 30000 บาท	82	14.1
30001 - 50000 บาท	104	17.8
50001 - 80000 บาท	113	19.4
80001 - 120000 บาท	136	23.3
120001 - 500000 บาท	120	20.6
500001 บาทขึ้นไป	11	1.9
รายได้เฉลี่ยเท่ากับ 113,575.40 บาท		

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน

ในด้านโอกาสการแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสในการหารายได้มากที่สุด คือร้อยละ 64.6 นอกนั้นคือมีโอกาสในการหารายได้จากการท่องเที่ยวในชุมชน ดังตารางที่ 4-7 และถ้ามีโอกาสในการหารายได้ ประชาชนส่วนใหญ่จะหารายได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตรมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 37.8 รองลงมาคือขายอาหาร ร้อยละ 23.4 และน้อยที่สุดคือบริการอุปกรณ์การท่องเที่ยว ร้อยละ 1.2 สำหรับวิธีการอื่น ๆ ในการหารายได้ เช่น การขายสลากกินแบ่งรัฐบาล ขายเสื้อผ้า และซ่อมรถ ดังตารางที่ 4-8

ตารางที่ 4-7 โอกาสในการแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยวในชุมชน

โอกาสในการแสวงหารายได้	จำนวน	ร้อยละ
มีโอกาส	214	35.4
ไม่มีโอกาส	391	64.1

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4-8 วิธีการในการแสวงหารายได้เมื่อมีโอกาส

วิธีการในการแสวงหารายได้	จำนวน	ร้อยละ
ขายอาหาร	121	23.4
ขายผลผลิตทางการเกษตร	196	37.8
ขายของที่ระลึก	36	6.9
บริการท่องเที่ยว	51	9.8
บริการอุปกรณ์การท่องเที่ยว	6	1.2
อื่น ๆ	29	5.6

จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตำบลตะพงประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่รับทราบถึงกิจกรรมนี้มากที่สุด ร้อยละ 86.8 นอกนั้นคือไม่ทราบว่าที่ตำบลตะพงมีการจัดการกิจกรรมนี้ ดังตารางที่ 4-9 สำหรับประชาชนที่ทราบ พบว่าส่วนใหญ่รู้จักสวนที่จัดกิจกรรมนี้ คือสวนยายดามากที่สุด ร้อยละ 77.7 รองลงมาคือสวนปาหนัน ร้อยละ 49.9 สวนวิชาป่าเขียว ร้อยละ 27.1 สวนลำดวน ร้อยละ 9.9 สวนกล้วยไม้ ร้อยละ 8.8 และน้อยที่สุดคือสวนอื่น ๆ เช่น สวนผู้ใหญ่บ้านหมู่ 11 ร้อยละ 3.3 ดังตารางที่ 4-10

ตารางที่ 4-9 การรับทราบการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตำบลตะพง

การรับทราบการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร	จำนวน	ร้อยละ
ทราบ	525	86.8
ไม่ทราบ	80	13.2

ตารางที่ 4-10 สวนที่จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนตำบลตะพงที่รู้จัก

สวนที่จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่รู้จัก	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ทราบ	80	13.2
สวนยายดา	470	77.7
สวนปาหนัน	302	49.9
สวนวิชา	164	27.1
สวนกล้วยไม้	53	8.8
สวนลำดวน	60	9.9
สวนอื่น ๆ เช่น สวนของผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11	20	3.3

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การรับทราบข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเป็นการรับทราบด้วยตนเองมากที่สุดร้อยละ 50.7 รองลงมาคือ ป้ายประชาสัมพันธ์ ร้อยละ 39.7 ทราบจากญาติพี่น้อง ร้อยละ 28.8 และน้อยที่สุดคือทราบจากแหล่งอื่น ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต ร้อยละ 0.5 ดังตารางที่ 4-11 ตารางที่ 4-11 แหล่งข่าวสารที่ทำให้ทราบเรื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง

แหล่งข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	จำนวน	ร้อยละ
ทราบด้วยตนเอง	307	50.7
ทราบจากญาติพี่น้อง	174	28.8
จากเจ้าหน้าที่เกษตร	30	5.0
จากเจ้าหน้าที่ ททท.	9	1.5
ทราบจากโทรทัศน์	37	6.1
ทราบจากวิทยุ	30	5.0
ทราบจากหนังสือพิมพ์	6	1.0
วารสารนิตยสาร	11	1.8
เอกสารท่องเที่ยวของ ททท.	9	1.5
นิทรรศการ	5	0.8
ป้ายประชาสัมพันธ์	240	39.7
แหล่งอื่น ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต	3	0.5

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าในชุมชนตะพงมีแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่นเหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ร้อยละ 76.9 นอกนั้นเห็นว่าไม่มีแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่น ดังตารางที่ 4-12 และแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนตะพงที่มีชื่อเสียงคือ หาดแม่รำพึง ร้อยละ 48.9 รองลงมาคือ น้ำตกยายดา ร้อยละ 13.9 สวนผลไม้ ร้อยละ 11.7 เขายายดา ร้อยละ 6.8 ตลาดผลไม้ ร้อยละ 5.3 และน้อยที่สุดคือ อควอเรียม ร้อยละ 0.2 ดังตารางที่ 4-13

ตารางที่ 4-12 แหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่นของตำบลตะพงที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้

แหล่งท่องเที่ยวของตำบลตะพง	จำนวน	ร้อยละ
มี	462	76.9
ไม่มี	139	23.1

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4-13 แหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่นและมีศักยภาพ

แหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่นและมีศักยภาพ	จำนวน	ร้อยละ
หาดแม่รำพึง	296	48.9
น้ำตกยายดา	84	13.9
ตลาดผลไม้	32	5.3
สวนผลไม้	71	11.7
เขายายดา	41	6.8
บ้านเพ	12	2.0
อนุสาวรีย์สุนทรภู่	4	0.7
ศูนย์วัฒนธรรม	25	4.1
อควอเรียม	1	0.2
อ่างเก็บน้ำยายดา	3	0.5

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ด้านการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลตะพงประชาชนส่วนใหญ่ต้องการให้มีการเผยแพร่มากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 91.7 นอกนั้นคือไม่ต้องการ ดังตารางที่ 4-14 และต้องการให้เผยแพร่ผ่านทางสื่อ คือ โทรทัศน์มากที่สุด ร้อยละ 65.6 รองลงมาคือ วิทยุ ร้อยละ 40.0 ป้ายประชาสัมพันธ์ ร้อยละ 39.2 หนังสือพิมพ์ ร้อยละ 25.6 และน้อยที่สุดคือสื่ออื่น ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต ร้อยละ 3.3 ดังตารางที่ 4-15

ตารางที่ 4-14 ความต้องการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลตะพง

ความต้องการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร	จำนวน	ร้อยละ
ต้องการ	541	91.7
ไม่ต้องการ	49	8.3

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4-15 สื่อที่ต้องการให้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลตะพง

สื่อที่ต้องการให้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร	จำนวน	ร้อยละ
โทรทัศน์	397	65.6
วิทยุ	242	40.0
หนังสือพิมพ์	155	25.6
วารสาร	78	12.9
เพื่อนญาติ	61	10.1
เอกสารของ ททท.	71	11.7
สื่อนิทรรศการ	42	6.9
สื่อเจ้าหน้าที่เกษตร	66	10.9
เจ้าหน้าที่ ททท.	44	7.3
ป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์	237	39.2
สื่ออื่นๆ	20	3.3

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตะพง

เมื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว พบว่า ประชาชนมีความคิดว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้การท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือร้อยละ 61.0 และน้อยที่สุดคือระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.2 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้เท่ากับ 4.32 อยู่ในระดับเห็นด้วย ความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับชุมชนท้องถิ่น อยู่ในระดับเห็นด้วย มากที่สุดคือร้อยละ 60.3 และน้อยที่สุดคือระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.2 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้เท่ากับ 4.24 อยู่ในระดับเห็นด้วย ความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นทางเลือกในการหารายได้ให้กับท้องถิ่น อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือร้อยละ 63.8 และน้อยที่สุดคือระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.2 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้เท่ากับ 4.19 อยู่ในระดับเห็นด้วย ความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจในวิธีการทำเกษตรกรรมและความเป็นอยู่ของชุมชน อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือร้อยละ 60.8 และน้อยที่สุดคือระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.2 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้เท่ากับ 3.99 อยู่ในระดับเห็นด้วย ความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้ชุมชนสะอาดมากขึ้น อยู่ในระดับเห็นด้วย มากที่สุดคือร้อยละ 48.4 และน้อยที่สุดคือระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 1.2 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้เท่ากับ 3.63 อยู่ในระดับเห็นด้วย ความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับเห็นด้วย มากที่สุดคือร้อยละ 61.2 และน้อยที่สุดคือระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.2

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่ออนุญาตให้เผยแพร่ไปยังกระดานสนทนา การนำออกโดยไม่ได้รับอนุญาตถือว่าผิดกฎหมาย

ไม่ว่ากรรมใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้เท่ากับ 4.07 อยู่ในระดับเห็นด้วย ความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มมากขึ้นอยู่ในระดับเห็นด้วย มากที่สุดคือร้อยละ 57.5 และน้อยที่สุดคือระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.2 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้เท่ากับ 4.05 อยู่ในระดับเห็นด้วย ความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้เกิดการประสานงานที่ีระหว่างชุมชนและหน่วยงานภายนอกอื่น ๆ อยู่ในระดับเห็นด้วย มากที่สุดคือร้อยละ 59.2 และน้อยที่สุดคือระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.2 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้เท่ากับ 4.02 อยู่ในระดับเห็นด้วย ความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้เกิดความร่วมมือและความสามัคคีของคนในชุมชนมากขึ้น อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือร้อยละ 60.5 และน้อยที่สุดคือระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้เท่ากับ 4.08 อยู่ในระดับเห็นด้วย ความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะประสบความสำเร็จจะต้องได้รับความร่วมมือทั้งจากหน่วยงานที่ดูแลด้านการท่องเที่ยว ผู้ประกอบกิจการประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับเห็นด้วย มากที่สุดคือร้อยละ 52.2 และน้อยที่สุดคือระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้เท่ากับ 4.27 อยู่ในระดับเห็นด้วย ความคิดเห็นด้านการจัดแสดงวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นเป็นกิจกรรมหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อยู่ในระดับเห็นด้วย มากที่สุดคือร้อยละ 64.8 และน้อยที่สุดคือระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.3 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้เท่ากับ 3.94 อยู่ในระดับเห็นด้วย ความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสร้างผลกระทบต่อชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความขัดแย้งขึ้นภายในชุมชน อยู่ในระดับไม่เห็นด้วย มากที่สุดคือร้อยละ 44.1 และน้อยที่สุดคือระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 2.6 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้เท่ากับ 2.52 อยู่ในระดับไม่แน่ใจ ความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการสร้างรายได้ให้กับบุคคลบางคนบางกลุ่มเท่านั้น อยู่ในระดับเห็นด้วย มากที่สุดคือร้อยละ 39.0 และน้อยที่สุดคือระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 4.8 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้ เท่ากับ 3.22 อยู่ในระดับไม่แน่ใจ ความคิดเห็นด้านนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชุมชนตะพง ส่วนใหญ่เน้นความสนุกสนานเพลิดเพลิน ไม่เคารพเกรงใจชาวบ้านในชุมชน อยู่ในระดับไม่เห็นด้วย มากที่สุดคือร้อยละ 43.5 และน้อยที่สุดคือระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 3.5 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้ เท่ากับ 2.61 อยู่ในระดับไม่แน่ใจ ความคิดเห็นด้านอยากให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรใน ชุมชนตะพงมากขึ้น อยู่ในระดับเห็นด้วย มากที่สุดคือร้อยละ 50.1 และน้อยที่สุดคือระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้เท่ากับ 4.41 อยู่ในระดับเห็นด้วย

สำหรับความคิดเห็นด้านนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลเป็นประโยชน์มากต่อชุมชนท้องถิ่น อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือร้อยละ 60.0 และน้อยที่สุดคือระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้เท่ากับ 4.08 อยู่ในระดับเห็นด้วย ความคิดเห็นด้านการเผยแพร่โฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของรัฐบาลมีความคุ้มค่าเหมาะสมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือร้อยละ 55.9 และน้อยที่สุดคือระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.7 มีค่าเฉลี่ยของ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญาดเห็นาเบ้ไช้บระโยชน์นด้านกรรคค
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความคิดเห็นนี้เท่ากับ 3.67 อยู่ในระดับเห็นด้วย ความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวมีส่วนอย่างมากที่ทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้น อยู่ในระดับเห็นด้วย มากที่สุดคือร้อยละ 47.1 และน้อยที่สุดคือระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 2.6 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้เท่ากับ 3.42 อยู่ในระดับไม่แน่ใจ ความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวทำให้เกิดใจผู้ร้ายมากขึ้น อยู่ในระดับไม่เห็นด้วย มากที่สุดคือร้อยละ 44.3 และน้อยที่สุดคือระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 2.6 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้เท่ากับ 2.58 อยู่ในระดับไม่แน่ใจ ความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวทำให้สภาพแวดล้อมเสียหาย อยู่ในระดับไม่เห็นด้วยมากที่สุดคือร้อยละ 50.1 และน้อยที่สุดคือระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 4.0 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้เท่ากับ 2.59 อยู่ในระดับไม่แน่ใจ ความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหาด้านการจราจรมากขึ้น อยู่ในระดับไม่เห็นด้วย มากที่สุดคือร้อยละ 34.4 และน้อยที่สุดคือระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 6.4 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้เท่ากับ 2.98 อยู่ในระดับไม่แน่ใจ ความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวทำให้ประชาชนอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น อยู่ในระดับเห็นด้วย มากที่สุดคือร้อยละ 65.3 และน้อยที่สุดคือระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.2 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้เท่ากับ 3.95 อยู่ในระดับเห็นด้วย ความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งที่น่าความเจริญมาสู่ท้องถิ่น อยู่ในระดับเห็นด้วย มากที่สุดคือร้อยละ 64.1 และน้อยที่สุดคือระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้เท่ากับ 4.27 อยู่ในระดับเห็นด้วย ความคิดเห็นด้านความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน อยู่ในระดับเห็นด้วย มากที่สุดคือร้อยละ 64.5 และน้อยที่สุดคือระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้เท่ากับ 4.23 อยู่ในระดับเห็นด้วย ความคิดเห็นในด้านการท่องเที่ยวทำให้วัฒนธรรมในท้องถิ่นเสื่อม อยู่ในระดับไม่เห็นด้วย มากที่สุดคือร้อยละ 53.6 และน้อยที่สุดคือระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 2.5 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้เท่ากับ 2.26 อยู่ในระดับไม่แน่ใจ ความคิดเห็นในด้านการท่องเที่ยวทำให้คนในท้องถิ่นถูกแย่งงานจากคนต่างท้องถิ่น อยู่ในระดับไม่เห็นด้วย มากที่สุดคือร้อยละ 46.0 และน้อยที่สุดคือระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 2.3 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้เท่ากับ 2.48 อยู่ในระดับไม่แน่ใจ ความคิดเห็นในด้านการท่องเที่ยวทำให้ประชาชนรักษาและหวงแหนสภาพแวดล้อมธรรมชาติมากขึ้น อยู่ในระดับเห็นด้วย มากที่สุดคือร้อยละ 60.7 และน้อยที่สุดคือระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.5 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนี้เท่ากับ 4.06 อยู่ในระดับเห็นด้วย ดังตารางที่ 4-16

ตารางที่ 4-16 ความคิดเห็นของประชาชนต่อการท่องเที่ยวและต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง

ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยว และกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลตะพง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง		เห็นด้วย		ไม่แน่ใจ		ไม่เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง		ค่าเฉลี่ย	ระดับ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
1. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น	211	34.9	369	61.0	19	3.1	3	0.5	1	0.2	4.32	เห็นด้วย
2. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับชุมชนท้องถิ่น	196	32.4	365	60.3	35	5.8	7	1.2	1	0.2	4.24	เห็นด้วย
3. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นทางเลือกในการหารายได้ให้กับท้องถิ่น	170	28.1	386	63.8	41	6.8	7	1.2	1	0.2	4.19	เห็นด้วย
4. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้ให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจในวิถีการทำเกษตรและความปลอดภัยของชุมชน	123	20.3	368	60.8	101	16.7	12	2.0	1	0.2	3.99	เห็นด้วย
5. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้ชุมชนสะอาดมากขึ้น	81	13.4	293	48.4	159	26.3	63	10.4	7	1.2	3.63	เห็นด้วย

ตารางที่ 4-16 (ต่อ)

ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลตะพง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง		เห็นด้วย		ไม่แน่ใจ		ไม่เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง		ค่าเฉลี่ย	ระดับ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
6. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	145	24.0	370	61.2	79	13.1	10	1.7	1	0.2	4.07	เห็นด้วย
7. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มกันมากขึ้น	156	25.8	348	57.5	74	12.2	24	4.0	1	0.2	4.05	เห็นด้วย
8. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้เกิดการประสานงานที่ระหว่างชุมชนและหน่วยงานภายนอกอื่นๆ	144	23.8	358	59.2	75	12.4	26	4.3	1	0.2	4.02	เห็นด้วย
9. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้เกิดความร่วมมือและความสามัคคีของคนในชุมชนมากขึ้น	151	25.0	366	60.5	67	11.1	19	3.1	-	-	4.08	เห็นด้วย
10. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะประสบความสำเร็จจะต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่ดูแลด้านการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ ประชาชนในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว	226	37.4	316	52.2	59	9.8	3	0.5	-	-	4.27	เห็นด้วย

ตารางที่ 4-16 (ต่อ)

ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลตะพง 11. การจัดแสดงวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของ คนในท้องถิ่นเป็นกิจกรรมหนึ่งของการท่องเที่ยว เชิงเกษตร	เห็นด้วยอย่างยิ่ง		เห็นด้วย		ไม่แน่ใจ		ไม่เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง		ค่าเฉลี่ย	ระดับ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
	99	16.4	392	64.8	93	15.4	17	2.8	2	0.3	3.94	เห็นด้วย
12. การท่องเที่ยวเกษตรสร้างผลกระทบต่อ ชุมชนทำให้เกิดความขัดแย้งซึ่งภายในชุมชน	16	2.6	93	15.4	153	25.3	267	44.1	74	12.2	2.52	ไม่เห็นด้วย
13. การท่องเที่ยวเกษตรสร้างรายได้ให้กับ บุคคลบางกลุ่มเท่านั้น	64	10.6	236	39.0	100	16.5	174	28.8	29	4.8	3.22	เห็นด้วย
14. นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชุมชนตะพง ส่วน ใหญ่เน้นความสนุกสนานเพลิดเพลิน ไม่ เคารพเกรงใจชาวบ้านในชุมชน	21	3.5	93	15.4	171	28.3	263	43.5	54	8.9	2.61	ไม่เห็นด้วย
15. อยากรให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยว เกษตรในชุมชนตะพงมากขึ้น	278	46.0	303	50.1	15	2.5	7	1.2	-	-	4.41	เห็นด้วย
16. นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐ บาลเป็นประโยชน์มากต่อชุมชนท้องถิ่น	150	24.8	363	60.0	82	13.6	10	1.7	-	-	4.08	เห็นด้วย

ตารางที่ 4-16 (ต่อ)

ความคิดเห็นต่ออาการที่เกี่ยวข้อง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง		เห็นด้วย		ไม่แน่ใจ		ไม่เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง		ค่าเฉลี่ย	ระดับ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
17. การเผยแพร่โฆษณาประชาสัมพันธ์การ ท่องเที่ยวของรัฐบาลมีความคุ้มค่าเหมาะสม หรือไม่	63	10.4	338	55.9	149	24.6	51	8.4	4	0.7	3.67	เห็นด้วย
18. การท่องเที่ยวไทยมีส่วนช่วยอย่างมากทำให้ค่า ครองชีพสูงขึ้น	57	9.4	285	47.1	130	21.5	114	18.8	16	2.6	3.42	เห็นด้วย
19. การท่องเที่ยวทำให้เกิดโจรผู้ร้ายมากขึ้น	16	2.6	122	20.2	127	21.0	268	44.3	70	11.6	2.58	ไม่เห็น ด้วย
20. การท่องเที่ยวทำให้สภาพแวดล้อมเสีย หาย	24	4.0	124	20.5	96	15.9	303	50.1	57	9.4	2.59	ไม่เห็น ด้วย
21. การท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหาด้านกา รจราจรมากขึ้น	39	6.4	207	34.2	102	16.9	208	34.4	46	7.6	2.98	ไม่เห็น ด้วย
22. การท่องเที่ยวทำให้ประชาชนอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น	101	16.7	395	65.3	86	14.2	21	3.5	1	0.2	3.95	เห็นด้วย
23. การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งที่น่าความ เจริญมาสู่ท้องถิ่น	189	31.2	388	64.1	23	3.8	3	0.5	-	-	4.27	เห็นด้วย

ตารางที่ 4-16 (ต่อ)

ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลตะพง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง		เห็นด้วย		ไม่แน่ใจ		ไม่เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วยเลย		ระดับ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
24. ความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน	178	29.4	390	64.5	32	5.3	4	0.7	-	-	4.23	เห็นด้วย
25. การท่องเที่ยวทำให้วัฒนธรรมในท้องถิ่นเสื่อม	15	2.5	50	8.3	113	18.7	324	53.6	102	16.9	2.26	ไม่เห็นด้วย
26. การท่องเที่ยวทำให้คนในท้องถิ่นถูกแย่งงานจากคนต่างท้องถิ่น	14	2.3	101	16.7	128	21.2	278	46.0	83	13.7	2.48	ไม่เห็นด้วย
27. การท่องเที่ยวทำให้ประชาชนรักษาและหวงแหนสภาพแวดล้อมธรรมชาติมากขึ้น	147	24.3	367	60.7	74	12.2	13	2.1	3	0.5	4.06	เห็นด้วย

ความสนใจที่จะจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประชาชน ส่วนใหญ่สนใจที่จะจัด ร้อยละ 64.0 ไม่สนใจจัดร้อยละ 31.9 และไม่ตอบคำถามร้อยละ 4.1 ดังตารางที่ 4-17 ประชาชนที่สนใจจะจัดกิจกรรมนี้ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า เพราะต้องการให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ต้องการสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชน และต้องการสร้างความเจริญมาสู่ชุมชน ส่วนประชาชนที่ไม่สนใจจัดกิจกรรมนี้ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ไม่มีความรู้ทางด้านการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร ไม่มีเงินทุน และอายุมากไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้

ตารางที่ 4-17 ความสนใจที่จะจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประชาชน

ความสนใจที่จะจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร	จำนวน	ร้อยละ
สนใจ	387	64.0
ไม่สนใจ	193	31.9
ไม่ตอบ	25	4.1

ตอนที่ 5 การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

คณะผู้วิจัยได้จัดให้มีการสัมมนาเชิงปฏิบัติการขึ้น โดยใช้กระบวนการศึกษาโดยใช้เทคนิคประชุมกลุ่ม การสัมมนาร่วมกับเกษตรกร ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสานความร่วมมือกัน เพื่อค้นหาปัญหา อุปสรรค องค์ความรู้ ความต้องการและถอดบทเรียนการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ผ่านมา เพื่อสร้างศักยภาพของเกษตรกรและชุมชนตลอดจนจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลตะพงให้เกิดความยั่งยืนต่อไป (ภาคผนวกที่ 5) ซึ่งในการสัมมนาครั้งนี้ ทำให้ทราบประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญดังนี้

กิจกรรมในการจัดสัมมนา

1. การเปิดการสัมมนา

แบ่งผู้เข้าร่วมจัดทำแผนออกเป็นกลุ่มย่อย 4 กลุ่ม และแจ้งให้ผู้เข้าร่วมจัดทำแผนฯ ทราบถึงวัตถุประสงค์ ผลที่คาดว่าจะได้รับ และกิจกรรมของโครงการในการจัดทำแผนฯ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อประเมินผลการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอดีต
2. เพื่อค้นหาปัญหา อุปสรรค องค์ความรู้ที่ต้องการในการสร้างศักยภาพของเกษตรกรและชุมชน

3. เพื่อวางแผนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัด

ระยองให้เกิดความยั่งยืน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงประสบการณ์การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. เพื่อทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
3. ได้แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรและชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
4. ได้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
กิจกรรมของโครงการ

1. ศึกษาดูงานสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร
2. แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
3. จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

ผู้รับผิดชอบโครงการนำเสนอผลงานวิจัยจากการเก็บข้อมูลในพื้นที่จากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ณ สวนขยายดาและสวนปาล์มน้ำมัน จำนวน 525 คน ระหว่างวันที่ 1-15 พฤษภาคม พ.ศ. 2548 ให้ผู้ร่วมจัดทำแผนฯ ได้รับทราบ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว
- พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว
- ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงเกษตรของนักท่องเที่ยว
- ความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

ซึ่งสรุปผลการนำเสนอได้ว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอยู่ในระดับมาก โดยมีค่ามากที่สุดคือ ร้อยละ 45.9 และน้อยที่สุดคือ ระดับน้อยร้อยละ 4.2 ซึ่งค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการมาท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ในฤดูกาลท่องเที่ยวปี พ.ศ. 2548 เท่ากับ 3.66 โดยจัดอยู่ในระดับมาก

2. กิจกรรมการมองวิสัยทัศน์ร่วมในการท่องเที่ยวของตะพง

เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมจัดทำแผนฯ ในแต่ละกลุ่มได้แลกเปลี่ยนพูดคุยกัน เพื่อมองวิสัยทัศน์ร่วมกันในประเด็น “อยากเห็นภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตะพงในอนาคตเป็นอย่างไร?” ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มที่ 1

- สร้างความเข้าใจและความร่วมมือขึ้นภายในชุมชน
- เพิ่มจำนวนแหล่งท่องเที่ยวและความหลากหลายให้มากขึ้น
- พัฒนาศูนย์ท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่องค์การบริหารส่วนตำบลตะพง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- สร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน
- ให้มีการท่องเที่ยวตลอดปี

กลุ่มที่ 2

- เป็นศูนย์กลางบริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สมบูรณ์และยั่งยืน
- มีเครือข่ายเชื่อมโยงสินค้าและบริการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- เน้นการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ดีควบคู่กับการเรียนรู้และอนุรักษ์วัฒนธรรมในท้องถิ่น
- การท่องเที่ยวเชิงเกษตรระพง “อิมทอง สุขใจ ปลอดภัยทั้งไปและกลับ”

กลุ่มที่ 3

- เพิ่มการสร้างรายได้ให้กับชุมชน
- เพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตทางการเกษตร
- เผยแพร่วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีให้ยั่งยืน
- พัฒนาคำแนะนำด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้กับเกษตรกรและบุตรหลาน
- จัดตั้งศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวและความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว
- เพิ่มการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ปรับภูมิทัศน์ และสภาพแวดล้อมทั้งสองข้างถนนโดย

ชุมชนเป็นผู้ดูแลเพื่อเป็นภาพของจังหวัดระยอง

กลุ่มที่ 4

- มีศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยวเปิดประตูสู่สวน
- พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
- ให้มีการท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี
- มีกิจกรรมที่หลากหลาย
- ประสานกลุ่มเครือข่าย
- กระจายรายได้ให้กับชุมชน

หลังจากได้วิสัยทัศน์ของแต่ละกลุ่มแล้ว จึงนำมาจัดเป็นเป้าหมายหลักและเป้าหมายรอง โดยวัดจากความถี่ของคำตอบที่ทุกกลุ่มตอบมา ซึ่งได้วิสัยทัศน์ร่วมดังนี้

สรุปวิสัยทัศน์ร่วมในการท่องเที่ยวของระพง

เป้าหมายหลัก

- มีศูนย์กลางบริการการท่องเที่ยวเกษตรตำบลระพง
- สร้างเครือข่ายและประสานงานทั้งในและนอกชุมชนด้านสินค้าและบริการ
- เพิ่มกิจกรรมหลากหลาย เพิ่มจำนวนและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เป้าหมายรอง

- เพิ่มและกระจายรายได้สู่ชุมชน
- เทียบได้ทั้งปี ตลอดปี
- เพิ่มและพัฒนาความรู้ บริหารจัดการที่ดี อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และเผยแพร่ความรู้ให้

นักท่องเที่ยว

- สร้างความเข้าใจและความร่วมมือ

3. กิจกรรมวิเคราะห์ SWOT Analysis การท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง

ให้แต่ละกลุ่มแลกเปลี่ยนพูดคุยกันในประเด็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการท่องเที่ยวตำบลตะพง โดยเขียนในแผ่นกระดาษแล้วนำเสนอที่กลุ่ม ซึ่งได้ผลลัพธ์ดังนี้

จุดแข็ง

- มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- มีสวนผลไม้ที่มีผลไม้อร่อยดี มีอาหารหลากหลายทั้งอาหารพื้นบ้านและอาหารทะเล
- การคมนาคมสะดวก ถนนสะอาด ชุมชนสะอาด
- อบต.มีศักยภาพสูงในการช่วยเหลือด้านงบประมาณ
- มีกลุ่มอาชีพ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น
- คนในท้องถิ่นมีธรรมาภิบาลเป็นกันเองและความร่วมมือในการพัฒนา
- มีผู้นำหมู่บ้านมีศักยภาพ
- มีตลาดกลางผลไม้
- มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายในตะพง

จุดอ่อน

- ความร่วมมือของคนในชุมชน ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในตำบล ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ขาดเครือข่ายจากหน่วยงานอาชีพกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน

- ขาดศูนย์ข้อมูลและการบริการ
- การขาดความรู้ ขาดทักษะด้านการบริการ ขาดความเข้าใจในการจัดการ ขาดการพัฒนา

แหล่งท่องเที่ยว

- ขาดความหลากหลายของกิจกรรม
- มีขยะและมลพิษสิ่งแวดล้อมมาก
- ปัญหาจากตัวเจ้าของสวนที่ยังไม่ยอมทำท่องเที่ยว ไม่กล้าเปลี่ยนแปลง
- ขาดการกระจายรายได้
- ขาดการประชาสัมพันธ์ แผ่นพับ แผนที่ท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว
- มาตรฐาน คุณภาพของผลไม้และผลิตภัณฑ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โอกาส

- สภาพกายภาพของตะพงเหมาะสมกับการท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวชายทะเลอยู่ใกล้ มีที่พักโรงแรม รีสอร์ท มีเทศกาลผลไม้
- เป็นทางผ่านและแหล่งอุตสาหกรรม เป็นจุดเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวอื่น
- มีการคมนาคมสะดวกอยู่ใกล้กรุงเทพฯ
- มีสื่อโฆษณาที่เข้ามาทำ เช่น ทีวี วิทยุ ฯลฯ
- การท่องเที่ยวเกษตรอยู่ในแผนยุทธศาสตร์จังหวัด
- สถานการณ์ภัยธรรมชาติทางภาคใต้ทำให้นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น
- เป็นสถานที่ตั้งของหน่วยงานบริการข้อมูลท่องเที่ยวของรัฐ ททท.

อุปสรรค

- น้ำมันแพง
- ฤดูกาลท่องเที่ยวมีระยะเวลาสั้น
- ขาดงบประมาณในการบริหารจัดการท่องเที่ยว
- ภัยแล้ง
- ปัญหามลพิษจากอุตสาหกรรม
- ตลาดกลางตะพง จัดการไม่ได้ในราคาสินค้า ช้าลง
- ตลาดผลไม้ในระยะนี้มีจำนวนมาก
- เส้นทางบ้านบึง - แกลง ทำให้นักท่องเที่ยวลดลง

หลังจากที่ได้วิเคราะห์ SWOT แล้วก็มีการจัดให้ทุกคนในกลุ่มร่วมกันลงคะแนนความสำคัญของแต่ละข้อในประเด็นต่าง ๆ แล้วนำผลการลงคะแนนของทั้ง 4 กลุ่มมาเฉลี่ยเพื่อจัดอันดับความสำคัญของแต่ละประเด็น จากนั้นทำการวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์ในแต่ละประเด็นเพื่อจัดทำแผนกลยุทธ์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลตะพงร่วมกัน ซึ่งได้ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4-18

ตารางที่ 4-18 การวิเคราะห์ SWOT การท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

<p>จุดแข็ง</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีความปลอดภัยไม่รบกวนชีวิต มีอาหารหลากหลายทั้งอาหารพื้นบ้านและอาหารทะเล - มีตลาดกลางผลไม้ - การคมนาคมสะดวก ถนนสะดวก ชุมชนสะอาด - มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน - คนในท้องถิ่นมีธรรมาภิบาลและความร่วมมือในการพัฒนา - มีผู้นำหมู่บ้านมีศักยภาพ - มีกลุ่มอาชีพ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น - มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายในตะพง - อบอุ่น มีศักยภาพสูงในการช่วยเหลือด้านงบประมาณ 	<p>จุดอ่อน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ขาดศูนย์ข้อมูลและบริการ - ขาดความหลากหลายของกิจกรรม - การขาดความรู้ ขาดทักษะด้านบริการ ขาดความเข้าใจในการจัดการ ขาดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว - ปัญหาจากตัวเจ้าของสวนที่ยังไม่อยากทำท่องเที่ยว ไม่กล้าเปลี่ยนแปลง - ขาดการกระจายรายได้ - ขาดการประชาสัมพันธ์ แผนที่ท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว - ความร่วมมือของคนในชุมชน ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในตำบล ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ขาดเครือข่ายจากหน่วยงานอาชีพกลุ่มต่างๆในชุมชน - มาตรฐาน คุณภาพของผลไม้และผลิตภัณฑ์ - มีขยะและมลพิษสิ่งแวดล้อมมาก
<p>โอกาส</p> <ul style="list-style-type: none"> - สภาพกายภาพของตะพงเหมาะสมกับการท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวชายทะเลอยู่ใกล้ - มีที่พักโรงแรม รีสอร์ท มีเทศกาลผลไม้ - มีการคมนาคมสะดวกอยู่ใกล้กรุงเทพฯ - เป็นทางผ่านและแหล่งอุตสาหกรรม เป็นจุดเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวอื่น - การท่องเที่ยวเชิงเกษตรอยู่ในแผนยุทธศาสตร์จังหวัด - เป็นสถานที่ตั้งของหน่วยงานบริการข้อมูลท่องเที่ยวของรัฐ ททท. - สถานการณ์ภัยธรรมชาติทางภาคใต้ทำให้นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น - มีสื่อโฆษณาที่เข้ามาทำ เช่น ทีวี วิทยุ ฯลฯ 	<p>อุปสรรค</p> <ul style="list-style-type: none"> - ฤดูกาลท่องเที่ยวมีระยะเวลาสั้น - ขาดงบประมาณในการบริหารจัดการท่องเที่ยว - ภัยแล้ง - น้ำมันแพง - ตลาดกลางตะพง จัดการไม่ได้ในราคาสินค้า ขึ้นลง - เส้นทางบ้านบึง – แกลง ทำให้นักท่องเที่ยวลดลง - ตลาดผลไม้ในระยะนี้มีจำนวนมาก - ปัญหามลพิษจากอุตสาหกรรม

4. กิจกรรมจัดทำแผนกลยุทธ์

ผู้เข้าร่วมสัมมนาร่วมกันจัดทำแผนฯ ลงคะแนนให้ความสำคัญกับกลยุทธ์ในแต่ละข้อของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพงร่วมกัน ซึ่งสามารถเรียงตามลำดับความสำคัญได้ดังนี้

1. จัดทำการประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ความรู้ ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างต่อเนื่องโดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 2. พัฒนาตำบลตะพงให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดระยองอย่างยั่งยืน
 3. จัดหางบประมาณเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนตะพง
 4. พัฒนาความรู้ด้านการบริหาร การจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนตะพง
 5. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนตะพงให้มีความหลากหลายได้มาตรฐานและคุณภาพ
 6. สร้างเครือข่ายและความร่วมมือของคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- เมื่อได้ลำดับความสำคัญของกลยุทธ์ในการท่องเที่ยวชุมชนตะพงออกมาแล้ว จึงให้แต่ละกลุ่มช่วยกันคิดกิจกรรม/โครงการจากแผนกลยุทธ์ร่วมกัน ทำให้ได้กิจกรรม/โครงการของแผนกลยุทธ์ในด้านต่าง ๆ มี 6 แผน ดังนี้
1. แผนกลยุทธ์จัดทำการประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ความรู้ ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างต่อเนื่องโดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังตารางที่ 4-19
 2. แผนกลยุทธ์จัดหางบประมาณเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนตะพง ดังตารางที่ 4-20
 3. แผนกลยุทธ์พัฒนาความรู้ด้านการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนตะพง ดังตารางที่ 4-21
 4. แผนกลยุทธ์พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนตะพงให้มีความหลากหลายได้มาตรฐานและคุณภาพ ดังตารางที่ 4-22
 5. แผนกลยุทธ์สร้างเครือข่ายและความร่วมมือของคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังตารางที่ 4-23
 6. แผนกลยุทธ์พัฒนาตำบลตะพงให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดระยองอย่างยั่งยืน ดังตารางที่ 4-24

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4-19 แผนกลยุทธ์จัดทำโครงการประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ความรู้ ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างต่อเนื่องโดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มที่	กิจกรรม/โครงการ	ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลา
1	จัดทำป้ายสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยวที่ตำบลตะพง - จัดทำแผ่นพับ - สื่อทีวี วิทยุชุมชน - ป้ายคัทเอาท์ขนาดใหญ่ - ป้ายบอกเส้นทาง	ททท. หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง	ตลอดปี
2	ผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลตะพง เช่น แผ่นพับ สื่อโทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต และป้ายประชาสัมพันธ์ขนาดใหญ่	อบต. ผลักดันให้ ททท. ช่วยเหลือด้านงบประมาณ	1. เริ่มประชาสัมพันธ์เมื่อผลไม้ออกดอก ก่อนผลผลิตสุก 2. ป้าย แผ่นพับทำได้เลยหลังอนุมัติแผนฯ
3	- จัดทำแผ่นป้ายขนาดใหญ่ ยาว 2 เมตร กว้าง 1 เมตร - จัดทำแผ่นพับ - ลงอินเทอร์เน็ต - โฆษณาตามสื่อต่าง ๆ	อบต. และททท.	1 เดือน 1 ปี 1 ปี 2 ปี
4	โครงการวันท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพงจัดที่ศูนย์การท่องเที่ยวงเชิงเกษตรหมู่ที่ 3 - จัดทำป้ายสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยวที่ตำบลตะพง - จัดทำโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ของดีตำบลตะพงแจกทั่วประเทศ - เติบโตสื่อทีวี วิทยุ ทั่วประเทศและท้องถิ่น เผยแพร่ให้ข้อมูลแหล่งเที่ยวตำบลตะพง	อบต. อบจ. ชุมชน กรมการท่องเที่ยว และสำนักงาน เกษตรอำเภอ	เม.ย. - พ.ค. ของทุกปี

ตารางที่ 4-20 แผนกลยุทธ์จัดหางบประมาณเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนตะพง

กิจกรรมที่	กิจกรรม/โครงการ	ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลา
1	<ul style="list-style-type: none"> - ปรับปรุงนำตกเขายายดา ให้มีน้ำตกตลอดปี - ประเพณีสงกรานต์ เช่น แข่งขันเล่นสេះบ้า - ประเพณีทำบุญกลางทุ่ง (ทำบุญข้าวหลามเดือน 3) 		
2	<p>เขียนโครงการปรับปรุงถนนและเส้นทางเดินรถ อบต. อบจ. เพื่อของบประมาณ</p> <p>(ปรับปรุงภูมิทัศน์)</p>	กลุ่มชาวบ้านตำบล ตะพง	6 เดือน - 1 ปี
3	<ul style="list-style-type: none"> - จัดงบประมาณทำป้ายประชาสัมพันธ์ - สนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงสวน - สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดฝึกอบรมผู้จัดสวนท่องเที่ยวเชิงเกษตรในด้านการบริหาร การจัดการและเพิ่มกิจกรรมแก่นักท่องเที่ยว 	<p>อบต. อบจ.</p> <p>อบต. อบจ.</p> <p>ททท. อบต. อบจ.</p>	<p>1-2 ปี</p> <p>1-3 ปี</p> <p>ทุกปี</p>
4	<p>เสนอของบประมาณเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ จากอบต. อบจ. และจังหวัด</p> <p>ระยอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - อ่างเก็บน้ำห้วยหินลาด <p>เส้นทางจักรยานเลียบริบชายเขา ฯลฯ</p>	<p>อบต. ผู้ใหญ่บ้าน และ คณะกรรมการท่องเที่ยว ของตะพง</p>	ปี 2549 - 2551

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4-21 แผนกลยุทธ์พัฒนาความรู้ด้านการบริหาร การจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนตะพง

กลยุทธ์	กิจกรรม/โครงการ	ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลา
1	<ul style="list-style-type: none"> - จัดอบรมให้ความรู้ แก่ผู้ที่สนใจ - สนับสนุนให้มีสวนเพิ่มขึ้น โดยให้เจ้าของสวนมาพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น พาไปศึกษาดูงานแหล่งท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จ อย่างน้อย 3 ครั้ง 	<p>หน่วยงานภาครัฐ/ เอกชน</p> <p>ขอรับการสนับสนุน ประชาคมตะพง</p>	<p>อบรมปีละ 2 ครั้ง ครั้งละ 2 วัน</p>
2	<p>จัดหาบุคลากรที่มีความรู้ในด้านต่าง ๆ มาให้ความรู้เกษตรกรที่ทำการท่องเที่ยวเชิงเกษตร</p>	<p>ททท.</p> <p>มหาวิทยาลัยต่าง ๆ</p> <p>อบต. อบจ. และ ททท.</p>	<p>ก.พ. - มี.ค. ทุกปี</p> <p>ก.พ. - มี.ค. ทุกปี</p> <p>ก.พ. - มี.ค. และ ก.ค. - ส.ค. ทุกปี</p>
3	<ul style="list-style-type: none"> - มีการจัดอบรมความรู้ เรื่องประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว - มีวิทยากร และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มาให้ความรู้กับกลุ่มเกษตรกร - ทาง อบต. อบจ. และททท. ต้องหาผู้มีความรู้มาเผยแพร่ความรู้ใหม่ให้กับเกษตรกร 	<p>อบต. ร่วมกับ ททท. และ สำนักงานเกษตรจังหวัด</p> <p>ททท. กับโรงเรียน</p>	<p>ธ.ค. - ก.พ.</p>
4	<ol style="list-style-type: none"> 1. โครงการอบรมผู้เข้าร่วมโครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพงในด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว 2. โครงการศึกษาดูงานแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีการบริหารจัดการดี 3. โครงการมีคุณเทศก์น้อย (จัดอบรมให้กับเยาวชนในท้องถิ่น) 		

ตารางที่ 4-22 แผนกลยุทธ์พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนตะพงที่มีความหลากหลายได้มาตรฐานและคุณภาพ

กลยุทธ์	กิจกรรม/โครงการ	ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลา
1	- ส่งเสริมสนับสนุนให้การผลิตพืช ผัก ผลไม้ ปลอดภัย - ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ		
2	จัดดูแลสภาพแวดล้อม และถนนหนทางในแต่ละสวนให้ดูดีเป็นที่สนใจ	เจ้าของสวนในแต่ละสวน	ลงมือทำได้ทันที
3	- พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ดูสวยงาม - จัดหาที่พักให้นักท่องเที่ยว - จัดหาวิทยากรที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวและพืชผล - จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว	อบต. อบจ. วิทยาลัย อบต.	1 ปี 1 ปี 1 ปี 1 ปี
4	1. โครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เขายายดา - จัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ - จัดกรรยานี้ออกเขา - ปรับปรุงจุดชมวิว - ปรับปรุงภูมิทัศน์ 2. โครงการพัฒนาอ่างเก็บน้ำห้วยหินดาด	อบต. อบจ. กรมป่าไม้ อบต. อบจ. กรมป่าไม้	ปี 2549 - 2551 ปี 2549 - 2551

ตารางที่ 4-23 แผนกลยุทธ์สร้างเครือข่ายและความร่วมมือของคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มที่	กิจกรรม/โครงการ	ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลา
1	ขอความร่วมมือจากชุมชน (โดยให้แนวคิดมาจำหน่าย และให้เจ้าของสวนที่มีพื้นที่ใกล้เคียงกันเข้าเยี่ยมชมได้)		
2	จัดประชุมประชาคมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตร - จัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านดำเนินการจัดประชุมประชาคม	อบต. (หรือจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน)	3 เดือนต่อครั้ง
3	โครงการจัดท่องเที่ยวเชิงเกษตรของต.พะงันเป็นสวนขนาดเล็ก - สวนมังคุด สวนทุเรียน สวนเงาะ - กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มชนนเงิน กลุ่มทุเรียนทอด - นำตกเขายายดา ป่าชุมชน	อบต. ผู้ใหญ่บ้าน อบต. ผู้ใหญ่บ้าน อบต.	1 ปี 1 ปี 6 เดือน
4	โครงการจัดสัมมนาเครือข่ายท่องเที่ยวเกษตร - ผู้เข้าร่วม ได้แก่ กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในตำบล	อบต. สำนักงานเกษตรอำเภอ และ ททท.	ปี 2549 เป็นต้นไป

ตารางที่ 4-24 แผนกลยุทธ์พัฒนาตำบลตะพงให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดระยองอย่างยั่งยืน

กลุ่มที่	กิจกรรม/โครงการ	ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลา
1	<p>ด้านบุคคล</p> <ul style="list-style-type: none"> - จัดประชุมให้ความรู้ด้านการต้อนรับและการบริการให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ๑๕ ด้านสถานที่ - ปลูกต้นไม้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน - ทำความสะอาดบริเวณหน้าบ้านของตัวเอง 	ผู้นำชุมชน	
2	พัฒนาตลาดกลางผลไม้ตะพงให้เป็นที่รู้จัก โดยติดราคาผลไม้ผลผลิต จัดอำนวยความสะดวกบริเวณ เช่น สถานที่จอดรถ ห้องน้ำ เน้นความปลอดภัยเจ้าหน้าที่จราจร ป้ายบอกทางให้ชัดเจน	อบต.	ดำเนินการได้เลย
3	<ul style="list-style-type: none"> - จัดทำแผนที่แหล่งท่องเที่ยวให้ชัดเจน - สร้างห้องน้ำให้เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว - กำหนดราคาและคุณภาพให้เป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว - พัฒนาลาดกลางผลไม้ให้สะอาดเป็นที่น่าท่องเที่ยว 	อบต. อบต. อบต. อบต.	1 ปี 6 เดือน 1 ปี 2 เดือน
4	<p>โครงการจัดตั้งศูนย์บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดระยอง (เปิดประตูสู่สวนและทะเล) - สร้างแผนผังพร้อมแผนที่แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในตำบลตะพง - จัดทำแผนที่ - มีศูนย์ OTOP ร่วมกับศูนย์บริการ - มีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ 	อบต. เกษตร อำเภอ ททท. คณะกรรมการการท่องเที่ยว และ ชุมชนตะพง	ปี 2549

เมื่อได้กิจกรรม/โครงการจากแผนกลยุทธ์ออกมาแล้ว จึงให้แต่ละกลุ่มนำเสนอแผนกลยุทธ์ และกิจกรรม/โครงการเด่นที่ทางกลุ่มคิดว่ามีค่าสำคัญ พร้อมทั้งวัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินกิจกรรม/โครงการนั้น ๆ ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1

แผนกลยุทธ์ : พัฒนาความรู้ด้านการบริหาร การจัดการท่องเที่ยวเกษตรให้ได้มาตรฐานและคุณภาพ

กิจกรรม/โครงการ :

1. จัดอบรมให้ความรู้
2. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีสวนเพิ่มขึ้น

วัตถุประสงค์ :

1. เพื่อให้รู้ระบบในการจัดการอย่างถูกวิธี
2. เพื่อสร้างความเข้าใจ ในด้านการบริการและการท่องเที่ยว
3. เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

วิธีดำเนินการ :

จัดทำเวทีชุมชนในกลุ่มพูดคุยกัน โดยให้เจ้าหน้าที่ หน่วยงาน ที่รับผิดชอบในท้องถิ่นมาให้

ความรู้

กลุ่มที่ 2

แผนกลยุทธ์ : จัดทำการประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ความรู้ ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างต่อเนื่อง โดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กิจกรรม/โครงการ :

ผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลตะพง

วัตถุประสงค์ :

เพื่อให้บุคคลทั่วไปทราบกิจกรรมของตำบลตะพง เป็นการเชิญชวนให้มาเที่ยวจังหวัดระยอง และตำบลตะพง

วิธีดำเนินการ :

1. ผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์แจก
2. ป้ายประกาศ คัทเออร์ขนาดใหญ่ติดในบริเวณตำบลตะพงและตลาดกลางสินค้าผลไม้
3. ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยู ทิว ๆ ไป
4. ประชาสัมพันธ์ทางสื่ออินเทอร์เน็ตจังหวัด
5. ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุท้องถิ่น
6. ประชาสัมพันธ์ผ่านรถประจำทาง ป้ายบอกทางต่าง ๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ระยะเวลาในการดำเนินการ :

1. ทำได้ทันทีในเรื่องของสื่อต่าง ๆ
2. เร่งประชาสัมพันธ์ตอนผลผลิตออกดอกเพื่อให้ทันฤดูท่องเที่ยว

กลุ่มที่ 3

แผนกลยุทธ์ : พัฒนาตำบลตะพงให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของจังหวัดระยอง อย่างยั่งยืน

กิจกรรม/โครงการ :

โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวตำบลตะพงอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ :

1. เพื่อเพิ่มมูลค่าทางผลผลิตของเกษตรกร
2. เพื่อประชาสัมพันธ์ตำบลตะพงให้เป็นที่รู้จัก
3. เพื่อรักษาวิถีชีวิตในด้านการเกษตรให้รู้จัก
4. เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและประเพณีเกี่ยวกับวิถีการเกษตร

วิธีดำเนินการ :

1. จัดอบรมในการนำผลผลิตมาแปรรูป
2. สร้างงานให้กับชุมชน
3. ประชาสัมพันธ์โดยแผ่นพับ และทางสื่อต่าง ๆ
4. จัดสถานที่แสดงการใช้วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม
5. สร้างศูนย์แสดงเครื่องมือ อุปกรณ์การเกษตร แบบดั้งเดิม เช่น การปักกระเหลว อานน้ำ

ผู้สูงอายุ การทำขวัญข้าว ฯลฯ

กลุ่มที่ 4

แผนกลยุทธ์ : จัดทำการประชุมสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ความรู้ ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างต่อเนื่องโดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กิจกรรม/โครงการ :

โครงการวันท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพงจัดที่ศูนย์ท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง

วัตถุประสงค์ :

1. เพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตร
2. เพื่อเป็นตลาดนัดผลไม้ ให้เกษตรกรนำผลผลิตการเกษตรมาจำหน่ายเป็นผลไม้ ผักปลอดสารพิษ ผลิตภัณฑ์แปรรูป ทุเรียนทอด ฯลฯ
3. เป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างทั่วถึง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วิธีดำเนินการ :

1. จัดชวนชิมและแนะนำหมูชะมวง (อาหารพื้นบ้าน)
2. จัดตลาดนัดผลไม้
3. จำหน่ายผลไม้ราคาถูกลง (นาที่ทอง)
4. จัดเที่ยวสวนชวนชิมผลไม้
5. มีตลาดนัดการเกษตร เช่น ไม้ดอกไม้ประดับ ปลาสวยงาม
6. แนะนำและประสานกลุ่มเครือข่าย กลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มชนมจีน
7. ทำโปสเตอร์ เผยแพร่การจัดงานไปทั่วประเทศ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

Conclusions and Recommendations

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาระยะที่หนึ่งของโครงการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา การท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเพิ่มศักยภาพและสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกร และชุมชนในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยผ่านกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม และศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการวางแผนร่วมกันเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบยั่งยืน โดยศึกษาจากการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประชุมกลุ่มกับเกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว และประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง โดยผู้วิจัย ได้ทำการศึกษา และเรียนรู้ความเป็นมาของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตะพง การดำเนินงานด้านต่าง ๆ ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนความต้องการของเกษตรกร โดยการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ รวมไปถึง การสังเกตการณ์ ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

โครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นโครงการที่กรมส่งเสริมการเกษตรเริ่มทำขึ้นมาในปี พ.ศ. 2542 ซึ่งในปีนั้นรัฐบาลได้จัดให้ทำโครงการ Visit Thailand Year ขึ้น และเป็นช่วงเดียวกับที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็มีโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ (Amazing Thailand) ซึ่งก็มีการนำเสนอเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้นมาด้วย และทางกรมส่งเสริมการเกษตรเองก็เริ่มโครงการนี้ขึ้น ต่อมาในปีงบประมาณปี 2542 ผู้บริหารของกรมส่งเสริมการเกษตร ก็ให้เริ่มจัดกิจกรรมนี้ขึ้น เป็นงานภายในกรมส่งเสริมการเกษตร เน้นทำที่ส่วนราชการก่อน และในปี พ.ศ. 2543 ก็ได้ดำเนินโครงการ อย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งปี 2544 ถึง 2545 ทางกรมส่งเสริมการเกษตร ได้รับงบประมาณกระตุ้นเศรษฐกิจซึ่งเป็นเงินกู้ร่วมกับเงินงบประมาณปกติ จึงขยายผลสู่ชุมชนระดับฐานราก ซึ่งจะเน้นทำโครงการฯ นี้ในระดับชุมชน

หลังจากที่มีโครงการเข้ามาในปี พ.ศ.2544 ทางกรมส่งเสริมการเกษตรได้มองเห็นว่าที่ตำบลตะพงมีความพร้อมด้านลักษณะทางภูมิศาสตร์ เพราะมีพื้นที่มีทั้งภูเขาและทะเล มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว อีกทั้งเกษตรกรส่วนใหญ่ก็ทำสวนผลไม้ หลังจากสำรวจพื้นที่แล้วก็ได้มาทำความเข้าใจกับเกษตรกรและคนในชุมชน ชุมชนมีความพร้อมในการจัดกิจกรรมนี้ทางสำนักงานเกษตร อำเภอเมือง จังหวัดระยองจึงได้ทำกรนำเสนองบประมาณซึ่งขณะนั้นได้ทำแผนเสนอขึ้นไป เอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่งจนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พร้อมกับทางอำเภอบ้านค่าย และได้รับการอนุมัติงบประมาณมาในปี พ.ศ.2545 ให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้รับผิดชอบออกแบบจัดสร้างโครงสร้างพื้นฐานขึ้นและบริหารงบประมาณตนเอง ซึ่งช่วงแรกของการทดลองเปิดสวน มี 2 สวนที่เข้าร่วมโครงการ คือ สวนวิชา - ป่าเอี่ยม และสวนยายดา ต่อมาในปี พ.ศ. 2546 มีอีก 3 สวนที่เข้าร่วมโครงการเพิ่ม คือ สวนลำดวน สวนกล้วยไม้ ยืนยงค์ และสวนปาทันซึ่งสวนนี้ทำการเปิดสวนให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวพร้อมกับจัดทำที่พักเป็น Home Stay สำหรับให้นักท่องเที่ยวพักค้างคืนด้วย นอกจากนี้ก็มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาให้การสนับสนุนมากขึ้น ทั้งทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็จัดฝึกอบรมในเรื่องต่าง ๆ ต่อมาก็มีทางองค์การบริหารส่วนตำบลตะพงก็ให้การสนับสนุนเรื่องรถไถสำหรับลากรถพ่วงพานักท่องเที่ยวไปชมวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชนตะพงเสียค่าบริการครั้งละ 10 บาท มีการจัดทำเส้นทางจักรยานสำหรับให้นักท่องเที่ยวที่ดูสภาพแวดล้อมของชุมชนตะพง เพื่อเชื่อมโยงจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ ในตำบลตะพงให้ถึงกัน จากความร่วมมือของทุกฝ่ายทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรตะพงเป็นที่รู้จักมากขึ้น นอกจากนี้สวนที่เข้าร่วมโครงการฯ เช่น สวนยายดาและสวนปาทัน ยังเปิดโอกาสให้เกษตรกรรายอื่นสามารถเข้ามาขายผลผลิตในสวนได้ โดยมีการกำหนดราคาให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อเป็นการลดต้นทุนในการนำผลผลิตไปขายที่อื่นทั้งคาร์ต ค่าน้ำมันและไม่ต้องถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลางด้วยการช่วยกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากขึ้น ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลตะพงจะเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากขึ้น แต่การพัฒนาการท่องเที่ยวก็ดูไม่ราบรื่น เพราะจากเดิมในปี พ.ศ.2546 ที่มีสวนเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 5 สวนนั้น ปัจจุบันนี้ พ.ศ.2547 เหลือเพียง 2 สวน ที่ยังคงดำเนินการอยู่ ซึ่งปัญหาและอุปสรรคที่พบในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตะพง ได้แก่ 1) ทุน 2) แรงงาน 3) ผู้ประกอบการ (เจ้าของสวน) 4) สถานที่ตั้งของสวน 5) ที่ตั้งศูนย์บริการฯ และ 6) คณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขาดการเชื่อมต่อกัน โดยเจ้าของสวนได้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ต้องการให้หน่วยรัฐเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ 2) ต้องการให้หน่วยงานราชการมีการประชาสัมพันธ์โครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนี้อย่าง กว้างขวางและต่อเนื่องตามสื่อต่าง ๆ 3) มีการขยายกิจกรรมให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มทางเลือกใหม่ให้นักท่องเที่ยว ไม่เฉพาะฤดูผลไม้ นักท่องเที่ยวก็สามารถมาท่องเที่ยวที่ตะพงได้ และ 4) ต้องการให้มีคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความเข้มแข็ง อยากรให้ใช้ศูนย์ บริการฯ ให้เต็มที่

ตอนที่ 2 การจัดเวทีเสวนา เรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน

ทางคณะผู้วิจัยได้จัดให้มีเวทีพูดคุยในรูปแบบของการจัดเวทีเสวนา เรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน ในวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2548 ที่ห้องประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลตะพง โดยมีผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมจำนวน 42 คน โดยเป็นจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในการศึกษาเอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่งงานไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ข้อมูลและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และทัศนคติร่วมกันระหว่างผู้วิจัย เกษตรกร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการทบทวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ผ่านมาของตำบลตะพง การแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ แนวคิดเทคนิควิธีการในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกับเกษตรกรที่จัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลตะพงและในจังหวัดระยอง เพื่อสรุปปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และหา แนวทางแก้ไข รวมถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนต่อไป สามารถสรุปได้ดังนี้

ตำบลตะพงเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางธรรมชาติ ทั้งทะเล ภูเขาและสวนผลไม้ นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มของเกษตรกรในชุมชนที่มีความเข้มแข็งจึงเป็นจุดสนใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวที่ตำบลนี้เป็นจำนวนมากเป็นประจำทุกปี ซึ่งสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามเทศกาลช่วงฤดูการผลิตผลไม้ออกสู่ตลาดคือระหว่างเมษายนถึงสิงหาคมของทุกปี จะเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร และช่วยให้เกษตรกรเกิดความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้เกิดความยั่งยืนตลอดไป จากเหตุผลทั้งหมดนี้ ในปี พ.ศ. 2545 จึงได้มีโครงการท่องเที่ยวเกษตร เขต 3 เชียงอนุรักษ์ (ส่งเสริมการท่องเที่ยวตามฤดูกาล) ขึ้นมาในพื้นที่ตำบลตะพง ซึ่งเป็นความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่ายรวมไปถึงเกษตรกรในพื้นที่ด้วย โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง ดังนี้

- 1) เพื่อเป็นการกระจายรายได้สู่สังคมชนบท
- 2) เป็นการแก้ปัญหาการว่างงานของชาวชนบทในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจตกต่ำ
- 3) เพื่อเสริมสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร
- 4) เพื่อให้เกษตรกรและชุมชนช่วยกันดูแลรักษาสภาพแวดล้อมให้อยู่ในสภาพเดิมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นรวมทั้งการใช้ทรัพยากรที่สามารถนำกลับมาใช้อย่างต่อเนื่องและได้ประโยชน์สูงสุด และ
- 5) สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและยั่งยืนในอนาคตได้

ซึ่งผลที่คาดว่าจะได้รับในการจัดท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง มีดังนี้

- 1) เกษตรกรในพื้นที่มีรายได้เพิ่มขึ้น ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง
- 2) สามารถกระจายผลผลิตทางการเกษตร โดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง และ
- 3) ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตของสังคมชนบทให้ยั่งยืนต่อไป

โดยกิจกรรมในการท่องเที่ยวนั้นได้มีการจัดสวนผลไม้ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร สำหรับให้นักท่องเที่ยวเข้าชมสวนผลไม้และชิมผลไม้ในสวน พร้อมทั้งจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมด้านการเกษตร และให้นักท่องเที่ยวสามารถซื้อผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์แปรรูปของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้จากที่สวนและศูนย์การท่องเที่ยว ซึ่งมีคุณภาพและราคาถูก

ในด้านของการจัดการสวนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เจ้าของสวนต้องมีความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการ มีใจรัก เสียสละ มีจิตสำนึกที่ดี และต้องมีทุนในการบริหารจัดการ ส่วนลักษณะของสวน การเดินทางเข้าถึงสวนต้องสะดวก มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอ สวนต้องสะอาด มีความปลอดภัยกับนักท่องเที่ยว ต้องมีแรงงานเพียงพอ ผลไม้ในสวนต้องมีคุณภาพ รสชาติดีและมีเพียงพอ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนำไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาตถือว่าผิดกฎหมาย

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยว มีการนักท่องเที่ยวได้มีกิจกรรมร่วมมือเส้นทางนำชมสวน จุดถ่ายภาพเป็นที่ระลึก และในส่วนของโฮมสเตย์ ต้องมีห้องพักสำหรับนักท่องเที่ยวในบ้านของตนเอง มีห้องน้ำเพียงพอ มีป้ายบอกราคาให้ชัดเจนในเรื่องของราคาที่พักต่อคืน อาหารต่อมื้อต่อคน มีการทำสมุดเยี่ยมเพื่อจดรายละเอียดนักท่องเที่ยว มีการจัดเตรียมกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาพัก มีการทำกฎระเบียบให้ชัดเจน ทำเป็นกลุ่มโฮมสเตย์เพื่อเป็นการกระจายนักท่องเที่ยว เจ้าของบ้านต้องเต็มใจบริการ และต้องทำให้นักท่องเที่ยวไว้วางใจในตัวเจ้าของบ้านด้วย ซึ่งข้อดีของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรระยอง มีดังนี้ 1) ช่วยสร้างงานให้กับคนในท้องถิ่น 2) ประหยัดเวลาและค่าเดินทาง 3) เกษตรกรหรือเจ้าของสวนและคนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเปิดสวน และ 4) ทำให้พื้นที่นั้นเป็นที่รู้จักกับคนทั่วไปเพราะเป็นทางเลือกใหม่ในการท่องเที่ยวที่มุ่งสู่ความเป็นธรรมชาติ ส่วนปัญหาและอุปสรรคของการทำท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตำบลตะพง มีดังนี้ 1) เจ้าของสวนขาดความรู้เรื่องการบริหารจัดการการให้บริการนักท่องเที่ยว 2) มีจำนวนแรงงานไม่เพียงพอในการจัดการ 3) ขาดงบประมาณ เงินทุนในการจัดการ 4) การประชาสัมพันธ์ยังมีน้อยเกินไป 5) ศูนย์บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพงยังใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ 6) การทำโฮมสเตย์ยังไม่ประสบความสำเร็จ และ 7) คณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ยังไม่ทราบบทบาทและหน้าที่ที่ชัดเจน ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และศูนย์บริการฯ ซึ่งจากการศึกษาทำให้ทราบความต้องการของเกษตรกร เจ้าของสวน โดยต้องการความช่วยเหลือทางด้านงบประมาณในการจัดการสวน ด้านการประชาสัมพันธ์เชิญชวน ด้านการจัดฝึกอบรมภาษาต่างประเทศ การจัดทำกลุ่มเครือข่ายการท่องเที่ยว การจัดทำโฮมสเตย์ และเจ้าของสวนหรือเกษตรกรต้องการให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจัง และต่อเนื่อง

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตำบลตะพง

ในส่วนนี้เป็นการนำข้อมูลที่ได้รวบรวมจากการเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อศึกษาเรื่องความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรระยองทั้งสองแห่ง คือ สวนยายดา และสวนปาหนัน สามารถเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างได้ จำนวน 525 คน ระหว่างเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2548 ซึ่งได้ผลการศึกษาดังนี้

จากการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 52.2 มีอายุในช่วงอายุ 20-29 ปีมากที่สุด คือร้อยละ 35.6 สำหรับที่อยู่ของนักท่องเที่ยวพบว่าส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่มาจากกรุงเทพมหานครคิดเป็นร้อยละ 29.0 มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุดคือร้อยละ 40.6 สำหรับอาชีพพบว่าส่วนใหญ่ของนักท่องเที่ยวประกอบอาชีพพนักงานและบริษัทเอกชนมากที่สุดคือร้อยละ 36.8 โดยมีรายได้อยู่ในช่วง 5,000-9,999 บาทมากที่สุด คือร้อยละ 24.6

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของนักท่องเที่ยวพบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 75.4 ไม่เคยเดินทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรมาก่อน ส่วนผู้ที่เคยเดินทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรมาก่อนจะเดินทางมาในช่วงเวลาเดือนพฤษภาคมมากที่สุดคือร้อยละ 57.4 และมักจะเดินทางมาท่องเที่ยวตามสะดวกคิดเป็นร้อยละ 44.6 การเดินทางท่องเที่ยวส่วนใหญ่ร้อยละ 56.0 จะมากับครอบครัว ซึ่งค่าใช้จ่ายรวมที่ใช้ในการเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงเกษตรครั้งนี้ มีค่าใช้จ่ายอยู่ในช่วงต่ำกว่า 1,000 บาทมากที่สุดคือร้อยละ 50.5 โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 2,948 บาท ค่าใช้จ่ายสำหรับการเข้าชมสถานที่ส่วนใหญ่ร้อยละ 97.7 มีค่าใช้จ่ายช่วง 1-100 บาท โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 63 บาท ค่าผลไม้และผลิตภัณฑ์แปรรูปมาจากผลไม้ส่วนใหญ่จะไม่เสียค่าใช้จ่ายคือร้อยละ 73.0 และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 140.64 บาท ค่าของที่ระลึกและของฝากส่วนใหญ่ไม่เสียค่าใช้จ่ายคือร้อยละ 80.8 โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 101.62 บาท พาหนะที่ใช้ในการเดินทางมาท่องเที่ยวเกษตรพบว่าส่วนใหญ่จะเดินทางโดยรถส่วนตัวมากที่สุดคือร้อยละ 73.7 ในด้านการรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ลำดับที่ 1 จากสื่อประเภทบุคคลมากที่สุดคือร้อยละ 41.3 ลำดับที่ 2 จากแผ่นพับป้ายปิดประกาศคือร้อยละ 29.1 ลำดับที่ 3 การรับรู้ด้านสื่อพบว่ารับรู้จากอินเทอร์เน็ตมากที่สุดคือร้อยละ 18.5 ส่วนด้านวัตถุประสงค์ของการมาท่องเที่ยวเกษตรพบว่า วัตถุประสงค์ลำดับที่ 1 คือ มาท่องเที่ยวร้อยละ 68.2 ลำดับที่ 2 คือ มาชิมผลไม้ ร้อยละ 50.1 และลำดับที่ 3 คือ ต้องการมาหาความรู้ร้อยละ 25.3 สำหรับการท่องเที่ยวเกษตรครั้งนี้ส่วนใหญ่ไม่มีการพักค้างมากที่สุดคือร้อยละ 37.1 สำหรับผู้ที่พักค้างมักจะค้างที่รีสอร์ท ร้อยละ 30.7 รองลงมาคือโรงแรมร้อยละ 16.0 บ้านญาติร้อยละ 13.7 และน้อยที่สุดคือแบบโฮมสเตย์ ร้อยละ 1.0 ในด้านกิจกรรมที่ทำเมื่อมาท่องเที่ยวเกษตรครั้งนี้ ลำดับที่ 1 คือ เที่ยวชมสวนร้อยละ 64.0 ลำดับที่ 2 คือ ชิมผลไม้ร้อยละ 57.9 และลำดับที่ 3 คือ ซื้อผลไม้ร้อยละ 32.4

ปัจจัยที่มีผลต่อการมาท่องเที่ยวเกษตรหาลำดับแรกคือ ลำดับที่ 1 คือ ต้องการมาท่องเที่ยวพักผ่อนวันหยุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 ลำดับที่ 2 คือ ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว และรสชาติของผลไม้ในแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ลำดับที่ 3 คือ ความเป็นกันเองของเจ้าของสวนและเจ้าหน้าที่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 ลำดับที่ 4 คือ ความสะอาดของสถานที่ที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 และลำดับที่ 5 คือ ความสะดวกในการเดินทาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 เมื่อสอบถามความคิดเห็นเรื่องความต้องการมาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเกษตรแห่งนี้หรือไม่ พบว่า ร้อยละ 64.2 คิดว่าจะมาอีก จุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวเกษตรได้แก่ รสชาติของผลไม้ และความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อดีของการจัดการท่องเที่ยวเกษตรในชุมชนนั้นคิดว่าเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนมากที่สุด สำหรับความพึงพอใจแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า สิ่งที่พึงพอใจเป็นลำดับที่ 1 คือ ความเป็นกันเองของเจ้าหน้าที่หรือเจ้าของสวน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ลำดับที่ 2 คือ การให้บริการของเจ้าหน้าที่หรือเจ้าของสวน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 และลำดับที่ 3 คือ รสชาติของผลไม้ที่จัดให้ชิมในสวนท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เท่ากับ 3.78 ลำดับที่ 4 คือความปลอดภัยในการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 และลำดับที่ 5 คือมีความพึงพอใจที่มาเที่ยวการเกษตรท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ต่อการจัดท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง

ในการศึกษาเรื่องความคิดเห็นของประชาชนตำบลตะพงต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง โดยสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นประชาชนในพื้นที่จำนวนทั้งหมด 605 คน ระหว่างวันที่ 21-23 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 ได้ผลการศึกษาดังนี้

จากการศึกษา พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 50.2 เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ในช่วง 36-50 ปี ร้อยละ 41.7 มีการศึกษาในระดับประถมศึกษามากที่สุดคือร้อยละ 56.7 ในด้านการประกอบอาชีพพบว่าอาชีพหลักของประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนร้อยละ 32.8 รายได้ของครัวเรือนต่อปีอยู่ในช่วง 80,001 – 120,000 บาทมากที่สุดคือร้อยละ 23.3 โดยมีค่าเฉลี่ยของรายได้ครัวเรือนต่อปีเท่ากับ 113,575 บาท

ในด้านโอกาสการแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 64.6 ไม่มีโอกาสในการหารายได้ และถ้ามีโอกาสในการหารายได้จากการท่องเที่ยวในชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 37.8 จะหารายได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตร ส่วนด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตำบลตะพง ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ร้อยละ 86.8 รับผิดชอบต่อกิจกรรมนี้ สำหรับประชาชนที่ทราบ พบว่าส่วนใหญ่รู้จักสวนที่จัดกิจกรรมนี้ คือสวนยายดาмаมากที่สุด รองลงมาคือสวนป้าหนั้น สวนวิชาป่าเอี่ยม สวนลำดวน สวนกล้วยไม้ และน้อยที่สุดคือสวนอื่น ๆ เช่น สวนผู้ใหญ่บ้านหมู่ 11 ในด้านการรับทราบข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเป็นการรับทราบด้วยตนเองมากที่สุด ร้อยละ 50.7 ประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 76.9 เห็นว่าในชุมชนตะพงมีแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่น เหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนตะพงที่มีชื่อเสียงคือ หาดแม่รำพึง ด้านการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลตะพงประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 91.7 ต้องการให้มีการเผยแพร่มากขึ้น และต้องการให้เผยแพร่ผ่านทางสื่อโทรทัศน์มากที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ 65.6

เมื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชนในตำบลตะพง เกี่ยวกับการท่องเที่ยวพบว่าประชาชนร้อยละ 61.0 เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น ร้อยละ 60.3 เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับชุมชนท้องถิ่น ร้อยละ 63.8 เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นทางเลือกในการหารายได้ให้กับท้องถิ่น ร้อยละ 60.8 เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจในวิถีการทำเกษตรกรรมและความเป็นอยู่ของชุมชน ร้อยละ 48.4 เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้ชุมชนสะอาดมากขึ้น ร้อยละ 61.2 เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้ชุมชนตระหนักถึง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 57.5 เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มมากขึ้น ร้อยละ 59.2 เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้เกิดการประสานงานที่ดีระหว่างชุมชนและหน่วยงานภายนอกอื่น ร้อยละ 60.5 เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้เกิดความร่วมมือและความสามัคคีของคนในชุมชนมากขึ้น ร้อยละ 52.2 เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะประสบความสำเร็จจะต้องได้รับความร่วมมือทั้งจากหน่วยงานที่ดูแลด้านการท่องเที่ยว ผู้ประกอบกิจการ ประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ร้อยละ 64.8 เห็นด้วยกับการจัดแสดงวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นเป็นกิจกรรมหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ร้อยละ 39.0 เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสร้างรายได้ให้กับบุคคลบางกลุ่มเท่านั้น ร้อยละ 50.1 เห็นด้วยกับอยากให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนตะพงมากขึ้น ร้อยละ 60.0 เห็นด้วยกับนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลเป็นประโยชน์มากต่อชุมชนท้องถิ่น ร้อยละ 55.9 เห็นด้วยกับการเผยแพร่โฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของรัฐบาลมีความคุ้มค่าเหมาะสม ร้อยละ 47.1 เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวมีส่วนอย่างมากทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้น ร้อยละ 65.3 เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวทำให้ประชาชนอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ร้อยละ 64.1 เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งที่นำความเจริญมาสู่ท้องถิ่น ร้อยละ 64.5 เห็นด้วยกับความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ร้อยละ 60.7 เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวทำให้ประชาชนรักษาและหวงแหนสภาพแวดล้อมธรรมชาติมากขึ้น ร้อยละ 44.1 ไม่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสร้างผลกระทบต่อชุมชน ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในชุมชน ร้อยละ 43.5 ไม่เห็นด้วยกับนักท่องเที่ยว ที่มาเที่ยวชุมชนตะพงส่วนใหญ่เน้นความสนุกสนานเพลิดเพลิน ไม่เคารพเกรงใจชาวบ้านในชุมชน ร้อยละ 44.3 ไม่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวทำให้เกิดโจรผู้ร้ายมากขึ้น ร้อยละ 50.1 ไม่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวทำให้สภาพแวดล้อมเสียหาย ร้อยละ 34.4 ไม่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหาด้านการจราจรมากขึ้น ร้อยละ 53.6 ไม่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวทำให้วัฒนธรรมในท้องถิ่นเสื่อม ร้อยละ 46.0 ไม่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวทำให้คนในท้องถิ่นถูกแย่งงานจากคนต่างท้องถิ่น

ความสนใจที่จะจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประชาชน ส่วนใหญ่สนใจที่จะจัด คิดเป็น ร้อยละ 64.0 ไม่สนใจที่จะจัดร้อยละ 31.9 และไม่ตอบคำถามร้อยละ 4.1 ส่วนประชาชนที่สนใจจะจัดกิจกรรมนี้ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า เพราะต้องการให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ต้องการสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชน และต้องการสร้างความเจริญมาสู่ชุมชน ส่วนประชาชนที่ไม่สนใจจัดกิจกรรมนี้ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ไม่มีความรู้ทางการจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร ไม่มีเงินทุน และอายุมากไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้

ตอนที่ 5 การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

คณะผู้วิจัยได้จัดให้มีการสัมมนาเชิงปฏิบัติการขึ้น โดยใช้เทคนิคการประชุมกลุ่ม การสัมมนาร่วมกับเกษตรกร ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสานความร่วมมือกัน เพื่อค้นหาปัญหา อุปสรรค องค์ความรู้ ความต้องการและถอดบทเรียนการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ผ่านมา โดยแบ่งผู้เข้าร่วมจัดทำแผนออกเป็น กลุ่มย่อย 4 กลุ่ม ซึ่งกิจกรรมของโครงการ ประกอบไปด้วย 1) การศึกษาดูงานสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และ 3) จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง หลังจากศึกษาดูงานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ฟาร์มโชคชัยแล้ว ผู้รับผิดชอบโครงการนำเสนอผลงานวิจัย ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตำบลตะพง และความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ต่อการจัดท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพงให้ผู้ร่วมจัดทำแผนฯ ได้รับทราบ ต่อมาได้มีการจัดกิจกรรมการมองวิสัยทัศน์ร่วมในการท่องเที่ยวของตะพง ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมจัดทำแผนฯ ในแต่ละกลุ่มได้แลกเปลี่ยนพูดคุยกัน เพื่อมองวิสัยทัศน์ร่วมกันในประเด็น “อยากเห็นภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตะพงในอนาคตเป็นอย่างไร?” หลังจากได้วิสัยทัศน์ของแต่ละกลุ่มแล้ว จึงนำมาจัดเป็นเป้าหมายหลักและ เป้าหมายรอง โดยวัดจากความถี่ของคำตอบที่ทุกกลุ่มตอบมา ซึ่งได้วิสัยทัศน์ร่วมดังนี้ เป้าหมายหลัก ได้แก่ 1) มีศูนย์กลางบริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง 2) สร้างเครือข่ายและประสานงานทั้งในและนอกชุมชน ด้านสินค้าและบริการ และ 3) เพิ่มกิจกรรมหลากหลาย เพิ่มจำนวนและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ส่วนเป้าหมายรอง ได้แก่ 1) เพิ่มและกระจายรายได้สู่ชุมชน 2) เที่ยวได้ทั้งปี ตลอดปี 3) เพิ่มและพัฒนาความรู้ บริหารจัดการที่ดี อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และเผยแพร่ความรู้ให้นักท่องเที่ยว และ 4) สร้างความเข้าใจและความร่วมมือ หลังจากนั้นเป็นกิจกรรมวิเคราะห์ SWOT Analysis การท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง โดยให้แต่ละกลุ่มแลกเปลี่ยนพูดคุยกันในเรื่องจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการท่องเที่ยวตำบลตะพง โดยเขียนในแผ่นกระดาษแล้วนำเสนอที่ละกลุ่ม ซึ่งหลังจากที่ได้วิเคราะห์ SWOT แล้วก็มี การจัดให้ทุกคนในกลุ่มร่วมกันลงคะแนนความสำคัญของแต่ละข้อในประเด็นต่าง ๆ แล้วนำผลการลงคะแนนของทั้ง 4 กลุ่มมาเฉลี่ยเพื่อจัดอันดับความสำคัญของแต่ละประเด็น จากนั้นทำการวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์ในแต่ละประเด็นเพื่อจัดทำแผนกลยุทธ์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลตะพงร่วมกัน และกิจกรรมสุดท้าย คือ กิจกรรมจัดทำแผนกลยุทธ์เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาร่วมกันจัดทำแผนฯ ลงคะแนนให้ความสำคัญกับกลยุทธ์ในแต่ละข้อของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพงร่วมกัน ซึ่งสามารถเรียงตามลำดับความสำคัญได้ดังนี้

1. แผนกลยุทธ์จัดทำกรประชุมประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ความรู้ ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างต่อเนื่องโดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. แผนกลยุทธ์จัดหางบประมาณเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนตะพง
3. แผนกลยุทธ์พัฒนาความรู้ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนตะพง
4. แผนกลยุทธ์พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนตะพงให้มีความหลากหลายได้มาตรฐานและคุณภาพ
5. แผนกลยุทธ์สร้างเครือข่ายและความร่วมมือของคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
6. แผนกลยุทธ์พัฒนาตำบลตะพงให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดระยองอย่างยั่งยืน

จากผลการศึกษาในระยะที่หนึ่ง จะนำมาเป็นข้อมูลและสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ในระยะที่สองของโครงการวิจัย เพื่อเพิ่มศักยภาพและความเข้มแข็งของเกษตรกรและชุมชนในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการวางแผนร่วมกัน เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2540. **สรุปนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. เอกสารประกอบการวางแผนการท่องเที่ยว : เล่มที่ 2.

_____. 2540. **การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.

_____. 2542. **แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร**. กรุงเทพฯ (เอกสารอัดสำเนา).

กรมประชาสัมพันธ์. 2543. **คู่มือปฏิบัติงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บนพื้นที่สูง**. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.

กมล สุตประเสริฐ. 2540. **การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจ.เอ็น.ที.

กิตติวัฒน์ รัตนดิกลง ภูเก็ต. 2541. **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. จุลสารการท่องเที่ยว. ปีที่ 17 (4) : 44.

โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. 2541. **โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่อนุรักษ์(เชียงใหม่)**. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2525. **การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท**. เอกสารประกอบการสัมมนา. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพมหานคร

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์. 2542. **การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ฉลาดชาย รมิตานนท์. 2537. **วัฒนธรรมกับความหลากหลายทางชีวภาพ**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันท่องเที่ยวชุมชนถิ่นพัฒนา

ฉัตรชัย ทองสนธิ. 2548. **เกษตรจังหวัดระยอง**. สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2548.

เฉลิมศักดิ์ บุญนำ. 2543. **การมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรสวนยางไม้เรียงในการพัฒนาชุมชน**. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชูลิทธิ ชูชาติ. 2538. **การวิจัยเรื่องการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าและระบบนิเวศเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งของประเทศไทย**. เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- เดชา ไต้สูงเนิน. 2543. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตร : กรณีศึกษาบ้านม่วงคำ
ต.โป่งแยง อ.แมริม จ.เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เดชา ศิริภัทร. 2532. เกษตรกรรมสำนึก : ทัศนะทวนกระแสจากจุดยืนด้านสังคมและนิเวศ
วิทยา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง.
- ดุษ ชุมสาย, มล. 2518. หลักวิชาการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา.
- ทศพร มณีรัตน์. 2548. ผู้อำนวยการกลุ่มงานท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร. สัมภาษณ์,
31 มกราคม 2548.
- ธวัช ปุณโณทก. 2531. ทิศทางหมู่บ้านไทย. กรุงเทพมหานคร : หมู่บ้าน.
- นิคม จารุมณี. 2535. การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร
: โรงพิมพ์ศาสนา.
- นิรชน คลรธินวาร์. 2547. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : [http://www.tourismthailand.org/agrotourism/
main.php](http://www.tourismthailand.org/agrotourism/main.php)
- บุญขึ้น โพธิ์แก้ว. 2547. สัมภาษณ์, 24 พฤศจิกายน 2547.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2542. มาร์จิ้นแห่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกันเถิด. จุลสารการท่องเที่ยว. ปีที่ 18
(1) : 11-18.
- _____. 2542. การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่ : คณะ
มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปริศนา โกลละสุด. 2534. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน : ศึกษาเปรียบเทียบผู้เคยย้าย
ถิ่นและผู้ไม่เคยย้ายถิ่น. วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม).
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พัชรินทร์ พัฒนวิจิตร. 2548. ผู้ช่วยผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลาง เขต 4
จังหวัดระยอง. สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2548.
- พัศมิรา พูลลาภ. 2539. ภูมิปัญญาท้องถิ่น : วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ล้ำลึกเพื่อการพัฒนา
ที่ยั่งยืน. วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีก้าวไกลพัฒนาชาติไทยให้ก้าวหน้า. สัปดาห์วิทยาศาสตร์
แห่งชาติ 18-24 สิงหาคม 2539. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและ
สิ่งแวดล้อม
- พิทยา ว่องกุล. 2544. วิถีไท : ภูมิปัญญาสู่ชุมชนบูรณาการ. กรุงเทพมหานคร : ศรีเมืองการพิมพ์.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ฟูศักดิ์ กาญจนสำราญวงศ์. 2546. การวิเคราะห์แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวและฤดูกาลท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววันหยุดนันทนาการทางธรรมชาติ : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์และเขาใหญ่. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ภราเดช พยัควิเชียร. 2539. การพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในทิศทางที่ยั่งยืน. จุลสารการท่องเที่ยว. ปีที่ 2 (15) : 4-5.

ภาวิณี เวชสิทธิ์นิรภัย. 2543. ศักยภาพและปัญหาการท่องเที่ยวเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มนัส สุวรรณ. 2530. จุลสารสภาวะแวดล้อม. ปีที่ 6 (6) : 19.

มนัส สุวรรณ และคณะ. 2541. โครงการศึกษาเพื่อการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่อนุรักษ์ (เชียงใหม่). รายงานการวิจัย. เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ยุวดี นีรัตน์ตระกูล. 2538. ECO-TOURISM : การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. จุลสารการท่องเที่ยว. ปีที่ 14 (3) : 51-53.

รุ่ง กาญจนวิโรจน์. 2542. แผนการท่องเที่ยวปี 2000. จุลสารการท่องเที่ยว. ปีที่ 18(2) : 4-11.

รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. 2542. เกษตรสัญจร (AGROTOUR). จุลสารการท่องเที่ยว. ปีที่ 18 (3) : 27-29.

_____. 2544ข. เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (เอกสารอัดสำเนา)

_____. 2547. เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงเกษตร. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (เอกสารอัดสำเนา)

วรพล วัฒนเหลืองอรุณ. 2544. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระบบเหมืองฝายของภูมิปัญญาชาวบ้าน : กรณีศึกษา หมู่บ้านห้วยอีค่าง ตำบลแม่วิน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วิภาวดี วงษ์บริสุทธิ. 2536. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพบริเวณชายหาดจอมเทียนเมืองพัทยา. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- วิไลภรณ์ ชันดีสิทธิ์. 2541. **พรรณนะของเกษตรกรต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่.** งานค้นคว้าอิสระระดับปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI). **โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย “การท่องเที่ยวไทย วิสัยทัศน์ 2555”.** TDRI : มปป.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. **รายงานการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.** ททท. กรุงเทพมหานคร : วท. 2542
- สมทบ ประดิษฐ์โสภิต. 2548. **สัมภาษณ์,** 21 มกราคม 2548.
- สร้อยดี อาสาสมัครพิกิจ. 2540. **การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม. จุลสารการท่องเที่ยว.** ปีที่ 16 (1) : 1-3.
- สังคม ประเสริฐเดชาโต. 2548. **เกษตรจังหวัดระยอง. สัมภาษณ์,** 12 มกราคม 2548.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2527. **คุณภาพและคุณธรรมในการพัฒนาประเทศ.** กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์.
- สามารถ จันทร์สุรีย์. 2541. **การศึกษากับศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุจาวี จันทรสข. 2541. **ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสภาพเศรษฐกิจสังคมของประชาชนที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นในอำเภอเขาค้อจังหวัดเพชรบูรณ์. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.**
- สุรเชษฐ์ เชษฐมาส. 2538. **การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : วิถีสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. จุลสารการท่องเที่ยว.** ปีที่ 14 (4) : 27-28.
- สุวณี ทรัพย์พิบูลย์ผล. 2544. **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนปกากะญอ(กะเหรี่ยง) บ้านแม่กลางหลวงและบ้านอ่ากาน้อย อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**
- เสรี พงศ์พิศ. 2536. **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท.** กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2543. **คู่มือสรรหาและคัดเลือกศิลปินแห่งชาติ.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศาสนา.
- เสรี วงษ์ไพจิตร. 2533. **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.**

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สำรวย หนูแสง. 2541. ผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าต่อสภาพแวดล้อมและ
ประชาชนบ้านร่วมมิตร จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย.
มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

สำริ่ง สุวรรณาราย. 2548. สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2548.

อรรวรรณ ไทยพิทักษ์วงศ์. 2548. เกษตรตำบลตะพง. สัมภาษณ์, 21 กุมภาพันธ์ 2548.

อโนทัย เพ็ชรคงชล .2540. ความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่อ
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของพื้นที่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน
จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อรทัย กักผล. 2546. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.

อุไรวรรณ เปี่ยมนิเวศน์. 2544. การจัดการด้านการสื่อความหมายและสิ่งอำนวยความสะดวก
ของผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวเกษตร : กรณีศึกษา อ. บ้านแพ้ว จ. สมุทรสาคร.
วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อำนาจ อ่างศิลา. 2548. สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2548.

Boo, Elizabeth. 1991. Planning for ecotourism. Park 2 (3) : 4-8. อ้างถึงใน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา.
2542. มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศกันเกิด. จุลสารการท่องเที่ยว. ปีที่ 18 (1).

Commonwealth Department of Tourism.1993. Tourism Australia's Passport to growth, A
National Tourism Strategy (Implementation Progress Report Number 1). Canberra,
Australia : Commonwealth of Australia. อ้างถึงใน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2542. มาตรฐาน
แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศกันเกิด. จุลสารการท่องเที่ยว. ปีที่ 18 (1).

Gardner, T. and Mc Arther S. 1994. Guided Nathur Based Tourism in Tasmania's Forests ;
Trends constraints and implications. Tasmania : Forestry Tasmania. อ้างถึงใน บุญเลิศ
จิตตั้งวัฒนา. 2542. มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศกันเกิด. จุลสารการท่องเที่ยว. ปีที่ 18
(1).

Hawkins ,D. E., M. E. W. and Bittman S. The Ecology Sourcebook for Planners &
Development. Vermont : The Ecotourism Society, 1995. อ้างถึงในวรพล วัฒนเหลืออรุณ.
2544. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระบบเหมืองฝายของภูมิปัญญาชาวบ้าน : กรณีศึกษา
หมู่บ้านห้วยอีค่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่อาง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ระดับ
ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวกที่ 1

การสัมภาษณ์เชิงลึก

การสัมภาษณ์

ปัญญาชน โพลีแกว วันที่ 24 พฤศจิกายน 2547

ผศ. พีรชัย : “ช่วยเล่าประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการทำกรรทงเที่ยวเชิงเกษตรที่ตะพงให้ฟังหน่อยครับว่าเป็นมาอย่างไร”

ปัญญาชน : “การทงเที่ยวเชิงเกษตรที่ตำบลตะพงเกิดจากการที่เกษตรตำบลได้แนวความคิดจากที่อื่นเกี่ยวกับเรื่องนี้ ตอนแรกก็ยังไม่มีการรู้จักการทงเที่ยวแบบนี้หรอก ยังไม่มีความรู้ แต่หลังจากที่เกษตรตำบลได้มีการแนะนำให้ความรู้และวิธีการจัดสวนให้เป็นแหล่งทงเที่ยวเชิงเกษตร แล้วก็มี การทาบทามสวนที่มีความพร้อม ก็พาไปอบรมไปดูงานกับทาง ททท.ด้วย ตอนนั้นที่เห็นจะเปิดก็มีอยู่ สวนหนึ่ง คือ สวนวิชา-ป่าเอี่ยม เพราะว่าเขามีความคิดแบบนี้เหมือนกัน แล้วสวนเค้าก็มีความพร้อม”

ผศ. พีรชัย : “แล้วตอนนั้นประมาณปีอะไรครับ ที่ตะพงเริ่มมีการเปิดสวน ”

ปัญญาชน : “ ก็ประมาณ ปี 2545 ที่เริ่มรู้จักโครงการนี้ ตอนนั้นก็มีคนสนใจเข้าร่วมโครงการฯ ใน ครั้งแรกอยู่ 2 สวนคือ สวนวิชา-ป่าเอี่ยม แล้วก็ที่สวนนี้ เดิมทีป่าเองยังไม่ได้ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการฯ เพราะว่าไม่ค่อยมีเวลา ตอนนั้นต้องดูแลสวนหลายสวนแล้วที่บ้านก็เป็นที่ยวมกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกรทำทุเรียนทอด แปรรูปผลไม้ ”

ผศ. พีรชัย : “ แล้วเปลี่ยนใจคิดมาทำทงเที่ยวเชิงเกษตร เพราะอะไร ”

ปัญญาชน : “ มีอยู่ตอนหนึ่งที่มีคณะนักทงเที่ยวมาจากจังหวัดพิษณุโลก ได้เข้ามาเยี่ยมชมสวน และซื้อผลไม้กลับไป วันเดียวก็ทำรายได้ถึง 8,000 กว่าบาท ก็เลยตัดสินใจลองทำดู ก็ร่วมมือกับเกษตรตำบลในการทำสวนให้เป็นแหล่งทงเที่ยวเชิงเกษตรของตำบล ตอนแรกก็ยังไม่ตั้งใจเปิดเลยหรอก แต่อยู่ ๆ ก็มีรายการที่ประเทศไทยเข้ามาถ่ายทำสวนที่เปิดทงเที่ยวเชิงเกษตร ทางเกษตรตำบลก็ขอรับรอง เราเลยตกกระไดพลอยโจนเปิดก็เปิด ก็ได้ถ่ายทำไปทั้ง 2 สวน คือสวนวิชาป่าเอี่ยมกับสวนดิฉันนี่ ก็คิดเสียว่าเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งทงเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลตะพงไปด้วยแล้วก็เห็นว่ามียาได้ดี และยังเป็นการช่วยให้คนในชุมชนได้มีโอกาสในการหารายได้เพิ่มขึ้น เพราะว่าฉันก็ให้คนในชุมชนเข้ามาขายของได้ทั้งผลไม้ ทั้งของแปรรูป ก็เลยตัดสินใจเข้าร่วมโครงการฯ อย่างจริงจัง ก็เริ่มจากการทำสวนที่บ้านเป็นแหล่งทงเที่ยวเชิงเกษตรก่อน แต่ในช่วงปีแรกก็มีปัญหาตรงที่ไม่สามารถดูแลทั้งนักทงเที่ยวและคนที่มาดูงานที่กลุ่มแม่บ้านได้อย่างทั่วถึง ฉันจึงตัดสินใจย้ายที่ทำการกลุ่มแม่บ้านไปบริเวณที่สาธารณะของหมู่บ้านโดยขอ บประมาณจากทางอบต. ”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผศ.พีรชัย : “หลังจากที่เปิดสวนในปีแรกแล้ว เราคิดว่าผลตอบรับเป็นอย่างไรบ้าง ”

ป้าบุญขึ้น : “ จากการเปิดสวนเป็นแหล่งท่องเที่ยวในปีนั้นพบว่าประสบความสำเร็จมาก ผู้คนเริ่มหลงใหลมาเยี่ยมชมและชิมผลไม้จากสวน สวนขยายดา ก็เป็นที่รู้จักกว้างขวางขึ้น หลังจากนั้นก็ได้มีโครงการของกรมส่งเสริมการเกษตรและทางททท.ก็เข้ามาดูแลจัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องนี้มากขึ้น ”

ผศ.พีรชัย : “ แล้วอย่างเรื่องค่าเข้าชมสวนนี้เราคิดจากอะไรครับ มีการตกลงกันก่อนไหมกับสวนอื่นหรือว่าหน่วยงานที่ดูแลโครงการฯ ในเรื่องราคา ”

ป้าบุญขึ้น : “ สำหรับเรื่องค่าเข้าชมสวน ฉันกับพี่มานัดก็จะไปสำรวจราคาผลไม้ในช่วงฤดูนั้นมาก่อน แล้วคิดว่าควรตั้งราคาที่ 50 บาท แล้วทางเกษตรตำบล กับทาง อบต.ก็เห็นว่าควรมีข้อตกลงร่วมกันคือ ราคา 50 บาทนี้ ต้องมีผลไม้ไม่น้อยกว่า 3 อย่าง เพราะว่าที่สวนมีผลไม้หลายอย่าง เช่น เงาะ มังคุด ทุเรียน แต่สวนอื่นที่คิดราคาเพียง 30 บาท เพราะเขามีเงาะให้หนัก ท่องเที่ยวชิมเพียงอย่างเดียว ”

ผศ.พีรชัย : “ หลังจากจบฤดูกาลท่องเที่ยวแล้ว เราได้คำนวณดูใหม่ว่าการจัดการท่องเที่ยวแบบนี้กับการทำสวนปกติมันมีความแตกต่างกันอย่างไร ”

ป้าบุญขึ้น : “ พอหมดฤดูกาลท่องเที่ยวในปีแรก ทางสวนแล้วก็ทางเกษตรจังหวัด ได้ลองคำนวณปริมาณนักท่องเที่ยวที่เข้ามาชิมผลไม้ที่สวน ก็เห็นว่าปริมาณค่อนข้างมาก รายได้ก็มากขึ้นไม่ต้องเอาผลไม้ออกไปขายข้างนอก ค่าใช้จ่ายเรื่องค่าขนส่งก็น้อยลง ทางอบต.จึงได้สนับสนุนให้ที่นี่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลตะพง เพราะทางจังหวัดมองเห็นว่า ถ้าที่ตำบลตะพงกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวก็นำรายได้มาสู่เกษตรกรและชุมชนได้ จึงให้เงินสนับสนุนที่สวนขยายดาในการจัดสถานที่สำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยว คือ ที่จอดรถ และห้องน้ำ เพราะที่สวนนี้มีความพร้อมกว่าสวนอื่น ต่อมาในปี 2546 ทาง ททท.ได้เข้ามาช่วยเหลือ ให้มีการพาเกษตรกรและผู้สนใจไปดูงานในสถานที่ต่าง ๆ เช่น สวนของผู้ใหญ่วิบูลย์ สวนทุเรียนประวัติศาสตร์ และมีการอบรมให้ความรู้ หลังการอบรมและดูงานมากก็มีสวนอื่นในตำบลตะพงสนใจเข้าร่วมในโครงการ ฯ นี้ด้วย อีก 3 สวนคือ สวนลำดวน สวนปาทัน และสวนกล้วยไม้ ซึ่งเกษตรจังหวัดเสนอว่าในแต่ละอำเภอควรมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างน้อย 1 แห่ง ซึ่งจะได้เป็นการสร้างชื่อเสียงและรายได้ให้กับทางจังหวัดไปในตัวอีกด้วย ”

ผศ.พีรชัย : “ แล้วป้าขึ้นคิดอย่างไรกับการจัดการท่องเที่ยวแบบนี้ เพราะว่าเราได้ทำมาเอง ”

ป้าบุญขึ้น : “ การทำสวนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่นำรายได้มาสู่ครอบครัวเพียงอย่างเดียว รู้สึกดีใจที่มีคนเข้ามาเที่ยวชมสวน เพราะบางคนไม่ได้มาชิมผลไม้เพียงอย่างเดียว แต่มาให้

ความรู้และคำแนะนำถึงการจัดการสวนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวตรงจุดนี้ให้ดีขึ้น เช่นนักบริหาร นักธุรกิจ หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งจากภาครัฐและเอกชน

ผศ.พีรชัย : “ ป่าขึ้นได้ลองวางแผนเรื่องการท่องเที่ยวแบบนี้ในปีต่อไปไว้ว่าอย่างไรบ้าง “

ป่าบุญขึ้น : “ ที่ตั้งใจไว้คือจะเปิดร้านอาหารพื้นบ้านที่หน้าสวน แล้วตรงสวนใกล้เคียงกันก็มีนักธุรกิจมองเห็นแนวโน้มของการท่องเที่ยวที่นั่นว่าจะเป็นไปได้ดีมาลงทุนซื้อที่ดินไว้เพื่อทำเป็นสปา โฮมสเตย์และร้านอาหารสากล คิดว่าน่าจะเป็นการช่วยสนับสนุนกิจการของป่าขึ้นให้ดีขึ้น เพราะจะทำให้มีการจัดการด้านไฟฟ้าและน้ำประปาอย่างทั่วถึง แต่ฉันรู้สึกเสียดายที่เมื่อก่อนไม่ได้วางแผนเรื่องการซื้อที่ดินไว้ ที่ดินที่มีอยู่ก็เลยกระจัดกระจาย ไม่สะดวกในการเข้าไปดูแลจัดการหรือทำเป็นธุรกิจอื่นเพิ่มเติมได้ มีอยู่ครั้งหนึ่งสวนที่อยู่ติดกันเคยคิดจะขายสวนให้ ฉันเห็นเป็นโอกาสที่จะได้ขยายสวนเพิ่มไว้เป็นแหล่งให้ความรู้ และเพิ่มจำนวนผลไม้ให้นักท่องเที่ยวได้ชมมากขึ้น แต่ต่อมาเจ้าของสวนนั้นเกิดเปลี่ยนใจไม่ขายที่ดินให้ ฉันเลยมีความคิดใหม่คือพยายามดึงให้เจ้าของที่ดินนั้นจัดการสวนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในแบบเดียวกัน เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับเจ้าของสวนนั่นเองด้วย แต่ว่าตอนนี้ทางนั้นเขายังไม่สนใจที่จะทำ”

ผศ.พีรชัย : “ ตั้งแต่ที่ทำผ่านมา จะเข้าสู่ปีที่ 3 แล้ว ป่าขึ้น พบปัญหาในการจัดท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างไรบ้าง แล้วทำไมปีนี้เหลือทำอยู่แค่ 2 สวน คิดว่าเป็นเพราะอะไร “

ป่าบุญขึ้น : “ จากเดิม ในปี พ.ศ. 2546 ที่มีสวนที่เข้าร่วมโครงการ ๙ อยู่ 5 สวน แต่ตอนนี้เหลืออยู่เพียง 2 สวนคือ สวนของฉันกับสวนป้าหนั้น ตามความคิดเห็นของฉันคิดว่าแต่ละสวนนั้นมีปัญหาต่างกันอย่างสวนแรก คือสวนวิชา-ป่าเอี่ยมนั้นมุ่งเน้นในทางธุรกิจจนเกินไป มีการจัดการไม่ดีมีแรงงานน้อย ลูกหลานเขาไม่ได้เข้ามาช่วยเลย การบริการยังไม่ค่อยดีจากที่ฟังนักท่องเที่ยวเล่าให้ฟังนะเลยทำให้ไม่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว สวนต่อมาคือสวนลำดวน ในปีแรกนั้นยัง ไม่ได้เริ่มทำ ต่อมาเมื่อลองมาดูที่สวนฉันแล้วเห็นว่ามียาได้ดี ก็ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการในปีที่ 2 แต่ก็มีปัญหาเรื่องสถานที่ให้บริการนักท่องเที่ยวคือไม่มีที่จอดรถ เพราะว่าบริเวณสวนนั้นคับแคบ อยู่ติดถนน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สะดวกเข้าไปเยี่ยมชม และไม่มีคนช่วยดูแลทั้งสวนและนักท่องเที่ยว ทำให้มีความคิดที่จะล้มเลิกกิจการนี้ สวนถัดมาคือสวนป้าหนั้น ก็เป็นอีกสวนหนึ่งที่ประสบปัญหาคือที่สวนนี้เกิดจากการที่เคยทำที่พักริมทะเลมาก่อน จึงมีความคิดเห็นที่ทำสวนเป็นโฮมสเตย์เพื่อเป็นที่พักของนักท่องเที่ยว แต่เพราะผลประโยชน์ไม่ลงตัวกับญาติพี่น้อง สวนสวนกล้วยไม้ เพิ่งตัดสินใจเข้าร่วม แต่ยังไม่มีความพร้อมมากพอ อีกทั้งถึงเห็นว่า การที่นักท่องเที่ยวจะเข้ามาเยี่ยมชมสวนกล้วยไม้นั้นต้องเป็นผู้ที่มีความสนใจในด้านนี้จริง ๆ เท่านั้น เจ้าของสวนก็ยังไม่แน่ใจที่จะเข้าร่วมโครงการนี้อย่างจริงจัง เพราะเห็นว่ายังไม่มีความพร้อมเพียงพอ กล้วยไม้ยังน้อยอยู่ การจัดการก็ยังไม่ลงตัว เลยล้มเลิกโครงการนี้ไป “

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่งมอบไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผศ.พีรชัย : “ ในความคิดของป่าขึ้น คิดว่าในอนาคตการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสวนป่าเองกับของ ตำบลตะพงจะเป็นอย่างไร “

ป่าบุญขึ้น : “ การจะทำสวนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เจ้าของสวนต้องมีหัวใจเป็นนักบริการ ด้วย เพราะบางสวนมุ่งเน้นธุรกิจเกินไป ก็จะทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกไม่ประทับใจและไม่อยากกลับมาที่สวนนั้น ๆ อีก อย่างสวนของป่าขึ้นเอง นอกจากจะดูแลนักท่องเที่ยวแล้ว ต้องรู้จักมีน้ำใจกับคนอื่น ด้วย อย่างที่สวนนี้ก็ให้เกษตรกรนำผลไม้จากที่สวนของตนเองมาขายที่สวนได้ด้วย เพื่อเป็นการเพิ่ม รายได้ และไม่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการนำผลไม้ไปขายที่อื่น แล้วก็ต้องมีการบริหารจัดการที่ ดีและจัดสรรรายได้อย่างลงตัวด้วย ซึ่งทางสวนฉันเองก็มีการแบ่งหน้าที่ของ เจ้าหน้าที่ออกไปตาม ความถนัด คือให้หลานมาเป็นประชาสัมพันธ์ให้ ป่าขึ้นดูแลนักท่องเที่ยวในสวน และลุงดูแลสวนด้าน นอก เมื่อถึงเวลาจัดสรรรายได้ก็มีการตามหน้าที่อย่างเท่าเทียมกัน ตอนนี้ก็มีการทำโรงสีข้าวขึ้น สำหรับให้ชาวบ้านได้มาใช้ หักค่าบริการเป็นข้าว และอีก 2 ปีข้างหน้าก็จะจัดสวนให้เป็นเขาวงกต แบบสวนของผู้ใหญ่วิบูลย์ โดยมีการจัดทำป้ายการเดินทางชมสวน ป้ายชื่อพันธุ์พืชต่าง ๆ ในสวนเพื่อเป็น การให้ความรู้เพิ่มเติมกับนักท่องเที่ยวด้วย นอกเหนือจากการมาชิมผลไม้เพียงอย่างเดียว ในอนาคต คิดว่าจะพัฒนาให้ที่นี่กลายเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการ ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ส่งเสริมให้ เกษตรกรรายอื่นเข้าร่วมเพื่อเพิ่มจำนวนเจ้าของกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลตะพงให้มีจำนวน มากขึ้น เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร และชุมชนในท้องถิ่น ปัจจุบันได้มีคุณทวี ไกรฤกษ์ได้เข้า มาสอบถามที่จะทำสวนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยเน้นที่การเป็นรีสอร์ท และร้านอาหาร ฉัน มองเห็นว่าแนวโน้มนั้น แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตะพงน่าจะมีเพิ่มมากขึ้น “

การสัมภาษณ์

เจ้าของสวน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตะพง
วันที่ 12 มกราคม 2548

สัมภาษณ์คนที่ 1 คุณสังคม ประเสริฐเตชาโต เกษตรจังหวัดระยอง

คุณสังคม : “เรื่องผลประโยชน์ก็ไม่ได้เข้าไปเจาะลึกเป็นเรื่องขององค์กรท้องถิ่นเอง มีอบต. สบ้นสนุน เรามองว่า ศักยภาพพอสร้างได้ แต่ในช่วงหลังจากมีสถานที่ที่มีความพร้อม กลุ่มก็ยังไม่ ได้ย้ายมาเต็มตัวยังจุดที่เราสร้างให้ การท่องเที่ยวลักษณะนี้เป็นผลไม้ระยะช่วงฤดูกาล ก็จะบูมในช่วงฤดูกาล จริง ๆ แล้วต้องสร้างกิจกรรมให้ ต่อเนื่องถึงแม้บางช่วงอาจไม่มีผลไม้อยู่แต่เราสร้าง กิจกรรมอื่นร่วมด้วยก็ได้ สร้างงานสร้างอาชีพอะไรก็แล้วแต่ แต่ จริง ๆ เขาก็มีกิจกรรมเด่นอยู่ หลายอย่าง เช่น ให้เขามาช่วยจัดงานเทศกาล Food Safety ระดับจังหวัดที่มาทำ.....ใหญ่ที่สุดในโลก”

ผศ.พีรชัย : “ส่วนโครงการเริ่มตั้งแต่”

คุณฉัตรชัย ทองสนธิ : “จริง ๆ เริ่มตั้งแต่ปี 44 แต่งงบประมาณมาปี 45 ทำเสร็จเริ่มปี 46 ผมมั่นใจ ว่าได้ประโยชน์มี 2 จุดเริ่มใหม่ที่ค่อนข้างจะเป็นระบบ แต่ยังไม่มีความหลากหลายในหลายจุด”

คุณสังคม : “มีจุดเด่นอย่างเดียวคือคณะกรรมการการท่องเที่ยวที่มีความเข้มแข็งองค์กรท้องถิ่น ก็ให้ความร่วมมือดี”

ผศ.พีรชัย : “ช่วงจัดเวที สามารถเอาทุกส่วนมารวมกันมาแลกเปลี่ยนกันได้ จริง ๆ กิจกรรมมันก็ ถูกบังคับโดยงบประมาณ”

คุณสังคม : “ผมก็คิดอยู่ที่จะเอาอบจ.มาประชุมชี้แจง กำหนดเกณฑ์มาตรฐานการบริการลูกค้า ของแต่ละสวน คือการกินผลไม้ให้อิ่ม น่าจะอยู่ราคาเท่าไร ไม่ใช่ตั้งตามความพอใจกำหนด 50 60 70 บาทเป็นแนวไป ถ้าจะรวมอาหารกลางวัน 1 มื้อจะคิดเท่าไรก็ว่าไปหรือจะเป็นที่พักแบบโฮมสเตย์ถ้า เข้าไปคิดอย่างไร อยากให้เป็นแนวเดียวกันการบริการคุณภาพของผลไม้หรืออาหารน่าจะอยู่ใน เกณฑ์ไหน อาจเป็นอาหารพื้นเมืองก็แล้วแต่แล้วผลไม้ก็ต้องมีไม่น้อยกว่า 3 ชนิด ซึ่งก็ตกลงกันได้ ที่ ราคา 50 บาท น่าจะเหมาะสมที่สุด แต่เราไม่ได้ลงไปก้าวก่ายขององค์กรท้องถิ่น เพราะเป็นของ ชุมชนที่เขาบริหารกัน แต่กระแสของนักท่องเที่ยวที่เขาพูดกันคือ มาตรฐานยังไม่เท่ากัน การบริการ การนำชม มัคคุเทศก์มีความสามารถแตกต่างกัน จริง ๆ ทุกคนก็ได้รับการอบรมเหมือนกัน แต่ ประสิทธิภาพของคนถ่ายทอดแตกต่างกันอยู่แล้ว”

ดร.ปัญญา : “น่าสนใจมัคคุเทศก์มีการอบรม”

คุณสังคม : “เขามีการอบรมจากกลุ่มของเขา”

ผศ.พีรชัย : “รูปแบบ มัคคุเทศก์ที่มีประสิทธิภาพเป็นอย่างไร”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คุณสังคม : “บางสวนเขามีประธานกลุ่ม เขาเป็นคนดำเนินการเอง นำเองก็จะมีมาตรฐานมีความรู้ความชำนาญในการปฏิบัติจริงอยู่ในพื้นที่ แต่พอใช้เครือข่ายอาจขยายไปสวนอื่น”

ผศ.พีรชัย : “ความมุ่งหวังอย่างหนึ่งคือความพยายามขยายผล”

คุณสังคม : “เราต้องการให้ชาวบ้านช่วยตนเอง สามารถเป็นภาคีของตัวเองได้ ก็มีการพาไปดูงานไปหลายที่ เขาก็ได้ความคิดดี ๆ กลับมา ก็พาไปนครนายก ไปดูที่นครปฐม และเกษตรกรเขาอยากไปดูกันเองก็มี ไปพักที่โฮมสเตย์อื่น เพื่อไปดูแล้ว ก็กลับมาพัฒนา”

ผศ.พีรชัย : “ส่วนหนึ่งในเรื่องของผลประโยชน์ อย่างกรณีมีกรู๊ปทัวร์มาลง เกษตรกรนำของมาขาย เขาจะแชร์ผลประโยชน์กันอย่างไร

คุณสังคม : “ก็มีการจัดการหลายรูปแบบ เริ่มจากทำเป็นคู่มือเวลาเดินสวน มีรายได้ส่วนหนึ่งมาจากการเข้าสวน แต่ก็ยังมีปัญหาให้กลุ่มเขาจัดการทางด้านคิวเหมือนกันอย่างกรณีสวนป่าขึ้นเป็นคิรวรบัล ส่วนอีกคิวเป็นรถตู้แน่นอนอนว่าความเสมอภาคคงทำกันได้ยาก ระยะเวลา ๗ ก็มีการติดต่อกันโดยตรง อย่างคนที่รู้จักสวนป่าขึ้นอาจโทรศัพท์นัดหมายกัน”

ดร.ปัญญา : “ปัจจัยด้านการบริการการต้อนรับของผู้ประกอบการเป็นสิ่งสำคัญ”

ผศ.พีรชัย : “ต้องจัดระยะให้เหมาะสมแบบสมัยก่อน เขตภูมิศาสตร์มันต่างกันถูกบังคับโดยพื้นที่ตามขั้นตอน เดียวนี้จะเข้าทางไหนก็ได้”

คุณสังคม : “จัดสรรผลประโยชน์มันลงตัวว่าใครสัดส่วนเท่าไร”

ผศ.พีรชัย : “ในส่วนของสำนักงานเกษตรฯ ตั้งแต่ปี 45 มานี้ เรามีนโยบายมาแล้วเริ่มสนับสนุน”

คุณสังคม : “เราเริ่มสนับสนุนด้านประชาสัมพันธ์เชิญชวนพวกสื่อ เอกสารแผ่นพับทำให้ทุกปีแล้วแจกไปทุกจังหวัด พอมีคนประสานมา เราก็จะติดต่อไปที่ศูนย์ ฯ จริง ๆ ก็มีคณะกรรมการอยู่ที่เขาบริหารจัดการ จัดคิวกำหนด คุณภาพราคาผลไม้ หรืออาหาร แรก ๆ ก็ทำงานกันดีอยู่แล้ว แต่หลัง ๆ มานี้อาจจะมีปัญหาภายในบ้างหรือปัญหากับกลุ่มเดิมที่มีอยู่ เลยทำให้อ่อนป็นิดหนึ่งพอถึงช่วงเวลาเทศกาลก็มีนักท่องเที่ยวเข้าไปเยอะอยู่ดี”

ผศ.พีรชัย : “ก็เห็นปีที่แล้วมีคนเข้าไปตั้ง 5,000 ถึง 6,000 คน เราก็ลองคุยกับสวนอื่นด้วย อย่างสวนวิชา บ้าเอี่ยม เราโทรไปเขาก็บอกว่าเขาหยุดแล้วเราก็อยากรู้ว่าเป็นเพราะอะไร อย่างไรเหมือนกัน เพื่อเป็นการทบทวนข้อที่ผ่าน ๆ มาจะได้คุยกันในรายละเอียด แต่พอจัดเวทีก็ต้องเชิญมาอีกครั้งหนึ่ง”

คุณสังคม : “พอช่วงปีที่ 2 ที่ผ่านมา ผมก็พบปัญหาให้เขาฟังว่าการเริ่มต้นที่ถูกต้อง กำหนดมาตรฐานที่ ชัดเจนทุกสวน ไม่ใช่สวนคุณนี่มีการตกแต่ง มีการดูแล การบริการนักท่องเที่ยว มีน้ำมีการบรรยายเป็นอย่างดี พอไปอีกสวนหนึ่งก็ปล่อย มันไม่เกิดความเป็นธรรม เราต้องดูว่าสวนคุณขาดอะไร สวนคุณมีอะไรบริการนักท่องเที่ยวบ้าง มีซุ้มให้นั่งพักไหม มันจำเป็นต้องมี การทำเส้นทาง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การเดินชม มีกิจกรรมอะไรบ้างให้เขาดู ถ้ามีซ้ำ ๆ ก็ต้องทำกิจกรรมอย่างอื่น ต้องคุยกับคณะกรรมการใหม่"

ผศ.พีรชัย : "คณะกรรมการนี้เป็นใคร"

คุณสังคม : "เป็นชาวบ้าน คนในชุมชน มีสมาชิกอบต.เข้าไปร่วม ประธานบางคนเป็นกำนัน เป็นผู้ใหญ่บ้านบ้างก็แล้วแต่คนในชุมชนเขาจะเลือกเอา"

ผศ.พีรชัย : "เราเรียกชุดนี้ว่าอย่างไร"

คุณสังคม : "คณะกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร"

ผศ.พีรชัย : "คณะกรรมการนี้จะแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง คณะกรรมการนี้เป็นของจังหวัดหรือของเราเอง"

คุณสังคม : "มีโครงสร้างระดับจังหวัดตั้งมานานหลายปีแล้ว ผมก็แข่งว่าน่าจะมีวาระ แต่บางที่ท้องถิ่นก็ลำบากเหมือนกัน บางที่หมดวาระแต่ไม่สามารถที่จะจัดเลือกตั้งใหม่ได้ ถ้ามันยังไม่มีวาระที่ชัดเจนอย่างตั้งไปก่อนแล้ว ถ้ากฎหมายระเบียบวาระที่ชัดเจนมาทีหลังก็ลำบากเหมือนกัน"

ผศ.พีรชัย : "จริง ๆ โครงสร้างต่าง ๆ ก็เอื้ออำนวยเหมือนกัน"

คุณสังคม : "ก็เอื้ออำนวยมีการปรับเปลี่ยนอย่างน้อย 2 ปี จริง ๆ ก็อยู่ที่คณะกรรมการจังหวัดพิจารณา"

ผศ.พีรชัย : "ในส่วนของคณะกรรมการจังหวัดเรามีแผนงบประมาณทุกปีเท่าที่ผ่านมา"

คุณสังคม : "ไม่มีแล้วครับ หลังจากช่วยครั้งแรกมีโครงสร้างพื้นฐาน ก็มีเจ้าหน้าที่เข้าไปช่วยเหลือ แนะนำให้ความรู้ทางวิชาการ"

ผศ.พีรชัย : "คณะกรรมการท่องเที่ยวมีอยู่ 15 คน คณะกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดแต่งตั้งประธานมาเป็นของรัฐ สำนักงานจังหวัด แล้วก็มีเลขาค"

คุณสังคม : "ตัวงบประมาณก็จะมีโครงสร้างพื้นฐานเสร็จ อย่างตอนนี้ก็มีการตั้งกลุ่ม"

คุณฉัตรชัย : "ก็มีลานจอดรถ สิ่งอำนวยความสะดวก ห้องน้ำห้องสุขา ชุมจำหน่ายสินค้า ต่อมาท้องถิ่นก็สนับสนุนอาคาร การแปรรูปอาคารสำหรับแปรรูปผลผลิตต่าง ๆ แต่ถ้าในระดับพื้นที่ ก็จะมีคณะกรรมการอีกประมาณ 14 ถึง 15 คนที่เขาเลือกกันมาเอง ส่วนใหญ่เป็นผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มองค์กร"

ผศ.พีรชัย : "ช่วงกลางวันกันดีทางททท.ไว้ ช่วงเย็นนัดสอนวิชา ตัวการประชุมพอมีเอกสารขอไปศึกษาหมายถึงตั้งแต่เริ่มตัวโครงการ"

คุณสังคม : "อ้อ...มีอยู่ในนี้ตั้งแต่เริ่มหาพื้นที่ ขอใช้พื้นที่ ทำโครงการเสนอ ทำประชาคม"

ผศ.พีรชัย : "ตัวการประชุมที่เราไปคุยกับชาวบ้าน ไม่ทราบมีส่วนไหนที่เรามีบันทึกไว้บ้างไหม"

คุณสังคม : "มีนะ ตอนแรกก็มีเสนอแผนความต้องการมาก่อนแล้วทำประชาคม"

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผศ.พีรชัย : “ตอนที่เลือกตะพงนี้เพราะอะไร”

คุณสังคม : “เพราะความพร้อมของชุมชน เดิมเขาจะมีกลุ่มของเขาอยู่แล้วที่มีหลากหลายอย่าง กลุ่มดนตรีไทย กลุ่มแม่บ้าน จริง ๆ บ้าขึ้นเขาก็อยากให้มีการเสริมกันเพราะที่นี้ยังไม่เต็ม 100 % อย่างเรื่องข้าว”

ผศ.พีรชัย : “ตัวเอกสาร จริง ๆ เราพยายามทบทวนอดีตที่ผ่านมา ก่อน จุดเริ่มอย่างไร มี กิจกรรมที่จะช่วย เสริมหนุนในช่วงนั้นอย่างไร เพราะจะได้เหมือนเป็นการทบทวนไปในตัว แล้วอย่างใหม่ที่หนองตะพานนี่คือพอ คัดใหม่ เราก็มีหรือของงบประมาณใหม่หรือเปล่า”

คุณสังคม : “ก็ขอกันไป ต้องมีแผนชุมชน รายละเอียดมันจะมากกว่านี้ แต่ที่เขาเสนอมาคือขอพื้นที่ก่อน เขาประสงค์จะทำในลักษณะท่องเที่ยวเชิงเกษตร เขาก็ทำโครงการของเขา มา มีแผนงานว่าจะทำอย่างไรบ้าง พื้นที่ไหนมีกิจกรรมอะไร แต่ละศูนย์ที่นำเข้ามาเราก็จะสรุปเข้าส่วนกลาง แล้วก็ไปจัดลำดับความสำคัญ เสียหายที่มีงบประมาณมา 2 ปีของ 2 จุดนี้แล้วเขาก็หยุดไป เขาไปวิเคราะห์ว่า ท่องเที่ยวเชิงเกษตร นี่หัวหน้าผมก็เพิ่งไปประชุมมาใหม่ เขาบอกท่องเที่ยวน่าจะเป็นสถานที่ราชการ ซึ่งผมก็ไม่ได้เห็นด้วย สถานที่ราชการมันมีข้อจำกัด นอกเวลาราชการไม่ให้เข้า ยิ่งเสาร์อาทิตย์ต้องเป็นจุดที่เปิด นักท่องเที่ยวจะมาเสาร์อาทิตย์ก็ไม่ให้เข้า เท่าที่รู้”

ผศ.พีรชัย : “ที่จันทร์บุรีก็พบปัญหาเดียวกันเลย ที่ไปดูงานมาหมายถึงรูปแบบการท่องเที่ยวคือ นักท่องเที่ยวจะไปเสาร์อาทิตย์กัน”

คุณสังคม : “ใช่คือต้องมีการรับรองการบริการเต็มรูปแบบ หมายถึงว่าต้องมีงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อ กิจกรรมนี้แล้วก็หวังผลกำไรด้วย การบริหารเงินทุนแบบเดียวกับวนอุทยานที่เขาทำกัน มีการเก็บค่าบริการ”

ผศ.พีรชัย : “เก็บค่าบริการแล้วก็มีค่าธรรมเนียมค่าใช้จ่าย”

คุณสังคม : “พอเขาทำแผนงบประมาณเข้ามาเขาก็ส่งไปพิจารณาจัดลำดับไว้”

ผศ.พีรชัย : “คือตอนนั้นตะพงขึ้นมามาอันดับ 1”

คุณสังคม : “ใช่อันดับ 1 ก่อน”

ผศ.พีรชัย : “เราจัดอันดับของเรา”

คุณสังคม : “เราจัดอันดับด้วย หมายถึงว่าทางตะพงเขามีกลุ่มจัดชมรมดนตรีไทย เขาเรียกดูหนังฟังเพลง ขนมหจีน มีที่จักรยานชมทิวทัศน์ ตรงนั้นมัน O.K. มีจุดเริ่มต้นเหมาะที่จะทำท่องเที่ยวเชิงเกษตร แล้วก็มีส่วนผลไม่เข้าไปด้วย”

ผศ.พีรชัย : “โครงการก็เลยตกมาปี 45”

คุณสังคม : “ใช่ครับ ปี 44 เราขอ ปี45 เราได้ เพราะว่าเราดำเนินการก่อสร้าง การทำอะไรคณะ กรรมการชุดนี้เป็นผู้บริหารจัดการ ก็มอบเงินอุดหนุนตรงนี้ให้คณะกรรมการชุดนี้บริหารดำเนินการ ให้ผู้รับเหมาดำเนินการ ก่อสร้างก็แล้วแต่เขา”

ผศ.พีรชัย : “ในส่วนของเสริมอย่างการอบรม...”

คุณสังคม : “ทางนี้เรามีโครงการอยู่ เราประสานกับททท. เรามีกลุ่มขยายดา กลุ่มตะพง ต้องการ อบรมเรื่องมัลติเทคโนโลยี มีการทบทวนบ้างในบางโอกาส”

ผศ.พีรชัย : “คือตรงนี้เป็นประธาน ททท.ร่วมมือบ้าง ลักษณะเป็นวิชาการ”

คุณสังคม : “เขามีโครงการฯ ของเขาเอง”

ผศ.พีรชัย : “ลักษณะโครงการฯ ของเขาอาจเป็นรวม ๆ”

คุณสังคม : “ได้รับความสนใจมาเลย หลังจากนั้นส่วนที่เกิดเองโดยธรรมชาติ เราก็ไปกระตุ้น ให้เข้าเสนอว่าที่ไหน อำเภอใดมีโครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบ้าง ให้ไปหาข้อมูลแนะนำมา เขาก็ จะแจ้งมา เราก็จะช่วย ประชาสัมพันธ์ หลังจากนั้นส่วนเหล่านี้ก็มาเยอะเลย เราก็จะมีอบรมมีการ ทบทวนอย่างหลายส่วนก็ไปได้สวย โดยที่ว่าเขาช่วยตนเอง เขาก็มีกลุ่มของเขาไม่ใช่คนเดียวทำ นอกจากเอกชนอย่างสุภัทราแลนด์ นั่นมีเจ้าของเดียวหรืออย่างเฮียได้เหมือนกัน หลาย ๆ ส่วนเขาก็มี กลุ่มเครือข่ายเจ้าของสวนประสมทรัพย์นี่ก็เริ่มจากการที่แกเป็นประธานกลุ่มปรับปรุงคุณภาพทุเรียน ทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ด้วยแรก ๆ ก็พยายามใช้เกษตรกรอินทรีย์ในสวน แกมีตัวอย่างต้นไหนสวย ๆ ริมถนน แกก็จะเว้นไว้ไม่เก็บไม่ขายเอาไว้โชว์ หลังจากนั้น คนมาชมก็ให้มากินข้างใน ส่วนข้างนอกเอาไว้โชว์ โดยเฉพาะ พอมีนักท่องเที่ยวมาเยอะ ๆ แกก็จะหาพักพวกสวนใกล้เคียงมาร่วม ไป ๆ มา ๆ จะช่วยจัด อาหารกลางวันให้ด้วย หากที่พักให้ด้วยเป็นโฮมสเตย์พักรวมกับชาวบ้าน หรือเขามีบ้านหลังแยกออก ต่างหาก เวลากินข้าวที่เดียวกัน แต่เวลาพักจะแยกต่างหาก”

ผศ.พีรชัย : “ในอนาคต ส่วนที่เราทำงานต่อเนื่องอยู่ที่คิดว่าสำนักงานเกษตรต้องทำอยู่ในส่วนที่เป็น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตร”

คุณสังคม : “ที่ต้องทำหนึ่งคือให้ความรู้ กำหนดมาตรฐานหรือการศึกษาดูงานหรือเอามาร่วม โครงการเกษตรอินทรีย์ที่เราพยายามพัฒนาไปจุดนั้น จริง ๆ กลุ่มพวกนี้ก็คือลูกค้าของน่าประยงค์อยู่ แล้ว ปรับปรุงคุณภาพทุเรียน มังคุด สับปะรด เงาะ หรือไม่ก็เป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอยู่แล้ว ส่วน มากจะเริ่มจากจุดนั้น”

ผศ.พีรชัย : “มีความสัมพันธ์ส่วนตัวอย่างไร”

คุณสังคม : “ส่วนตัวมีอยู่แล้ว จากดูงานจะเห็นประสบการณ์เขาจะไปขยายผลกันเอง เจ้าหน้าที่ ก็มีส่วนประชุม มีนโยบายว่าอย่างน้อย ทุกอำเภอต้องมีจุดท่องเที่ยว จะเปิด 2 จุดหรือ3 จุดก็ได้ ถ้า

เกษตรกรรมมีความพร้อมก็เริ่มได้ เหลือกก็แค่ตกแต่งทางเดิน มีป้ายให้ดูเรียบร้อย มีซุ้มศาลานั่งพักผ่อน หน่อย"

ผศ.พีรชัย : "ตัวมาตรฐานเราได้มีการกำหนด"

คุณสังคม : "มีมาตรฐานของกรมฯ ก็มีคือ มีห้องน้ำ มีลานจอดรถ ตรงนี้จะเป็นมาตรฐานแต่ก็แล้วแต่ท้องถิ่นเหมือนกัน"

ผศ.พีรชัย : "อันนี้คือมาตรฐานกว้าง ๆ"

คุณสังคม : "ครับ เป็นของกรมฯ ที่เขากำหนดผ่านสำนักงานมา ตอนที่อยู่สำนักงานเก่าผมก็เป็นคนขอทำในสถานี่ราชการ แต่ก็ได้มาก็ไม่รู้จังหวัดก็ขอต่อไปอีก นี่เป็นรายงานการประชุมประชาคมหมู่บ้าน คณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ปี 45 การประชุมทั้งหมดมีเจ้าหน้าที่ของผม มีเกษตรอำเภอ เกษตรตำบล เข้าไปร่วมระเบียบวาระการบริหารจัดการ รายได้ผลประโยชน์มีการประชุมแต่งตั้งกรรมการทั้งหมด 5 ท่านบริหารจัดการมี นายสนุก อ่างศิลา นายสนิท กาหลง นายมานัด โพธิ์แก้ว นายอำนาจ อ่างศิลา และนายขวลิต อ่างศิลา ชุด 15 คน กฎหมาย โครงสร้างพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้งบประมาณ แต่ตรงนี้เป็นารจัดการหารายได้ การทำคูคลอง การจัดคิว นี่เป็นการอบรมดูงาน ปี 45 เราจัดอบรมดูงาน นี่เป็นวิทยากรจาก ทพท.ไปดูงานที่นนทบุรี นครปฐม"

ดร.ปัญญา : "ก็ผ่านกระบวนการตรงนี้พอสมควรนะครับกับกลุ่ม เท่าที่ผ่านมาเราได้มีการประเมินผล"

คุณสังคม : "อันนี้ผมไม่ทราบ กรมฯ เขามีเจ้าหน้าที่มาดูส่วนนี้"

ดร.ปัญญา : "แล้วกรมฯ นี้เขาอยู่กองไหน"

คุณสังคม : "แล้วก็มีเป็นกลุ่มงาน แล้วก็ยุบอีกแล้ว ไม่รู้ว่าอย่างไร ทั้งขอบเขตโครงสร้าง นี่เป็นของบ้านค่ายก็มีส่งโครงการเข้ามา เป็นส่งเสริมการท่องเที่ยวช่วงฤดูกลาง ก็มีโครงสร้างคล้าย ๆ กัน ส่งเสริมการท่องเที่ยวเพิ่มรายได้ให้คนมีงานทำ เพื่อพัฒนาผลผลิตเกษตรกร"

ผศ.พีรชัย : "ที่เกริ่น ๆ มาคือเป็นฤดูกาล ในการที่อยากให้มีอยู่ตลอด"

คุณสังคม : "นี่ก็คือ ผลไม้บางตัวที่ออกตลอดทั้งปีอย่างมะพร้าวหอม สับปะรด มะละกอ กล้วย พุดถึงว่าตะพวงมีแหล่งน้ำสูหนองตะพานไม่ได้ คือไม่มีแหล่งน้ำชลประทาน อันนี้เราจะปลูกแบบห้องร่อง สภาพห้องร่องก็คล้าย ๆ นครปฐมก็มี ดังนั้นศักยภาพมันจะต่างกัน แต่ที่หนองตะพานจะเริ่มฤดูกาลนี้เอง ตอนนั้นคณะกรรมการ โครงสร้างพื้นฐานอะไรต่าง ๆ ก็เสร็จเรียบร้อยหมดแล้ว กำลังจัดทีมการกำหนดเส้นทาง รายละเอียด รู้สึกว่าจะมีการประชุมคณะกรรมการอีกครั้งไม่วันนี้ก็พรุ่งนี้ ผมเองก็เพิ่งเจอนายกอบต. เมื่อ 2 วันที่แล้ว เขายังต้องการเปิดบริการในฤดูกาลใหม่ที่จะมาถึง"

ดร.ปัญญา : "มีแต่กระบวนการ 2 กลุ่ม สามารถแลกเปลี่ยนอะไรกันได้"

ผศ.พีรชัย : "ต้องเชิญมาในเวที"

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คุณสังคม : "ก็ต้องไปดูกัน จะให้เขาไปดูงานซึ่งกันและกัน แต่เขาก็มอง แล้วแต่ว่า..."

คุณฉัตรชัย : "ศักยภาพ กายภาพ ภูมิศาสตร์ สภาพคน มันจะมีข้อมูลที่ต้องการไปศึกษามีความพร้อม มีเส้นทาง มีถนนหนทาง"

ดร.ปัญญา : "มีการเชื่อมระหว่างการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกับกิจกรรมท่องเที่ยวเกี่ยวกับเรื่องศิลปวัฒนธรรม มันจะเชื่อมกันได้อย่างไร"

คุณสังคม : "อ้อ...มันจะมี"

ผศ.พีรชัย : "มันเป็นการท่องเที่ยวในชุมชน มันจะไม่เฉพาะไปมากนัก"

คุณสังคม : "ต้องเป็นสมาคมการท่องเที่ยวหรือ ททท.เป็นผู้ศึกษาโปรแกรม คือเข้า คุณอาจจะชมสวน ป้ายอาจจะดูหนังใหญ่ หรือจะไปเที่ยวชายทะเล มันจะเป็นโปรแกรมของ ททท.กำหนด"

ผศ.พีรชัย : "คือถ้าเป็นไปได้ต้องมีการมาคุยกันในกลุ่มให้คลี่คลายต่าง ๆ โรงแรมหรือผู้ประกอบการต่าง ๆ ที่ประสานการท่องเที่ยว นอกจากจะมีบรรยากาศที่เป็นโฮมสเตย์แล้ว อาจจะมีโรงแรม เราจะทำเชื่อมต่อกันได้อย่างไร"

สัมภาษณ์คนที่ 2 คุณฉัตรชัย ทองสนธิ เกษตรจังหวัดระยอง

คุณฉัตรชัย : "พวก 3 ส่วน 4 ส่วนนี้เป็นพวกเสริมเครือข่าย ส่วนเขาจะต้องมีกิจกรรมอะไรจะต้องทำออกมาให้ได้ ไม่จำเป็นต้องมากอย่าง"

ดร.ปัญญา : "ตรงนี้สำคัญทั้งเครือข่ายทั้งกิจกรรม"

คุณฉัตรชัย : "อย่างพี่ขึ้นนี่คือเขาจะทำหุ้หมูชะมวง มีร้านอาหาร จุดชมสวน ผมก็บอกได้ว่า ตรงนี้ดี มากเลย ไปนั่งคุยกับเขา แต่คนอื่นเขาก็ต้องมีความพร้อมอย่างนี้ คนอื่นอาจจะมีจุดไฮไลต์ เช่นการแปรรูปอะไรอย่างนี้"

ดร.ปัญญา : "ส่วนหนึ่งผมกำลังมองอยู่ว่า คราวที่แล้วผมไปคุยกับป่าขึ้น อย่างเรื่องการแบ่งผลประโยชน์ เราจะจัดสรรผลประโยชน์อย่างไรให้ทั่วถึง จะกระจายกันได้อย่างไร"

คุณฉัตรชัย : "อย่างมันจะมีสามสี่ส่วนจะจัดสรรอย่างไร อันนี้เขาจะมีคณะกรรมการ มติบอร์ด 15 ท่านเขาจะมาคุยกัน จะเอามาเป็นภาพรวม หรือส่วนใครส่วนมันก็แล้วแต่คณะกรรมการจะมาคุยกัน"

ดร.ปัญญา : "นี่ก็ส่วนหนึ่งแล้วอีกส่วนหนึ่งคือเกษตรกรรายย่อยที่อยู่ใกล้สวนกลาง อย่างสวนป่าขึ้นแกจะมี ผลผลิตอยู่ไม่กี่อย่าง แต่พอนักท่องเที่ยวมากก็ต้องการมากกว่านั้น นอกจากผลไม้เช่น ของทะเล ของพื้นที่เขาต้องการมากกว่านั้น ส่วนหนึ่งก็น่าสนใจ บางคนเขามีอย่างอื่นก็เอามาเสริม"

คุณฉัตรชัย : "เอามาจัดเสริมเป็นจุด ๆ มาเป็นส่วนตรงนี้มีผลไม้ ตรงนั้นอาจมีแปรรูป เอามาวางขาย มีที่ทานอาหาร โดยเน้นหมูชะมวงเป็นหลักฟังเพลง ดนตรีครึกครื้น คณะกรรมการ 15 คนเขาต้องมาคุยกัน ต้องคุยกัน บ่อย ๆ ถ้าไม่คุยบ่อย ตรงนี้ก็ไม่เกิด"

ผศ.พีรชัย : "ตอนนั้นมันมีปัญหาที่ว่าคณะกรรมการชุดนี้ไม่ค่อยมีการประชุม"

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คุณฉัตรชัย : “ตอนนี้ เรามอบให้ชุมชนแต่ที่นี้อบต.นี้เขาไม่ได้ลงมาเต็มร้อย ถ้าเขาลงมาเล่นเต็มร้อยเมื่อไหร่ อันนี้ก็จะเกิด”

ดร.ปัญญา : “อันนี้เป็นบทบาทของชุมชน โดยเฉพาะอบต.เหรอกครับ”

คุณฉัตรชัย : “ก็เพราะอบต.เขามีเงิน เพราะเราไม่มี เรามีหน้าที่อย่างเดียวคือประชาสัมพันธ์”

ดร.ปัญญา : “ต่อไปเรามึงงบประมาณลงมาชุมชนหมดแล้ว เราค่อยเสริมกันเองใช่หรือเปล่า”

คุณฉัตรชัย : “หน้าที่ของเราตอนนี้คือประชาสัมพันธ์เป็นจุดหลัก”

ผศ.พีรชัย : “ตรงนี้อาจจริง ๆ เป็นงานส่วนหนึ่งของสำนักงาน ตั้งไว้เป็นหน่วยงานเลยหรือเปล่าครับ”

คุณฉัตรชัย : “เมื่อปี 45 ตั้งเป็นโครงการเฉพาะกิจ ตอนขอขึ้นไป เขาอนุมัติ 2 จุดคือที่ตะพงกับบ้านค่าย”

ผศ.พีรชัย : “อันนี้เป็นนโยบายทั่วประเทศมีระยะเวลา”

คุณฉัตรชัย : “ใช่ครับ ที่นี้ถ้าจริง ๆ มันน่าจะทำต่อไป”

ผศ.พีรชัย : “เมื่อสักครู່ท่านเกษตรจังหวัด พูดว่าเรามาคุยกันเรื่องเกษตรอินทรีย์”

คุณฉัตรชัย : “หมายความว่าโครงการท่องเที่ยวตรงนี้ หมายถึงจุดไหนที่นโยบายของเราคือต้องการให้เขาลดการใช้สารเคมี ผลไม้ที่ผลิตมาก็ต้องปลอดสาร เพราะนักท่องเที่ยวที่มาทำกิน ผลผลิตก็ต้องปลอดสารส่วนใหญ่สวนพวกนี้ก็ไม่ค่อยได้ใช้หรือก็ไม่เหมือนสมัยก่อน”

ดร.ปัญญา : “เกี่ยวกับโครงการในเรื่องปลอดสารนี้ ในส่วนของแนวทางนโยบายของสำนักงานนี้มีเป้าหมายมีวิธีการดำเนินงานอย่างไรบ้างครับ ที่เราจะต้องทำอย่างระยองนี้เรื่องของการลดใช้สารเคมี มีทิศทางอย่างไร”

คุณฉัตรชัย : “ทิศทางเริ่มแรกเมื่อหลายปีมาแล้ว คือเราเน้น ITM คือป้องกันพืชโดยวิธีการผสมสารคือวิธีการใช้สารเคมีเป็นวิธีการสุดท้าย หรือใช้ให้น้อยที่สุด แต่ตอนหลังนี้เราเน้นเกษตรอินทรีย์ เกษตรอินทรีย์คือทุกอย่างห้ามใช้หมด ไม่ว่าจะปุ๋ยไม่ว่าอะไร ที่นี้ถามว่ามันเป็นไปได้หรือเปล่าจริง ๆ มันมีความเป็นไปได้ แต่ต้องใช้ระยะเวลาคือมันต้องใช้ควบคู่ระหว่างผสมผสานกับเกษตรอินทรีย์ สวนไหนที่ทำได้ก็ทำ”

ดร.ปัญญา : “ก็ต้องมีการปรับตัว”

คุณฉัตรชัย : “อยู่ ๆ จะให้เขาหยุดเลยก็ไม่ได้ เพราะอย่างไรเราไปตรวจจริง ๆ ก็เจอ เพราะมันตกค้างมานานแล้ว เพราะเราใช้ปุ๋ยเคมีมาตั้งแต่สมัยก่อน ฉะนั้นต้องเป็นการสร้างธรรมชาติให้กับลูกหลาน”

ดร.ปัญญา : “หมายถึงในตอนที่เราจะดำเนินการมีเป้าหมายที่ชัดเจน มีกลุ่มที่ชัดเจน”

คุณฉัตรชัย : “ตอนนี้เราก็มีกลุ่มที่ชัดเจน กำลังเริ่มทำ แต่อาจจะไม่เต็มร้อย คือยังไม่เป็นเกษตรอินทรีย์Pureๆ มันเป็นระหว่าง 2 อันผสมกัน แต่ไม่ใช่แบบการใช้ยาฉีดตามตาราง มันไม่ใช่อันนี้เล็กไปแล้ว”

ดร.ปัญญา : “ก็พยายามเอากิจกรรมมาหนุนเสริมในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร แนะนำเอาผลผลิตที่ปลอดสารใครมาเขาต้องการอยู่แล้ว”

คุณฉัตรชัย : “คือผลผลิตที่มาจากกลุ่มนี้จะปลอดสารและคุณภาพดี”

ดร.ปัญญา : “รวมทั้งผลิตภัณฑ์ในเรื่องของการแปรรูปด้วย”

คุณฉัตรชัย : “ใช้รวมด้วย เขามีการทำทุเรียนคือ ผมว่าเขาต้องทำกิจกรรมขึ้นมา ส่วนนี้ไม่ต้องมีอะไรมาก อาจมีสัก 2 อย่าง เครื่องชಾಯี่อาจมีสัก 2 อย่าง แล้วพอเวลาเข้ามาก็จะมีจุดแตกต่าง พอจุดสุดท้ายก็อาจไปที่พัก คือเราจะประสานให้จะพักโฮมสเตย์หรือไม่โฮมสเตย์ก็ได้แต่ก็น่าจะเป็นอย่างนี้ถึงจะครบวงจร”

ดร.ปัญญา : “ถ้าในความคิดของพี่หมายถึงว่า กรณีถ้าให้พวกเราหนุนเสริมนี้ พวกเราจะช่วยอะไรได้บ้าง ในเรื่องของกิจกรรมทั้งในเรื่องท่องเที่ยวเชิงเกษตร”

คุณฉัตรชัย : “ให้ทางสถาบันฯ นะเธอ”

ดร.ปัญญา : “ใช่ครับ ให้ทางสถาบันฯ ช่วยได้”

คุณฉัตรชัย : “คือที่ทางสถาบันฯช่วยหนุนเสริมได้ คือ ช่วยให้ความรู้ วิธีการทำการท่องเที่ยว แนะนำให้ ชาวบ้านรู้ว่าจะต้องทำอะไร ทำอย่างไรจึงจะครบวงจรให้กลุ่มนี้เดินต่อไปได้”

ดร.ปัญญา : “ต้องจัดกระบวนการ แลกเปลี่ยนว่าทำแล้วเขาจะไปอย่างไร”

คุณฉัตรชัย : “ที่เขาทำไปแล้วกลับมาบอกเรา เสร็จแล้วมาแลกเปลี่ยนกัน แล้วมาหาข้อสรุป”

ดร.ปัญญา : “ว่าต่อไปจะเดินอย่างไร”

คุณฉัตรชัย : “ว่าต่อไปจะดีหรือไม่ดี ต้องมาคุยกันต้องมาประชาคมกัน”

ดร.ปัญญา : “อย่างเช่นทำไปแล้วไม่มั่นใจว่าจะไปอยู่ที่ไหน”

คุณฉัตรชัย : “อาจจะให้ไปดูที่แหล่งที่เขาประสบความสำเร็จ”

ดร.ปัญญา : “ดูแล้วมาปรับดูความเหมาะสม”

คุณฉัตรชัย : “ปรับประยุกต์”

ดร.ปัญญา : “แล้วส่วนหนึ่งนอกจากองค์กร ททท. อบต. แล้วหน่วยงานของเราแล้วมีหน่วยงานอื่นอีกไหมที่เขามาเสริมตอนนี้ที่เรามองว่าเข้ามาช่วยทั้งในปัจจุบันและที่ผ่านมา อย่างโรงเรียน สถานการศึกษาใกล้ ๆ นี้เขาช่วยอะไรบ้างไหม”

คุณฉัตรชัย : “ทางท้องถิ่นเองเขาก็มีบอร์ดิใหญ่ แต่บอร์ดิทำอะไรไม่ได้ เวลาประชุมก็มีหน่วยงานหลัก ๆ ไม่มีหน่วยงาน”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดร.ปัญญา : “สถาบันการศึกษา โรงเรียน เราตั้งเข้าไปได้ไหมครับ”

คุณสังคม “จริง ๆ ก็น่าจะได้”

ดร.ปัญญา : “เพราะตัวนักเรียนทางด้านนี้ ก็เป็นแหล่งเรียนรู้ว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเขาทำกันอย่างไรหรือขณะเดียวกัน การแนะนำมัคคุเทศก์ต่าง ๆ ก็ด้วย”

คุณฉัตรชัย : “เพราะบางที่ชาวบ้านเขาไม่ค่อยกล้าพูด เขาก็จะเอาลูกหลานที่เป็นเด็กนักเรียนมาเป็นมัคคุเทศก์ แต่ ททท.จัดอบรมให้”

ดร.ปัญญา : “เท่าที่คิดไว้มีความเป็นไปได้ไหมครับ”

คุณฉัตรชัย : “มี เอาอันนี้เป็นตัวเสริม กลุ่มเป็นตัวหลักก่อน เพราะเด็กต้องเรียนหนังสือ”

ดร.ปัญญา : “ส่วนหนึ่งเป็นเรื่องประชาสัมพันธ์ แล้วเป็นเรื่องของการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพราะตัวนักเรียนก็ไม่ใช่หน่วยที่จะขยาย”

คุณฉัตรชัย : “ใช่ ตัวนักเรียนก็ไม่ใช่หน่วยที่เป็นลูกหลาน”

ดร.ปัญญา : “หรือบางที่โรงเรียนจะมาช่วยหนุนเสริมอะไรก็ว่าไปในเรื่ององค์ความรู้หรือเรื่องของการจัดกระบวนการ แต่เท่าที่ผ่านมาเรายังไม่ได้มีการตั้ง”

คุณฉัตรชัย : “ยัง ๆ เพราะต้องไปที่ละขั้นตอน อย่างแรกชาวบ้านเองก็ต้องเป็นมัคคุเทศก์ให้ได้ก่อน แล้วขั้นที่สองอาจตั้ง”

ดร.ปัญญา : “ถ้ามองแล้วชุมชนมันก็เป็นทุกระดับทุกกลุ่ม ฉะนั้นโรงเรียนเองหรือวัดต่าง ๆ เองก็น่าจะอยู่ตรงนั้น”

คุณฉัตรชัย : “อันนี้ต้องทำประชาคม แลกเปลี่ยนกัน”

ดร.ปัญญา : “ท่องเที่ยวเชิงเกษตรก็เป็นตัวหนึ่ง แต่อาจจะมีกิจกรรมอื่นที่มาเสริม คือคนจะเข้ามาพอดี เรื่องผลิตภัณฑ์ที่จะขายอะไรที่รวมกันได้มันคงจะมองออก”

คุณฉัตรชัย : “ท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องเป็นหัวใจ แต่ที่นี้การทำกิจกรรมย่อย ๆ เป็นตัวแปร”

ดร.ปัญญา : “ถ้าคนมาก็ O.K. จะท่องเที่ยวก็อีกเรื่อง การกินก็สำคัญ”

คุณฉัตรชัย : “การที่คนจะมาตะพงนี้มันมีกิจกรรมอะไรที่เด่นชัด สวนนาย ก. นาย ข. ต้องทำให้ชัดกลุ่มต้องมาเล่นเองให้เราเป็นที่เลี้ยง”

ดร.ปัญญา : “เพราะบางที่เขามาทีเดียว อยากได้ปลาหมึกกลับไปบ้าน อยากได้ของทะเล เราจะประสานกับอีกกลุ่มทางโน้นได้ไหม”

คุณฉัตรชัย : “ทางกลุ่มตะพงก็ต้องมีคนจัดการหมด ใครเป็นมัคคุเทศก์ ใครเป็นอะไรต้องมีการแบ่งหน้าที่ให้ชัดเจน แต่บางครั้งเขาก็มองไม่ออก”

ดร.ปัญญา : “บางครั้งก็ยังเป็นการเรียนรู้ปรับปรุง”

คุณฉัตรชัย : “อย่างสวนวิชาทำไมเขาถึงหยุดทำ”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผศ.พีรชัย : “เดี๋ยวเย็นนี้จะไปคุยครับ”

คุณฉัตรชัย : “ผมมองว่าเขามีธุรกิจเรื่องต้นไม้ ที่เกี่ยวมาสนใจเรื่องนี้มากมาย เพราะทำตรงนั้น เขาได้มากกว่า”

ผศ.พีรชัย : “ตรงนี้มีมันเสียเวลา”

คุณฉัตรชัย : “ใช่ เป็นไปได้เชิงธุรกิจ เขาเปิดร้านขายต้นไม้อยู่แล้ว ถ้าตรงนี้เขาต้องมาคอย take care “

ดร.ปัญญา : “งานนี้เป็นงานบริการ ไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องเอาใจลูกค้า”

คุณฉัตรชัย : “ใช่ ผมพูดตั้งแต่แรกว่าต้องขึ้นอยู่กับบริการลูกค้า”

ดร.ปัญญา : “การไปคุยกับป่าซึ่งก็ได้ความรู้เยอะเหมือนกัน การที่จะได้ตัวคนมาทำไม่ใช่เรื่องง่าย”

คุณฉัตรชัย : “ก็ใช่ หนึ่งต้องรักก่อน รักในกิจกรรมตรงนี้ก่อน ถ้ารักที่นี้ถึงเดินต่อไปได้”

ดร.ปัญญา : “ตรงนี้สำคัญมาก การมาทำอย่างนี้ ต้องมีองค์ประกอบอะไรในตัวของคนมีจิตบริการ”

คุณฉัตรชัย : “พูดง่ายแต่ทำยาก”

ดร.ปัญญา : “จิตใจต้องมาเป็นอันดับหนึ่ง นี่ตัวเอกสารต้องทำอย่างไรอย่างน้อยจะได้เป็นการทบทวนให้เห็นภาพตั้งแต่ต้นจนจบ หรือว่าตั้งแต่จุดกำเนิด จุดเกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีการพัฒนาตัวอย่างไร ขยายตัวอย่างไร รวมทั้งการคงอยู่”

สัมภาษณ์คนที่ 3 คุณพัชรินทร์ พัฒนวิจิตร ผู้ช่วยผู้อำนวยการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลางเขต 4 ระยอง

ผศ.พีรชัย : “เป็นการคุยกัน แลกเปลี่ยน”

คุณพัชรินทร์ : “แรก ๆ ในระยองนี้จะมีสวนเกษตรซึ่งบริหารจัดการอย่างมีระบบเหมือนกับฟาร์มโชคชัย ที่สุภัทราแลนด์ สามารถรับนักท่องเที่ยวต่างประเทศ การบริหารจัดการเขาดี ไม่ทราบเคยไปสวนสุภัทราแลนด์กันหรือเปล่า ตรงบ้านค่าย”

ผศ.พีรชัย : “ยังไม่เคยไปครับ”

คุณพัชรินทร์ : “พอเริ่ม เนื่องจากว่าทางระยองมีผลไม้เยอะ ผลผลิตทางด้านเกษตรผลไม้ แล้วเป็นผลไม้ที่มีชื่ออย่างทุเรียน มังคุด เงาะ พอถึงหน้าเทศกาลที่ จังหวัดก็จะจัดงานขึ้นมาประกวดผลไม้ มีรถตกแต่ง พอเลิกจากงานนี้ สวนสุภัทราแลนด์ก็มีการรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้าไปที่สวนที่เดียวเกษตรฯ กับททท.ก็ร่วมมือกันว่า ชาวบ้านมีสวนผลไม้อยู่แล้ว ทำไม่ไม่ทำสวนเลยเปิดสวนให้นักท่องเที่ยวมาถึงสวน 1 ประหยัดค่าน้ำมันรถที่ชาวบ้านจะออกมาขาย แล้วก็ไม่ต้องเสียเวลา จะขายได้ขายไม่ได้ การจ้างคนมาเก็บ ราคาผลไม้ที่ตกต่ำ เลยทำโครงการเปิดสวน”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผศ.พีรชัย : “ตอนนั้นที่เริ่มปีอะไรครับ ไซ้ 45 ไหม”

คุณพัชรินทร์: “เอ...จำไม่ได้ นี่ปี 47 รู้สึกก่อน 45 ก็ทำมา 3 ถึง 4ปี แล้วก็ พื้นที่ตรงนี้ อบต.ตะพง มาดูแล อบต.ท่าเส้นทาง ททท.สนับสนุนงบประมาณเรื่องป้ายชี้ทาง เส้นทางจักรยาน อบต.ตะพงก็ จะมาให้ความรู้กับชาวบ้านและสนับสนุนงบประมาณบางส่วน ก็จะเปิดสวนโดยเชื่อมเส้นทางการ ท่องเที่ยว สมัยก่อนจะมีจุดเส้นทางการ ท่องเที่ยว 7 ถึง 8 จุด แต่ ณ บัดนี้ไม่ได้มีการสืบต่อ เมื่อก่อน ก็มีการดูหนังฟังเพลง บวกกับโฮมสเตย์ด้วย แล้วก็ก็มีชมรมจีนข้าวกล้อง เขาจดลิขสิทธิ์ที่แรกเลยใน ประเทศไทย ก็มีผลิตภัณฑ์แปรรูปกะปิ น้ำปลา พอมีการเปิดสวนขึ้นมา กลุ่มในนั้นก็มีการมา 2 สวน คือสวนปาทานัน มีสวนวิชา มีสวนยายดา หลัง ๆ นี้ ที่แรกก็สามัคคีกันดี พอมีผลประโยชน์เข้ามา ก็ เป็นไปตามระบบ”

ผศ.พีรชัย : “มีอะไรเล่าให้ฟังไหม ผมจะได้ทราบข้อมูลว่า จริง ๆ เราอยากจะทำเหมือนเป็นการทบทวนเป็นประโยชน์กับที่อื่นด้วย เราคาดว่า พอจบงานวิจัยแล้วนี่จะได้ข้อมูลสักชุดเพื่อที่จะเผยแพร่ ประสพการณ์ส่วนนี้ ไม่อยากให้ใครเดินซ้ำรอยเดิมนี่ หรือว่าถ้าจะเริ่มอย่างไร เพื่อเป็น Out put ของ งานวิจัย ในส่วนที่เป็นรายงานนะครับ ส่วนวิจัยเชิงปฏิบัติการก็คือว่าหลังจากนี้พอเราทำแล้ว จะถึง ขั้นว่า มีการทบทวนวางแผนจะปรับปรุงอย่างไรใหม่ หรือจะดึงคนอื่นเข้ามาอย่างไรใหม่ มีปีหน้า ซึ่ง เราคาดว่าจะได้งานอีกเฟสหนึ่ง ซึ่งเราได้ลงแผนปฏิบัติการคือลงมาทำกิจกรรม คือ เราจะไม่หยุดแค่ ว่าเราได้ข้อมูลกลับไป”

คุณพัชรินทร์: “ที่นี้ตรงระยอง เน้นเป็นจุดเดียวหรือคะ”

ผศ.พีรชัย : “เพราะว่า คือเผชิญแบบมีส่วนร่วมเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพทำเป็นกว้าง ๆ ไม่ได้”

คุณพัชรินทร์: “ต้องเจาะเฉพาะพื้นที่”

ผศ.พีรชัย : “ครับ แต่ว่าในการจัดเวที หรือการจัดทบทวน เราสามารถเชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ เช่น เกษตรกรที่อื่น เจ้าของสวนที่เขาทำอยู่แล้ว เราก็เชิญเขามาที่เวทีเพื่อรับรู้แลกเปลี่ยนพูดคุยกันได้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ไม่น้อย”

คุณพัชรินทร์: “เท่าที่เปิดก็ดินะคะ จากการสอบถาม เปิดปีแรกนี้ ตรงนี้มีสวนป่าขึ้น สวนวิชา สวน ปาทานัน 3 สวนนี้รู้สึกจะขึ้นพื้นเลย ปัจจุบันสวนวิชาเลิกกิจการไป คือพอเริ่มไปเปิดแรก ๆ เจ็ชขึ้นก็ไม่ ค่อยอะไรเท่าไร แต่ปัจจุบันนี้เก่งมากเลย เขาสามารถเปิดสวนให้เข้าไปชิมแล้วนี่เขายังนำกลุ่มชุมชน ชาวบ้าน ดึงเข้ามาให้มีส่วนร่วมก็กระจายรายได้ไปสวนเจ็ชขึ้นเองผลไม้แก้อาจยังไม่พอ แล้วแกก็ต้อง ดึงต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามา แกก็เอาสวนนั้นมาขายสวนนั้นมาขาย ตรงนี้เอาผลิตภัณฑ์แปรรูปมาขาย ด้วย ชาวบ้านก็มีรายได้ด้วย”

ดร.ปัญญา : “มีการจัดการประสานกับชุมชนเอื้อประโยชน์กันให้เกิดในชุมชน”

คุณพัชรินทร์: “แล้วแกเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี จะเป็นสวนที่ดูเป็นชาวบ้านที่มีการจัดการดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีใจต้อนรับ”

ดร.ปัญญา: “เป็นลักษณะของคนที่จะมาทำอย่างนี้”

คุณพัชรินทร์: “ใช่ค่ะ สวนที่สอง สวนวิชา จริง ๆ สวนเขาเป็นร้านขายต้นไม้จัดสวน แล้วก็มีสวนในนั้นแล้วสวนเขาจะเล็ก บ้านเขาไม่ได้อยู่ในนั้น ไม่ได้มีอาชีพที่จะทำตรงนั้นโดยตรง พอมีนักท่องเที่ยวมากก็ไปเปิด ถ้านักท่องเที่ยวมาแต่ไม่ได้แจ้งล่วงหน้า ขับรถเข้าไปก็ไม่เจอ นักท่องเที่ยวก็ต้องไปสวนอื่นที่เขาเปิด พอเรามาคุยกับเขา เขาก็ว่าเขาจะมานั่งรอไม่ได้ ซึ่งเราบอกว่าถ้าเป็นแหล่งท่องเที่ยวนี้ เราต้องเปิดตลอดในเวลาที่เราสามารถต้อนรับเขาได้ อันนี้เขาก็เลยล้มไป สวนที่สาม สวนปาทานันก็มีบริเวณบ้านแต่การเข้าชมสวนสู้ป่าขึ้นไม่ได้ สวนปาทานันก็เลยเอาเรื่องโฮมสเตย์มารองรับ”

ผศ.พีรชัย: “ตอนเย็นนี้ก็จะได้ไปคุยกับเขา”

คุณพัชรินทร์: “เขาก็ดีประธานตรงโฮมสเตย์เขาก็ดี”

ผศ.พีรชัย: “ตัวนโยบายในภาพกว้าง นโยบายของททท. เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ไม่ทราบมีความชัดเจนขนาดไหน”

คุณพัชรินทร์: “เราก็จะประชาสัมพันธ์ในภาพรวม เนื้อหาของเราโดยหลักแล้วจะเหลือประชาสัมพันธ์อย่างเดียว ด้านส่งเสริมพัฒนากระทรวงท่องเที่ยวเป็นคนทำ”

ผศ.พีรชัย: “ช่วงที่ผ่านมา ช่วงเริ่มแรก ๆ บทบาทของเราคืออะไร”

คุณพัชรินทร์: “ช่วงนั้นก็มีการอบรม มีการทำร่วมกับเกษตรฯ พาไปดูงานที่ต่าง ๆ ของเราก็เรียกเข้ามาอบรมเกี่ยวกับการต้อนรับบ้าง”

ดร.ปัญญา: “งบประมาณตรงนี้นับสนับสนุน”

คุณพัชรินทร์: “งบประมาณการจัดอบรมเป็นงบประมาณของเราเอง”

ดร.ปัญญา: “อย่างนี้ในการสนับสนุน คิดว่าจะสนับสนุนกลุ่มไหน อย่างไร มีอะไรบ้าง”

คุณพัชรินทร์: “ไม่ได้มีการสนับสนุนเป็นกลุ่ม เราจะทำเป็นเล่มไม่ได้ทำเป็นกลุ่ม เป็นภาพรวมของจังหวัดเลย”

ผศ.พีรชัย: “ในแง่โครงสร้างนี้ ททท. สนับสนุนอะไรบ้างไหม คุยกับทางเกษตรฯ เขาก็บอกว่าเขาตั้งงบเรื่องโครงสร้าง เรื่องของจุดรวม ที่จอดรถ”

คุณพัชรินทร์: “อ้อ... เรื่องโครงสร้างนี้ ททท. ไม่มีงบประมาณ สมัยก่อน ก่อนที่จะมีการท่องเที่ยว เราจะมิงบประชาสัมพันธ์ งบส่งเสริม งบพัฒนา พอ 2 ถึง 3 ปีมานี้ เหลืองบประชาสัมพันธ์อย่างเดียว ฉะนั้น การก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ททท. ไม่มีตรงนี้ มันโดนผลักไปให้องค์กรท้องถิ่นกับกระทรวงการท่องเที่ยว”

ดร.ปัญญา: “ในส่วนของท่องเที่ยว ในเรื่องของทิศทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นอย่างไรบ้างครับ”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คุณพัชรินทร์: “ตรงนี้ในเรื่องทิศทาง เราได้แต่ประชาสัมพันธ์ให้ เหลืองงานประชาสัมพันธ์ด้านเดียว แล้วตามกรม. ตามกฎหมาย”

ดร.ปัญญา: “ด้านการท่องเที่ยวไปอยู่กระทรวงแล้ว”

คุณพัชรินทร์: “กระทรวงฯ จะเป็นด้านส่งเสริมกับพัฒนา ถ้าสมัยก่อนเรามิงพัฒนา เราจะจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้ ห้างน้ำ ที่จอดรถ ว่าสิ่งอำนวยความสะดวกท่องเที่ยวพื้นฐานต้องมีอะไร มีป้ายมีอะไร เราทำให้ ตอนนี้อะไรเหลืองานประชาสัมพันธ์ด้านเดียว แต่ป้ายสีฟ้า ๆ ที่เข้าไปแล้วเห็นกันนี้ แต่ก่อนเราทำให้เป็นงบประมาณของเรา เป็นงบเร่งด่วนสมัยท่านทักษิณขึ้นมาใหม่ ๆ ที่ให้ทำเพื่อประเทศเป็นส่วนกลางมาดำเนินการให้ เราออกจุดไปส่วนกลางก็ลงมา”

ดร.ปัญญา: “คือพอทราบใหม่ว่า แนวคิดนี้เกิดจากกระทรวงเกษตรฯ หรือว่า ททท. หมายถึงสมัยก่อนนะครับที่มาปุ้เรื่องท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพราะผมมองว่ามันบูมอยู่ช่วงเดียวที่มีคนพูดถึงกันมาก”

คุณพัชรินทร์: “ถ้าจะพูดถึงเรื่องท่องเที่ยวนี้ ทางททท.เป็นคนหยิบมาอย่างเรื่องท่องเที่ยวเชิงเกษตรก็หยิบมา Agro ก็หยิบมา เจริญเขตก็หยิบมา แต่ว่าหน่วยงานที่ดูแลอยู่เขามี เราก็ไม่รู้ว่ามีใครทำก่อนใคร แต่เรารู้ว่าปีนี้ ท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีระบบป้ายชายเลน คือททท. ลงไปหมดทุกเรื่องต้องไปที่สำนักงานใหญ่เลยคิดว่าเขาประชุมรวมกัน เพราะมันเป็นคณะกรรมการร่วมนะค่ะ”

ผศ.พีรชัย: “ททท.ยังอยู่ที่เดิมหรือเปล่า”

คุณพัชรินทร์: “ไม่ใช่แล้วค่ะ อยู่ที่เพชรบุรีตัดใหม่เลยคอนบอสโกกับเซนต์ดอมินิกนะค่ะ”

ผศ.พีรชัย: “กำลังติดใจอีกว่า ตัวเอกสารที่อบรม ตัววิทยากรที่มาอบรมให้กับโครงการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนี้เป็นของ ททท. พอจะทราบชื่อที่จะไปติดต่อไปคุยได้บ้างไหม หรือว่าการอบรมเจ้าบ้าน คือโดยทั่ว ๆ ไป เขาปรับมาอยู่ในหลักสูตรนี้ มีคนเชี่ยวชาญเฉพาะบ้างไหมครับ”

คุณพัชรินทร์: “มันจะมีอันนี้อยู่นิดหนึ่ง มันจะมีกองฝึกอบรมอยู่ที่กรุงเทพฯ ถ้ามีเรื่องฝึกอบรมก็จะลงไปอยู่ที่กองนี้ กองนี้จะเป็นคนหาคนไป ถ้าจะถามว่าสำนักงานมีใครเดินเรื่องตรงนี้ คือเราทำงานในภาพรวม เพราะฉะนั้นถ้าจะไปติดต่อก็ต้องไปกองฝึกอบรมวิชาชีพ บางทีเขาก็ไม่มีด้านนี้โดยตรงเขาก็ต้องเอาเกษตรฯ มา เอาป่าไม้มาช่วย”

ดร.ปัญญา: “คือมีการจัดหลักสูตรเฉพาะแล้วก็เชิญวิทยากรจากข้างนอกมา แล้วแต่หัวเรื่องที่ใครถนัด”

คุณพัชรินทร์: “ใช่ค่ะ เราไม่ได้ทำ อย่างที่เรียนคือเราไม่ได้มีงานด้านวิทยากร เรามีงานด้านประชาสัมพันธ์ ด้านตลาดอย่างเดียว”

ผศ.พีรชัย: “ในอดีตล่ะครับ”

คุณพัชรินทร์: “คือตอนนี้เราปรับองค์กรไปแล้ว แล้วบางทีบางคนก็เปลี่ยนไป อย่างเมื่อก่อนมีสถาบันที่จัดฝึก อบรมการโรงแรมการท่องเที่ยว อยู่ที่บางแสนอยู่มา 20 กว่าปี ก็เพิ่งปิดสถาบันนี้ลง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กระจัดกระจายพนักงานแล้วก็จัดพนักงานที่เป็นวิทยากรใครอยู่ภูมิลำเนาไหนแจ้งความประสงค์ไปเป็นพนักงานตลาด เปลี่ยนไปเลย"

ดร.ปัญญา : "ปรับโครงสร้างไปเลย"

ผศ.พีรชัย : "อันนี้ผมเคยไป น้องผมเขาอยากไปเรียน ยุบไปแล้วหรือ"

คุณพัชรินทร์ : "ไปนานหรือยังคะ เมื่อก่อนก็เคยทำงานอยู่ที่โน่นแล้วขอย้ายมาที่นี่ แต่ขอย้ายก่อนที่เขาจะปิด"

ดร.ปัญญา : "ภูมิลำเนาอยู่ที่ไหนหรือครับ"

คุณพัชรินทร์ : "ไม่ใช่หรือคะ ชอบทะเล"

ผศ.พีรชัย : "ที่นี้มองภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของแถวนี้เป็นอย่างไร ของระยองหรือตะพงในขนาดที่คิดว่าเมื่ออันนั้นยังขาด ว่ายังต้องเสริม อยากให้มีการขยายตัว"

คุณพัชรินทร์ : "อยากให้มีขยายตัว แต่ว่าเจ้าของสวนหรือผู้ประกอบการบางรายอ้างว่าเขาไม่มีงบประมาณ ไม่มีทุน จากที่มองบางที่เขาไม่ต้องมาทำอย่างนี้เขาก็ขายได้ บางที่นักท่องเที่ยวมาทำ ความวุ่นวายให้เขา เขาอาจจะไม่มีใจต้อนรับ แต่จริง ๆ อยากให้ขยายตัวจริง ๆ เราก็มีการทำร่วมกับเกษตรฯ ทุกปี อยากให้เปิด ตัดปัญหาไม่อยากจะเกษตรกรไปเสียค่าใช้จ่ายในการไปขายข้างนอก แล้วนักท่องเที่ยวก็เขามาสัมผัส เวลาไปขายข้างนอกที่เกษตรกรไม่ค่อยได้อะไรเลย ทุเรียนราคา กิโลกรัมละ 5 บาท บางที่เกษตรกรไม่ตัดเลย จ้างคนมาตัดเอาออกมาขายแต่ขายได้กิโลกรัมละ 15 บาท ก็ปล่อยทิ้งปล่อยเน่า พอนักท่องเที่ยวมาแล้ว ก็จะได้วิชาการด้วยจากที่เคยต่อเขาก็จะเห็นความลำบากใส่ใจดูแลจนขึ้นมาเป็นลูก มูลค่ามันมากกว่านี้เขาก็จะไม่อยากต่อ"

ผศ.พีรชัย : "นี่ก็เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เชิงอนุรักษ์ที่มีการให้ความรู้"

คุณพัชรินทร์ : "แต่ถามจริง ๆ แล้วนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเปอร์เซ็นต์ที่อยากได้ความรู้ไม่ค่อยมี เขามีการจัดบริเวณอย่างดีเข้ามาแล้ว เขาทำรายได้เงินก็ไม่เดิน อยากจะถ่ายรูปมากกว่าก็ข้ามไป"

ดร.ปัญญา : "ไปถ่ายรูปไปเก็บผลไม้ ไม่เคยเห็นไม่เคยสัมผัส"

คุณพัชรินทร์ : "ถ้ามีการจัดระบบให้ดี มีการประชาสัมพันธ์"

ผศ.พีรชัย : "แสดงว่าความเข้าใจของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวอย่างนี้เนี่ยเป็นแบบนี้หรือเปล่า ผมยังมองเป็นส่วนตัวว่า ไม่ได้เป็นการท่องเที่ยวแบบ MASS แต่ความเข้าใจนักท่องเที่ยวยังเป็นแบบเดิมอยู่ ไม่เข้าใจว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นลักษณะใด หรือได้อะไรจากการท่องเที่ยวแบบนี้บ้าง ยังหาความเพลิดเพลินอยู่"

คุณพัชรินทร์ : "ทางด้านวิชาการหรือว่าท่องเที่ยวเอง ก็มีประชาสัมพันธ์ออกไปเยอะนะคะว่าการเตรียมตัวเป็นนักท่องเที่ยวที่จะไปเฉพาะกลุ่ม ๆ นี้ จะต้องปฏิบัติตัวอย่างไรบ้าง แล้วอย่างเด็กรุ่นใหม่"

นี้ อย่างการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ระบบนิเวศ ตอนนี้เด็ก ๆ เขาก็เรียนกันคิดว่าเป็น ส่วนน้อยนะคะที่ไม่ได้สนใจ ไม่ได้ใส่ใจในการเตรียมตัว"

ผศ.พีรชัย : "นะครับยังพอมีบ้าง"

ดร.ปัญญา : "ที่ผ่านมาของเรามีการประเมินผล ที่ไปรวมไปจัดการช่วยเหลือการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตรงนี้ใหม่"

คุณพัชรินทร์ : "ถ้าประเมินผลโดยวิชาการ เราไม่ได้เก็บตรงนั้น"

ผศ.พีรชัย : "มีแต่จำนวนนักท่องเที่ยวโดยรวม"

ดร.ปัญญา : "พอทำไปแล้ว หมายถึงที่เราไปช่วยเหลือ ผลมันเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร"

คุณพัชรินทร์ : "ไม่ได้ทำเป็นรูปเล่มวิชาการ แต่พอหมดฤดูกาลเราถามกับเจ้าของสวน เขาก็ว่ามีความสุขดี ทางททท. ไม่ได้มีการบันทึก แต่ว่าทางเจ้าของสวนเองเขาเก็บบันทึกของเขาไว้"

ผศ.พีรชัย : "ถ้ามีเท่าที่ตอบชัดเจน ยังไม่ได้ไปคุยกับสวนป่าหั้น สวนป่าขึ้นก็จะมีการลงไว้ว่า มาทำอะไร การประเมินที่ไม่ได้เป็นตัวอีก ได้ 5 ถึง 6 พันคนต่อปี"

สัมภาษณ์คนที่ 4 และ 5 คุณอำนาจ อ่างศิลา เจ้าของสวนป่าหั้น และคุณลำเรียง สุวรรณราย เจ้าของสวนวิชา - ป่าเอี่ยม

คุณอำนาจ : " ผมเอาของมาให้เขากิน พยายามเอาของดี ๆ เอาสวนใกล้เคียงด้วยไม่ใช่สวนผม อย่างเดียว สวนใกล้เคียงผมจะบอกมีอะไรขายราคาต้นทุน เพราะผมรู้ราคาที่จะแพง ถ้าราคาต้นทุนก็เอามาเลยซึ่งมาเลยทั้งเงาะ ทุเรียน พยายามดึงราคากระจายรายได้สู่ชุมชนในกลุ่มบ้านเรา คนไหนมีสวนพอที่จะช่วยเหลือจนเจอได้กันได้ เรามีเขาก็พยายามกระจายตรงนั้นไป ถ้าของไม่ดีเราหน้าแตกเขาไม่ได้โทษเจ้าของคนไหน เขาจะว่าคนแนะนำ ผมพยายามบอกกับนักท่องเที่ยวที่มาทานของในสวนว่าถ้าตรงไหนไม่ดี คุณบอกเดี่ยวผมแก้ไขใหม่ แล้วถ้าคุณซื้อไปถ้าไม่ดีมาเปลี่ยนได้ หรือไม่เปลี่ยนกับบอกผมได้เลย ปีนี้ของเน่าคุณไม่มา ปีหน้าคุณมาคุณบอกผมให้ไปเลย ผมแถมให้อีก 2 ลูกก็ได้ ผมบอกแบบนั้นผมต้องการความจริงใจผมบอกแขกทุกคนที่มา นะครับ ผมต้องการมีเพื่อนหรือญาติผม อย่าคิดว่าผมทำธุรกิจ ถ้าคิดอย่างนั้นคุณไม่ต้องมาเที่ยว คุณไม่ต้องมาหาผม ให้คิดว่าคุณเป็นญาติผม ผมบอกกับนักท่องเที่ยวง่าย ๆ ว่าคุณไม่ต้องไปทำสวน 10 ไร่ 20 ไร่ ให้มากมาย ปีหนึ่งคุณมาซื้อปุ๋ยใส่สวนผมสัก 1 กระสอบ 500 ถึง 600 บาท คุณก็มีสวนเหมือนกัน คุณจะกินเงาะ กินทุเรียน กินมังคุด คุณกินได้ ผมมีให้คุณพร้อมเลย ผมคุยกับนักท่องเที่ยวที่ไปจังหวัดตราดมาที่เกาะช้าง เขานั่งรถเข้ากรุงเทพฯ มีลูกสองคน เขาตัดสินใจมาเที่ยวสวนผม ผมก็บอกแนะนำเขา เขาว่าที่เอาที่ไหนมาพูด ผมบอกผมเห็นแล้วคนมีเงินเป็นล้าน ๆ ไปซื้อสวน 4 ถึง 5 ไร่ ผลสุดท้ายเจ๊ง มีเงินเป็นล้าน เอาเงินมาปีละ 500 ถึง 600 บาทมาเที่ยวสวนนี้ไม่ต้องเหนื่อย ปัญหาอุปสรรคที่ชายของไม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ได้ช่วงนี้ ผมว่าประชาสัมพันธ์ของจังหวัดบางที่เขาคิดจากภาพรวมหรืออย่างไรไม่ทราบ ผมใกล้ชิดชุมชนก็จริงแต่เวลาเขาตัดสินใจเอาอย่างเงาะ ผลไม้จะออก ออกไม่ทัน เวลาเขาจัดงานผลไม้ งานผลไม้หมดเสร็จสิ้นไปสัก 1 อาทิตย์ผลไม้เราถึงออก"

ผศ.พีรชัย : "ช่วงเวลาไม่พอ"

คุณอำนาจ : "ช่วงจังหวัดอย่างนี้ทุกที ผมว่าเขากำหนดกฎเกณฑ์ เกษตรเขาน่าจะรู้ว่าบ้านเราเป็นอย่างไร จะเอาที่จับทุเรียนมาเป็นที่ตั้งไม่ได้ เพราะเราต้องขายของ ๆ เรา ไปขายของที่อื่นก็เสร็จไปช่วยเขาขาย บางทีเกษตรกร เขาเน้นอย่างนี้หรือเปล่า ตำบลตะพงผมขอมองภาพรวมนะครับ อย่างอบต. ทางนี้ส่วนมากเขาจะไปติดต่อกับนักการเมืองก่อน รมต. เกษตรว่างวันไหน กำหนดการไม่ได้มาจากชุมชนอย่างวันนั้นว่างวันนี้ว่าง บางทีเลื่อนไป 10 วัน ผลไม้ราคาลงวันละบาทสองบาทนะครับ แล้วเกิดจัดงานก่อนกำหนดของเขาเขาไม่มาเกี่ยวแล้วนะ เขาไปเที่ยวเทศกาล เพราะช่วงเทศกาลผลไม้ยังไม่ออก เขามาจากจังหวัดจากที่อื่นมาประกวดกัน อำเภอเมืองไม่เคยได้ที่ 1 เลยสักปีเพราะว่าผลไม้เราไม่มีการจัดตกแต่ง บ้านค่ายก็ยังไม่ค่อยได้ ส่วนที่ได้คือลับประรด"

ผศ.พีรชัย : "พีชไร้อยะ ขอย้อนกลับไปนิดหนึ่ง ก่อนที่ทางเกษตรกร เขามาแนะนำเขามีอบรมอะไรให้ไหมครับ"

คุณอำนาจ : "มีครับจัดอบรม ประชุมประจำเลย บางทีเกษตรกร เขาอบรมการใส่ปุ๋ยทั้งทางบริษัท ยา ก็มาเราไม่รู้จะเชื่อใคร"

ผศ.พีรชัย : "เรื่องการท่องเที่ยวเขาได้อบรมอะไรบ้างหรือเปล่า"

คุณอำนาจ : "การท่องเที่ยวผมไม่ได้ไปอบรม แต่ผมถูกเชิญจากทาง ททท.ไปประชุม ไปหลายแห่ง"

ผศ.พีรชัย : "แต่เราไม่ได้ไปรวมอบรมกับทางจังหวัดที่เขาร่วมมือกับทาง ททท."

คุณอำนาจ : "ไปครับไป พ่อบ้านที่ดี การต้อนรับนักท่องเที่ยวทำอย่างไร"

ผศ.พีรชัย : "เราได้นำมาใช้กับตรงนี้ไหม"

คุณอำนาจ : "เอามาใช้ เพราะผมกับแม่บ้านผม ผมพยายามเน้นหลาน ๆ ว่าให้ไป หลานผมก็ไปทำงาน ผมจะสืบทอดให้หลาน ๆ ทำ เพราะผมคงไม่ได้ยุ่งคงกระพัน"

ผศ.พีรชัย : "ปกติที่ทำอยู่ข้างนอกนี้ทำอะไรครับ"

คุณอำนาจ : "ผมทำงานอยู่กระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้ช่วยหัวหน้าศูนย์ควบคุมโรคติดต่อรุนแรง คุมบ้านฉาง 20"

ผศ.พีรชัย : "จริง ๆ ทำราชการอยู่ด้วย แล้วตอนนั้นแบ่งเวลาอย่างไร"

คุณอำนาจ : "ช่วงเสาร์-อาทิตย์คนเขาจะมาหรือช่วงเทศกาลผมก็จะลาพักอื่นไปเลย 10 วันแล้วก็มาช่วยทำ บางทีผมก็มาแจมรับโทรศัพท์ว่าทัวร์เข้าเวลาไหน บางทีก็มีหลานมีพี่เข้ามาช่วย"

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผศ.พีรชัย : “ตอนที่เข้ามา เผลอผมไม่เคย ช่วยเล่าบรรยากาศตอนเข้าชมสวน ให้ฟังหน่อยว่าเป็นอย่างไร”

คุณอำนาจ : “ตอนที่เข้าไปสวน พอมีรถมาจอด ผมก็จะเชิญนักท่องเที่ยวว่า เชิญครับถ้าอยากชิมผลไม้ในสวนท่านละ 50 บาทชมชิมได้ มีเงาะมีมังคุดมีทุเรียน เงาะนี่ท่านสามารถเด็ดชิมจากต้นได้ แต่มังคุดผมไม่ให้เก็บเพราะเขียวแล้วมันเสียหาย ทุเรียนนี่เก็บจากต้นไม่ได้ เชิญท่านเข้าไปชิมไม่มีกำหนด ท่านจะชิมเท่าไรก็ได้จะกลับเมื่อไรก็ได้”

ผศ.พีรชัย : “อันนี้มีวางกองให้เขาชิมด้วยใช่ไหม”

คุณอำนาจ : “ใช่ครับ”

ผศ.พีรชัย : “ที่มีไว้ให้เด็ดเองมีเยอะไหม”

คุณอำนาจ : “บางที่เดินไป ก็มีต้นละลูกสองลูกบ้าง เขาอาจจะอยากชิมต้นนั้นต้นนี้ไปแล้วมานั่งต่อเน้นการถ่ายรูป ผมยังมีรูปกิจกรรมชวนไว้ เชิญดูได้”

ผศ.พีรชัย : “เราไม่ได้กำหนดทางให้เขา”

คุณอำนาจ : “กำหนดครับกำหนดให้เดินรอบตามปกติ ปีนี้ทางมันเปลี่ยนไม่ได้กันเชือกฟางไว้ ผมบอกให้เขาเดินตามทางแล้วกันจะได้ไม่หลง กลัวเขาหลงทางทาง ผมเน้นแค่มารยาท แต่มีผมแล้วก็หลานสาวอีกสองคนกับพี่ชายของผมอีกคนคอยบอกต้นนั้นเงาะโรงเรียนนะครับ ต้นนี้เงาะสีชมพูแล้วนี้ทุเรียนหมอนทอง ต้นนี้กระดุม ต้นนี้พันธุ์ชะนี เงาะโรงเรียนเริ่มออกก็วันที่เดือนกุมภาพันธ์ถึงจะสุก เงาะตัวผู้การผสมพันธุ์ ผมจะให้ข้อมูลจากธรรมชาติ เวลาผลลมเกสร ผมใช้เกสรตัวผู้สะสะใส่ดอกตัวเมียติด 100 % ถ้าเราไม่สะมีอยู่ 5 ถึง 6 ต้น เกสรตัวผู้ แล้วผมก็ทำ ถ้าพันธุ์ทุเรียนหมอนทองจะออก 120 วัน กระดุมเริ่มออก 110 วัน ชะนี 100 วัน ถ้ามังคุดเป็น 4 เดือน”

ผศ.พีรชัย : “อันนี้เป็นการแนะนำเป็นกลุ่ม”

คุณอำนาจ : “ครับเป็นกลุ่ม”

ผศ.พีรชัย : “แล้วลักษณะที่เป็นทัวร์เข้ามา”

คุณอำนาจ : “ถ้าจะให้ผมอธิบาย เขาเดินไปด้วยอธิบายไปด้วย เงาะมี 5 ถึง 6 อย่างนะครับ ตอนนี้นีเหลือแค่ 2 อย่าง”

ผศ.พีรชัย : “แล้วถ้าเกิดเป็นกลุ่มย่อย ๆ อย่างผมที่ขับรถมาเองคนเดียว”

คุณอำนาจ : “ถ้าต้องการให้ผมอธิบาย ผมก็อธิบายให้ได้ หรือถ้าถามผม ส่วนมากจะเป็นกลุ่ม พี่สำเร็จเขาจะรับเป็นทัวร์เยอะ ส่วนผมจะเป็นกลุ่มย่อย ๆ “

ช่วงที่ 2

ผศ.พีรชัย : “ผมอาจารย์พีรชัย กุลชัยนะครับนี่อาจารย์ปัญญา หมั่นเก็บ จากลาดกระบังทำวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตะพงนี่เป็นช่วงแรกของการทำวิจัยคือการมาพูดคุยสัมภาษณ์บท

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทวนก่อนว่าที่ผ่านมาเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรค เริ่มต้นกันอย่างไร มีอะไรกันบ้าง ช่วงที่ผ่านมา คือช่วงที่สวนปิด อยากทราบเหตุผลว่าทำไมเพื่อประกอบ คือเริ่มต้นมีอยู่ 4 สวนคืออยากรู้ว่า ความ เป็นมาเป็นไปของทั้ง 4 สวน แล้วก็การดำเนินการเป็นอย่างไรบ้าง"

ดร.ปัญญา : "แล้วอย่างสวนวิชา-ป่าเอี่ยมทำไมปิด"

ผศ.พีรชัย : "มันเกิดอะไรขึ้นก็จะขอข้อมูลตรงนี้ก่อน แล้วจะมีจัดเวทีพูดคุยโดยรวมอีกครั้งหนึ่ง ขวนหน่วยงานอื่นมานั่งคุย พยายามให้เป็นธรรมชาติไม่ให้เป็นการมาถามนัก สุดท้ายอยากจะดูว่า บทเรียนตรงนี้มีอะไรพัฒนาที่เป็นไปได้หรือเปล่า มีอะไรหนุนเสริมกันได้"

คุณลำเรียง : "ผมว่าก็ดี จากอาจารย์มาสู่ชาวสวนที่เป็นคนทำก็จะได้ข้อมูลโดยตรงเลย"

คุณอำนาจ : "บางที่เราบอกอุปสรรคปัญหาเขาตรงนี้ ช่างบนเขาไม่รู้จะแก้กันอย่างไร พอจะถึงเราก็คนละทางกันอีกแล้ว"

คุณลำเรียง : "อาจารย์ได้ข้อมูลเหมือนกัน เพราะเราจัดห้องเที่ยวเหมือนกัน แต่อำนาจพิเศษใน นั้นคือเขามีที่พักด้วย"

ผศ.พีรชัย : "เดี๋ยวจะพูดถึงโฮมสเตย์ แต่ขอพูดตรงนี้ก่อน ว่าทำไมกำหนด 50 บาทละครับ ข้อตกลงเขาเป็นอย่างไร"

คุณอำนาจ : "ข้อตกลงเกษตรฯ เขาเป็นคนกำหนด"

ผศ.พีรชัย : "หมายถึงประชุมร่วมกันกับเราไหม"

คุณอำนาจ : "ประชุมร่วมกัน"

ผศ.พีรชัย : "แล้วทำไมราคาไปตกที่ 50 บาท"

ดร.ปัญญา : "มันเหมาะสมดี แล้วมันอยู่ได้ไหม"

คุณลำเรียง : "ผมขอชี้แจง ผมเป็นส่วนแรกที่เปิด ทดลองที่ 30 บาท นี่ก็กินได้ทุกอย่าง อิ่มละ 30 บาทเสร็จแล้วมันไม่ไหวที่ราคา 30 บาท มันอยู่ไม่ได้ จาก 30 บาทปีแรกขึ้นมาที่ 40 บาท ก็ไม่ไหวอยู่ ดี ต่อมาขึ้นมาที่ 50 บาทพอทางเกษตรฯ บอกว่าทุกสวนต้องกำหนดราคาให้เท่ากันที่ 50 บาท"

ดร.ปัญญา : " 50 บาทแล้วมันอยู่ได้ไหม"

คุณลำเรียง : "พออยู่ได้แต่ก็ไม่ได้ร่ำรวย"

ผศ.พีรชัย : "ขอโทษทีนะครับ ตอนที่ 30 บาทที่ไม่ไหวคือไม่ไหวอย่างไร"

คุณลำเรียง : "คือราคาผลไม้มันสูงขึ้น พอเริ่มแรก ราคามันสูงก่อน พอออกมากราคาก็จะลดลง เสร็จแล้วพอปลาย ๆ ฤดูมันน้อยลงราคาก็สูงอีก ที่นี้มันอยู่ตรงนั้น ช่วงกลาง ๆ พออยู่ได้ เพราะราคาผลไม้ไม่แพงก็อยู่ได้ แต่เริ่มแรกไม่ไหว ตอนปลายก็ไม่ไหวอีก"

ผศ.พีรชัย : "ก็คือโดยเฉลี่ยก็ไม่ได้เหมือนกัน ช่วงแรกก็มันสูง ถ้าเราไปขายข้างนอก"

คุณสำเริง : “เพราะว่าไม่ใช่ว่าแต่ละสวนผลไม้เราจะพอรับกับนักท่องเที่ยวได้ทั้งหมดบางครั้งเราต้องไปรับจากข้างนอกมาเสริมให้เขาทาน แต่ก็เป็นการดีตรงนี้ หมายถึงว่า ของผมเป็นทุเรียนก็บอกพี่บอกน้องว่าเอาลงมาเลย มาตรงนี้ถ้าเป็นมังคุดก็ลงได้เลย ก็เป็นการกระจายรายได้ไปสู่สวนทั่วไปเหมือนกัน เพราะสวนเราไม่พอ เราก็ให้เขาลงมาได้เลย”

ผศ.พีรชัย : “ช่วงแรก ๆ เปิดคนมาเยอะไหมครับ อย่างที่ทางนี้บอกว่ามีมา 400 ทางโน้นเกินประมาณการ”

คุณสำเริง : “เยอะ ๆ ของผมเหมือนกับเป็นสิ่งล่อใจ ผมไปติดป้ายคัดเอาที่ตามถนนอิมละ 30 บาท ชมชิมอิมอร่อยในสวน 30 บาท เพราะเป็น 30 บาทคนเลยยกโขยงมาสนผม เพราะราคาที่นี่มันถูกก็เลยมาดูกัน หลังจากไม่ไหวก็ขึ้นมา 40 บาท รุ่งขึ้นเป็นปีที่ 2 ก็ขึ้นมา 50 บาท”

ผศ.พีรชัย : “ที่ 30 บาท 40 บาท นี่เป็นช่วงแรกหรือ”

คุณสำเริง : “เป็นช่วงปีแรก ผมมาเริ่มกลางฤดูพอดี สวนยายดาภิเริ่มเปิดเหมือนกัน เป็นสวนที่ 2 สวนปาหนันก็เริ่มเปิดปีที่ 2 ของผม”

ผศ.พีรชัย : “คือปีแรกมีสวนวิชาเริ่มก่อน แล้วก็ยายดาภิในปีเดียวกันเปิดตามมา อีกปีหนึ่งสวนปาหนันก็เปิด”

คุณสำเริง : “จริง ๆ ปีแรก เขาสำรวจที่แรกก็มีสวนผม สวนป่าขึ้นหรือสวนยายดา สวนปาหนันในปีแรกเขายังไม่พร้อม ผมพร้อมก่อน จริง ๆ โครงการนี้เขาคิดกันนาน คือวิชานี้เป็นลูกเขย เขาขายไม้ดอกไม้ประดับ มีความคิดมาตั้งนาน ว่าเราจะขายอย่างนี้ไม่ไหว พ่อเขาอย่างนี้ใหม่ เราขายอิมละ 30 บาทดีกว่าไหม 70 ดีกว่าไหม เขามีความคิดอยู่แล้ว พอดีเกษตรฯมาสำรวจ เขามาที่นี้มันอยู่ในความคิดของเราอยู่แล้วตลอดดู แต่คนก็มาเยอะ”

ผศ.พีรชัย : “ประมาณได้ไหมครับ ช่วงปีแรก ๆ เป็นพันไหม”

คุณสำเริง : “เป็นครับเป็น ปีแรกตัวนักเรียนจากโรงเรียนวัดราชโอรสก็ 400 เข้าไปแล้วมาทัวร์ใหญ่ ต่อมาก็ร้อยสองร้อยกระจัดกระจายพวกหรือรถสวนตัวมา ตอนนั้นพอดีผมเป็นประธานประชาคมตำบลอยู่ด้วย มีโอกาสคุยกับอบต. ศักยภาพของตำบลตะพงมีอยู่ว่า เลี้ยวขวาลงทะเล เลี้ยวซ้ายเข้าสวน เมืองก็ไปทางโน้น เกี่ยวกับการท่องเที่ยวด้วยโดยตรงด้วย”

ผศ.พีรชัย : “จุดดึงดูดมันมี”

คุณสำเริง : “ฉะนั้นทำตรงนี้ หน้าผลไม้คนเขาก็จะมาตระวันออกกัน ระยอง จันทบุรี พอเขาเห็นป้าย เขาก็แวะเข้ามา คือสวนใหญ่เขาโทรศัพท์มาที่ ททท. หรือไม่ก็เห็นป้าย บางคนเจอป้ายก็แวะเข้ามา พอตอนหลัง ผมเขียนป้าย ชมชิมอิมอร่อยในสวน อิมละ 50 บาท ระยะเวลา 4 กิโลเมตร เขาเห็นแค่ 4 กิโลเมตร แป๊บเดียวก็ถึงเขาก็เลยแวะมา”

ผศ.พีรชัย : “รายได้มันเป็นอย่างไรครับ พอจะเปิดเผยได้ไหม เหลือเท่าไร”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดร.ปัญญา : “ถ้าเราเอาไปขายเองกับการจัดแบบนี้มีคนมาเยอะตลอดปีดีกว่าไหม”

คุณอำนาจ : “ถ้าจัดอย่างนี้ได้ก็ดี พอจะมีเหลือบ้าง ถ้าไปขายเอง ค่าใช้จ่ายก็ต้องบรรทุกไป บางที่ต้องรอเกิดจะขาย 10 บาท 12 บาท พอขายไม่ได้ก็ต้องลดราคามาอีก ฝึถึงป่าช้าไม่ขายก็ต้องขายกลับมาเกือบจะไม่อยากเก็บ นอนมือก่ายหน้าผากอีก มันกะยาก”

คุณสำเริง : “เมื่อสมัยก่อนผมทำสวนมา 30 กว่าปี เงาะโรงเรียนที่ถือว่าถูกสุด ๆ นะ 7 บาทปรี้อ 8 บาท แต่เดี๋ยวนี 4 บาท มันอยู่ไม่ไหว”

คุณอำนาจ : “แต่เราจัดการตรงนี้ได้ นักท่องเที่ยวเขาเริ่มรู้จัก นักท่องเที่ยวก็อยากสนับสนุนชาวสวน เขาฉลาดไม่อยากจะซื้อกับพ่อค้าคนกลาง แต่เขาทำอย่างไรจึงจะเจอกับชาวสวน ตรงนี้สินักท่องเที่ยวที่มาตลาดกลางตะพง ผมก็จะพยายามบอก ผมไม่ได้เกลียดพ่อค้าคนกลาง ผมบอกถ้าคุณต้องการจะซื้อกับชาวสวนให้คุณมาซื้อที่ท้ายรถ ถ้าคุณไปซื้อที่แผงลอยนั่นนะพ่อค้าคนกลาง เขาเอากำไรเราอยู่แล้วละกิโลกर्मละ ไม่ต่ำกว่า 2 ถึง 3 บาท”

ดร.ปัญญา : “มันเป็นความรู้สึกจริง ถ้าซื้อกับเกษตรกรไม่มีใคร กล้าต่อหรือก็คือก็เห็นใจสภาพของชาวสวน”

คุณอำนาจ : “เข้ามาในสวนมาเห็น รดน้ำทำงาน ใส่ปุ๋ยอย่างนี้แล้ว”

ดร.ปัญญา : “เหมือนกับสินามิ เห็นไหมครับลงมาถึงได้ใจ พอเรามาดูเห็นเกษตรกรกว่าจะได้ ได้เห็นได้กิน ได้ภาพถ่าย มันอิมใจ เป็นมูลค่าที่ตีมาเป็นเงินไม่ได้”

คุณสำเริง : “มันเป็นความรู้สึก ได้รู้ว่ากว่าจะได้ตรงนั้นไม่ใช่ง่าย ๆ”

ดร.ปัญญา : “ไม่มีใครกล้าต่อหรือ เเท่านี้ก็เท่านี้ ถูกที่สุดจริงใจที่สุดแล้ว”

คุณอำนาจ : “งวดล่าสุดของผมมีญี่ปุ่นมา 4 คน พวกเขาก็เดิน ๆ ผมก็ว่าจะไม่เอาเงิน เขาก็ให้มา 200 บาท ทั้งไม่เอาเงิน ผมก็ให้กล้วยไปหวีหนึ่ง พอเขาขึ้นไปดูในบ้าน เขามีแฟนเป็นคนไทยอยู่ที่เชียงใหม่ เขาบอกอย่าไปลื้อนะบ้านหลังนี้ ให้ไว้แบบนี้ เขาเป็นอาจารย์สอนอยู่ เมื่อไม่นานนั้นก็ติดต่อกันอยู่”

ดร.ปัญญา : “สวนหนึ่งคือของไทย ๆ ไม่ได้หาได้ง่าย ๆ เป็นวิถีชีวิต”

คุณสำเริง : “บ้าน मैंนี้ผมปลูกไว้แล้วอยู่ได้ 20 กว่าปี ปลูกขึ้นก็ต้องลื้อกันใหม่”

ผศ.พีรชัย : “แล้วมันมีปัญหาอะไรบ้างไหมครับ เอาอุปสรรคสวนวิชาก่อน เนื่องจากเรื่องของราคาที่ไม่ สอดคล้องกัน เรื่องการจัดการ เรื่องคน เรื่องการ ต้อนรับ”

คุณสำเริง : “ปัญหา นักท่องเที่ยวเราต้องเข้าใจก่อนว่าแต่ละคนไม่เหมือนกัน บางคนเข้ามาเพื่อต้องการศึกษาหาความรู้ บางคนเข้ามาเพื่อกินให้คุ้มเงินที่จ่ายไป 50 บาท ต้องกินให้คุ้มประมาณนั้น พวกนี้จะสร้างความอดอัดใจให้เรามาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกไกด์นี้ตัวสำคัญเลยเขาจะโทรมาบอก 100 คนนะ คิดเท่าไร ผมก็บอกคนละ 50 บาท แล้วลุงจะให้ผมเท่าไรละ เอาอย่างนี้แล้วกันผม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอา 10 คุณเอาไป 5 บาทแล้วกัน แล้วบางคนไม่เป็นแบบนี้ด้วยมาประมาณ 300 คน ผมขอซื้อดีกว่าลุงไม่เข้าหอรอก ลุงขายเงาะเท่าไร ทูเรียนเท่าไร มังคุดเท่าไร ผมจะซื้อคิดเป็นกิโลฯ มังคุดสัก 50 กิโลฯ เงาะ 100 กิโลฯ ทูเรียนสัก 30 กิโลฯ จากที่จะได้ 6 ถึง 7 พัน เราก็จะได้ 2 ถึง 3 พันกว่าบาทแค่นั้นเอง คือเป็นวิธีของเขาอะ พอไปถามลูกทัวร์นี่เขาก็บอกว่า เขาคิดมาคนละ 100 บาท เขาชาร์จตรงนี้มาแล้ว แล้วมากที่เรา ปีที่แล้วแม่บ้านกับลูกสาวเบรคแตกหลายครั้ง เพราะว่าเป็นแบบนี้ ข้อสองคือว่า เขามานี้มีเด็กมาเยอะที่นี้เด็กก็ประมาณ 13-14 นะ ที่นี้เราบอกเด็กเราไม่คิด เขาบอกว่ามา 42 คน แล้วมาประมาณ 60 คน เราไม่รับตรงนั้น ใ้อโฮ...13-14 นี้กำลังกินเลย ก็เบรคแตกอีกครั้งหนึ่ง ที่นี้ขอเพิ่มละ บางคนก็ไม่ได้ ...ไม่ได้ก็ไหนบ่าบอกว่าเด็กไม่คิด เป็นเรื่องที่ ท.ส. จากขอนแก่นมา เบรคแตกเหมือนกัน แม่บ้านกับลูกสาวเถียงกันเอ็ดตะโรเลย ผมเฉย ๆ ก็ไม่ว่า ผมเกลียดมาก มันมีอยู่คณะหนึ่งอันนั้นดีมากเลย ลูกทัวร์เมาามากเลย พอไปเที่ยวกลับมา บอกโดนหลอกพวกเราโดนหลอกดูไปไม่เห็นมีอะไรเลย ผมโมโห พุดโทรโข่ง เอาอย่างนี้แล้วกันนะคุณนะ ผมไม่ได้หลอกคุณนะ เอาอย่างนี้มาที่ห้องผมสิ คุณจะกินอะไร ทูเรียนมีเป็นต้น ๆ กินก็บอกแล้วนะ 50 บาท กินแต่พอดีแคกินไม่ไหว แล้วคุณไม่กินคุณจะมาบอกได้อย่างไรว่าไม่มีอะไรเลย ก็ค่าส่งไปเลย คือบางครั้งเราก็จะจับอารมณ์ไม่อยู่ เราทำด้วยความซื่อตรง ต้องการอยากจะให้ มันอยากจะเป็นอะไรละ ก็ชาวสวนนะนะมันซื้อ ให้ก็คือให้ ไม่ให้ก็คือไม่ให้ เลห์เหลี่ยมเราก็ไม่มี"

ดร.ปัญญา : "ชอบไม่ชอบก็บอก"

คุณสำเร็จ : "แต่หัวหน้าคณะบอกว่า มันเมาลุงมันเมา แต่การบริการคนเราก็รู้จะให้ถูกใจคนซะทุกคนมันเป็นไปไม่ได้ ก็มีขัดใจกันบ้าง แต่ส่วนใหญ่ก็ดี ดีมาก ๆ ก็มี มีลูกค้าประจำจากกรุงเทพฯ ก็มีหลาย ๆ คณะที่มาแล้วมาอีก ก็มาคุยกัน"

ผศ.พีรชัย : "แล้วทำไมปีนี้ถึงหยุดไปล่ะครับ"

คุณสำเร็จ : "ที่หยุดไปก็เพราะว่า ลูกสาวคนกลางที่เขามีสวน คือตรงนี้ผมโอนให้เขาไปแล้ว 17 ไร่ โอนให้หมดเลย เขาก็บอกอย่าทำเลย แก่แล้ว หยุดเหอะ 62-63 แล้ว เราก็หยุดแล้ว คือไม่ใช่ว่าเบรคตรงนี้นะ"

ผศ.พีรชัย : "เจ้าของสวนเขาบอกให้พอ"

คุณสำเร็จ : "ผมโอนให้เขาไปปีหนึ่งแล้ว เขาก็บอกให้พอจะทำอะไรก็ทำไปเถอะก็ปีก็ทำไป แล้วเมื่อปีที่แล้วที่สวนไม่มีคนอยู่ เพราะว่าปีที่แล้วคนน้อย ลูกสาวก็ไปอยู่สวน ส่วนลูกสาวคนเล็กก็ได้งานส่วนราชการ คนงานก็หายหมด เหลือแค่ 2 คน "

ดร.ปัญญา : "แล้วจะมีทางแก้ไขไหมครับ กรณีอย่างนี้ มันมีวิธีการใหม่ถ้าเราอยากทำ"

คุณสำเร็จ : "คืออย่างนี้เราจะมีคนพร้อมจริง ๆ ก็ต้องประมาณ 7 คน"

ดร.ปัญญา : "รับแขก 7 คน"

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คุณสำเริง : “ทัวร์มาประมาณ 7 คน คือ หนึ่งเป็นวิทยากรเข้าไปในสวน อธิบายในสวน สองการบริการลูกค้าหมายถึงเราต้องขายทุเรียนให้ สามต้องเป็นคนคุยกับลูกค้านอกสวน อีก 3-4 คนต้องขายผลไม้ตรงนี้ เพราะว่าแขกที่เข้ามา สวนใหญ่อยากซื้อสด ๆ จากต้น สด ๆ จากสวน ฉะนั้นเราจะต้องขายอย่างทัวร์มา 200-300 คน ลงมาซื้อพรีมเดียว ขายไม่ทันยุ่งวุ่นวายไปหมด ต้องใช้ 3 คน อีกคนเอาไว้เก็บเงินอย่างเดียว อีก 2 คน เป็นคนใส่ถุงใส่ห่อซั้ง แล้วต้องจำได้ด้วย ก็จะใช้คนประมาณ 7 คน ที่นี้ปีที่แล้วมีแค่ 2 คนไม่รู้จะพูดอย่างไร หาคณหายาก”

ผศ.พีรชัย : “แล้วสวนป่านั้นละ เป็นแบบนี้หรือเปล่า”

คุณอำนาจ : “หลายคนหยุดงานมาช่วยกัน พี่ ๆ น้อง ๆ มาช่วยกัน มีหลานมาขายประจำอยู่ มีหลาน 2 คนช่วยขาย พยายามรับของมาให้เขาชิมที่นี้ พอหมดแล้วเราก็เอาไปขายที่อื่น เป็นแม่ค้าจากสวนด้วย”

ดร.ปัญญา : “ยังมีเฉพาะกิจ ที่สามารถจัดการตรงนี้ได้”

ผศ.พีรชัย : “อย่างลูกหลานที่เราดึงมาช่วยนี้ เราจ่ายอย่างไร”

คุณอำนาจ : “เขามีรายได้ของคนที่มาช่วย เราก็จัดไว้ในบัญชีไว้ก่อนพอสิ้นสุดโครงการก็จ่ายเขาไป คนนี้เอาไป 1,000 2,000 หรือ 3,000 ก็ว่ากันไป”

ผศ.พีรชัย : “เรามีสัดส่วนการแบ่งไหมครับ พอจะบอกได้ไหม”

คุณอำนาจ : “ตรงนี้สัดส่วนการแบ่ง ผมมีกิ่งสีอยู่ที่นี้ ใครมีทรัพย์สินสมบัติพอแม่ยกให้ตรงนี้ เราก็แบ่งสัดส่วนตรงนี้ มีตัวหารขึ้นมา แล้วทั้งหมดมีกี่ไร่ จำนวนไร่”

ผศ.พีรชัย : “การแบ่งสัดส่วนของไร่มาเป็นการหาค่าเฉลี่ย อันนี้คือหักแล้วใช่ไหมแล้วเหลือ”

คุณอำนาจ : “หักแล้ว ๆ”

คุณสำเริง : “อันนี้ต่างกับสวนวิชาป่าเขียว สวนผมมีผมเป็นหลัก แต่ของอำนาจเค้ามี 3 สวน 3 พี่น้อง เขาก็รวม 3 พี่น้องเป็นสวนเดียว อย่างผมนี่เป็นคนเดียว ลูกสาววันธรรมดาที่ทำงานบริษัท วันธรรมดาคนน้อยหน่อย พอวันเสาร์-อาทิตย์ คนเยอะก็ให้เขามาช่วยทำ”

ผศ.พีรชัย : “ส่วนหนึ่งที่ปิดก็มาจากเรื่องแรงงานด้วย”

คุณสำเริง : “ใช่จากเรื่องแรงงานด้วย สองคืออยากพักผ่อน อายุมากแล้ว มันเครียดด้วย”

ดร.ปัญญา : “แล้วผลผลิตตรงนั้นทำอย่างไร”

คุณสำเริง : “ตอนนี้ชุดทั้งหมดแล้ว ช่วงหน้าที่ผ่านมาที่มีป้ายทองเที่ยวเชิงเกษตรที่ว่าง ๆ ตรงนั้นแหละ”

ดร.ปัญญา : “แล้วจะทำอย่างไรต่อ”

คุณสำเริง : “คือวิชากับลูกสาวนี่เขามีไม้ดอกไม้ประดับขายแล้วรายได้ดีตรงนี้เยอะปีหนึ่งประมาณแสนกว่าบาทก็ลุยงานมาตั้งแต่พอกับแม่จนถึงแก่แล้ว”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผศ.พีรชัย : “ถ้าสวนอื่นเขามีความพร้อมอย่างที่มีแรงงานพอ มีการ ฝึกฝนเรื่องการรับแขกแล้ว เนี่ย คิดว่าน่าทำใหม่”

คุณสำเริง : “ผมอยากจะแนะนำให้เปิดหลาย ๆ สวน”

ผศ.พีรชัย : “แต่ปัญหามันคืออะไรครับ เราก็รู้จักกันหลายคน เขาแนะนำ....”

คุณสำเริง : “สวนใหญ่คือที่เราเปิด ก็มีสวนอื่นมาศึกษามาถามมาคุย เสร็จแล้วเขาอยากเปิด บ้างปีหน้า เราก็บอก 1 2 3 4 5 “

ผศ.พีรชัย : “ถ้าจะแนะนำจะแนะนำอย่างไร ช่วยแนะนำผมหน่อย ถ้าผมอยากจะเปิด”

คุณอำนาจ : “คือ 1 ถ้าคุณจะทำคุณต้องมีสวนอยู่ใกล้ถนนหนทาง สวนคุณต้องสะอาดมีที่พัก สำหรับนักท่องเที่ยวมีห้องน้ำสะอาดมีที่จอดรถมีที่พักสำหรับขายผลไม้ให้ลูกค้า ต้องมีประชาสัมพันธ์ เมื่อลูกค้าถามว่าวิธีทำสวนทำแบบไหน คุณจะต้องแนะนำให้ถูกต้อง ต้องเพิ่มวิชาการได้ด้วย ยกตัวอย่างหมายถึงว่า มีหนุ่มจากอีสานคนหนึ่งเขาว่า ลุง...ผมอยากจะทำสวนผลไม้ ผมต้องทำอะไร มันเป็นคำถามสั้น ๆ ตอบแบบ ไข่มุกหนึ่งเลย ลุงจะคุยเป็นชั่วโมงเลย”

ดร.ปัญญา : “คนไม่รู้ก็ไม่รู้จริง ๆ นะ”

คุณอำนาจ : “คนไม่รู้ ทำแต่นา ทำโรงงานที่มาบตาพุด แต่มีที่อยากจะทำสวน ผมจะต้องทำอย่างไร ผมก็ถามเป็นดินแบบไหน ดินร่วน ดินทราย เหมาะกับการทำสวนไหม คุณมีน้ำไหม คุณก็ใช้ทฤษฎีของในหลวงเลยนะ ต้องมีที่ 100 ไร่ คุณต้องมีบ่อน้ำ 30 ไร่ เสร็จแล้วคุณจะเอาพันธุ์จากไหน เมื่อคุณปลูกแล้วอีกปีก็จะมีลูก อย่างเงาะโรงเรียน 3 ปีมีลูก ในช่วงออกดอกคุณต้องทำอย่างไร ต้องใช้ยาพ่นหรือใช้ตัวผู้จะผสมพันธุ์อย่างไร ในระหว่างมีลูกแล้วก็มีโรคเกาต์ คุณจะใช้ยาอย่างไร อธิบายตั้งแต่เริ่ม ตั้งแต่พื้นดินจนกระทั่งสำเร็จ จนกระทั่งขาย คุณจะไปขายที่ไหน”

ดร.ปัญญา : “มันต้องมีประสบการณ์”

คุณอำนาจ : “ใช้มันต้องมีประสบการณ์ ลุง...ผมจะทำสวนสักสวนหนึ่งผมจะต้องทำอย่างไร ก็ต้องคุยกันนาน ต้องเริ่มจากพื้นดิน ตั้งแต่ดินมาเลย เพราะดินนี่....”

ดร.ปัญญา : “ถ้าเขามีความรู้ด้านสวนด้านการปลูก”

ผศ.พีรชัย : “สมมติเขาเป็นชาวสวนอยู่แล้ว ก็ต้องไปเตรียมความพร้อมในด้าน...”

คุณอำนาจ : “เตรียมตัวคนนี่แน่นอนเลย”

ผศ.พีรชัย : “ตัวคนนี่ต้องเตรียมอะไรบ้างครับ ในประสบการณ์ของเราเนี่ย เพราะเราทำมา 3 ปี เนี่ย ต้องเจอเยอะอยู่แล้ว”

คุณอำนาจ : “ใช่ เจอเยอะ คือประชาสัมพันธ์ คนที่ต้องคุยตรงนั้นไม่ใช่ว่าคุณเป็นเจ้าของสวน มีคนมาแล้วคุณจะมายืนอยู่เฉย ๆ ไม่ได้ คุณจะต้องแนะนำเขา คุณจะเข้าสวนใหม่ เข้าสวนจะต้องเสีย

ค่าธรรมเนียมค่าบริการ 50 บาท คุณเข้าไปคุณจะได้รับอะไรบ้างจากที่เสียตรงนี้ ต้องอธิบายให้เข้าใจ เพราะบางคนเขาสงสัยว่าเข้าไปแล้ว จะได้อะไรบ้าง เราก็ต้องบอกเขา

ผศ.พีรชัย : “อันนี้เป็นปัญหาของชาวสวนใหม่ เรื่องของการอธิบาย”

คุณสำเริง : “ถ้าเป็นปัญหาเรื่องของอำนาจ ไม่เป็นหรรอก เราทำมา 3 ปีแล้ว เราเป็นคนช่างคุย อยู่แล้ว”

คุณอำนาจ : “แต่ก็เป็นบางกลุ่มบ้าง การค้าขายบางคนพูดไม่เป็น ไม่รู้จะเริ่มต้นอย่างไร พอหยิบไม้ค้ หยิบ โทงโขงก็พูดไม่ได้ละ อยู่คนเดียวพูดได้ พอเจอคนก็พูดไม่ได้ละ”

ผศ.พีรชัย : “ต้องฝึกทักษะตรงนี้เหมือนกัน เป็นเพราะว่า เป็นประธานประชาคมด้วยไหมครับ มีผลด้วยไหม”

คุณสำเริง : “ก็มีส่วนครับ ผมเป็นประธานสหกรณ์การเกษตร ระยะเวลา 20 กว่าปีแล้ว เป็นอะไร มากี่หลายอย่าง ทำสวนก็ทำอยู่ ทัศนศึกษาดูสวนดูงานตามี่ต่าง ๆ”

ผศ.พีรชัย : “ไปอบรมพร้อมกับที่เกษตรฯ เขาจัดด้วยหรือเปล่าครับ”

คุณสำเริง : “ก็ไปอยู่ปีหนึ่งปีแรก แล้วก็เขาพาไปดูงาน”

ผศ.พีรชัย : “ไปที่นครปฐม ไปด้วยกันหรือเปล่าครับ”

คุณสำเริง : “ใช่ไปด้วยกัน”

ผศ.พีรชัย : “ตอนนั้นมีคนไปเยอะไหม เกษตรกรที่ไปกลุ่มเรา”

คุณอำนาจ : “ตอนนั้นไปเฉพาะที่ กับคนที่จัดสวน กับคนที่เกี่ยวข้อง แล้วก็คณะกรรมการ”

ผศ.พีรชัย : “ก็ไม่ใช่ว่าคณะใหญ่”

คุณสำเริง : “แต่เสร็จแล้วเราไป ก็เปรียบเทียบของเรากับของเขานี่แตกต่างกันเลย ของเรามันชม ชิมอิมอร้อยในสวน ของเขามันพาไปดูสวนส้มโอ ตอนนั้นไปก็กินไม่ได้ ซื่ออย่างเดียว ดูนาบัวหลง ษาไปดูสวนกล้วยไม้ แต่เราก็อยากไปดู เพื่อดูวิธีเขาจัดการแบบไหน อย่างไร”

ผศ.พีรชัย : “ที่สวนนี้ต้องมีการขายคูปองอย่างสวนยายดาไหม”

คุณสำเริง : “ที่แรกขาย ตอนหลังไม่ได้ขาย”

ผศ.พีรชัย : “คูปองนี้เป็นข้อตกลงตอนแรกหรือเปล่า”

คุณอำนาจ : “ตอนแรกคูปองนี้ ตกลงกับเกษตรฯ เขาขอ 5 บาท ทางกลุ่มนี้ขอ 5 บาท คือ 50 บาท เสีย 5 บาทให้คณะกรรมการ หรือพนักงานดูแลเก็บทำความสะอาดที่กลุ่มเป็นข้อตกลงกัน เรา ต้องไปซื้อบัตรจากเขา เขาเป็น ผู้พิมพ์ให้เรา แล้วเราก็คำนวณคน ใ้ไปกี่คน คนละ 5 บาท เป็นยอด ทั้งหมด”

คุณสำเริง : “คิดจำนวนคนแล้วพอปิดสวน ก็เอาเงินไป ให้เขา”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผศ.พีรชัย : “ผมว่าน่าจะมีปัญหา คือ 5 บาทเสียเฉย ๆ หรือเปล่าหรือว่ามีบริการอื่น ๆ เข้ามา”

คุณอำนาจ : “ตอนแรกเขาจะประชาสัมพันธ์ให้เรา หลัง ๆ เขาไม่ได้ทำ แต่ปีที่แล้ว เขาไม่ได้เอาเขาปิดไปเพราะว่าเขาช่วยเราไม่ได้”

คุณสำเร็จ : “ปีแรกที่เราประชุมกันเฉพาะกลุ่มชาวสวน แล้วก็ผู้ใหญ่นบ้านในหมู่บ้าน การชมสวนของเราอาจจะมึรถไปเที่ยวตามชายเขา ชมทัศนียภาพ”

ผศ.พีรชัย : “แต่ผมเห็นปีที่แล้วมีรถนั่งรถแทรกเตอร์พ่วง”

คุณสำเร็จ : “องค์การบริหารส่วนจังหวัด เขาให้มาคันหนึ่ง เป็นรถไถลากยาว ๆ ใช้เวียนดูบ้านช่อง แต่ไม่สำเร็จตรงที่ว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาไม่นาน เขาจะมาลงทะเล หรือจากทะเลมาแล้วมาเที่ยวสวนแล้วกลับบ้าน คือถ้าให้นั่งรถนี้ใช้เวลานานเป็นชั่วโมง เสียเวลาเขา”

ผศ.พีรชัย : “แล้วเสียเงิน ต้องซื้อตั๋ว ซื้อบัตรขึ้นหรือเปล่าครับ หรือว่าฟรี”

คุณสำเร็จ : “รู้สึกจะเสียครั้งละ 10 บาท ประมาณนั้น”

ผศ.พีรชัย : “แต่ตรงนั้นไม่ใช่ปัญหา มีปัญหาตรงที่เวลา”

คุณสำเร็จ : “เป็นเรื่องเวลาของนักท่องเที่ยวมากกว่า เพราะว่าเขารับกลับ ส่วนใหญ่เขามาไม่นาน มาดูมากินมาดูว่าที่นี่มีอะไรบ้าง เสร็จแล้วก็ลงทะเล หรือมาซื้อของแล้วกลับบ้าน มาแค่ 2 ชั่วโมงเองจากกรุงเทพฯ”

ผศ.พีรชัย : “แล้วทำไมสวนปาล์มนั้นถึงคิดว่าต้องมีโฮมสเตย์ล่ะครับ มีแนวคิดมาจากไหน”

คุณอำนาจ : “ตอนแรกที่ผมเล่าให้ฟังว่า ผมทำงาน ผมไม่ได้มีรายได้ ผมมานึกว่าเพื่อนฝูงเยอะเยอะและผมต้องมารับแขกอีสาน แขกบุรีรัมย์ เชียงรายบ้าง แล้วผมต้องไปเข้าบ้านชายทะเลหลังละ 2,500 บาทพัสดลม ถ้าห้องแอร์ 3,500 บาทแล้วผมได้แนวคิดจากอาจารย์หมอคณะแพทย์มาพักศึกษาตามชนบทเมื่อต้นปี 45 เขามาให้เงินเรา เราก็น่าจะทำโฮมสเตย์อย่างนี้ได้ ความนึกคิดก็เป็นอย่างนั้น ผมก็คุยกับพี่ชายว่าน่าจะมีบ้านรองรับสักหลัง ก็เลยคุยกับพี่น้อง ก็ตกลงสร้างโฮมสเตย์ขึ้นมา”

การสัมภาษณ์

คุณสมทบ ประดิษฐ์โสถิต เจ้าของสวนกล้วยไม้ยีนยงค์

วันที่ 21 มกราคม 2548

ผศ. พีรชัย : “ ช่วยเล่าเรื่องความเป็นมาของการทำสวนที่นี้ให้ฟังหน่อยครับ ”

คุณสมทบ : “ เริ่มแรก พ่อของผมเป็นคนบุกเบิก ตอนแรกเราซื้อที่ดินมาเพื่อเลี้ยงตะพาน้ำ พอมิที่ดินเหลืออยู่ เราก็ตัดแปลงมา ช่วงที่เลี้ยงตะพาน้ำตอนนั้นก็ได้รายได้ดีมาก เราเลี้ยงตะพาน้ำที่บ่อปูนแล้วก็เลี้ยงปลาที่บ่อดิน แต่ว่าสวนตัวผมเองเป็นคนชอบต้นไม้ ผมก็ปลูกขยายมาเรื่อย ๆ แล้วผลตอบแทนมันก็ได้มากกว่ารายรับ แล้วผมก็เริ่มเรียนรู้มาเรื่อย ๆ ”

ผศ. พีรชัย : “ แล้วเริ่มทำกล้วยเมื่อไรครับ เพราะเห็นว่าพ่อเลี้ยงตะพาน้ำอยู่ ”

คุณสมทบ : “ ประมาณ 4 ปีมาแล้วครับ ตอนนั้นก็ทดลองปลูกเฉย ๆ ไม่ได้คิดเป็นธุรกิจอะไร ”

ผศ. พีรชัย : “ จำได้ว่าเคยคุยกันมา เห็นว่ามีความสนใจตั้งแต่สมัยยังเรียนอยู่ก่อนแล้ว ”

คุณสมทบ : “ คือธรรมดาที่บ้านก็ชอบปลูกไม้ดอกไม้ประดับ และทางพี่ชาก็แนะนำมา มันก็เรียนรู้มาเรื่อย ๆ จนกลายมาเป็นความสนใจเรื่องกล้วยไม้ ชอบเพราะมันเลี้ยงยากที่สุด และจากการคุยกับผู้มีประสบการณ์อย่างอาจารย์ระพีบ้าง แล้วก็คุณสงัด แยมไทยบ้าง ท่านเลี้ยงมาตั้งแต่ก่อนสมัยสงครามโลก ตอนนั้นก็ยังทำอยู่ ผมก็เลยเห็นลู่ทางว่าน่าจะไปได้ คือผมเองก็ไม่ได้มีความรู้เรื่องกล้วยไม้มาก่อน เลยคิดว่าเป็นเรื่องยาก ”

ดร. ปัญญา : “ แล้วตอนที่เรียน ม . บูรพา เรียนสาขาอะไรมาครับ ”

คุณสมทบ : “ ผมเรียนมนุษย์-สังคม ผมไม่ได้จบเกษตรมา แล้วผมก็ทำมาเรื่อย ๆ จนกลายมาเป็นงานเลย ผมเองก็ไปหาความรู้จากการอบรมมาบ้าง แล้วก็สอบถามจากคนรู้ แล้วก็ศึกษาด้วยตนเองบ้าง ”

ผศ. พีรชัย : “ เนื้อที่ทั้งหมดนี้ประมาณกี่ไร่ครับ ”

คุณสมทบ : “ ประมาณ 70 ไร่ เป็นของที่บ้าน ส่วนที่แบ่งมาเป็นสวนกล้วยไม้นี้ก็ 3 ไร่ ”

ดร. ปัญญา : “ เริ่มต้นที่เราที่เราทำกล้วยไม้นี้เป็นมาอย่างไรครับ ”

คุณสมทบ : “ อย่างตอนแรกก็ปลูกไม้ตัดดอกก่อน ก็เข้าใจว่าไม้ตัดดอกคือการตัดแต่ดอกไป ไม่เอาต้นไม่เอาพันธุ์ แล้วเราก็ทำไม้ตัดดอกไปเรื่อย ๆ จนมารู้ว่าการทำไม้ตัดดอกจะต้องใช้เนื้อที่มาก ๆ ปลูกชนิดเดียวขาย มีความเสี่ยงด้านตลาดสูง เราสู่ทางกรุงเทพฯ ไม่ได้ทั้งเรื่องค่าขนส่งและพ่อค้า แล้วตลาดในพื้นที่ก็มีจำกัด คราวนี้ก็เลยเปลี่ยนใหม่ เพราะผมเองชอบกล้วยไม้พันธุ์แปลก ๆ แต่ก็จัดการยากมาก พอถึงวันนี้ก็เริ่มทำใหม่ เพาะเมล็ด ออกขวดก็ต้องใช้เวลามาก อย่างการเพาะเมล็ดนี้กว่าจะได้ก็เป็นปี กว่าจะออกขวดได้อีกก็เกือบปี รวม ๆ ก็ประมาณ 2 ปี นี้ก็เป็นระยะเริ่มต้นอยู่ ก็ขยายออกมาได้เรื่อย ๆ ต้องรออีก 2-3 ปีถึงจะได้ผลดี ”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนเวลาสำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผศ. พีรชัย : “ แล้วธุรกิจที่ผ่านมาเป็นอย่างไรบ้าง ”

คุณสมทบ : “ ก็อยู่ที่ว่าเราจะพลิกแพลงอย่างไร เพราะคนซื้อก็มีหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มพ่อค้า กลุ่มคนปลูก คนเลี้ยงดูเล่น เราก็ต้องดูซึ่งมันก็จะวนเวียนกันไป ซื้อมาขายไปอย่างนี้ ก็พอเลี้ยงตัวเองได้ ”

ดร. ปัญญา : “ แล้วมีตลาดมารองรับประจำหรือเปล่า ”

คุณสมทบ : “ ก็มีรับในกลุ่มเพื่อน กลุ่มลูกค้าที่เค้ามารับซื้อไปขายต่อ แล้วก็ตลาดต่างจังหวัดด้วย ตอนนั้นก็เริ่มเป็นรูปเป็นร่างขึ้น ”

ผศ. พีรชัย : “ พอจะเล่าเรื่องการตลาดอย่างตลาดต่างจังหวัดให้ฟังบ้างได้ไหมครับ ”

คุณสมทบ : “ คือ ตลาดต่างจังหวัดก็จะมีพ่อค้ามารับไปขายต่อ แล้วตอนนั้นก็เริ่มไปขายที่ตลาดบางบัวทองแล้ว ”

ผศ. พีรชัย : “ แล้วลูกค้าส่วนใหญ่ เคารู้จักเราได้อย่างไรครับ ”

คุณสมทบ : “ คือ เราก็เอากล้วยไม้ไปจัดแสดงที่งานเกษตร บางพระ ไปออกบูทโชว์ งานขายต้นไม้ พอออกงานก็เริ่มมีคนรู้จักสวนเรามากขึ้น เราก็เรียนรู้จากเขาว่าตลาดต้องการอะไร เราควรจะทำอย่างไร เป็นการสะสมประสบการณ์มาเรื่อย ๆ ”

ดร. ปัญญา : “ แล้วเราเริ่มนำสนกกกล้วยไม้มาจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้อย่างไร ”

คุณสมทบ : “ คือมีทางเครือข่ายของหมู่บ้านเค้าแนะนำมา เราก็ทดลองทำดู แต่พอถึงเวลาก็มีจุดเปลี่ยนแปลง ”

ผศ. พีรชัย : “ ช่วยเล่าให้ฟังหน่อยครับ เพื่อจะได้นำไปเป็นข้อมูลว่าประสบปัญหาอะไรจึงหยุดไป ”

คุณสมทบ : “ คือการเข้าร่วมโครงการฯ ตรงนี้หรือครับ ”

ผศ. พีรชัย : “ คือ การที่คนมองเห็นว่า ตะพงมีศักยภาพจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ ก็เลยชักชวนให้เข้าร่วมโครงการฯ ใหม่นี้ครับ ”

คุณสมทบ : “ ตอนนั้นก็ร่วมกับทางเกษตรฯ ซึ่งเค้ามียุทธศาสตร์หนึ่งเป็นของนายกฯ เป็นโครงการด่วน ที่นำตำบลตะพงกับสันป่าตองเป็นตำบลนำร่องในการจัด แต่ต่อมาก็เงียบไป แต่ที่ผม เข้าร่วมเป็นโครงการฯ ของทางเกษตรฯ ”

ผศ. พีรชัย : “ หลังจากเข้าร่วมโครงการฯ แล้ว เราได้ไปเข้าร่วมกิจกรรมอะไรกับเค้าบ้างไหม ”

คุณสมทบ : “ ก็มีไปอบรมกับทาง ททท. แล้วก็ไปดูงานที่คลองมหาสวัสดิ์ ผมก็ไปดูสวนกล้วยไม้ตระกูลหวายพันธุ์ตัดดอก ”

ผศ. พีรชัย : “ พอกลับมาแล้วเราทำอย่างไรกับสวนเราบ้าง เราเปิดสวนตรงนี้มาตอนปีไหนครับ ”

คุณสมทบ : “ ผมเปิดสวนได้แค่ปีเดียว คือเมื่อปี 2546 ”

ผศ. พีรชัย : “ แล้วมีปัญหาอะไรหรือครับจึงได้ปิดไป ”

คุณสมทบ : “ ปัญหาคือ ตอนแรกที่คุณกัน คือต้องการให้นักท่องเที่ยวเข้ามาดูวิถีชีวิต การทำการเกษตรร่วมกับทางหมู่บ้าน จุดประสงค์คือ การดึงนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้าน และการขายสินค้าท้องถิ่น เช่น ผลไม้แปรรูป เพื่อให้เกิดรายได้ท้องถิ่น “

ผศ. พีรชัย : “ ปัญหาส่วนใหญ่ของเรา คือ ช่วงปี 2546 พอเราไปดูงานมาเราก็เปิดสวน แล้วตอนนี้ที่ไม่ได้ทำต่อก็คงเกิดปัญหา ช่วยเล่าให้ฟังหน่อย เพราะเริ่มต้นมี 5 สวน แต่ตอนนี้เหลือแค่ 2 สวน

ดร. ปัญญา : “ เล่าตั้งแต่เริ่มต้นปี 2546 ที่เราเปิดเลยนะครับ “

คุณสมทบ : “ ตอนแรกคิดว่าน่าจะไปได้ คือสวนผมไม่สามารถรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ๆ ได้ ผมตั้งใจจะรับทีละชุด พอคนโทร. นัดเข้ามากลุ่มทัวร์เป็นรถตู้เราก็รับได้ แต่เราลองรับเป็นรถบัสเราก็รองรับไม่ไหว เพราะว่าที่นี่เป็นแปลงขยายพันธุ์ ถึงจะมีการแบ่งสัดส่วนไว้แล้ว แต่พอมีคนเข้ามาเค้าก็จะเข้าไปให้ได้ แล้วสวนผมก็ต้องมีคนงานสำรวจ 7-8 คน ซึ่งระหว่างรอลูกค้าหรือว่า นักท่องเที่ยวเข้ามา เราก็ต้องหางานให้พวกเขาทำ ถ้าไม่มีคนมา เราก็ต้องเสียค่าจ้างให้เขาเฉย ๆ ต้องเสียค่าใช้จ่ายตรงนี้ด้วย ซึ่งมันมากเกินไปสำหรับสวนเล็ก ๆ อย่างผม แล้วก็ปัญหาเรื่องนักท่องเที่ยวเราคุมเขาไม่ให้เขาเข้าสวนไม่ได้ ทำให้ต้นไม้เราเสียหาย “

ผศ. สุขุมารณ์ : “ แล้วตอนที่เราเข้าร่วมโครงการฯ เราได้รับคำตอบอย่างไร “

คุณสมทบ : “ ผมรับปากเข้าร่วมโครงการฯ ก็เพราะความเกรงใจ คือ ผมคิดว่าเก็บแค่ 10 บาทก็พอ เพราะว่าคนแค้มาเดินดู แต่ค่าที่เราลงทุนไปไม่ได้กลับคืนมาเลย เพราะผมก็ลงทุนปรับปรุงสวนไปเยอะให้มันดูเรียบร้อยขึ้น ทำทางเดินให้เดินได้สะดวกขึ้น ซึ่งเราจ่ายไปก็ประมาณเกือบ 200,000 บาท แต่จริง ๆ สิ่งที่เราลงทุนไปมันก็สามารถใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้อีก พูดตรง ๆ ที่เคยคุยกันไว้ ตอนแรกคณะกรรมการฯ บอกว่าให้นักท่องเที่ยวเข้ามาดูความเป็นจริงที่ดูเรียบร้อย แต่เมื่อวัตถุประสงค์เปลี่ยนไป ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในการดำเนินงาน กรรมการที่คุยกันก็ยังไม่มีการพบปะ การณ์ ประชุมกันแต่ละครั้ง วาระการประชุมก็มีการเปลี่ยนแปลงตลอด จนครบ 1 ปี ทุกอย่างก็ยังไม่ เพราะแกนหลักยังไม่มีความรู้และประสบการณ์คนจัดเองก็ยังมีไม่มากพอ “

ผศ. พีรชัย : “ คณะกรรมการฯ นี้คือ ใคร “

คุณสมทบ : “ ก็เป็นผู้นำชุมชน หน่วยงานราชการ อันนี้พูดตรง ๆ คือ จุดประสงค์เปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย จนผมจับจุดไม่ถูก หาความชัดเจนไม่ได้ ตอนแรกที่ผมรับปากที่จะทำ ผมก็บอกไปว่า สวนผมไม่มีอะไร ไม่ได้มีความพร้อม พอประชุมกันเขาก็บอกให้จัดเท่าที่มี แต่พอผมมาดูก็เห็นว่ามันน้อยไป ก็ปรับปรุงสวน แม้สวนจะดูน้อย แต่ก็ดูให้เรียบร้อยหน่อย “

ผศ. พีรชัย : “ เราก็กลัวคนมาดูจะว่า เข้ามาไม่เห็นมีอะไรไร้หรือเปล่าครับ “

คุณสมทบ : “ ใช่ครับ ผมก็พยายามปรับตัวเท่าที่มี ให้มีไม้เพียงพอนักท่องเที่ยวดู บวกกับประสบการณ์ของผมด้วย “

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผศ. พีรชัย : “ จากที่เคยไปดูงานคลองมหาสวัสดิ์ อันนี้เขาจะเป็นกรุปเล็ก ๆ ”

คุณสมทบ : “ คือสวนที่นั่นมีการจัดการเป็นกลุ่มมีการดูแลแบบที่เขาทำกันเป็นประจำอยู่แล้ว อย่างสวนกล้วยไม้ก็เป็นสวนกล้วยไม้ตัดดอกดูได้ง่าย หรือถ้าเสียหายก็จะเสียหายในราคาไม้ตัดดอก ก็เลยไม่ค่อยมีปัญหา ”

ผศ. พีรชัย : “ อย่างที่คิดไว้สวนเรารองรับนักท่องเที่ยวได้กี่คน แบบที่ไม่ต้องเพิ่มจำนวนคนงาน ”

คุณสมทบ : “ คณะละไม่เกิน 15 คน ถ้าผมมีความพร้อมจัดการได้ ผมก็จะพาเข้าไปดูเอง แล้วก็ไปทำอีกแปลงที่ด้านหน้าถนน ”

ผศ. สุขุมารณ์ : “ อย่างนี้เราได้คิดไว้ไหมคะว่าจะไปร่วมกับสวนอื่น ๆ จัดเป็นกลุ่มอย่างคลองมหาสวัสดิ์ มันจะเป็นไปได้ไหม ”

คุณสมทบ : “ ตอนนั้นรูปแบบมันไม่ชัดเจน การจัดกลุ่มยาก นักท่องเที่ยวต่างคนต่างก็อยากเข้าสวนผลไม้ เพราะสวนผมเองก็ไม่ค่อยมีอะไร ต้องเป็นคนที่สนใจจริง ๆ เท่านั้นที่จะเข้ามา ”

ผศ. สุขุมารณ์ : “ แล้วอย่างทางเกษตรจังหวัดนี้เขาช่วยอะไรเราบ้างหรือเปล่า ”

คุณสมทบ : “ ก็มีผู้คอยประสานงานอยู่อย่างเกษตรตำบลนี่ก็ทำงานเต็มที่แล้ว ”

ดร. ปัญญา : “ เมื่อปี 2546 นี้ที่เปิดรับนักท่องเที่ยวมีทั้งหมดกี่คน ”

คุณสมทบ : “ ก็มีประปรายตลอดทั้งปีอยู่แล้ว สวนผมก็จะนำกล้วยไม้ไปขายที่สวนข้างนอก ส่วนสวนนี้ก็เอาไว้สำหรับเพาะขยายพันธุ์ แล้วปี 2546 นั้นก็ลองดู ปีนั้นคนเข้ามาก็เกิน 300 คน แต่ว่ามีรถบัสมาแค่ 2 คัน ”

ดร. ปัญญา : “ แล้วรายได้จากการเปิดสวนตรงสวนนั้นล่ะครับ ”

คุณสมทบ : “ ก็ได้จากการที่นักท่องเที่ยวซื้อของ ก็ได้ไม่เกินวันละ 5000 บาท เพราะว่าเราขายได้แต่กล้วยไม้ ”

ดร. ปัญญา : “ คือเราดูแล้วว่าไม่คุ้มทุนใช่ไหมครับ ”

คุณสมทบ : “ คือ ค่าดูแล การบริหารจัดการ ตกแต่งสวน ตัดหญ้า ค่าดูแลค่อนข้างสูง ที่ดินก็แบ่งเป็นหลายแปลงดูแลไม่ไหว แล้วก็ไม่ได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เดิมที่เราคิดไว้ แต่ถ้าผมมีความพร้อมก็จะทำ คือผมมีตลาดน้อย มีไม้ไม่พอ ขายไม่ได้มาก ถ้าขายไปกล้วยไม้ตรงนั้นก็ขาดเป็นช่องโหว่ต้องหาไม้อย่างอื่นมาเสริม ถ้าผมจะเปิดสวนตรงนี้อีกครั้งก็ขอให้ผมมีความพร้อมตรงนี้ให้มากขึ้น คือพันธุ์ไม้ให้เยอะกว่านี้ แล้วปีนี้ทางชุมชนก็ร่วมมือกันน้อย ”

ดร. ปัญญา : “ แล้วที่ว่าพร้อมนี่คือพร้อมอย่างไร แล้วเมื่อไรจึงคิดว่าพร้อม ”

คุณสมทบ : “ ก็คือมีไม้ในปริมาณที่มากพอ แล้วไม้ก็สามารถเลี้ยงตัวเองได้ และมีรายได้มากพอคือว่าตอนนี้ผมยังทำไม่ถึง เพราะกล้วยไม้จริง ๆ ต้องทำอย่างน้อย 3 ปี เพราะถ้าผมจะซื้อมาขายไปทุนมันก็จะอยู่อย่างนี้ ”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผศ. พีรชัย : “คือหลังจากที่เข้าร่วมโครงการฯ เมื่อปี 2546 แล้วเราหยุดไป ตอนนี้อย่างไรยังรับนักท่องเที่ยวอยู่หรือเปล่า อย่างมีคนมาขอดูสวน “

คุณสมทบ : “ก็ส่วนใหญ่เป็นลูกค้ากับคนที่ต้องการความรู้ พ่อค้าก็จะมาทั้งปี ก็ยังมีการโปรโมททั้งปี “

ผศ. พีรชัย : “เราคิดอย่างไรกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตำบลตะพง “

คุณสมทบ : “ถ้ามีแกนนำที่ขึ้นมาได้ ขอให้ทำจริง ๆ บางส่วนก็ลงทุนสูงเขาต้องมีความชอบจริง ๆ ก็มีอยู่หลายสวนที่สนใจ อย่างสวนกล้วยไม้ตรงปากทางก็เห็นว่าจะเปิดสวนเหมือนกันแต่ว่าต้องรออีกประมาณ 4 ปี ให้กล้วยไม้อยู่ตัวก่อน ปัญหาของกล้วยไม้อยู่ที่ทุนแล้วก็การดูแล “

ผศ. พีรชัย : “คิดว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่จะทำให้คนอื่นที่คิดจะทำเพิ่มขึ้นควรทำอย่างไร “

คุณสมทบ : “ควรมีแกนนำที่ดี หรือว่าควรจับกลุ่มกัน ประสานงานกันว่าจัดนักท่องเที่ยวเป็นกรุ๊ปทัวร์กันนี้ไปสวนนี้ อีกคันไปอีกสวนหนึ่ง หรือว่าถ้าคิดค่ากินผลไม้ คิดค่าหัวก็ควรตกลงกันก่อนต่อไปถ้าลูกค้ามีการติดต่อกันระหว่างลูกค้ากับเจ้าของสวนเอง ก็จะจัดการได้ง่ายขึ้น “

ผศ. พีรชัย : “จากปัญหาที่คุยกันส่วนใหญ่จะอยู่ที่แกนนำ ศูนย์กลางการท่องเที่ยวก็ยังไม่เกิด นักท่องเที่ยวไม่ยอมไปที่ศูนย์ฯ เพราะที่ตะพงมีถนนหนทางดี นักท่องเที่ยวเดินทางตรงไปยังสวนได้เองเป็นเพราะจุดนี้ด้วยหรือเปล่าการจัดการในรูปกลุ่มจึงไม่เกิด อย่างกรณีคลองมหาสวัสดิ์ก็จะถูกบังคับให้นั่งเรือ ถ้าไม่นั่งเรือก็จะเข้าไปชมสวนไม่ได้ นั่นก็เป็นข้อดีของเขาในการจัดการ “

คุณสมทบ : “คือที่ผมต้องการคือให้หน่วยงานราชการเข้ามาช่วยเหลือให้มากขึ้น อยากให้ ททท. ช่วยจัดหากรู๊ปทัวร์ให้เป็นการติดต่อกันโดยตรงระหว่างกรู๊ปทัวร์กับเจ้าของสวนแนะนำว่าถ้าติดต่อกับกลุ่มผู้จัดท่องเที่ยวโดยตรงก็จะได้ส่วนลด เพื่อเป็นการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามา แต่ว่าทาง ททท. ไม่ได้ทำตรงจุดนี้ เขาโปรโมทอย่างเดียว แต่คนที่เข้าสวนผมส่วนใหญ่ก็จะมาเป็นปากต่อปากกับผู้ที่สนใจโดยตรง “

ผศ. พีรชัย : “ส่วนใหญ่ปัญหาจะอยู่ที่นักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ที่มากับกรู๊ปทัวร์ เพราะว่าลงที่ไหนคนี่มาเป็นจำนวนมากย่อมสร้างความเสียหายให้กับสวน นี่จะเด็ดก็เด็ด “

คุณสมทบ : “ผมเลยขอรับแต่กรู๊ปทัวร์เล็ก ๆ ตามจุดประสงค์ที่คิดไว้ ผมก็จะจัดสวนให้พร้อมแบ่งแปลง “

ผศ. พีรชัย : “ตามความคิดของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือต้องไม่เพิ่มภาระของเกษตรกร ให้คิดเป็นรายได้เสริม แล้วจากที่เราเคยทำตรงนี้มา คิดว่าคนที่เข้ามาใหม่ เขาต้องทำอย่างไร “

คุณสมทบ : “ก็เริ่มจากการจัดการสวนให้ดี มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว เช่น ที่พักผ่อนน้ำ ลานจอดรถ แล้วก็ต้องมีความรู้ การให้บริการ การพูดจาการแต่งกายให้ประทับใจนักท่องเที่ยว “

เที่ยวอยากให้มีการอบรมการพุดจา การบริการนักท่องเที่ยว มีความเป็นกันเองแล้วก็ควรมีความพร้อมก่อนการตัดสินใจ เพื่อให้มีความพอใจทั้งตัวเราและนักท่องเที่ยวด้วย “

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การสัมภาษณ์

ดร.ทศพร มณีรัตน์ ผู้อำนวยการกลุ่มงานท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร
วันที่ 31 มกราคม 2548

ผู้ช่วยนักวิจัย : “ช่วยเล่าประวัติความเป็นมาของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้ฟังหน่อยค่ะ”

ดร.ทศพร : “ต้องขอเล่าท้าวความนิดหนึ่ง คือว่ามีอยู่ช่วงหนึ่งที่ด้านการท่องเที่ยวต่าง ๆ ของประเทศไทยร่วมมือกัน ทั้งทาง ททท. แล้วก็ทางกรมส่งเสริมฯ มาพูดคุยกันว่า น่าจะมีสินค้าใหม่ ๆ เข้ามาในตลาดบ้างและช่วงนั้นรัฐบาลก็ได้ทำโครงการ Visit Thailand Year ขึ้น ถ้าอยู่ในวงการก็จะทราบถึงโครงการนี้ดี เป็นปีการท่องเที่ยวไทย ก็เสนอกันในที่ประชุมว่า ประเทศไทยก็เป็นประเทศเกษตรกรรม ทำไมไม่หยิบเรื่องนี้มาทำให้ชัดเจนล่ะ เพราะอย่างไรก็มีคนมาเที่ยวอยู่แล้วอย่างสถานีวิจัยฯ หรือว่าโครงการหลวง หรือว่าฟาร์มเอกชนก็มีคนเข้าไปเที่ยวชมกันแล้ว แล้วทำไมเราไม่ทำให้ชัดเจนขึ้นล่ะ แต่ก็ยังไม่มีการทำเป็นขึ้นเป็นอัน จนกระทั่งช่วงเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ รัฐบาลเองก็พยายามหากิจกรรมให้ชุมชนฟื้นตัวขึ้นมา ประมาณปีงบประมาณปี 2542 ผู้บริหารของกรมส่งเสริมฯ ก็เริ่มทำขึ้นมา แต่ว่าเป็นการทำภายในกรมฯ เน้นทำที่ส่วนราชการก่อน แล้วก็ใช้งบประมาณบางส่วนมาทำงาน แล้วก็ใช้อัตรากำลังซึ่งเป็นอาสาสมัครขึ้นมาทำงานก่อน นั่นคือเป็นครั้งแรกที่เริ่มทำ ซึ่งในขณะนั้นหน่วยงานต่าง ๆ ยังไม่มีใครนำเรื่องท่องเที่ยวเชิงเกษตรจับขึ้นมาทำเป็นขึ้นเป็นอัน พอปีงบประมาณ 2543 กรมส่งเสริมฯ ก็ยังทำต่อ เป็นหน่วยงานภายใน วางงานให้เป็นระบบว่า ถ้าจะทำการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแล้วเราต้องทำอะไรบ้าง จนปีงบประมาณปี 2544 ถึง 2545 นั้น รัฐบาลมอบเงินมาก่อนหนึ่ง เพื่อให้กรมส่งเสริมฯ คิดก็มีการติดต่อมาว่ากรมฯ ไหนบ้างที่จะทำ ทำในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ก็มีการตอบรับมาอยู่ 2 หน่วยคือ กรมส่งเสริมการเกษตร และกรมวิชาการเกษตร ก็ได้งบประมาณอุดหนุนเศรษฐกิจเป็นเงินคู่มาผสมกับเงินงบประมาณปกติ กรมวิชาการเกษตรนั้นก็จะทำในสถานีวิจัยหรือศูนย์วิจัยในพื้นที่มีทั้งหมด 15 แห่ง ส่วนของกรมส่งเสริมการเกษตร ทำ 30 กว่าจุด คือทำทั้งสถานที่ราชการและชุมชน แต่ส่วนใหญ่จะเป็นชุมชน เพราะกรมส่งเสริมฯ จะทำงานกับประชาชนกับเกษตรกร ปีแรก ๆ นั้นเราก็เริ่มทำแบบเพิ่งเริ่มต้นแบบจริง ๆ จัง ๆ ก็มีทีม ททท. เข้ามาช่วยทำงานดูว่าลักษณะไหนที่จะนำมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เขาก็จะมีกรอบกว้าง ๆ ให้ ชุมชนเกษตรกรรมที่มีการผลิตที่สวยงามชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นพืช สัตว์ ประมงหรือแปรรูปสามารถทำได้ทั้งหมด ซึ่งเป็นกิจกรรม วิถีชีวิตทางการเกษตรที่พร้อมจะนำเสนอได้ ทีนี้เมื่อคนพร้อม กิจกรรมพร้อม การเดินทางก็เริ่มต้นขึ้น”

ผู้ช่วยนักวิจัย : “แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรนี้เราเป็นคนเลือกเองหรือเปล่าหรือว่าชุมชนเลือกมาให้”

ดร.ทศพร : “คือเราจะดูจากศักยภาพพื้นที่ การเดินทางคมนาคมสะดวก มีแหล่งท่องเที่ยวอื่นอยู่

ใกล้ ๆ ด้วย ไม่ใช่ไปตั้งอยู่โดดเดี่ยวไปแล้วเหงา เดินทางต่อไม่ได้ เราต้องเลือกจุดที่มีแหล่งท่องเที่ยวเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ หรือวัฒนธรรมเข้ามาประกอบกันด้วย สาธารณูปโภคต้องมีรองรับพอสมควร แต่ก่อนจะลงต้องถามชาวบ้านก่อนว่า ไหวไหม เคยไหมที่คิดจะต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวบ้านเรา ถ้าไม่พร้อมก็อย่าทำนะ เดี่ยวจะเป็นการทำร้ายชุมชนกันเปล่า ๆ เพราะแต่ละคนคิดไม่เหมือนกัน ถ้าหลายคนที่เป็นผู้นำ เจ้าของสวน คนในหมู่บ้านมานั่งคุยกัน ตกลงบอกพอไหว นั่นเราพอคิดต่อได้ แต่ถ้าบอกไม่ไหว กลัวคนเข้ามาวุ่นวาย ถ้าบอกไม่ มันก็จบไปก่อน แต่ถ้าบอกว่าพร้อมเราก็จะตกลงกับเค้าอีกว่า ทำในรูปของกรรมการนะ ทำคนเดียวไม่ได้ ถ้าคนในชุมชนผลประโยชน์ลงจุดเดียว ความสามัคคีก็ไม่เกิด คิดว่าทำอะไรให้เกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนกว้างที่สุดไกลที่สุด แล้วก็กระจายผลประโยชน์กันไป หมายถึงคนในชุมชนต้องคิดกันเป็นทีม ต้องมีคณะกรรมการ ต้องมีการคิดกันว่าใครจะดูแลส่วนไหน ใครถนัดเรื่องอะไร เอามานั่งคุยกัน ใครที่ถนัดเป็นผู้นำท้องถิ่นตรงจุดนี้คุณก็ทำไปได้เลย เพราะเป็นคนี่พูดเก่ง อธิบายดี ใครที่เป็นเจ้าของสวน เวลาไหนช่วงไหนที่พร้อมให้คนเข้ามาดู ที่ไหนพอจะรับแขกได้ พื้นที่ไหนพอจะทำเป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยวได้ เพราะภายใต้โครงการเราจะต้องให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว จะตั้งโดด ๆ ลอย ๆ ไม่ได้ และต้องเป็นจุดในเส้นทางที่สามารถเดินทางท่องเที่ยวต่อได้ สะดวกพอ สมควร มีศูนย์ฯ เท่านั้นยังไม่พอ สามารถหาพื้นที่ทำลานจอดรถได้ด้วย นี่คือการคิดแบบครบถ้วนเลย ว่า ต้องมีที่จอดรถทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ หรือถ้าพื้นที่ติดน้ำก็ควรมีท่าเทียบเรือ คือต้องคุยกันก่อนให้ชุมชนช่วยหาคำตอบ ต้องหาพื้นที่สร้างห้องสุขาแยกสุขาหญิง สุขาชายชัดเจน นี่คือการที่เราพยายามคุยกับชาวบ้านให้รู้กันไว้ นอกจากนั้นยังต้องมีพื้นที่สร้างชุมชนผลิตภัณฑ์ นี่คือการเปิดช่องทางการทำธุรกิจนะ ตลาดก็จะอยู่ตรงนั้นละครับ ชุมชนก็จะได้เห็นอะไรบางอย่างในการซื้อการขาย นักท่องเที่ยวเมื่อไปถึงที่แล้วก็ได้รู้ได้เห็นวิถีกรรมต่อไปนี้เราก็ไม่ต้องร้องขายแล้วครับ เขาจะเดินเข้ามาซื้อที่เราเอง นี่คือการรวมในโครงการ ซึ่งถ้าชุมชนพร้อมมีองค์ประกอบครบชัดเจน ก็ค่อยว่ากันต่อในเรื่องของการนำเสนองบประมาณ พอได้งบประมาณแล้ว ต่อไปนี้คือขั้นตอนการทำงานในระบบเอกสาร การแต่งตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชน ซึ่งต้องได้รับการแต่งตั้งจากนายอำเภอหรือผู้ว่าราชการจังหวัด เพราะว่าคณะกรรมการพวกนี้ต้องรับหน้าที่เป็นตัวแทนหน่วยงานราชการในการเบิกจ่าย คือโครงการฯ เราที่แตกต่างจากโครงการอื่นชัดเจนก็คือว่า งบประมาณเมื่อลงไปในพื้นที่จะมีอยู่ 2 ลักษณะ เหมือนฝาแฝดกัน เงินก้อนหนึ่งบริหารโดยหน่วยงานราชการคือสำนักงานเกษตรจังหวัดหรือสำนักงานเกษตรอำเภอนั่นคือเงินหมวดตอบแทนใช้สอยวัสดุ แต่งบที่ไปหาชุมชนหรือตัวชาวบ้านนั้น คือเงินในหมวดเงินอุดหนุนทั่วไป คือเงินก้อนที่เขาสามารถนำไปสร้าง ไปจัดซื้อด้วยตัวของเขาเอง นี่คือการแตกต่างของการใช้เงิน ซึ่งชาวบ้านเองเป็นหน่วยรับเงินแทนสำนักงานเกษตรอำเภอหรือสำนักงานเกษตรจังหวัด ซึ่งเขาได้รับมอบหมายจากทางราชการ ต้องไปเปิดบัญชีรองรับไม่อย่างนั้นเงินก็จะเข้าใครไม่ได้ นี่คือการละเอียดอ่อนในระบบงบประมาณ ซึ่งคนที่รับโครงการฯ ไม่ใช่เราใจอยากจะทำ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พร้อมแล้วจะทำได้ ต้องมีสติปัญญาด้วย ต้องรู้เงื่อนไข รู้หนังสือ รู้เอกสาร และรู้จักวิธีการจัดการด้วยว่าจะทำ อย่างไร โครงสร้างในการก่อสร้างก็ต้องดู เขาควบคุมการก่อสร้างเองนะ หาผู้รับเหมาเอง เปิดบัญชีเอง ครบทุกอย่าง แล้วพอเกิดจุดนี้เสร็จ ก็ต้องตรวจความพร้อมเอง”

ผู้ช่วยนักวิจัย : “แล้วคณะกรรมการฯ เป็นใครกันบ้างคะ”

ดร.ทศพร : “ชาวบ้านจะเลือกกันขึ้นมาเอง เป็นผู้นำท้องถิ่น ผู้นำกลุ่มอาชีพ คนที่เป็นเจ้าของสวนที่มีความพร้อม หรือคนที่มีความเข้าใจตรงกัน มีจิตใจที่พร้อมจะบริการหรือ service mind พวกนี้จะถูกเลือกเข้ามาก่อน ถ้าไม่มีตรงส่วนนี้ก็ทำได้ยาก โครงการฯ นี้ลึกซึ้งกว่าโครงการอื่น เป็นโครงการที่จบแล้วไม่จบ ราชการให้ 1 ปีงบประมาณ เขาต้องเลี้ยงตัวเองได้นะ ถ้าคนไม่มี ไม่มีมีศักยภาพ ไม่มีสมองที่จะคิดจัดการต่อ แต่ถ้าคิดจะรอรับอย่างเดียว ก็ถือว่าล้มเหลว รอความช่วยเหลือจากรัฐอย่างเดียวก็ถือว่าล้มเหลว การทำโครงการแบบนี้เหมือนกับเราไม่ได้เอาปลาไปให้เขา แต่ว่าเราสอนวิธีการจับปลาให้ โครงการนี้เป็นเรือจับปลาที่มีอุปกรณ์พร้อม เราไม่ได้สอนแต่วิธีการจับปลา แต่ถ้าท่านไม่มีปัญญาเอาเรือลงไปหาปลา อันนี้เราก็ช่วยไม่ได้ ที่นี้เราก็ต้องเลือกที่ เลือกคนให้พร้อม เหมือนกับสินค้า ๆ นั้นต้องมีตลาดเราจะต้องหาวิธีการรองรับคู่กับสินค้าอื่น หลักง่าย ๆ คือ การใช้หลัก 4 P อย่างที่เรารู้จักกัน คือไม่ใช่รัฐกำหนดให้ทุกอย่าง แต่ชุมชนก็ต้องคิด กรรมการก็ต้องคิด มีกิจกรรมส่งเสริมการขายไหม มีโปรโมชั่นไหม เรามีหน้าที่พาไปดูจุดที่มีความพร้อมให้เขาพูดคุยกันเอง แล้วต้องกลับมาตั้งสรุปว่าจะทำอย่างไร แต่ละชุมชนไม่เหมือนกัน เน้นในจุดไม่เหมือนกัน ทั้งวิธีคิด แนวคิด การทำกิจกรรม ฟิช สัตว์ หรือประมง ก็แล้วแต่พื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน การนำเสนอจะต้องอิสระ”

ผู้ช่วยนักวิจัย : “อย่างการฝึกอบรมนี้เราพาไปเองหรือว่าจากหน่วยงานไหน”

ดร.ทศพร : “สำหรับการฝึกอบรม ถ้าในพื้นที่ ฝ่ายที่จัดจะเป็นสำนักงานเกษตรจังหวัดหรือสำนักงานเกษตรอำเภอ เบิกจ่ายไปแล้วก็จัดฝึกอบรม ในส่วนกลางของเราจะเชิญเจ้าหน้าที่ภูมิภาคมาคุยกัน มีการอบรม จัดการสร้างหลักสูตรแล้วเขาก็กลับไปเพื่อเชื่อมโยงกับเกษตรกร ส่วนวิทยากรก็จะหาได้ในพื้นที่ อาจมาจากสถานที่ศึกษาก็ไปทาบตามเอามาสอนได้ ททท.ในภูมิภาคก็สอนได้ เกษตรกรที่เก่ง ๆ เคยเปิดสวนแล้วก็นำมาสอนได้ ไม่มีข้อจำกัดให้สำนักงานเกษตรจังหวัดหรือสำนักงานเกษตรอำเภอจัดได้เลย ใช้งบประมาณไปเรียบร้อยแล้ว”

ผู้ช่วยนักวิจัย : “แล้วเราได้กำหนดใหม่ว่าในปีหนึ่งควรจะมีการอบรมกี่ครั้ง”

ดร.ทศพร : “การอบรมเราจัดเป็น 3 หลักสูตร งบประมาณการอบรมจะถูกเบิกจ่ายโดยสำนักงานเกษตรจังหวัดหรือสำนักงานเกษตรอำเภอ คือชุมชนจะเบิกจ่ายเงินในเรื่องการก่อสร้าง ส่วนงบประมาณเรื่องฝึกอบรมหรือประชาสัมพันธ์ ทำป้าย ทำแผ่นพับ ประดับตกแต่งเส้นทางนี้ให้ทางราชการจัดการทำคู่กันไป แต่ผลที่ออกจะไปอยู่ที่แหล่งท่องเที่ยว เรียกว่าช่วย ๆ กันไป ก็บางอย่างที่ลึกซึ้งเกิน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กว่าที่ชาวบ้านจะทำได้ทางราชการก็จะทำให้ จะเห็นได้ว่าโครงการของเราละเอียดอ่อนมาก มีการแบ่งการทำงานเป็น 2 ฝ่ายเมื่อทางชุมชนเขารับโครงการฯ ไปทำแล้ว ไม่ใช่เราทิ้งเขาเลยนะ เราก็ยังดูแลเขาอยู่ห่าง ๆ เป็นที่เลี้ยงให้ ช่วยเอาข่าวไปบอก มีงานอะไรก็นำเขาไปให้มีโอกาสได้เปิดตัว ฝ่ายราชการมีหน้าที่เปิดทางให้เขา ทำเอกสารโฆษณา ประชาสัมพันธ์ให้ การทำโครงการนี้ถ้าต้องการให้อยู่อย่างยั่งยืนได้ ไม่ใช่แค่การปลูกต้นไม้ให้ได้ผล แต่ต้องทำให้ต้นไม้ยืนหยัดอยู่ได้ ดังนั้นการทำโครงการนี้ความยั่งยืนไม่ได้อยู่ที่กระบวนการผลิต แต่อยู่ที่กระบวนการคิด อยู่ที่คน อยู่ที่การบริหารจัดการ ถ้าไม่รู้จักคิดไม่รู้จักบริหาร ไม่ต่อยอดขึ้นไป ก็จะไม่เกิดความยั่งยืน ทุกคนก็จะมานั่งมองหน้ากันว่าทำไมลูกค้าไม่เข้า ทำไมลูกค้ามาแล้วไม่ยอมมาอีก ในการบริหารจัดการตรงนั้นเหมือนอย่างตะพงทำไม่เขาถึงไม่ใช่ศูนย์บริการฯ ซึ่งมีอยู่อีกที่หนึ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับ แต่ตรงนั้นกลายเป็นที่รวมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เมื่อรถเข้าสวนได้ สวนแต่ละสวนก็สามารถรับแขกได้อิสระ แต่ถ้าถามความเป็นรูปเป็นร่างความเป็นจริง ตามจุดประสงค์คือให้เกิดการพึ่งพากัน เผื่อแผ่กันตรง 100 % ใหม่ ตอบได้เลยว่าไม่ตรง ถ้ามีกรู๊ปใหญ่ติดต่อเข้ามาเขาก็จะใช้ศูนย์บริการฯ นั้นรองรับแขก หรือมีการจัดนิทรรศการ เขาก็จะใช้ศูนย์บริการฯ นั้น แต่ถ้าถามว่าตรงตามจุดประสงค์ใหม่ จริง ๆ แล้วไม่ตรงนะ ผลคือว่าลูกค้าคิดเอาเอง สามารถเดินทางเข้าสวนได้โดยตรง ประทับใจสวนไหนก็ไปสวนนั้น ผลประโยชน์ก็จะตกอยู่ที่คนสวนน้อย แต่ถ้าลูกค้าตรงไปที่ศูนย์บริการฯ เขาก็จะมีคณะกรรมการฯ จัดเก็บแบบเบ็ดเสร็จ นักท่องเที่ยวไม่ต้องคอยกังวลว่าไปสวนนั้นจ่ายที่บาทสวนนี้จ่ายที่บาทให้ไปตามเส้นทางที่เราจัดให้ แล้วเป็นเรื่องของคณะกรรมการฯ หรือชุมชนว่าเขาจะแบ่งสรรปันส่วนกันอย่างไรให้เกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย นี่คือการมองยาว ๆ นะ ว่า ถ้าศูนย์บริการฯ ตรงนี้ทำงานได้เต็มประสิทธิภาพ ความยั่งยืนเกิดแน่ แต่ถ้ากระจายตัวแต่ละสวนรับแขกกันเอง ก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งกันทางความคิด เกิดการแข่งขันกันเรื่องผลประโยชน์ ซึ่งตรงนี้เรา มองเห็นอยู่แต่เราไม่พูด เนื่องจากว่าภายใต้กรอบโครงการฯ ที่จะให้ตั้งศูนย์บริการฯ เผอิญว่ามันหาที่ลงไม่ได้ ชุมชนก็เลยตัดสินใจว่า ที่กลางที่สุดคือที่ของอบต. ตรงนั้น นี่คือนี่ที่เราต้องให้เกียรติกับชุมชนเขาในการตัดสินใจ เพราะโครงการนี้เน้นการมีส่วนร่วม เคารพการตัดสินใจของชุมชน เน้นทำตามรัฐธรรมนูญทุกอย่าง ราชการจะไปกำกับว่า ต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ไม่ได้ จะถือว่าทำผิดตั้งแต่เริ่มต้น อย่างที่ขึ้นที่สวนยายดาเอง เขาเห็นว่า ถ้าตั้งศูนย์บริการฯ มาตั้งที่หน้าบ้านเขาก็ได้ เพราะสวนเขามีความพร้อม แต่รู้ไหมอะไรจะเกิดขึ้น เพื่อนบ้านก็จะไม่ยอมรับ ไม่เข้าใจ ก็เลย ตัดสินใจไปตั้งตรงนั้น หลังจากนั้นการแก้ปัญหาการรับหมู่คณะใหญ่ ๆ เขาจะกระจายไปสวนนั้นสวนนี้ด้วยตัวของเขาเอง นั่นคือสิ่งที่ชุมชนแต่ละชุมชนทำงานไม่เหมือนกัน มันขึ้นอยู่กับเส้นทางที่เข้าไป ว่านักท่องเที่ยวจะเข้าเส้นทางไหนได้บ้าง"

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผู้ช่วยนักวิจัย : “อย่างตอนเริ่มต้นที่ตะพงนี่ เขามีสวนที่ทำจริง ๆ อยู่ 3 สวน คือ สวนยายดา สวนวิชาป่าเอี่ยมและสวนปาหนัน อย่างตอนนี้สวนวิชาป่าเอี่ยมก็เพิ่งจะปิดตัวไป เพราะให้เหตุผลว่า ไม่มีเวลา และขาดแรงงาน อันนี้จัดเป็นปัญหาหลักเลยหรือเปล่า สำหรับคนที่จัดกิจกรรมนี้”

ดร.ทศพร : “คือลักษณะนี้ ถือว่าเป็นงานที่ยากอีกอย่าง คือเมื่อเราเปิด หลักการจริง ๆ เราต้องการให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตมาศึกษาวิธีการจากเรา ซึ่งการจัดแบบนี้ต้องไม่กระทบกับกิจกรรมหลักของเขา ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือการจัดต้องไม่เปลี่ยนวิถีชีวิต กิจกรรมของเกษตรกร แต่นักท่องเที่ยวต้องเข้าไปเรียนรู้จากเกษตรกร ที่นี้ความเป็นคนไทยการต้อนรับอยู่ในใจอยู่แล้ว บางครั้งเราก็ต้องทิ้งกิจกรรมเดิมเพื่อมาต้อนรับแขก ที่นี้การบริการต้อนรับแขกก็ทำให้เราเกิดรายได้ คือตอนแรกที่เรามอง การจัดกิจกรรมแบบนี้เป็นรายได้นอกภาคเกษตรนะ ไม่ใช่ทำเป็นรายได้หลัก พอมีนักท่องเที่ยวเข้ามาต่อเนื่องก็เกิดแรงจูงใจใหม่เป็นการขายสินค้าทั้งทางตรงและทางอ้อม สินค้าจากการบริการ ตรงนี้จะทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปหลายต่อหลายที่ก็ให้ญาติพี่น้องเข้ามาช่วยทำ ตัวเองก็จะเป็นฝ่ายต้อนรับให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว สวนก็ไม่ล้ม กิจกรรมก็ไม่พัง บางสวนก็ฝากให้คนสวนดูแล บางสวนก็ต้องมาวางแผนให้ตัวอย่างคนมาเที่ยวเยอะ ๆ ทำอย่างไรดี บางครั้งก็ดูแลไม่ทัน อย่างหน้าเก็บเกี่ยวผลไม้เนี่ย มั่วแต่มารับแขก ผลไม้ก็เสีย เขาก็ต้องมาเลือกที่จะรับเงินจากก่อนไหน อันนี้ก็เป็นปัญหาของแต่ละพื้นที่ ความจริงแล้วพอเราเริ่มทำ เราลงพื้นที่ไปถึงจุดหนึ่ง เราก็เห็นว่า โครงการฯ อย่างนี้อยู่ที่การบริหารจัดการของชุมชนว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบนี้ทำอย่างไรให้ยั่งยืน ต้องรู้จักสภาพของตัวเองว่ารับได้เท่าไรในแต่ละช่วงเวลา อย่าเห็นแก่ได้ เพราะสิ่งที่นักท่องเที่ยวเข้ามาดูคือวิถีชีวิตใหม่หรือเปล่า แต่ถ้าเรามาหวังแต่รายได้ที่รับแขก สวนเราก็จะล้ม ความยั่งยืนจะเกิดหรือเปล่านั้นไม่ เพราะฉะนั้นหลักคิดคือ เราเปิดแหล่งท่องเที่ยวขึ้นมารับได้เท่าไร ไม่ให้เสียงาน แบ่งงานให้ได้ สวนก็จะไม่ล้ม เจ้าของสวนก็ได้รับผลตอบแทนเป็นที่น่าพอใจ”

ผู้ช่วยนักวิจัย : “อย่างกรณีตะพงที่เขาไม่มีคณะกรรมการฯ อย่างชัดเจน เราพอจะแก้ไขตรงจุดนี้ได้หรือเปล่า”

ดร.ทศพร : “อย่างที่เรารู้กันในตอนแรกว่าเป็นเพราะที่ตั้งศูนย์บริการฯ ไม่มีการจัดระบบ นักท่องเที่ยวก็ตรงเข้าสวนเลย ถูกใจป่าขึ้นก็เข้าสวนป่าขึ้น ถูกใจสวนปาหนันก็เข้าสวนปาหนัน ก็เกิดอาการแบบนี้ ถามว่าเขาจะจับมือกันได้หรือเปล่า คณะกรรมการฯ จะบริหารงานกันอย่างไร จะจัดเก็บรายได้จากสวนไหน ก็ในเมื่อลูกค้าตรงเข้าสวนเลย ก็จบ เท่ากับเป็นการตัดระบบตรงนี้ไปโดยอัตโนมัติ ถ้าถามว่าถ้าลูกค้าล้นละ เหนื่อยนะครับ กรูปีทัวร์ลงมาแค่ 2 รถบัสต่อสวนในเวลาเดียวกันแล้วยังเป็นช่วงปิดเทอมใหญ่ที่มีผลไม้ออกเยอะ ๆ ยิ่งไม่มีเวลาไปดูที่สวนเลย แต่สวนที่ รับแขกคือหลังบ้าน เจ้าของสวนก็พูดไปแนะนำไป นี่คือความสุขของเขา ก็เอาผลไม้จากสวนมาให้ชิม แต่เขาก็จะไม่มีเวลาไปดูอีกสวน ซึ่งก็เป็นสวนที่เขาเอาผลไม้มาให้ลูกค้าชิมหรือขายนี่แหละ แต่ก็ดีตรงที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เจ้าของสวนไม่ต้องเอาผลไม้ไปขายข้างนอกสวน แต่ในความวุ่นวายตรงนั้น ก็มีสวนดีตรงที่ลูกค้าได้ชิมผลไม้ ไม่ใช่ชิมของไม้ดีนะ ได้ชิมของดีจากสวน อยากซื้อก็มีที่ให้ซื้อ แล้วยังเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่มาขายผลไม้ที่หน้าสวนได้ด้วยอย่างหน้าสวนป่าขึ้นหรือสวนป่านั้น แต่ต้องกำหนดให้ราคาเดียวกันนะ เพื่อไม่ให้เกิดการแย่งลูกค้า”

ผู้ช่วยนักวิจัย : “เหมือนกับที่เราตั้งราคาเข้าชมสวนให้เท่ากันใช่หรือเปล่า”

ดร.ทศพร : “ใช่ครับ ที่นี้ให้เก็บ 50 บาท นับว่าถูกนะ ลูกค้าบางคนขอชิมทุเรียนเป็นลูกเลย ซึ่งบางครั้งก็ต้องเอื้อเพื่อกันบ้าง นักท่องเที่ยวอยากคิดว่าเงินของเขาเป็นใหญ่ นะ มันไม่ใช่เราเข้าไปเรียนรู้จากเจ้าของสวนดูวิธีการผลิต ถ้าพูดถึงงานศิลปะ ที่นี้ถือเป็นสุดยอดของงานศิลปะนะในการทำผลไม้ให้เราชิม อยากให้นักท่องเที่ยวปรับความคิดใหม่ให้เหมือนเราไปเยี่ยมญาติ เพราะเจ้าของสวนก็ดูแลต้อนรับเราเหมือนกับเราเป็นญาติพี่น้องอยู่แล้ว เงินก็ไม่มี ความหมายหรือครับ เงินมันเป็นแค่ค่าตอบแทน เงินที่จ่ายไปนั้นคุ้มยิ่งกว่าคุ้มอีก นักท่องเที่ยวต้องคิดว่าเงินเป็นเพียงส่วนหนึ่งในการแลกเปลี่ยนบริการที่ดี แล้วขอให้คิดว่าเขาคือเกษตรกร เขาไม่ใช่บริษัททัวร์ อย่าไปเรียกร้องความต้องการมาก ขอให้คิดว่าเรากำลังไปในชนบท นักท่องเที่ยวที่เข้าใจต้องพร้อมจะปรับตัว อย่าไปตั้งความหวังสูง บางสวนมีห้องรองคุณจะได้กระโปรงใส่สั้นสูงกระโดดห้องรอง ทำไม่ได้หรือครับ บางทีไปเรียกหาร่มหมวก ไม่ได้หรือครับเราต้องเตรียมไปเอง บางทีเข้าไปในสวนมีแมลงมีกลิ่นบูยกลิ่นมูลสัตว์ ท่านก็ต้องเข้าใจว่าที่นี่มันชนบท นี่คือน้ำหอมของเกษตรกร ไม่ใช่ของคนเมือง นักท่องเที่ยวต้องเข้าใจตรงนี้ด้วย เจ้าของสวนเองก็ต้องเข้าใจว่าสิ่งที่เราให้นักท่องเที่ยวดูคือความเป็นจริงไม่ต้องไปดัดแปลง อย่าไปกังวลดัดแปลงจนไม่เป็นตัวของตัวเอง ต้องให้เข้าใจตรงกันนะ”

ผู้ช่วยนักวิจัย : “แล้วกรมส่งเสริมฯ มองเห็นตะพงด่วนในด้านไหนถึงสนับสนุนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร”

ดร.ทศพร : “คือตะพง ตั้งแต่อดีตที่เป็นแหล่งผลไม้ เพราะเมืองไทยเป็นเมืองผลไม้ เรามีผลไม้ให้กินกันทุกฤดูกาล อย่างทุเรียนเมื่อก่อนจะนึกถึงนนทบุรี เดียวนี้ทั้งเงาะ มังคุด ทุเรียนอยู่ที่ไหนครับ อยู่ที่ภาคตะวันออก ก็มีระยอง จันทบุรี ตราด แต่ทุกคนจำได้ว่ามาที่นี่ต้องได้กินผลไม้เมืองร้อน เราแทบไม่ต้องไปประชาสัมพันธ์ใหม่ อย่างแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระยะงก็มีอยู่แล้วแต่เป็นของตนเอง คือสวนสุภัทราแลนด์แถวบ้านค่าย เรามาคิดกันต่อว่าต่อไปนี้จะมุ่งไปที่ชุมชน เพราะชุมชนตะพงเองก็มีศักยภาพ เขามีการรวมตัวกันดีอยู่แล้ว การที่เราเป็นเจ้าของสวนที่มีจิตใจบริการ เป็นกันเอง ไม่เคยบ่นว่าลูกค้า นี่คือน้ำใจที่ประเสริฐที่สุด เราจะหาได้สักกี่คน ถ้าราชการอย่างกรมส่งเสริมฯ ไม่ได้ทำงานร่วมกับชาวบ้านมาเป็นสิบ ๆ ปี เราก็คงไม่รู้จักเขา ไม่เข้าใจขนาดนี้หรือ บางสวนไม่เข้าใจพอเปิดสวน ลูกค้าเยอะเหยียบต้นไม้ตายก็ปิดสวน เพราะไม่ได้คุยกันก่อนว่า เส้นทางไหนควรเข้า เส้นทางไหนไม่ให้เข้า เราต้องทำเส้นทางเดินให้เหมาะสมต้องให้เดินนอกชายพุ่มนะ เพราะบางที่เรา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปล่อยให้พนักงานท่องเที่ยวเข้าไปเหยียบเข้าไปป็นปาย ต้นไม้เราก็จะแย แล้วผู้นำชมต้องมีลูกเล่นแนะนำ ได้ว่าเราควรนอนมต้นไม้อย่างไร พนักงานท่องเที่ยวบางคนเห็นเงาเงาสีแดงสดเต็มต้นก็อยากจะเด็ดอยากจะจับถ่ายรูป คนจับ 10 คนก็ซ้ำ จับเป็น 100 คนก็ร่วงเลย เรื่องแบบนี้สอนกันไม่ได้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และการปรับตัว”

ผู้ช่วยนักวิจัย : “การท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เพิ่งเริ่มต้นเมื่อปีอะไร”

ดร.ทศพร : “งบประมาณ 2545 ครบ งบประมาณเศรษฐกิจผ่านไปแล้ว พอปี 2545 เป็นงบปกติส่งมาถึงกรมส่งเสริมฯ เราก็เริ่มทำ แต่หน่วยงานท่องเที่ยวเชิงเกษตรนี้ยังไม่เกิดเป็นทางการนะ มาเกิดตอนช่วงปี 2546 มีการปฏิรูประบบราชการใหม่หน่วยนี้จึงเกิดจึงเป็นหน่วยงานเดียวใน กรมส่งเสริมฯ ที่ทำเรื่องนี้อยู่ แล้วเราก็ทำงานร่วมกับทาง ททท. ด้วย แต่ถ้าในขณะนี้เรามีกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา นั่นเขาจะดูแลเป็นภาพใหญ่ของหน่วยงานราชการ เขาดึงหน้าที่หลักใหญ่ของทางททท.ไป ททท. ปัจจุบันเลยต้องทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์เหมือนตลาด เป็นห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ แล้วกรมส่งเสริมการเกษตรทำอะไร ก็เป็นเหมือนผู้ผลิตที่หาของดี ๆ บ้อนสู่ห้าง แล้วก็ตกลงกันว่า ถ้าห้างจัดไปโมชั่น ห้างต้องบอกเรา เราก็จะพาชาวบ้านไปหาลูกค้า นี่คือน้ำมันเอื้อกันในระบบ แต่สิ่งที่หน่วยงานอื่นมีไม่เท่าเราคือเกษตรกร เรามีทุนก้อนใหญ่อยู่ในมือ นี่คือน้ำมันเอื้อกัน แต่ที่ขึ้นอยู่กับว่าเราจะทำอย่างไรให้สินค้าเรามีคุณภาพสามารถขึ้นสู่ห้างได้”

ผู้ช่วยนักวิจัย : “แล้วคิดว่าแนวโน้มของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เพิ่งเริ่มต้นจะเป็นอย่างไร”

ดร.ทศพร : “ตะพุงนี้ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเขาคือสวนผลไม้ อย่างที่เห็นคือ ฤดูกาลที่ผลไม้จะออกมามีแค่ไม่เกิน 3 เดือน แล้วพ้นจาก 3 เดือนนี้เขาทำอะไรกัน อย่างที่เคยคุยกันว่าสามารถจัดแปรรูปผลผลิตได้ใหม่ จัดเยี่ยมชมต้นไม้ขณะที่เราดูแลตัดแต่งกิ่งได้ใหม่ เพราะนี่ก็คือเป็นวิชาหนึ่งเราบอกลูกค้าได้ว่ากว่าที่เขาจะได้กินผลไม้ เราทำแบบนั้นนะ สามารถจัดเป็นปฏิทินได้แล้วแต่เจ้าของสวนจะคิดทำ เช่น เดือนนี้สาริตการใส่ปุ๋ย เดือนนี้สาริตการตัดแต่งกิ่ง เราบอกลูกค้าได้ว่าถึงแม้ตอนนี้สวนเราไม่มีผลไม้ให้เขาชิม แต่เราสามารถบอกเล่าระบบการผลิตให้ลูกค้าทราบได้ อยู่ที่การนำเสนอเราปรับวิธีคิดได้ อยู่ที่การตลาด อย่างเรื่องน้ำดื่ม ขอไว้เลยว่าอย่าใช้น้ำอัดลมได้ใหม่ อยากให้ใช้น้ำผลไม้ หรือผลผลิตในท้องถิ่นมาทำ เช่น น้ำผลไม้ น้ำสมุนไพร นั่นเป็นการนำเสนอว่าท้องถิ่นเรามีอะไร เพื่อให้เขาได้เรียนรู้ว่าเราเป็นอยู่อย่างไร กินอย่างไร ดังนั้นสิ่งที่เราจะ นำมาผูกกันไม่ใช่เรื่องผลไม้อย่างเดียวเท่านั้นต้องมีอาหารการกินเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย หรือการจัดกิจกรรมที่จักรยานชมสวนก็ได้ ก็อยู่ที่การนำเสนอการฝากข่าวกัน ให้คิดว่าถ้ามาหน้าร้อนคุณจะได้ชิมผลไม้สด ๆ จากสวน หน้าฝนหน้าหนาวคุณก็สามารถมาเรียนรู้วิถีชีวิต มาศึกษาการทำเกษตรได้ ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาชมจะดีกว่าการเข้ามาเพื่อกินผลไม้เฉย ๆ เป็นการจัดโปรแกรม ท่องเที่ยวทั้งปี เราเป็นผู้นำเสนอให้ แต่ต้องอยู่ที่ชุมชนว่าเขาจะอย่างไร ซึ่งแต่ละคนมองโอกาสไม่เหมือนกัน หรือมองโอกาสเหมือนกัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แต่ไขว่คว้าได้ไม่เหมือนกันก็ได้ แต่ทั้งเจ้าของสวนและ ชุมชนต้องร่วมมือกันนะ ถ้าที่ตะพงทำได้ ความยั่งยืนเกิดแน่”

ผู้ช่วยนักวิจัย : “คิดว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรตะพงนี้มีโอกาสขยายตัวออกไปนี้เป็นไปได้หรือเปล่า”

ดร.ทศพร : “เป็นไปได้ แต่ต้องมีการเพิ่มกิจกรรมหรือเพิ่มโปรแกรมการท่องเที่ยวให้มีตลอดปีได้ยิ่งดี อย่างกรณีสินค้านี้เราทำอย่างไรจะให้ลูกค้าจำได้ การท่องเที่ยวก็เหมือนกัน ซึ่งต้องมีการประชาสัมพันธ์เข้ามาช่วย แต่การเป็นเจ้าของสวน จะทำอย่างไรให้ลูกค้าจำเราได้ตลอด ทั้งถิ่นก็ต้องร่วมมือด้วย”

ผู้ช่วยนักวิจัย : “กรณีที่จะดึงสวนอื่นเข้ามาร่วมกิจกรรมนี้คิดว่ามีความเป็นไปได้ไหม”

ดร.ทศพร : “คือตรงนี้ผมมองว่า สวนอื่นเขายังเห็นผลประโยชน์ไม่เต็มที่ มีสวนที่รับแขก 3 จ้าว แต่ไล่แขก 10 จ้าว อย่าให้คิดว่าเป็นการทำแค่บางสวน แต่ให้คิดว่าสวนเหล่านี้เป็นตัวแทนชุมชนนะ ชุมชนก็ต้องมาร่วมกันคิดว่าเราจะกระจายนักท่องเที่ยวออกไปแต่ละสวนอย่างไร ให้สวนอื่นมองเห็นประโยชน์จากการทำกิจกรรมอย่างนี้ ก็อยู่ที่วิธีคิด การเอากิจกรรมเข้ามาผูกกัน ถึงแม้ บางบ้านไม่มีสวน แต่มีบ้านที่มีที่ว่างพอจะให้นักท่องเที่ยวพัก ก็ทำเป็นโฮมสเตย์ได้ไหม เราสามารถดึงเอากิจกรรมอื่นขึ้นมาช่วยก็ได้ เรื่องอย่างนี้ อยากให้มองเห็นภาพรวมร่วมกัน คือถ้าเห็นโอกาสร่วมกันก็จะเกิดรายได้ร่วมกัน การจะดึงสวนอื่นเข้ามาก็ไม่น่าจะมีปัญหาอะไร”

ผู้ช่วยนักวิจัย : “จากที่ผ่านมาก็เริ่มทำตั้งแต่ปี 2545 มาถึงปัจจุบัน คิดว่ามีความเปลี่ยนแปลงอะไรเกิดขึ้นบ้างหรือเปล่านั้น สำหรับที่ตะพง”

ดร.ทศพร : “ก็จะเห็นได้ว่าชุมชนเขามีการตื่นตัวมากขึ้น เริ่มเข้าใจว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรคืออะไร การจัดกิจกรรมนี้ทำให้สวนเข้ามามีรายได้นะ ชุมชนเขาก็มีรายได้ แต่ถ้าชุมชนรู้จักปรับเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ที่อย่าคิดว่านี่เป็นโครงการฯ ของรัฐอย่างเดียว ให้เขาคิดว่าเป็นโครงการฯ ของชุมชน ความร่วมมือในชุมชนก็จะเกิดมากขึ้น ความยั่งยืนก็จะมาถึง”

การสัมภาษณ์

คุณอรรธรณ ไทยพิทักษ์วงศ์ เกษตรตำบลตะพง

วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2548

ดร. ปัญญา : “ไม่ทราบว่าคุณอรรธรณนี้เป็นเกษตรตำบลตะพงมากี่ปีแล้ว”

คุณอรรธรณ : “คือมาทำงานที่นี่ตั้งแต่เรียนจบใหม่ ๆ ก็จบจากที่ลาดกระบังนั่นแหละค่ะ มาเป็นเกษตรตำบลตรงนี้ก็หลายปีแล้วนะ ประมาณเกือบ10 ปีแล้วค่ะ”

ดร. ปัญญา : “แล้วตอนแรกที่เข้ามาทำงานที่นี่ รู้สึกอย่างไร”

คุณอรรธรณ : “ก็รู้สึกว่่าที่นี้สงบดี สวนผลไม้ก็เยอะ ที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติก็มีอย่างทะเล อย่างเขานี้น่าสนใจมาก”

ดร. ปัญญา : “แล้วพอมายู่แล้วรู้สึกอย่างไรครับ”

คุณอรรธรณ : “ชอบคนที่นี้นะ จะเป็นอะไรที่เป็นชาวสวนที่ดูกันเอง ช่วยเหลือกัน พอเราขอความช่วยเหลืออะไรมา เขาก็เข้าช่วยตลอด อย่างเทศกาลผลไม้ เราบอกให้มาช่วยจัดหน่วยนะ ส่งรถเข้าประกวดหน่อย เขาก็ช่วยกันทำ เราชอบทำงานกับคนอย่างนี้ ชุมชนอย่างนี้ ที่นี้พอเวลามีอะไรดี ๆ เข้ามาเราก็อยากจะมาบอกมาแนะนำเขา”

ดร. ปัญญา : “อย่างเช่นเรื่องการท่องเที่ยวตรงนี้ ก็เป็นการนำความรู้เข้ามาสู่เกษตรกรหรือว่าเจ้าของสวนผ่านคุณอรรธรณใช่ไหมครับ แล้วตอนนั้นคิดไว้อย่างไรบ้าง”

คุณอรรธรณ : “ก็คิดนะคะว่า โครงการนี้เป็นโครงการที่ดี คือจะเน้นความร่วมมือของชุมชนอยู่แล้วทำงานตรงนี้จะทำคนเดียวไม่ได้ ตอนแรกที่ลองเข้ามาพูดคุยกับทางเจ้าของสวน จริง ๆ ก็คุยไว้หลายสวน แต่ที่นี้เกษตรกรยังไม่กล้าเปิดใจ อีกอย่างก็ติดอยู่ที่ความพร้อมทั้งสวนทั้งเจ้าของสวนมันก็หลายอย่างนะ เราเข้ามาแนะนำโครงการให้เขาตรงนี้ ก็หวังแค่อยากให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มนอกภาคเกษตรเท่านั้นเอง ไม่ได้อยากให้เป็นการรบกวนวิถีชีวิตเดิมของเขา ซึ่งในช่วงแรก เกษตรกรยังไม่มี ความเข้าใจตรงนี้ ก็ต้องแนะนำเขาไปว่าทำตรงนี้นั้นดีอย่างไร ทั้งวิธีการทำด้วย ซึ่งตอนหลังก็มีสวนแรกที่เข้ามาคือสวนวิชาป่าเอี่ยม ตรงนั้นเขาสนใจแล้วเขาก็มีความพร้อมด้วย”

ดร. ปัญญา : “ตอนนั้นที่โครงการลงมาประมาณปีอะไรครับ”

คุณอรรธรณ : “ถึงบมาตอนปี 2545 แต่ตอนที่ทางกรมส่งเสริมฯ ให้สำรวจสวนที่จะเข้าโครงการได้ ตอนนั้นก็รับคำสั่งมาประมาณปี 2544 คือตอนนั้นก็แค่เข้าไปติดต่อเกษตรกรไว้ว่า ถ้ามีโครงการอย่างนี้เข้ามา สนใจไหม ก็ยังได้รับการตอบรับน้อย พอเราสำรวจแล้วก็ลองส่งเรื่องขึ้นไปพร้อมกับทางบ้านค่าย ก็ได้งบประมาณปี 2545 ให้มาสร้างศูนย์บริการฯ “

ดร. ปัญญา : “พอได้งบประมาณแล้ว ทางเกษตรตำบลทำอะไรต่อ”

คุณอรวรรณ : “ตอนนั้นเราเริ่มทำในรูปของโครงการจริง ๆ มาพูดคุยตกลงกันถึงหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ว่า การทำตรงนี้ต้องมีกรรมการนะ ให้บริหารบที่จัดมาให้เอง ซึ่งทางชุมชนเขาก็เข้าใจ แต่ว่าช่วง ปีแรก ก็มีสวนที่เข้ามาอีกสวนคือสวนยายดาของเจี๊ยนนี่แหละ ตอนแรกแกก็สนใจนะ พอคุยบ่อย ๆ แกก็ว่า ยังไม่พร้อมงานเยอะ ไม่มีใครช่วย แต่ไป ๆ มา ๆ พอสวนวิชาเปิดได้ไม่นาน สวนแกก็เปิดตามเลยในปี เดียวกัน แกบอกว่าทนเสียงเรียกร้องไม่ไหว แล้วตอนนั้นก็มียารายการที่ประเทศไทยเข้ามาถ่ายทำพอ ดี ก็เลยเป็นโอกาสของเลยคนเริ่มรู้จักมากขึ้น ชุมชนก็ตื่นตัวขึ้นด้วย”

ดร. ปัญญา : “ตอนนั้นปีอะไรครับ ที่เริ่มมีการเปิดสวนที่ตะพง”

คุณอรวรรณ : “ปี 2545 นะ ตอนนั้นก็กำลังสร้างศูนย์บริการฯ อยู่ด้วย แล้วพอเราเข้าช่วยเหลือเรื่อง ต่าง ๆ เช่นเราจะร่วมมือกับทาง ททท. พาไปอบรม ไปดูงานตามที่ต่าง ๆ ให้เกษตรกรเกิดความรู้อาก ขึ้น เราก็หวังอยู่ลึก ๆ ว่าจะมีสวนเปิดมากขึ้น ตอนนั้นความหวังก็เป็นจริงนะ หลังจากประชุมคณะ กรรมการก็ปรากฏว่า มีสวนที่ต้องการเปิดเพิ่มอีก 3 สวนคือ สวนปาทานัน สวนลำดวน แล้วก็สวน กล้วยไม้ยืนยงค์ ตอนนั้นเราก็ตีใจนะ เพราะเราอยากเห็นเกษตรกรมีรายได้ แล้วก็ชุมชนเป็นที่ รู้จัก มากขึ้น ซึ่งตอนนั้นรู้สึกว่าคุณศูนย์บริการฯ เสร็จพอดี ก็เลยสะดวกตรงที่มีที่รองรับนักท่องเที่ยวในปี 2546 นะคะ”

ดร. ปัญญา : “หลังจากที่มีการเปิดสวนแล้ว ทางเกษตรตำบลได้ช่วยเหลืออะไรเกษตรกรอีกบ้าง”

คุณอรวรรณ : “ก็จะเป็นพี่เลี้ยงให้ คือว่าเวลาเขามีปัญหาอย่างการบริหารจัดการไม่ลงตัว เกิดปัญหา เรื่องทุน เราก็จะทำโครงการ เขียนแผนไปขอขบประมาณให้ ก็ยังคงคอยดูแลอยู่ อย่างป้ายบอกเส้นทาง นั้นเราก็ขอขบมาทำให้ ก็ร่วมมือกับทาง ททท. ด้วย”

ดร. ปัญญา : “เท่าที่ทำงานทางด้านนี้มา พบว่าที่ตะพงนี้ประสบปัญหาอะไรบ้างครับ”

คุณอรวรรณ : “ก็หลายอย่างนะ อย่างการทำตรงนี้ตามจุดประสงค์ของโครงการคือต้องการให้คนใน ท้องถิ่นมีรายได้ ให้มีการช่วยเหลือกันร่วมมือกัน แต่พอมาทำตรงนี้พอมีเรื่องผลประโยชน์เข้ามา มันก็ จะเกิดปัญหา ตอนนี่การทำโครงการก็เลยเป็นเหมือนสวนใครสวนมัน บ้านใครบ้านมัน คณะ กรรมการก็มีการประชุมกันบ่อย หากความชัดเจนไม่ค่อยได้ ซึ่งเราก็เข้ามาควบคุมตรงนี้ ทั้งหมด ไม่ได้เราก็ต้องปรับตัว ปล่อยให้มันเป็นไปตามวิธีของมัน จะมาบังคับอะไรไม่ได้ เกษตรกรเขาก็มี ความคิดเป็นของเขาเราได้แต่แนะนำ ซึ่งก็เสียดายนะที่ศูนย์บริการฯ สร้างมาตั้งหลายล้าน ก็กลายเป็น ที่ทำการกลุ่มแม่บ้านไป ดินะที่คนในชุมชนยังมีการรวมกลุ่มกันเข้มแข็ง ทางกลุ่มเขาก็ยังมีรายได้ นะจากการให้คนนอกเข้ามาศึกษาดูงานกลุ่ม แต่ความร่วมมือของคนในชุมชนเรื่องการท่องเที่ยว ยัง ไม่ชัดเจน เขาดู ๆ แข่งขันกันอยู่ แต่ก็มีกรกระจายรายได้สู่ชุมชนบ้างตรงที่บางสวนเขาเปิดให้สวน อื่นเข้ามาขายผลไม้หน้าสวนตัวเองได้ อย่างสวนยายดา สวนปาทานันนี่ ก็ยังเป็นภาพที่น่าชื่นชมอยู่”

ดร. ปัญญา : “ตอนที่มาสำรวจพื้นที่ทำโครงการคิดว่าตะพงมีศักยภาพหรือสิ่งน่าดึงดูดใจตรงไหนครับ”

คุณอรวรรณ : “คือ ก็คุ้นเคยกับที่นี่มานานอย่างที่บอกไปในตอนแรก คือชอบความเป็นธรรมชาติของที่นี่มีสวนผลไม้ มีเขายายดา มีน้ำตกยายดา แล้วพอเลยข้ามฝากไปหน่อยก็มีทะเล กลุ่มของที่นี่ก็ได้รับคำชื่นชมว่ามีความเข้มแข็ง อีกอย่างสมัยก่อนที่นี่เขาจะมีการรวมกลุ่มวัฒนธรรมกันด้วย อย่างกลุ่มคุณหญิงเพลง กลุ่มชนมจีนข้าวกล้องซึ่งจัดลิขสิทธิ์รายการแรกของประเทศไทย มันมีสิ่งน่าดึงดูดหลายอย่าง ก็เลยมองภาพว่าที่นี่น่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนได้”

ดร. ปัญญา : “อย่างปัจจุบันช่วยเล่าให้ฟังหน่อยว่าเกิดอะไรขึ้น ทำไมสวนที่เข้าร่วมโครงการถึงเหลือแค่ 2 สวนในปี 2548”

คุณอรวรรณ : “คือ สวนที่ปิดไปก็มีปัญหาหลายอย่างเราลองไปคุยกับเขาแล้วก็พยายามถามว่าทำไมก็จะได้คำตอบเหมือน ๆ กันคือ อุปสรรค เรื่องที่ดินน้อย ไม่สะดวกทำเป็นที่จอดรถ อย่างเรื่องแรงงานก็สำคัญเช่นที่สวนวิชานี้เขาก็เหลือทำกันแค่ 2 คนเพราะลูกหลานไม่อยู่ช่วย อีกอย่างทำตรงนี้มันเป็นงานที่เหนื่อยต้องอุทิศตัวจริง ๆ ถึงจะทำได้รอด อย่าปัญหาเรื่องทุน ทางเราไม่สามารถเองงบประมาณมาลงที่สวนใดสวนหนึ่งได้ มันต้องทำในสวนรวม เราช่วยเหลือเขาตรงนี้ไม่ได้ นี่เป็นปัญหาอีกอย่างของการเปิดสวน ก่อนเปิดเราถึงถามก่อนว่าคุณพร้อมไหม ถ้าไม่อย่าเพิ่งเปิดนะ เพราะตรงนี้มันไม่ได้ทำง่าย ๆ ต้องมีองค์ประกอบหลายอย่าง ที่สำคัญที่สุดคงอยู่ที่ใจ ถ้าเกษตรกรหรือเจ้าของสวนไม่เปิดใจ ทุกอย่างก็จบ”

ดร. ปัญญา : “แล้วปัญหาตรงนี้เราจะแก้ไขอย่างไร เพื่อจะทำให้สวนที่เปิดอยู่ไม่ปิดตัวลงอีก แล้วก็ยังมีสวนอื่นเปิดขึ้นมาเพิ่ม”

คุณอรวรรณ : “คืออยู่ที่ตัวเกษตรกรเลยนะว่าเขาต้องรู้จักบริหารจัดการให้เป็น บริการลูกค้าให้ดี พอลูกค้าติดเขาก็จะเข้ามา ปากต่อปากบอกกันข่าวมันไปไวเหมือนกันนะ เราก็เคยแนะนำเกษตรกรแล้วว่าควรทำอะไรบ้าง เขาต้องเก็บไปคิดเอง จะไปปรับประยุกต์ก็เรื่องของเขา แต่ต้องทำให้ดีอย่าเห็นเรื่องธุรกิจเป็นสิ่งสำคัญนั่นคือสิ่งที่เราพยายามบอก เราพาเขาไปดูงานตามที่ต่าง ๆ ไปดูการทำท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างนี้ หรือไปฟังเกษตรกรที่เขาประสบความสำเร็จ เพื่อให้เขาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการสวน หรือการไปเปิดใจสวนอื่นที่สนใจจะเปิดแต่ยังไม่กล้า”

ดร. ปัญญา : “แล้วคิดว่าแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตะพงจะเป็นอย่างไร”

คุณอรวรรณ : “คิดว่าก็น่าจะยังไปได้ดีนะคะ เพราะว่าเริ่มมีคนรู้จักในวงที่กว้างขึ้นตอนนี้ก็มีคนลองมาติดต่อว่าอยากเปิดสวนชื่อคุณทวี ไกรเดช เราก็เสนอเขาไปว่า ควรทำอะไร เขาก็ดูความพร้อมก่อนคิดว่าไม่นานก็คงจะเปิด การประชาสัมพันธ์ของที่ตะพงก็มีมากขึ้นแล้ว ก็คิดว่าการทำกิจกรรมตรงนี้น่าจะไปได้ไกล เพราะว่าการทำงานนี้ก็เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกรค่อนข้างเยอะ”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวกที่ 2

เวทีเสวนาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน

โครงการ เวทีเสวนาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน

หลักการและเหตุผล

เนื่องจากภาควิชาเทคนิคเกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตรสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ได้รับการสนับสนุนให้ทำโครงการวิจัยเรื่อง การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อเพิ่มศักยภาพและสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรและชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยผ่านกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2) เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการวางแผนร่วมกันเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบยั่งยืน จากวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยที่ได้กล่าวมาแล้ว ทางคณะผู้วิจัยจึงจัดให้มีเวทีพูดคุยในเรื่องดังกล่าวเพื่อให้มีการทบทวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ผ่านมาของตำบลตะพงและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แนวคิด เทคนิควิธีการในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกับเกษตรกรที่จัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลตะพงและในจังหวัดระยอง เพื่อสรุปปัญหาและอุปสรรคต่างๆที่เกิดขึ้นและหาแนวทางแก้ไข รวมถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทบทวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลตะพงและจังหวัดระยอง
2. เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
3. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน

ระยะเวลาดำเนินงาน

31 มีนาคม 2548

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ภาควิชาเทคนิคเกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ผู้ร่วมโครงการ

1. คณะวิจัยภาควิชาเทคนิคเกษตร	5 คน
2. เกษตรกรตำบลตะพง	25 คน
3. ผู้แทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลตะพง	5 คน
4. เกษตรกรที่จัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดระยอง	10 คน
5. ผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	5 คน

รวม 50 คน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สถานที่ดำเนินงาน

ห้องประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลตะพง

งบประมาณในการดำเนินงาน

ประมาณ 7,000 บาท

กิจกรรม

1. ทบทวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ผ่านของตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
2. พุดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรระหว่างเกษตรกรที่จัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำนักงานเกษตรจังหวัด พัฒนาชุมชน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหารส่วนตำบลตะพง
3. ประชุมกลุ่มย่อยเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน
4. นำเสนอข้อสรุปแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน

กำหนดการ

เวทีเสวนา การพัฒนาท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน

ห้องประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลตะพง

วันที่ 31 มีนาคม 2548

09.00 – 09.20 น.	ลงทะเบียน
09.20 – 09.30 น.	เปิดเวทีเสวนา
09.30 – 10.00 น.	นำเสนอการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลตะพงโดยคณะวิจัย
10.00 – 11.00 น.	เวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
11.00 – 11.15 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
11.15 – 12.15 น.	เวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์(ต่อ)
12.15 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 - 14.00 น.	ประชุมกลุ่มย่อย
14.00 – 15.00 น.	นำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน
15.00 น.	ปิดเวทีเสวนา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เวทีเสวนาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน

วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2548

คุณทวีป แสงกระจ่าง (นายก อบต.ตะพง): “สวัสดิ์คณะวิจัย กำหนดผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน ผู้สนใจและคุณชัยรัตน์ เจ้าของตำนานปาที่ให้เกิดวิถีชีวิตที่เสวนา ซึ่งท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่มีศักยภาพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวท่านมีวิสัยทัศน์ในการจัดทำโครงการนี้ต้องขอขอบคุณอาจารย์ที่ให้เกียรติตำบลตะพงซึ่งเป็นตำบลที่ควรจะให้มีการเปิดท่องเที่ยวจริง ๆ เราก็ทำการเปิดมาหลายปีที่เป็นตำบลตะพง แต่ว่าเป้าหมายของเราบางประการเรายังไม่มีความรู้ วันนี้เป็นโอกาสที่ซึ่งขอขอบคุณคณะอาจารย์ที่มาให้ความรู้กับพี่น้องชาวตะพงเรา เป็นผู้นำ เป็นบ้านพักโฮมสเตย์ ซึ่งจะได้เปรียบเทียบการพัฒนา เพราะทางตะพงเองก็มีการจัดการท่องเที่ยวหลายอย่างทั้งการจัดการบ้านจักรยาน ชมวิว บ้านพักโฮมสเตย์ สวนผลไม้ ในฐานะที่ผมเป็นนายก อบต. ก็ขอขอบคุณทุกคนที่สละเวลาผมก็ขอเปิดเวทีเสวนา ณ บัดนี้”

อ.พีรชัย กุลชัย : “ทุกท่านที่ผมเชิญมาล้วนแต่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งสิ้น เช่น ผู้นำการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กลุ่มผู้นำ งานราชการที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่สนใจ ผมอยากให้ทุกคนเปิดใจพูดคุยกันอย่างเป็นธรรมชาติ อย่างที่บอกเวทีนี้ไม่ได้เป็นทางการ ก็ขอเริ่มจากผู้ที่ทำสวนอยู่เลยนะครับ พูดถึงประสบการณ์ ปัญหาอุปสรรค “

คุณอำนาจ อ่างศิลา (เจ้าของสวนปาล์ม) : “ผมขออนุญาตอาจารย์ คือผมอยากทราบว่าอาจารย์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความคิดอย่างไรกับสวนที่จัดอยู่ ผมจะได้พูดได้ว่า สวนผมเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไร ทั้งคนที่สนับสนุนโครงการนี้อยู่ด้วย “

อ.พีรชัย : “จริง ๆ เราพยายามทบทวนถึงเรื่องที่ผ่านมาว่าการทำงานนี้มีผลอย่างไร เพราะมันจะสะท้อนกลับมาอยู่แล้ว “

คุณอำนาจ : “ได้ครับ จริง ๆ สวนเกษตรที่ทำมา เริ่มต้นกันมาก็มีผม มีเจ้บุญขึ้น มีคณะกรรมการ ตอนนั้นผมว่าดี ตอนแรกไม่ได้คิดว่าจะจัดสวนคิดแต่ว่างบประมาณจะไปทำศูนย์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรก่อน พอตรงนั้นมันจืดปรกกาย พอศูนย์การท่องเที่ยวเปิดแล้วก็แนะนำให้ชาวสวนที่มีสวนผลไม้มาใช้ประโยชน์ แต่เรื่องการบริหารจัดการ เรื่องการต้อนรับแขก การบริการ จริง ๆ ก็ไม่ใช่ปัญหาหนัก แต่ผมต้องบริหารเอง ตรงนั้นผมก็ยอมรับ มันก็ค่อยเป็นค่อยไป เราก็ศึกษาไป ผมก็เห็นความบกพร่องหลายอย่าง การรวมตัวกัน ผมก็ต้องหาคนมาสนับสนุน ซึ่งก็คิดว่า เราควรจะทำเป็นของสวนรวม เช่น ป้าย ซึ่งป้ายที่สำคัญควรเป็นป้ายใหญ่ เราถามเลยว่า สวนไหนบ้างที่เห็นด้วย เพราะผมเห็นสวนนั้นก็ขึ้นป้าย สวนนี้ก็ขึ้นป้ายมันเหมือนลิเก ผมอยากเห็นชุมชนเข้มแข็ง เน้นการมีส่วนร่วมถึงแม้เราจะขายอย่างเดียวกัน แต่ตอนนี้ที่ผมพบอุปสรรคคือเรื่องสื่อ สื่อของเราที่ว่า” ชมสวนชิมผลไม้ต่าง ๆ หรือโฮมสเตย์จากที่ผ่านมามีลูกค้าคุณคณานมา ผมคิดว่า ผมเริ่มโฮมสเตย์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มาเริ่มจากจุดสนับสนุนการท่องเที่ยว เพราะผมคิดว่าควรทำ อย่างนักท่องเที่ยวที่มาอยากเที่ยวสวนเที่ยวป่า ผมก็คิดว่าทำไมจิตใจคนไม่เหมือนกันนานาจิตตัง คนสองคนก็คิดไม่เหมือนกัน บางคนอยากเที่ยวสวนอยู่กับสวน ผมคิดว่าทำไมไม่มีคนคิดเปิดที่พักดูบ้าง จุดประกายความคิดโฮมสเตย์ผมเกิดจากจุดนี้แล้วก็ไม่ได้คิดอยากบรรยายอะไร ผมอยากมีเพื่อนมากกว่า ผมจึงทำจุดนี้รวมตัวกันมาได้ 5-6 หลัง ซึ่งมีแนวความคิดเดียวกัน ผมจึงอยากให้ผู้สนับสนุนการท่องเที่ยวตรงนี้จัดทำสื่อให้ชัดเจนกว่านี้ ทั้งเส้นทางการท่องเที่ยว การขี่จักรยาน การชมสวน ถนนหนทางที่ยังไม่ชัดเจน มีคนมาถามผมว่าทำไมไม่ทำเอง ผมบอกด้วยความจริงใจว่าผมไม่มีทุน ตรงนี้ผมก็ขอฝากด้วยจะทำโบชัวร์ จะทำป้ายหรือทำอะไรก็ควรให้นักท่องเที่ยวเห็นชัดเจน แผนที่ในตำบลควรแบ่งโซน ส่วนของผมคงต้องทำอยู่แล้ว แต่ผมอยากเห็นภาพรวม เพราะจะส่งผลดีต่อบ้านของเราด้วย"

อ.พีรชัย กุลชัย : " การจัดการในสวนไม่มีปัญหาอะไรใช่ไหมครับ "

คุณอำนาจ อ่างศิลา : " ไม่มีปัญหาอะไรครับ "

ป้าบุญขึ้น โพร้แก้ว (เจ้าของสวนยายดา) : " การจัดทำท่องเที่ยวเชิงเกษตร เริ่มแรกคือที่บ้านเป็นที่ทำการกลุ่มแม่บ้านและก็มีสวนผลไม้อยู่ ถ้าเราจะจัดทำเป็นการท่องเที่ยวและศึกษาดูงานก็น่าจะดี ก็คุยกันกับทางเกษตรตำบลซึ่งทางนั้นก็สนับสนุนว่าลองจัดดูก็ได้ ทางเกษตรตำบลเค้าก็จัดทำโครงการนี้ขึ้นไป ตอนแรกที่ทำคือยังไม่มีโครงการฯ ก็มีสวนวิชาเริ่มทำตรงนี้ก่อนแล้วฉันก็เริ่มตาม ลองดูว่าทำอะไรบ้าง ตอนแรกก็ไม่วู้เรื่องอะไรเลยทั้งการจัดการ ก็เป็นสวนชาวบ้านธรรมดา ถ้าถามว่าการจัดการตรงนั้นลำบากไหม ยอมรับว่าลำบากค่ะ ครั้งแรกไม่มีความรู้ การต้อนรับแขกเราก็ยังไม่รู้เรื่องเท่าไร พอเราจัดตรงนี้ตอนหลังทำให้เรารู้ว่า เราต้องทำอะไร ปีแรกก็ต้องมีปัญหาอุปสรรคอยู่แล้วแต่ก็อยากให้สวนอื่นลองดูบ้าง ถ้าถามว่าประสบความสำเร็จไหม ยังจะยังไม่ประสบความสำเร็จเพราะการท่องเที่ยวนี้ต้องเตรียมการรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามา เราก็ดีใจค่ะที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาหาเรา ถามว่าประสบความสำเร็จไหม ก็ตอบได้ว่าไม่ร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่เราไม่ต้องชนผลไม้ออกไปขายไกล แต่ว่ามาตรฐานของแต่ละสวนก็แตกต่างกัน เราก็ต้องพัฒนาไปเรื่อย ๆ ต้องยอมรับปัญหาต่าง ๆ ที่จะตามมา เราจะรับได้ไหม คำพูดคำจาเราก็ต้องอดทน การบริการทุกคนก็ทราบใช่ไหมคะว่า การบริการการต้อนรับแขกนี้ลำบากมาก คนนี้ก็ต้องการอย่างนี้ คนนั้นก็ต้องการอย่างนี้ ถ้าเราบริการไม่ได้เค้าก็จะไม่พอใจ การทำตรงนี้อ่าคิดเป็นธุรกิจร้อยเปอร์เซ็นต์ ที่เราทำตรงนี้ขอบอกเลยว่าต้องอยู่ที่ใจ ฉันเคยไปดูงานที่นนทบุรีมา คุยกับป้าไหว่ ป้าไหว่บอกว่าการทำอย่างนี้ต้องอยู่ที่ใจ เราถามว่าได้เงินมากไหม แกบอกว่ายิบเป็นเงินก็ดูไม่คุ้ม แต่การทำงานตรงนี้ก็สนุกไปกับงาน จากการทำตรงนี้เราก็ได้รับความรู้จากสวนอื่นด้วยก็คิดว่าท่านที่มาเวทีเสวนาครั้งนี้ ฉันก็ขอเชิญชวนให้ท่านมาทำ ทำแล้วเราก็ศึกษากันไปแม้ความสำเร็จจะอยู่ยาวไกลแต่ก็อยากให้ลองมาทำตรงนี้ ถ้าไม่ทำก็อาจจะไม่รู้ปัญหา ซึ่งฉันทำมาแล้วตรงนี้ฉันทราบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปัญหาดี สำหรับเรื่องนี้พูดทั้งวันก็ไม่จบ ฉันก็ขอฝากคณะอาจารย์ ผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงการการท่องเที่ยวให้เข้ามาสนับสนุน แก้ปัญหาและส่งเสริม คิดว่าต่อไปก็คงจะดีกว่านี้ “

คุณสมทบ ประดิษฐ์โสภิต (เจ้าของสวนกล้วยไม้ยืนยงค์) : “ จริง ๆ แล้วก็ทำเป็นสวนผลไม้ไม่มีคนเคยเข้ามาศึกษาดูงานอยู่แล้ว ที่ผมสนใจเข้าโครงการ ๆ ก็เพราะมีผู้ใหญ่มาแนะนำ ผมก็ลองดูไม่ลองไม่รู้ ผมอยากรู้ว่าถ้านักท่องเที่ยวเข้ามา ๆ นี่จะเป็นอย่างไร พอทำเองแล้วก็เกิดปัญหา เพราะนักท่องเที่ยวที่มา ผมไม่ทราบว่าเขามีความต้องการอย่างไร ต้องการเห็นกล้วยไม้ที่สวนผมเต็มไปหมด จริง ๆ สวนผมเป็นสวนกล้วยไม้ตัดดอกส่งขาย การที่จะทำให้ออกกล้วยไม้ดอกตลอดทั้งปีทำได้ยาก เพราะกล้วยไม้ผมยังมีปริมาณไม่มากพอและต้องตัดส่งขายพ่อค้าแม่ค้าเกือบทุกวัน การที่ผลผลิตยังอยู่ที่สวนมากแสดงว่าขายผลผลิตไม่ได้ เราก็ลองเข้าโครงการ ๆ ดู แม้ว่าจะพบปัญหาบ้าง เสียลูกค้ากล้วยไม้ตัดดอกบ้าง ซึ่งผมคิดว่าการเปิดสวนตรงนี้ต้องมีผลผลิตปริมาณที่มากพอ ลูกค้าที่เข้ามาก็ต้องซื้อ ผมก็ตัดขายให้ไม่ได้ ไม่ต้องการซื้อมาขายไป ตั้งกล้วยไม้ไว้ให้ดูเฉย ๆ ก็เหมือนหลอกลูกค้า แล้วปัญหาที่เกิดขึ้นอีกอย่างคือ ทางเข้าสวน จริง ๆ ก็พอใช้ได้ แต่จะมีปัญหาเกี่ยวกับรถคันใหญ่ และก็มีปัญหาด้านแรงงาน ถ้านักท่องเที่ยวเข้ามาปริมาณมาก เช่น รถคันหนึ่ง เราก็ต้องมีคนงานมาดูแลสำรองไว้ 7-8 คนตลอดเวลา บางวันไม่มีนักท่องเที่ยวมาเราก็ต้องหางานอื่นมาให้ทำรองรับ อย่างมีกรู๊ปทัวร์บางกรู๊ป เราก็ต้องเตรียมของให้อย่างสวนเรามีมะพร้าว เราก็เอามาบริการเค้า แต่ว่าคนที่เข้ามาช่วยจัดการนั้นยังมีไม่พออย่างเรื่องแรงงาน การจัดการก็ยังไม่ดีพอ

สวนลำดวน : ตอนเริ่มโครงการฯ เราก็ขอทำด้วย เราตั้งใจทำอยู่แล้ว แต่ว่าคนที่มาช่วยมาจัดการนั้นยังไม่พอ อย่างแรงงานนั้นเราก็ยังมีไม่มากพอ “

คุณทวี ไกรเดช : “คือผมตั้งใจไว้ว่าจะทำมาหลายปีแล้ว คุณอรรถกรก็เข้ามาติดต่อไว้ แต่บุคลากรยังไม่พอ การเตรียมการก็ยังไม่ดีพอ อย่างบริษัทเค้าจะเตรียมการกันหลายปี อย่างเกษตรอย่างเรานี้ตัดสินใจก็ทำเลย สถานที่ ที่จอดรถไม่เพียงพอ ป่าธรรมชาติอย่างน้อยต้องมีสวนหย่อม เราก็ไม่ได้เตรียมการเลย บริษัทเค้าจะทำสวนบังหน้าไปก่อน ใช้เวลาเป็นสิบปีจึงเปิด เขาถึงมีความพร้อมอุปสรรควันเดียวก็พูดไม่จบ เกษตรกรที่คิดจะทำเลยไม่กล้าทำ ตอนนี้นี่ที่ผมทำจริง ๆ ตั้งโครงการไว้หลายอย่าง แต่ทำไม่ได้เพราะอะไร หนึ่งน้ำมันแพงปัญหาลดให้นักท่องเที่ยวที่จะมา 50 % สองเข้ามาแล้วไม่ประทับใจคือสถานที่เราไม่ได้โอโง่งเท่าที่ควร สามถนนหนทางซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าคิดเคี้ยวมากนักท่องเที่ยวก็จะไม่สนใจ แล้วก็มาทำโฮมสเตย์มันมีอุปสรรคอยู่ว่า นักท่องเที่ยวเขากลับตัวเองก็กลัวมีทั้งทรัพย์สิน มีทั้งลูกทั้งเมีย บ้านที่เข้าร่วมโฮมสเตย์ก็กลัวอีกเพราะเขามีทรัพย์สิน นักท่องเที่ยวก็กลัวอีกว่าอยู่ทางโน้นจะนอนอย่างไรจะกินอย่างไร เจ้าของบ้านไม่ตีพุดจาลามกจะเป็นอย่างไร เขาคิดพักโรงแรมดีกว่า เพราะเปิดมาเป็นร้อยปี แต่โฮมสเตย์นี่เพิ่งคิดจะเปิด

นักท่องเที่ยวยังเขาเป็นกังวลเรื่องทรัพย์สิน เรื่องรถเรื่องที่พัก นอนไปแล้วก็ต้องตื่นมาคอยดู สรุปที่เอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่งงานไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผ่านมามันเป็นปัญหาเรื่องทรัพย์สิน เราเองก็กลัวพวกแฝงตัวมากับนักท่องเที่ยว ถ้าขึ้นมาข้าวของหายจะทำอย่างไร ซึ่งมันเป็นเรื่องยุ่งยากอีกหนึ่งคือนักท่องเที่ยวมาพักที่ตรง ๆ คือ บางกลุ่มต้องการกินเหล้า บางกลุ่มต้องการเล่นการพนัน ถ้าบ้านไหนเขาไม่ชอบเขาก็ไม่อนุญาต นักท่องเที่ยวก็ไม่พอใจ ประเด็นแรกเราต้องอบรมทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวก่อน ผมเองก็คุยกับคุณอำนาจเพราะมีโครงการเดียวกัน เราต้องรู้่านักท่องเที่ยวต้องการแบบไหน นักท่องเที่ยวก็เช่นกัน เมื่อมาเที่ยวแบบท่องเที่ยวเชิงเกษตรก็ต้องรู้ว่าควรทำตัวอย่างไร ตรงนี้เป็นสิ่งสำคัญเหมือนกัน นอกจากนี้ต้องมีผู้ให้การสนับสนุนทั้งการท่องเที่ยว อบต. หน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ รวมถึงการทำสื่อด้วย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากไม่ว่าจะเป็นในจังหวัดหรือต่างจังหวัด ประเด็นต่อไปคือการรวมตัวกัน เช่นการรวมตัวกันของเกษตรกรว่าเราควรจะทำอย่างไร ต้องมีการมาพูดคุยกัน ต้องมีฝ่ายสนับสนุน เพราะว่าเกษตรกรจะขาดความรู้เรื่องการบริหารจัดการ แล้วถามว่าทำเป็นธุรกิจได้ไหม อย่างเจี๊ยงนี่ว่า ผมเองก็พยายามทำเป็นธุรกิจแต่การทำตรงนี้ก็ต้องมีใจรักด้วย อย่างคนงานนี่ก็ต้องมีรายได้ด้วย"

อ.พีรชัย กุลชัย : ขอบคุณสำหรับมุมมอง แต่เนื่องจากมีผู้เกี่ยวข้องเยอะขอเชิญผู้มีประสบการณ์ด้านนี้พูดต่อเลยนะครับ

คุณประจวบ จำเนียรศรี (สวนประสมทรัพย์) : ผมก็ทำมา 2 ปีแล้ว อุปสรรคที่เกิดคือ แรงงานชาวบ้าน พอนักท่องเที่ยวมาเยอะเขาไม่มาช่วยและปัญหาต่างด้าวมีปัญหามากกว่าชาวบ้านของเราอีกเค้าไม่เชื่อฟังเราเลย เค้ามีสิทธิ์มีอำนาจมากเกินไป เราต้องระวังให้มากซึ่งตอนนี้ผมก็แก้ปัญหาโดยการจ้างชาวบ้านให้เงินเขาเป็นรายวัน ตรงสวนนี้ผมทำมาตั้งแต่ปี 2547 ผมก็ประสบความสำเร็จได้ประมาณ 30 % ผลไม้ในสวนผมที่มีอยู่ไม่พอขาย ตรงความซื่อสัตย์ของเจ้าของสวนต้องบอกเขาตรง ๆ ว่าอย่างตัดทุเรียนก็ต้องตัดตอนแก่รสชาติผลไม้ไม่ต้องดีทั้งเงาะทั้งทุเรียน ผมเคยเตือนหลายสวนแล้วเรื่อง การตัดทุเรียนอ่อนส่งขาย แล้วเป็นอย่างไรตอนนี้จีนติดกลับไม่รับทุเรียนไทย นักท่องเที่ยวเขาเสียเงินแล้วก็ต้องการของดี ผมจึงตัดสินใจเปิดสวนท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้น จากที่ผมทำมาก็มีปัญหาไม่มาก เพราะสวนเราขายของมีคุณภาพ รสชาติดี แต่ว่าท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเรานี้มันสั้น มีแค่ 3 เดือนเอง แต่สวนผมมีสำรองคือ ผมมีการรวมกลุ่ม ถามว่าสวนเล็ก ๆ อย่างสวนผมผลไม่มีพอทานไหม ผมบอกมากัน 10 คันรถผมมีให้ทานหมด เพราะผมมีสมาชิก 39 คน ยกทุเรียนที่เงาะมา 100 กิโล ลองกองมา 50 กิโล ทุเรียนที่สั่งไว้เอามาเลย ผมรับประกันคืนได้ทุกลูกถ้าไม่มีคุณภาพ ถ้าทุกคนทำแบบนี้ผมว่าไปได้ ผมไม่ได้หวังจะร่ำรวยอะไร แต่ว่าผมคิดว่าดีกว่าการทำเกษตรที่แล้วมา ปีที่แล้วนี้มา 2000 คนคนละ 200 เห็นไหมว่าทำได้ ค่าเช่าปกติ 60 บาท ถ้ากินข้าวด้วยกับข้าว 3 อย่างผลไม้ 4 อย่าง 120 บาท มีเงาะ มังคุด ทุเรียน ลองกอง นี่ยังไม่เข้าฤดูกาลก็โทรมาจองแล้ว 70 ราย จากการได้ไปสัมผัสบริษัทจัดท่องเที่ยวมา เห็นได้ว่า การบริการท่องเที่ยว

นั้นสำคัญที่สุด เขาไม่รู้จักต้นมังคุด ต้นทุเรียน เขาก็บรรยายให้เข้าฟัง หรือติดป้ายเอาไว้เลยให้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนำไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นักท่องเที่ยวดูได้เรียนรู้ เหมือนสวนผมก็เปิดสวนการเรียนรู้ทางการเกษตรให้คนเข้ามาศึกษาเรียนรู้ ทั้งนักเรียนและนักท่องเที่ยว หลังจากเสร็จฤดูท่องเที่ยวผมก็เปิดสอนทำปุ๋ยหมักขึ้นใช้เองไว้ใช้ใน ตำบลบางบุตร เขาบอกว่าปุ๋ยหมักใช้ในสวนไม่ดี ไปดูสวนผมเลยครบปลูกดกทั้งปีทั้งเงาะทั้งลองกอง ใช้มา 6-7 ปี ที่สวนใช้ชีวภาพครบ ถ้าระเบิดไม่แรงก็ใช้ EM การใช้ปุ๋ยเคมีก็ต้องใช้ให้เป็นผมก็ไม่มีอะไรมาก การเปิดสวนต้องขึ้นอยู่กับการต้อนรับและความซื่อสัตย์ ผมคิดว่าการทำสวนแบบชีวภาพนี้ได้ผลผลิตมาก นักท่องเที่ยวก็เข้ามามากด้วย ผมคิดว่าปีนี้น่าจะไม่น้อยกว่าปีกลายแน่นอน

อ.พีรชัย : จากสวนประสมทรัพย์ได้สะท้อนถึงปัญหาและความสำเร็จด้วย คำถามที่ว่า การท่องเที่ยวเอื้อต่อชุมชนอย่างไร เรื่องของหน่วยงานภาครัฐ เมื่อฟังแล้วมองภาพอย่างไร ใครจะมีแนวคิดเสนออีกบ้าง เชิญนะครับ

คุณมานัด โพธิ์แก้ว (สวนยายดา) : ผมคิดว่าดีครับ การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพราะว่า นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเจอชาวสวนจริง ๆ ที่ว่าดีจากที่พูดเมื่อกี้คือ ความจริงใจกับความซื่อสัตย์ อันนี้ตรงประเด็นเลย เขามาเขาก็อยากได้ผลไม้ดี ๆ มีคุณภาพ ถ้าเขาของไม่ดีมาเขาก็จะไม่ประทับใจ จากที่ผมพบมาเอง คือนักท่องเที่ยวเขาจะพอใจถ้าได้ผลไม้อะไรจากต้นในสวนจริง ๆ เอง

นายเสวตร บุญฤทธิ์ ผอ.ชม.หมู่ 11 (กลุ่มชนมจีนข้าวกล้อง) : ผมว่าการท่องเที่ยวอย่างนี้ได้ประโยชน์มากโดยเฉพาะกับชาวสวน อย่างแรกคือไม่ต้องเอาไปส่งขายที่ตลาดจะได้ไม่ถูกตัดราคา ในสวนผมนักท่องเที่ยวเข้าได้แต่ผมไม่ให้รถเข้าไป เดิมที่ผมเองก็ไม่ได้ตั้งใจทำหรอก แต่มันเริ่มจากบ้านผมมีกลุ่มแม่บ้านทำขนมจีนข้าวกล้อง ผมให้ผลไม้เขาทานเขาก็ขอดูต้นหน่อยผมก็พาเขาเข้าไปดูต้นมังคุดต้นทุเรียน จากความรู้ของคนที่มาเที่ยว เขาก็บอกว่าอยากเก็บผลไม้สด ๆ จากต้น ผมก็ให้เก็บเองเลยเขาก็มีความสุขมากจะขายแพงกว่าก็ไม่ว่าอะไรแต่เขาขอเก็บจากตัวเอง เขาก็มาก็จะประทับใจที่ได้เก็บกินเองจากต้น ไม่รู้ใครคิดอย่างไรแต่ผมว่าดี เพราะไม่ต้องจ้างคนมาเก็บด้วย แล้วก็ได้ราคาดี เราต้องคอยดูแลสวนด้วย ผมก็คิดอิมละ 70 บาท นักท่องเที่ยวเก็บกินเองทั้งเงาะทั้งมังคุด ลองกอง เก็บแล้วกินได้บ้างไม่ได้บ้างแต่เขาก็มีความสุข เราก็บรรยายให้ความรู้ไปด้วย

อ.พีรชัย : การดูแลจัดการแต่ละสวนก็แตกต่างกันไป ไม่มีอะไรผิดอะไรถูกขึ้นอยู่กับว่านักท่องเที่ยวจะชอบแบบไหน

นายกนก สิ้นเปรม (สวนวรรณภาพวรรณไม้) : จากกรที่เปิดมาไม่กี่ราย สวนผมก็มีเทคโนโลยีดี ผมจะจัดการคนเดียวทั้งการปลูกการดูแลการให้น้ำ ผมจะให้น้ำสปริงเกอร์ตอนกลางคืนทุก 15 นาที นักท่องเที่ยวที่เข้ามาสวนผมก็ประทับใจเพราะว่าข้างนอกสวนจะร้อนพอเข้ามาในสวนจะเย็น เพราะดินเก็บความชุ่มชื้นไว้ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเราก็ให้ความรู้เรื่องการขยายพันธุ์พืชด้วย เพราะสวนผมเป็นสวนเพาะพันธุ์ไม้ โรงปักชำ ทำการปักชำทั้งชายและปลูกต่อ เพราะสวนผมที่บ้านมี

200 ไร่ สวนเราใช้เทคโนโลยีแต่ไม่ใช่ว่าฆ่าแมลง ปุ๋ยยาเราก็ไม่ซื้อ ใช้สปริงเกอร์รดไป ใส่ยาเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เหม็น ๆ แมลงไม่ชอบก็หนีไป ผลไม้ของเราถึงแม้จะมีไม่มากแต่ก็ประทับใจที่ผลไม้ของเราผ่านด่าน
ไม่มีโรคหรือสารพิษตกค้างอย่างเปลี้ยไฟไรแดงเจอน้ำหมักชีวภาพเข้าไปก็หนี ส่วนเรามีพื้นที่
รับแขกไม่มากเราก็จะรับแขก VIP อย่างที่มาจากโรงพยาบาลรามาฯ ประมาณ 50 คน ส่วนใหญ่
แขกที่มาก็จะมาดูงานด้านเทคโนโลยีการเกษตร ก็ขอฝากแค่นี้ครับ

คุณประจวบ จำเนียรศรี : ผมขอต่อนิดหนึ่งประชาสัมพันธ์เรื่องแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลบาง
บุตร อำเภอบ้านค่าย คือทางอบต.บางบุตร เปิดแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกเขางวงช้าง เราไปดูงานมาที่
ดอยตุง ดอยอินทนนท์ ก็มาจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้นซึ่งห่างจากสวนผม สวน
ประสมทรัพย์นี้กิโลเมตรครึ่งซึ่งอบต.ได้ใช้งบประมาณซื้อที่ 100 ไร่ เพื่อปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวตรง
นี้ให้มีประสิทธิภาพขึ้น คือพอทานผลไม้จากสวนผมเสร็จก็มีรถพาเที่ยวชมสวนกว่า 10 กิโลเมตร
ชมต้นยาง สวนสมุนไพร ต้นไม้ใหญ่ ซึ่งเราก็จะเริ่มทำในปี 2548 นี้ซึ่งก็ค่อย ๆ ทำไปเผื่อว่านัก
ท่องเที่ยวเบื่อบะเลจะได้ขึ้นเขา เรามีเขางวงช้าง เข้าได้หลายทางทั้งทางวังจันทร์ ทางวัดบางบุตร
มาทางบางบุตรได้เข้าได้ 3 เส้นทางลาดยางหมด ถ้ามว่าการท่องเที่ยววัดใหม่ร้านค้าเล็ก ๆ ก็ได้ผลดี
หมดครับ ผมว่านักท่องเที่ยวเข้ามาเข้ามา 40 คน ขึ้นน้ำ 20 คนชายของได้ละ เดี่ยวชายโน้นชายนี้
ได้ คนชายก็มีรายได้ สวนผมเองก็มีคนมาหาเกือบทุกวันทั้งนักท่องเที่ยวและคนมาศึกษาหาความรู้
เรื่องปุ๋ยชีวภาพ ผมไปดูงานที่สระแก้วมาผมก็เอามาศึกษา ผมดูแล้วว่ามันใช้ได้ดี คนที่เข้ามาก็พอ
ใจเพราะปุ๋ยดี ผมก็ขายได้

นางวิภา เจนสินธนนันท์ (สวนตำบลนาตาขวัญ) : บรู๊คไซด์ เวลาเปิดสวนเราก็ต้องดูแลทั้งสวนทั้ง
ต้อนรับนักท่องเที่ยว เราจะทำเองคนเดียวไม่ได้ เราก็ต้องหาคนมาช่วยดูแล คนคอยต้อนรับนัก
ท่องเที่ยว เวล่านักท่องเที่ยวมา

อ.พีรชัย : ทางฝั่งทะเลมีแนวคิดอะไรบ้างไหมครับ เพราะว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่ใช่การทำสวน
ผลไม้เพียงอย่างเดียว อาจมีการทำกิจกรรมร่วมด้วย

คุณอำนาจ : ไหน ๆ เราก็มีการรวมกลุ่มกันแล้ว ใครไปใครมาเราก็อยากให้ตั้งประชาสัมพันธ์ขึ้นมา
ด้วยอย่างอาทิตย์ที่นักท่องเที่ยวมาเที่ยวสวนผม อาทิตย์หน้าก็ให้ไปสวนประสมทรัพย์ วนเวียนกัน
จัดทำเครือข่ายขึ้น ถือเป็นการรวมกลุ่มที่ดีซึ่งผมเองก็กำลังจัดกิจกรรมที่จักรยานชมสวนและขยาย
บ้านพักนักท่องเที่ยวที่เขาพระบาทก็ขอประชาสัมพันธ์ไว้ด้วยก็จะมีการจัดที่จักรยานชมสวนเกษตร
ผมก็มีแนวความคิดอย่างนี้แล้วก็กำลังคุยกับผู้ใหญ่บ้านอยู่ มีการที่จักรยานชมวิว เดินป่า ปีนเขา
เพราะเขายายดาของเราก็สมบูรณ์ สวยงาม พอขึ้นไปถึงจะเห็นวิวที่ระยอง เกาะเสม็ด นี่ก็เป็น
ความคิดของผมกับผู้ใหญ่อยู่ ปลายปีนี่คงเป็นรูปเป็นร่างขึ้น ผมก็ฝากชาวสวนด้วยว่าให้แนะนำ
นักท่องเที่ยวไปในหลาย ๆ แห่งให้คุยกับคุณอรรถรรณดู หรือทางร้านตำนานป่า ถ้าต้องการผลไม้ก็
ให้ติดต่อมาทางเราก็ได้ สวนไหนก็ได้เป็นการช่วย ๆ กัน ผมขอแนะนำแค่นี้ครับ ผมเองก็ได้รับคำ
แนะนำที่ดีจากทาง ททท. และขอขอบคุณผู้ให้การสนับสนุนโครงการ ฯ ด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คุณชัยรัตน์ ไตรรัตน์จรัสพร (ตำนานป่าและนายกสมาคมการท่องเที่ยวจ.ระยอง) : ในฐานะนายกสมาคมท่องเที่ยวจังหวัดระยอง ผมเพิ่งได้รับการแต่งตั้งมานี้ไม่กี่วันมานี้ ผมเพิ่งรับการแต่งตั้งมานาน ผมก็มีกรณีศึกษาอยู่หลายเรื่อง ในวันที่ก็ขอขอบคุณที่ให้เกียรติได้เข้ามารับฟังผู้ประกอบการเจ้าของสวน ผู้นำกลุ่มชุมชนทั้งหมดที่ตะพงนี้ ซึ่งผมก็ทราบปัญหาอยู่แล้ว เพราะการทำงานต้องมีปัญหา แต่วิธีการแก้ปัญหาต้องอยู่กับพวกเรารับครับ ความสามัคคีเท่านั้นที่จะแก้ปัญหาต่อไปได้อย่างคณะวิจัยลงทุนรวบรวมมากันได้ทำมีคำตอบอยู่ในนี้แล้วนะครับ ความดีหรือผลประโยชน์ที่ชาวสวนหรือจังหวัดจะได้รับ ถ้าเราสามารถทำตามตรงนี้ได้ แต่ถ้าจุดหนึ่งที่สวนเราไปได้ไม่ดี เกิดจากการรวมกลุ่มของเราที่ยังไม่เป็นกลุ่มเป็นก้อน แล้วก็ลักษณะต่างคนต่างทำ ผมว่าเป้าหมายของแต่ละคนเหมือนกันคืออยากให้กิจกรรมของตัวเองดีขึ้นแล้วก็ธุรกิจดีขึ้น ต้องการให้จังหวัดระยองเติบโตขึ้น จากศักยภาพของจังหวัดระยองอย่างที่พวกเราทราบกันดีอยู่มีมหาศาล เรามีทะเล อุทยานธรรมชาติและเกษตรกรรม ในวันที่เราพูดถึงเกษตรกรรม อย่างความสามารถของผู้ที่มานั่งอยู่ในที่นี้ บ่งบอกแล้วว่าแต่ละคนมี และแต่ละที่ก็มีปัญหาทั้งนั้นแต่เราแต่เราต้องการแก้ไขที่เบื้องต้นก่อน แล้วโดยรวมนั้นผมเชื่อว่า อบต. เอง การท่องเที่ยว ฯ หรือภาครัฐเข้าให้ความร่วมมืออยู่แล้ว แล้วทำไมเราไม่ร่วมมือกันแล้วเสนอขึ้นไปเพื่อได้พูดคุยกัน ยื่นเรื่องไปถึงอบต. ผมขอฝากผู้ประกอบการเจ้าของสวนว่า ทำอย่างไรให้นักท่องเที่ยวทั้งหลายเกิดความประทับใจเมื่อกลับไปไม่ใช่เฉพาะนักท่องเที่ยวไทยอย่างเดียว อย่างเช่นโฮมสเตย์นี่ทำให้เป็นดาวได้ไหม แล้วก็เอานักท่องเที่ยวต่างชาติมาด้วยเพราะที่ท่องเที่ยวในประเทศไทย นักท่องเที่ยวไม่ได้ชอบทะเลอย่างเดียว อาจชอบป่า ชอบเขา เรามีศักยภาพอยู่มากโดยเฉพาะเขายายดาณี อย่างที่บอกคือขึ้นไปอีกแค่ 3 กิโลเมตร ก็จะได้เห็นทั้งทะเลและเห็นทั้งเกาะ เป็นเขาเป็นป่าที่สมบูรณ์แบบ ทำไมเราไม่ทำให้อยู่ในส่วนเดียว เรื่องป้ายบอกทางก็เหมือนกันทั่วทั้งระยองเลย ไม่ใช่เฉพาะแต่สวนอย่างเดียวทั้งโรงแรม ทั้งร้านอาหาร ทุกแห่งมีปัญหาเรื่องนี้ ซึ่งจะสำเร็จได้ต้องได้รับความร่วมมือจากทั้งหลาย ฝายอบต. เองทุกตำบลเลย ไม่ใช่เก็บภาษีอย่างเดียว แต่ภาษีต้องเก็บก็ใช่ ทำไมไม่ทำป้ายให้ใหญ่ บอกทางว่า ตอนนี้อยู่ไหนแล้ว แล้วก็ต่อไปจะเป็นสวนใคร จากความร่วมมือกัน อันนี้สำคัญมาก ผมเข้าใจว่ากว่าเจ้าของสวนจะทำสวนขึ้นมาได้ต้องลงแรงทั้งกายทั้งใจ บางทีไม่ได้หลับไม่ได้นอนเลย ยิ่งปีน้ำขาดน้ำด้วย อย่างนักท่องเที่ยวนี่เค้าไม่ทราบมาก่อนว่าสิ่งที่เค้าทำมันสร้างความเสียหายให้พวกเรา เราจึงควรมีป้ายหรือมีคฤเทศก์บอกกล่าวด้วยว่า สิ่งที่เราต้องการคืออะไร ผมเชื่อว่าคนไทยพูดกันเข้าใจ แต่เราต้องอธิบายด้วย อย่างเรามองภาพรวมในงานผลไม่ปีนี้ ซึ่งอาจจะเข้าไปในการรวมทีม ในการที่จะจัดทำแถลงการณ์ต้องมีการวางแผนว่าปีหน้าทำอย่างไรชาวสวนจึงจะได้ประโยชน์แค่ 3 เดือน แต่จะให้ขยายต่อไปได้ไหมอย่างเช่น โฮมสเตย์ การกินผลไม้ก็สวนหนึ่งแต่เปลี่ยนเป็นการเดินป่า การขี่รถเที่ยว เราก็จะได้เงินด้วย ผมก็คิดว่า อยากให้พี่น้องเข้าประชุมด้วยเพื่อเป็นปากเป็นเสียงแทนเจ้าของสวน เจ้าของชุมชนให้สมาคมรับรู้ปัญหาของพวกเราคืออะไร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่งมอบไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ซึ่งเป็นสิ่งที่สมาคม ฯ ต้องรับมาเพื่อการแก้ไขปัญหา ทางททท. กับทางภาครัฐด้วยจึงจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง แต่ถ้าพวกเรายังคุยกันเองทำกันเองแบบนี้ก็ค่อนข้างจะลำบาก เป้าหมายเดียวกันก็จริงแต่เสียงมันไม่ดัง ถ้ารวบรวมกันได้เป็นหนึ่งเดียวให้อบต. รับทราบความต้องการ ต้องพัฒนาอย่างไร ทำไม่หลังเทศกาลผลไม้ที่ตะพงถึงเจียบเลย ทำได้ไหมที่ตะพงนี้จะมีการท่องเที่ยวยาวออกไปเป็นเสาร์-อาทิตย์นี่ อาจจะเป็นการขายอย่างอื่นได้ไหม อย่าให้นักท่องเที่ยวคิดว่ามาระยองต้องมาท่องเที่ยวแต่หน้าผลไม้หรือว่าหน้าร้อนเท่านั้น จริง ๆ ระยองมีที่ท่องเที่ยวเยอะมาก เที่ยวได้ทั้งปีนะครับให้นักท่องเที่ยวคิดว่ามาระยองเที่ยววันเดียวไม่พออย่างน้อยต้องมา 2-3 วัน ตื่นขึ้นมามีต้องไปเที่ยวควอเรือม เที่ยวเกาะเที่ยวเขาชะเมา นะ ต้องไปเที่ยวบนเกาะนะ ต้องให้นักท่องเที่ยวเห็น นักท่องเที่ยวเห็นก็จะเกิดความประทับใจ ต้องมาเที่ยวสวนเรานะ เข้าไปชิมผลไม้จากต้นนะซึ่งศักยภาพอย่างนี้ ผมเชื่อว่าจังหวัดอื่นสู้เราไม่ได้เลย แต่ติดที่ว่าเราขาดองค์กรเป็นถาวรเท่านั้นเอง ผมอยากนำเสนอเท่านั้น ส่วนเรื่องงานอนุรักษ์ต่าง ๆ จะเป็นเรื่องของหน่วยงานหนึ่งเรื่องผลไม้ปีนี้นะนักท่องเที่ยวมามากมายเยอะซึ่งเป็นเกียรติอย่างยิ่ง สมัยนี้ผู้บริโภคไม่เกี่ยงเรื่องราคาแล้ว จะดูแค่คุณภาพและมีสารพิษตกค้างหรือไม่ ซึ่งน่าเป็นห่วงมากเรื่องราคาถ้าเราดูแลเป็นอย่างดี คุณภาพผลไม้เราก็ยอมดี ราคาที่ดีไปด้วย ตรงนี้ผมมีอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านนี้อีกท่านหนึ่ง ที่จะให้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ท่านคลุกคลีอยู่กับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนี้มาหลายปีแล้วขอเชิญอาจารย์ครับ

นายสุนันท์ สุโข (ร้านตำนานป่า) : คือจริง ๆ แล้วที่ฟังมา คือ ผมจบเกษตรมาจากแม่โจ้ แล้วก็มาเป็นอาจารย์สอนอยู่ที่โรงเรียนในจังหวัดตาก ทางผมก็ได้ร่วมมือกับทางการท่องเที่ยวจังหวัดตาก สนับสนุนให้มีการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ซึ่งผมก็จัดทำการท่องเที่ยวเป็นแบบเชิงอนุรักษ์ขึ้นที่ตาก จากที่ท่านนายกฯ พูดว่า การท่องเที่ยวของจังหวัดระยองนั้นยังมีบริหารจัดการไม่ถูกต้อง ไม่ต่อเนื่องสัมพันธ์กัน ในส่วนของผู้ประกอบการ ชาวสวนหรือเกษตรกรที่มีความรู้เฉพาะด้าน แต่ยังขาดการออกแบบกลยุทธ์การขายว่าจะให้ดีได้อย่างไร คนเข้ามาต้องประทับใจ อย่างการออกแบบว่าจะให้ลานจอดรถ ห้องน้ำอยู่ตรงไหน ให้ทุกคนคิดใหม่ว่าที่นี้เป็นของชาวสวนก็ต้องให้เป็นสวน ไม่ใช่ให้คนอื่นมาออกแบบพื้นที่ให้สวยให้ เราต้องดูว่าเข้าสวนไปต้องเดินอย่างไร ต้องต้อนรับอย่างไร เวลา มีรถเข้ามาอย่างเช่นรถบัสนี่เราต้องทำอย่างไร เราพอใจที่จะรับนักท่องเที่ยวแบบไหน อย่างนั้นเราค่อยออกแบบกันไป อย่างกรณีที่ผู้ใหญ่ให้รถบัสจอดข้างนอกแล้วให้นักท่องเที่ยวเดินเข้ามา นักท่องเที่ยวก็จะได้พบเห็นสวนสองข้างทาง ก็จะเก็บภาพเหล่านั้นไป แต่ก็ทำไม่ได้กับทุกสวนต้องแยกให้ออกว่าแต่ละสวนไม่เหมือนกัน แต่การท่องเที่ยวแบบนี้ให้เน้นที่การต้อนรับ อย่างกรณีนักท่องเที่ยวต่างชาติหลงเข้ามา เราไม่ได้เตรียมการไว้ว่าจะต้องต้อนรับอย่างไร ไม่รู้จะพูดกับเขาอย่างไร เราก็ต้องพยายามต้อนรับเขาให้ดี สำหรับความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นก็คือการท่องเที่ยวแล้วต้องได้ความรู้และไม่ทำลายแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวอยู่กับเราไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์อื่นใด

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นาน ๆ การที่มีนักท่องเที่ยวบางคนถามว่า มาเที่ยวระยองไปเกาะเสม็ดแล้วจะไปเที่ยวที่ไหนต่อได้อีก ผมว่าถ้าจะให้การท่องเที่ยวของจังหวัดระยองเป็นที่รู้จักมากกว่านี้ ต้องอยู่ที่การประชาสัมพันธ์ด้วยว่าเมื่อถึงจังหวัดระยองแล้วมีที่เที่ยวที่ไหนบ้าง พอเข้ามาที่ตะพงต้องมีคัทเออร์ตัวใหญ่เลยวาท่านกำลังเข้าเขตพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ท่องเที่ยวเชิงเกษตร เราต้องมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวเห็นว่า มาเที่ยวระยอง มีทะเล มีสวนผลไม้ เอาออกมาให้ชัดเจน ทีนี้พอเข้าไปในสวน ทางสวนก็น่าจะมีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เฉพาะด้าน ต้องคอยอธิบายให้ความรู้ แล้วทางสวนก็ต้องทำทางเดินให้น่าสนใจ ออกแบบให้ดี เรามีพื้นที่น้อยก็จัดเส้นทางเดินให้ดูระยะยาวขึ้นอาจทำเส้นทางเดินวน พอนักท่องเที่ยวเหนื่อยก็ขายน้ำได้ นักท่องเที่ยวหิวก็ขายอาหารได้ ผมเองก็มาเที่ยวที่เขายายดาบ้อย เห็นป่าเห็นเขาก็น่าจะพัฒนาให้เป็นจุดท่องเที่ยว เช่น เรามีป่าโกงกาง มีลำน้ำ เราก็น่าจะจัดล่องเรือชมหนึ่งหย่อมที่ป่าโกงกาง อย่างต้นชะมวงบางคนเคยแต่กินไม่เคยเห็นต้นเราก็น่าจะนำมาเป็นจุดขายได้ ถ้าเรารู้จักใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์มากกว่าการทำสวนเป็นแบบธรรมดา เราก็จัดทำให้อุบลแปลก ๆ เช่น करनाเสนอต้นไม้ที่มีอายุมาก ๆ อย่างในสวนมีต้นทุเรียนร้อยปี เอาตรงนี้เป็นจุดสนใจ แน่แน่นอนว่าจะต้องดึงความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาที่สวนได้มาก หรือนักท่องเที่ยวบางคนก็ต้องการถ่ายรูปเก็บไว้เป็นที่ระลึก อย่างการที่สวนเราจัดทำป้ายสวน แล้วมีนักท่องเที่ยวเข้าไปถ่ายรูปด้วย นี่ก็ถือเป็นการประชาสัมพันธ์อย่างหนึ่งเช่นกัน เพราะนักท่องเที่ยวพอมีรูปแล้วคนอื่นเห็นก็ต้องมีการไถถามแล้วก็บอกต่อ นักท่องเที่ยวท่านอื่นก็จะเข้ามา ผมเห็นว่าถ้าจะให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรไปได้ไกลกว่านี้ ควรจะมีเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญมาออกแบบ ให้ความรู้ ตกแต่งสวนให้น่าสนใจเช่น จัดสวนแบบธรรมชาติ สวนหย่อม สวนเทคโนโลยี น่าจะออกแบบจัดสวนให้นักท่องเที่ยวเข้ามาดูแล้วครบวงจร อันนี้ผมขอฝากไว้ให้เจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลเกษตรกรด้วยนะครับ

อ.พีรชัย : จากที่ฟังมาจะเป็นส่วนของภาคเกษตรกรและเอกชน ต่อไปก็จะเข้าสู่บทบาทและหน้าที่ของหน่วยงานรัฐบ้างนะครับว่าตรงนี้ได้ทำหน้าที่อะไร มีบทบาทอย่างไร แล้วก็มีปัญหาอุปสรรคที่มองเห็นอย่างไรบ้าง เริ่มจากทาง ททท.ก่อนเลยนะครับ เพราะจากที่ทราบมารู้สึกว่าคุณอนนี่งบประมาณที่ได้มาจะตกไปอยู่ที่สวนอื่นแล้ว ช่วยอธิบายหน่อยนะครับ

นายวัชรพล สารสอน (เจ้าหน้าที่ททท. เขตภาคกลางจังหวัดระยอง) : เรียนคณาจารย์สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่าน ในส่วนของททท. ก็ขอพูดนิดหนึ่งว่าทางททท.ทำอะไรให้ชาวสวนบ้าง ชาวสวนต้องการให้ททท.ช่วยอะไรบ้าง ขอพูดสองประเด็นนะครับ ซึ่งในปีที่ผ่านมาทางททท.เอง ได้เข้าไปช่วย ส่วนแรกคือ เรื่องการบริการซึ่งชาวสวนเองยังไม่เข้าใจ ปกติเราอยากไปท้อ อย่างการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนี้ช่วยท่านได้อีกทาง แล้วแนวโน้มก็ค่อนข้างจะดี พูดง่าย ๆ คือ ยังกินได้อีกเยอะ เอาเป็นว่าเรื่องการบริการนี้ คิดง่าย ๆ คนในครอบครัวท่าน 4-5 คน นี่ ท่านยังเอาใจยากเลย งานบริการนี้ท่านต้องดูแล ๆ ตัวก่อน อย่าเพิ่ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คิดว่านักท่องเที่ยว 40-50 คนท่านจะต้อนรับไม่ได้ ต้องมองว่ามันเป็นเรื่องปกติของคน ดังนั้นอย่าไปคิดว่าอยู่สวนทำคนเดียวก็ได้อยู่แล้วมาทำไมกันเยอะเยอะ ดังนั้นเราต้องหาวิธีแก้เรื่องหนึ่งคือที่อาจารย์พูดถึงคือเรื่องงบประมาณ งบประมาณใหม่คือเดี๋ยวนี้มีกระทรวงเกิดขึ้นใหม่ เป็นกระทรวงท่องเที่ยวและการกีฬา ซึ่งแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน ต่างจากเมื่อก่อนที่เราจะได้รับงบตรงนี้โดยตรง เมื่อก่อนเราได้ทั้งงบการตลาด การประชาสัมพันธ์และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว แต่เดี๋ยวนี้งบการพัฒนาแหล่งอยู่ที่ศูนย์การท่องเที่ยวและกีฬา แต่ตรงนั้นก็ประสบปัญหาตรงที่ไม่มีความรู้เรื่องด้านการท่องเที่ยวมาก่อน ทำให้การพัฒนาสะดุดไปนิดหนึ่ง ในระดับจังหวัดก็มีปัญหาพอมีการประชุมเคำก็ขอบายก่อน ที่นี้หลัก ๆ ททท.ก็ยังคงดูแลอยู่ทั้งหมดพยายามที่จะช่วยในเรื่องของยุทธศาสตร์ แต่เรื่องงบประมาณก็ขอชี้แจงนิดหนึ่งเท่าที่ฟังดูมาผมว่าประเด็นหลัก ๆ ที่เขาพบปัญหาก็คือ เรื่องของ Product หรือสินค้าที่เราไม่ค่อยมีปัญหาเลย ผลไม้คุณภาพใช้ได้ผมว่าไม่น่าเป็นห่วง เพราะในเรื่อง Product ที่มีคุณภาพสูงอยู่แล้ว เราก็มีชัยชนะ 70 % แล้วนะครับ แต่ในส่วนที่สองที่มีปัญหาคือ เรื่องการบริหารจัดการ เกือบทุกท่านเลย การบริหารจัดการทุกท่านมีปัญหา ส่วนใหญ่คือขาดบุคลากรและไม่เข้าใจเรื่องงานบริการ นักท่องเที่ยวเรื่องมากไปหรือเปล่า จัดตรงนี้ก็ให้ไม่ชอบ ตรงนี้ไม่ให้เข้าก็เข้า ตรงนี้เราต้องมาคุยกันเรื่องการบริหารจัดการ สินค้าเรามีเป็นทุนอยู่แล้ว เราลงทุนสูง ปลูกมาอย่างดีจนออกดอกออกผลตรงนี้ประสบความสำเร็จแล้วนะครับ เหลือแต่จะสื่อสารอย่างไรกับนักท่องเที่ยวให้มันเกิดผล อย่างปีที่แล้วเอาง่าย ๆ ททท. ทำคู่มือให้ท่าน ใครที่ยังไม่มีและอยู่ในที่นี้ไปขอที่การท่องเที่ยว ได้ นะครับ ซึ่งสวนใหญ่ที่พูดมาจะมีเกือบทุกสวน บอกที่ตั้ง เบอร์โทร. ราคาเข้าสวน 50 70 80 บาทต่อคน หรือ 120 บาท คือเราต้องทำการสำรวจก่อนว่าต้องเป็นส่วนที่มีความพร้อมที่จะเปิดต้อนรับนักท่องเที่ยว เรามาจัดพิมพ์ให้ทั้งจังหวัดระยอง ทั้งจันทบุรี เป็น "เปิดสวนชวนชิม" ตรงนี้ในด้านประชาสัมพันธ์ซึ่งเป็นบทบาทของ ททท. โปสเตอร์เราก็ทำให้ส่งไปทั่วประเทศที่มี ททท.อยู่ทั้ง 22 สำนักงานแล้วก็อีก 5 ศูนย์ อย่างน้อย ๆ ก็ที่ละ 200 เล่มแล้วก็มีโปสเตอร์ที่ละ 20 แผ่น ในด้านประชาสัมพันธ์นี้เราทำให้ท่านเต็มที่อยู่แล้วแล้วพอจะถึงหน้าผลไม้เราก็มีการแถลงข่าว ซึ่งปีที่แล้วก็จัดที่ทาวเวอร์อินทาวน์ ในด้านสื่อเราก็เชิญผู้ว่า เกษตรฯ เราก็ทำเพื่อ Promote ให้ท่าน ในด้านการตลาดนี้เราทำให้ท่านเยอะแต่ว่าอยู่ที่ท่านว่าท่านจะดูแลหรือบริหารจัดการสวนหรือต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง อย่างจักรยานปีที่แล้วที่สวนปาดินัน ทาง ททท. ก็พยายามเข้าไปเชื่อมจัดให้มีโฮมสเตย์ ให้พักมีจักรยานให้ขี่ เราพยายามยัดเวลาให้เค้าอยู่ คนยิ่งอยู่นานยิ่งค่าใช้จ่ายเยอะอยู่ที่ว่าท่านจะดึงเค้าไว้ได้อย่างไร เช่น พาเที่ยวตรงไหนได้บ้าง สวนยายดาเจ็ซนี่มาลงที่ก็หลายบัส บางวัน 2-3 บัส คนเกือบ 200 คน หัวละ 50 บาทได้เท่าไรละ ชื่อของกลับบ้านอีกละ คิดง่าย ๆ แค่นี้ท่านก็ได้ตั้งเยอะแล้ว แต่ปัญหาของท่านมีคนไม่พอ หลัก ๆ การบริการที่ยังไม่ได้มาตรฐาน ปีที่แล้วทางททท.ก็จัดอบรมให้ เรื่องการเป็นเจ้าบ้านที่ดี เชิญท่านไปเข้าร่วมก็มีหลาย ๆ สวนที่เข้าร่วม ท่านก็จะได้ประสบการณ์ตรงนี้มากขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญตเห็นไปใช้ประโยชน์ในการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จริง ๆ แล้วการทำ ตรงนี้เราเพิ่งเริ่ม ใหม่ ๆ เราอย่าเพิ่งท้อ ตรงนี้กว่าท่านจะเข้าที่เข้าทางอย่างสวน
สุภัทราแลนด์ นี่เค้าก็ใช้เวลาตั้งเยอะกว่าจะเป็นระบบ ลองไปดูว่าระบบการบริหารจัดการนี้เค้าทำ
กันอย่างไร เข้าไปปั๊บเค้าก็มีน้ำให้ดื่มมีมะพร้าวให้คนละลูก 120 บาทนะครับที่สวนสุภัทราแลนด์
ซึ่งทางททท.เองก็ได้คำปรึกษาก่อนเค้าเปิด ก่อนเข้าให้มะพร้าวคนละลูกคิดดูสิครับตัดกำลังไปตั้ง
เท่าไร ยังไม่ทันได้ทานผลไม้อย่างอื่นเลย แต่มันก็ได้ในแง่การเป็นเจ้าบ้านที่ดีทั้งด้านการตลาด มี
รถนั่งชมสวน มีไกด์บรรยายว่าตรงนี้เป็นแปลงอะไร ปลูกอย่างไร ออกลูกเมื่อไร ซึ่งที่นี้เค้าจะมี
ครบวงจร มีทั้งอาหารเที่ยงบริการ เค้ามีการบริหารจัดการค่อนข้างมืออาชีพ แต่เรายังเด็กมือสมัคร
เล่น เราก็ต้องยอมรับสมรรถภาพตรงนี้ ทำยที่สุดพอเที่ยวเสร็จเค้าก็มีจุดซื้อผลไม้ ของที่ระลึก ตรงนี้
เป็นตัวอย่างครับ ท่านลองไปดูได้ที่สวนสุภัทราแลนด์ ระบบการบริหารจัดการ ท่านจะประทับใจ
ตรงนี้เพราะเป็นระบบมาก แล้วก็ของเรานี่อย่างของเจ๊ขึ้นนี่ เราก็พยายามแนะนำ ทำอย่างไรให้คน
เดินดูสวน ดูต้นผลไม้ของเราว่าเงาะเป็นอย่างไร ทุเรียนเป็นอย่างไร อย่างต้นเงาะนี้พอสุกมันจะ
แดงสวยงามถ่ายรูปเป็นที่ระลึก เค้าก็วางจุดไว้ถ่ายรูป ต้องบอกด้วยว่าห้ามเก็บ ต้องมีป้ายบอกนะ
ครับ นักท่องเที่ยวก็ยินดีจะปฏิบัติตามท่านแต่ต้องมีป้ายบอกนิดหนึ่ง ท่านเอาเชือกฟางหรืออะไรก็
ได้กันไว้ไม่ให้เข้า อย่างต้นทุเรียนก็ควรกันไว้ไม่ให้เข้า เพราะถ้าเข้าไปเหยียบดินก็จะแน่น มันจะส่ง
ผลกระทบต่อต้น เราต้องตั้งโซนให้เดิน ไปนั่งที่ซุ้ม เป็นซุ้มกระติบเล็ก ๆ ก็ได้นั่งสบาย ๆ กระจาย
กันไปแล้วมีจุดให้เค้าเดินไปรับผลไม้ มีเป็นอะไรก็ได้เช่น ถาด ไปรับทุเรียน เงาะ ท่านก็เกาะ จัดไว้
ให้ตรงนี้ที่เค้ามีความสุข ต้นไหนที่ให้เค้าสามารถสอยได้จากต้นเองนี้ อย่างเจ๊ขึ้นนี่ที่แล้วก็มึน
ครับ ตรงนี้ก็ดีคือ อย่าให้ค่านั่งทานอย่างเดียวเค้าจะเบื่อ พฤติกรรมนักท่องเที่ยวคือต้องการมี
ส่วนร่วม คือเห็นแล้ว รู้แล้วแต่อยากทำเองบ้าง อย่างบางท่านมาก็ให้เค้าเก็บเอง แต่ตรงนี้ท่านต้อง
บรรยายไปด้วยว่า ลูกขนาดไหนเก็บได้เก็บไม่ได้บรรยายไปคร่าว ๆ ซึ่งเราเห็นปีที่แล้วนี้ ผมว่าท่าน
ได้ไปเยอะนะครับ ฉะนั้นอย่างเพิ่งท้อนะครับ เรื่องการจัดการ อีกส่วนนั้นอย่างโฮมสเตย์ สวน
ป่านันหรือท่านที่ได้พบปัญหานี้ โฮมสเตย์ท่านไปวัดกกังวลว่า นักท่องเที่ยวมาแล้วนักท่องเที่ยว
จะไม่ปลอดภัย หรือว่าท่านเองจะไม่ปลอดภัย ท่านเองจะต้องทำเป็นกลุ่มครับ อย่างทางเหนือที่ทำ
เป็นหมู่บ้านครับ หมู่บ้านกระเหรี่ยง เห็นมีฝรั่งไปเยอะมาก แต่เค้ามีเป็นกลุ่มครับ ท่านอย่าไปทำ
รายเดียว ท่านจะรับได้จำกัดและไม่มีคนช่วยท่าน อย่างโฮมสเตย์นี้กลุ่มท่านมี 10 คน จัดคิวให้เลย
ครับมีลำดับให้ คืออะไรที่มีผลประโยชน์นี้ก็จะทะเลาะกันได้ ท่านต้องจัดคิวให้ 1 - 2 - 3 ว่าเป็นคิว
ของหลังไหน ค่าอาหารต่อมือเท่าไร 50 บาท 100 บาท ท่านต้องชี้แจงไปเลยมีป้ายแสดงให้
นักท่องเที่ยวเห็นชัดเจน นักท่องเที่ยวจะได้คิดว่ามาพักที่นี้แล้วไม่ถูกโกง จะต้องมีป้ายบอกเลยว่า
อาหารมือละ 50 บาท 3 มือเท่าไร แล้วพอไปถึงก็มีหนังสือเยี่ยมให้ลงทะเบียนท่านก็จดหมายเลข
บัตรประชาชนไว้ ท่านไม่ต้องกลัวเลยนะครับ เรามีวิธีการจัดการค่อนข้างเยอะแต่ที่เราเพิ่งเริ่มเรา
ยังไม่เข้าใจตรงนี้ จุดไว้เลยครับ หมายเลขบัตร มาจากไหน พักที่คืน ท่านก็ลงบันทึกไว้ท่านก็จะได้
เอกสารเป็นเอกสารที่สวนไวสำหรับการทำงานเพื่อการศึกษาท่านน เมื่อนุญาติให้เข้าไปใช้ประโยชน์ด้านการศึกษา
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในส่วนของข้อระเบียบกฎหมายหากมีอะไรเกิดขึ้น อีกอย่างท่านก็จะได้สถิติว่าปีหนึ่งมีนักท่องเที่ยวมาพักเท่าไร ท่านนับจากยอดตรงนี้ได้ ท่านบริหารจัดการได้ ถ้าท่านไม่เข้าใจตรงไหน สอบถามข้อมูลจากทางการท่องเที่ยวฯ จังหวัดระยองได้ มันเป็นเรื่องที่ไม่ยากเลย อย่างสวนปาล์มน้ำมันก็ไปสร้างที่พักข้าง ๆ บ้านเป็น 3-4 ห้อง ตรงนั้นมันเป็นลักษณะ Guest House นะครับซึ่งโฮมสเตย์จริง ๆ คำต้องการพักกับบ้านของเรา มีห้องว่าง ๆ สักห้องหนึ่งไว้รับแขก ตื่นขึ้นมาให้เค้าเห็นท่านว่าท่านทำสวนอย่างไร ดูแลอย่างไร อาหารพื้นบ้านของท่านคืออะไร ต้องการแค่นี้เอง ไม่จำเป็นต้องสร้างขึ้นมาใหม่ แคมีห้องน้ำให้เข้าสะดวกสบาย พุดคุยเป็นกันเองโดยอริยาศัยของคนไทยซึ่งฝรั่งจะชอบแบบนี้ โฮมสเตย์นี้ท่านไม่ต้องกังวลว่าของ ๆ ท่านจะหาย เรื่องหนึ่งที่ยากคือเรื่องของการตลาด คือเปิดแล้วคนไม่มาไม่เข้านี่ กลุ่มเป้าหมายของท่านอย่าไปจำกัดแค่นักท่องเที่ยว นะครับ ที่ walk in เข้ามาเองก็มีตั้งเยอะ ไม่รู้จะไปไหนก็เดินเข้าสวนก็มีเยอะ เป็นกรุปทัวร์ก็เยอะ แล้วจะสื่อถึงสวนท่านอย่างไร ท่านต้องมีเบอร์โทร. แสดงเบอร์ให้ทราบ คำก็จะได้โทร.มาจองล่วงหน้าอย่างโบรชัวร์นี้ทางททท.ก็ทำให้อยู่แล้ว บอกนิดหนึ่งว่ามีสถานที่ติดต่อ เบอร์โทรศัพท์ของท่านหรือเปล่า ถ้ามีก็บอกเรามา เราจะจัดทำให้ แล้วถ้าทำได้อย่างนี้อย่างอบต.มาดูงาน สวนประสมทรัพย์นี่ก็มีมาดูงานหลายกลุ่มทั้งเกษตร ฯ อบต. นักเรียนนักศึกษา มาศึกษาตรงนี้เยอะมาก อย่างบางที่ไม่มีผลไม้เค้าก็แจ้งเรามาทาง ททท.ก็จะรับเรื่องติดต่อให้ เรายังจะแนะนำไปตามสวนนั้น ๆ ตามศักยภาพที่มีอยู่ หรือถ้าไม่มีเราก็จะกระจายให้ หรือสวนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ท่านเองอยากจะให้ ททท.ช่วยอะไรก็เสนอมาได้ ผมก็ขอฝากไว้แค่นี้ครับ

คุณประจวบ: อยากให้ช่วยเรื่องการสื่อสาร อย่างนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวบางที่ไม่ใช่แขกคนไทยอย่างเดียว มีนักท่องเที่ยวต่างชาติด้วย ผมก็พูดไม่รู้เรื่องหรอก อยากให้ ททท.จัดอบรมศึกษาภาษาต่างประเทศบ้าง เผื่อว่าจะได้รับนักท่องเที่ยวต่างชาติได้ นี่ผมฝากนะ ไม่รู้ว่าหน่วยงานไหนจะช่วยให้ ผมก็ขอแนะนำสำคัญมาก เพราะถ้าพูดกันไม่รู้เรื่องก็สื่ออะไรไม่ได้ จริง ๆ แล้วสวนผลไม้เราไม่จำเป็นต้องมีลูกหรรอกครับ ต้นของมันก็ศึกษาได้ เรามีระยะเวลาการท่องเที่ยวก็จริงที่เหลือก็ให้เค้าเข้ามาดูได้อย่างสวนผมนี้ก็ให้เดินดูได้ว่าปลูกอย่างไร ดูแลอย่างไร ผมก็พาไปดูมีมาดูทั้งปีครับ ไม่มีเลิก นี่ผมก็ยังไม่ได้คุยกับทาง ททท.เลยมาทั้งปีครับนักท่องเที่ยวมาเป็นกรุปหนึ่ง 30 คนบ้าง 100 คนบ้าง แต่ก็มาทั้งปี ที่ผมต้องการบอกคือให้เค้ามาศึกษาสวนไม่จำเป็นต้องขายลูกทุเรียน ลูกเงาะ ใบทุเรียน ใบมังคุดก็ขายได้เราทำให้ปลอดภัยอะไรก็ขายออก อย่างหน้าผลไม้ ผมก็ลดราคาลงหน่อยเค้าขาย 30 บาท ผมขาย 25 บาท แค่นี้ไม่ต้องขนมาขายในเมืองแล้ว

นายวัชรพล สารสอน (ททท.เขตภาคกลางจังหวัดระยอง) : ผมขอชี้แจงนิดหนึ่งนะครับคือ ทางททท.ก็มีงบประมาณมาช่วยเหลือด้านยุทธศาสตร์ก็จะจัดอบรมเรื่องภาษาให้ มีอยู่แล้วนะครับ การอบรมภาษาอังกฤษในปี นี้ แล้วก็การอบรมเป็นเจ้าบ้านที่ดีเหมือนกับปีที่แล้ว แต่ท่านต้องเข้า

นะครับ จริง ๆ พอเราแจ้งไป ผมก็เห็นมีอยู่ไม่กี่ราย เช่น สวนประสมทรัพย์ ปาล์มน้ำมัน เจ็ชชั่น แล้วก็

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษเท่านั้น เมื่อนักผู้ใดเห็นใบนี้โปรดแจ้งให้ทาง

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ไม่กี่ที่ที่มาร่วมกัน ผมก็แจ้งเป็นหนังสือให้ทราบถึงท่านอีกครั้ง แล้วก็แจ้งในกลุ่มของตะพงที่เราจะจัดอบรมให้โดยเฉพาะ

พัฒนากร : ก่อนอื่นก็ต้องขอขอบคุณที่เชิญมานะครับ จริง ๆ แล้วก่อนหน้านี้จะมีโครงการนี้เกิดขึ้นก็มีพื้นที่อื่นที่เราจะพัฒนาด้านการเกษตรอยู่ แต่เราก็มองเห็นพื้นที่ที่จะทำการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืนที่ตำบลตะพงนี้ ซึ่งตะพงแต่เดิมก็มีกลุ่มเกิดขึ้นในหมู่บ้านมากมายตอนนี้ก็มีเหลืออยู่บ้าง แต่ปัจจุบันหลัก ๆ ที่ยังโดดเด่นอยู่ก็คือ กลุ่มทุเรียนทอดกรอบที่รวมตัวกัน แล้วก็กลุ่มขนมจีนข้าวกล็อง ผมกำลังท้าวความว่า แต่ก่อนตอนที่ผมเข้ามาในพื้นที่นี้ ยังไม่มีอะไรเลยแต่เดี๋ยวนี้เปลี่ยนแปลงขึ้น มีการพัฒนารูปแบบต่าง ๆ กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชมสวนในปัจจุบัน ซึ่งแต่เดิมเราเคยมีความคิดกับสภาตำบลว่าจะมีการทำแบบนี้ แต่จุดขายโฮมสเตย์มันอยู่ที่นักท่องเที่ยวต่างชาติ เพราะคนไทยที่จะมาพักมีปัญหาเยอะ ต่างฝ่ายต่างระแวงระวังระแวงกันเอง ถ้านักท่องเที่ยวมาแล้วเค้ามั่นใจในสวนเรามันก็จะดีมาก ปีหนึ่งมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวกันหลายร้อยเดี๋ยวนี้ที่นี้กลายเป็นตำบลต้นแบบที่ไม่ได้มีแค่กลุ่มทุเรียนทอดกรอบ กลุ่มขนมจีนข้าวกล็องเท่านั้น คนที่เข้ามาเค้าต้องการมาชมวิถีชีวิต มาดูวิธีการจัดการในหลาย ๆ ด้าน แล้วเราจะทำอย่างไรให้เกิดการรวมตัวกันขึ้นในตำบลตะพง วิธีการรวมตัวของกลุ่ม ต้องทำอย่างไร การตลาดอีก ส่วนใหญ่คนไม่ค่อยกระจายงานกัน ทำไม่รวมตัวกัน แบ่งฝ่ายกัน ฝ่ายนั้นผลิต ฝ่ายนี้ขาย ฝ่ายนี้หาลาดแล้วเรื่องการบริหารก็ต้องดูแลให้ดี การจัดการก็ต้องเน้นธรรมชาติ อย่างสวน อย่างกลุ่มขนมจีนสมุนไพร ในขณะที่เดียวกันเราเปิดร้านอยู่ข้างนอกจากเข้าจรดเย็นเราไปไหน ก็ต้องนั่งขายให้หมดอย่างทุเรียนทอดนี่ก็มีหลายเจ้า แต่ถามว่ามีสักที่ขายที่ไปแล้วเปลี่ยนน้ำมัน มันก็อยู่ที่กระบวนการผลิตอีก ซึ่งมันก็มีการพัฒนาเรื่อย ๆ อย่างในรอบปีที่ผ่านมามีคนเข้ามาดูงานที่นี้ปีหนึ่งก็ 2-3 พันคนนะครับ มากกว่าการท่องเที่ยวยังอื่นอีก จากสถิติ คนต่างจังหวัดหลายจังหวัดในประเทศมาดูคุณ อย่างขนมจีนข้าวกล็องเมื่อก่อนคนในพื้นที่ยังไม่รู้ เดียวนี้คนในคอนอกรู้หมดอยู่ที่ไหนก็เข้าไปถึงเมื่อก่อนอย่างเวลามาเที่ยวสวนก็ต้องไปสวนป่าขึ้นเป็นหลักแล้วก็ไปขนมจีนข้าวกล็อง แรก ๆ เลยเมื่อปี 45-46 เข้าไปเยอะที่สุดคือกลุ่มขนมจีนมาทานที่ 300-400 คน บางที่ต้องสลับกัน แต่ในขณะที่เดียวกันเค้าไปเที่ยวชมสวนมาก็มีกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นมา ในส่วนนี้ แต่ตรงนี้มาดูนะครับว่าจุดเด่นจริง ๆ ที่มีการจัดสวนแบบนี้ อย่างแรกคือ มีรายได้สูงขึ้น ถ้าไม่มีรายได้เกิดขึ้นตรงนี้ไม่มีใครทำแน่นอน ต่อมาก็คือเพื่อน อย่างน้อยก็มีพวกอุดมการณ์เดียวกันดีกว่าการทำสวนอยู่คนเดียว คนที่มีความคิดเหมือน ๆ กันก็จะมาพบปะพูดคุยกัน อีกอย่างคือส่งเสริมให้คนมีงานทำ นอกจากเจ้าของสวนจะมีรายได้แล้ว ลูกน้องก็ยังมีงานทำ แบ่งกันไปคนนี้ต้อนรับ คนนี้ทำอาหาร คนนี้เอาของมาจำหน่าย อย่างคนในพื้นที่ใกล้เคียง พอนักท่องเที่ยวมาก็เอาของมาวางขาย นักท่องเที่ยวก็ชอบต่อมาซื้อดีอีกข้อคือ คนที่มีทำจริง ๆ คือเจ้าของสวนนี่ทำได้ เพราะมีใจรัก เสียสละ และอยากจะทำมี 3 ข้อนี้ที่ทำงานมาได้ในปัจจุบัน สิ่งเหมือนกันของการทำสวนแบบยั่งยืนคือ เรื่องของเอกสารเป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การบริหารจัดการ เราอยากจะทำแต่ไม่รู้จะทำอย่างไร ทำสวนอย่างเมื่อก่อนมี 5 สวนแต่ตอนนี้เหลือ 2 สวนในปัจจุบัน มีบางสวนที่เปิดนำร่องมาก่อน แต่ยังไม่เปิดใจ พอเห็นนักท่องเที่ยวเหยียบย่ำ พืชผลเสียหาย ต้นตายไป ท่านจะยอมไหม ที่บางประเภทเข้าไปได้ แต่ก็กันเขตกันพื้นที่ไว้ในสวนที่ไม่ให้เข้าไปตรงนี้คือการจัดการของสวนที่มีความรู้ ได้รับคำแนะนำมาก่อน แต่บางสวนเพิ่งเริ่มไม่รู้อะไรเลย พอนักท่องเที่ยวมาก็ให้เข้าไป แคปีเดียวต้นไม้ตายไปเยอะเลยแต่หลัง ๆ มานี้รู้ละก็มีป้ายแนะนำให้ความรู้ต่าง ๆ อย่างป้ายคัทเอาท์ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดระยองของตำบลตะพงนี้ บางครั้งผมมีโอกาสก็อยากจะบอกทาง ททท. ว่าทำป้ายให้หน่อยเถอะ ทั้งป้ายภาษาไทย ภาษาอังกฤษให้นักท่องเที่ยวเห็นพอลงจากรถที่บขส. ก็ให้เห็นเลยอย่างไรเกาะเสม็ดนี่ก็บอกระยะทางไปเลยว่าต้องไปอีกกี่กิโลเมตร ต้องไปอย่างไร ผมก็ขอฝากทางการท่องเที่ยวฯ ไว้ด้วยนะครับ อย่างน้อยก็มีป้ายประชาสัมพันธ์ติดบอกสักหน่อย จะไปท่องเที่ยวที่นี่ต้องไปอีกกี่กิโลเมตร ราคารถเช่าไรต้องเหมารถเช่าก็ว่าไป สำหรับเรื่องที่อยู่ในความสนใจในตอนนี้คือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สมัยก่อนที่อาจารย์เคยมาในพื้นที่นี้ อาจารย์คงเคยเห็นกลุ่มดนตรีมีให้คนเข้าไปฟังดนตรีแต่ต่อมาก็ล่มสลายไปแต่ตอนนี้เค้ากำลังฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ ซึ่งต้องใช้เวลาพอสมควร ปัญหาอีกอย่างที่สำคัญคือ การแย่งชิงผลประโยชน์ ตัวอย่างที่ตำบลเพ ที่เค้ามียตลาดกลางไว้ขายสินค้าแปรรูปอาหารทะเล รูปแบบการทำก็เปลี่ยนไปบ้าง เมื่อก่อนไม่มีการบำบัดน้ำเสีย ตอนนี้ก็ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ตอนนี้ก็กำลังดึงตลาดปลาเข้ามาบ้าง อย่างประมงเรือเล็กออกไปหาปลา ก็เอามาขายที่นี่ได้เลยเป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น อย่างที่ตำบลตะพงเองหรือตำบลนาตาขวัญเราทราบปัญหาอยู่ที่พยายามปรับเปลี่ยนแต่ก็ยากให้คนในชุมชนเข้าใจหันหน้ามาปรึกษาหารือกัน ผมขอยกตัวอย่างเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือท่องเที่ยวทางทะเล หรือท่องเที่ยวเชิงเกษตรก็แล้วแต่ อันนี้คู่แข่งที่หนักกลัวที่สุดของตำบลตะพงก็คือเพ เพราะเป็นแหล่งที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามา มาก ที่นี้เค้าจะมีบริการอาหารมีการเก็บค่าจอดรถบัสคันละ 100 บาท เค้าคิดหมดนะครับเพราะฉะนั้นผมอยากบอกว่า ถ้าเราไม่รวมตัวกันก็จะไปได้ยาก อย่างที่ท่านประธานการท่องเที่ยวฯ กล่าวไว้ เรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยว พื้นที่ท่องเที่ยวเพที่ท่านอยู่ก็เป็นคู่แข่งที่หนักกลัวเหมือนกัน ถึงแม้เราจะมุ่งพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมา 23-24 ล้านใช้ปรับปรุงพื้นที่ เท่าที่ทราบมาถ้างบมาถึงทุกอย่างก็คงจะดีขึ้น แหล่งท่องเที่ยวทางทะเลค่อยว่ากันอีกที แต่ตอนนี้เราเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตรอยู่ ทำอย่างไรถึงจะให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวบ้านเรา อันนี้ก็ขอฝากไว้หลาย ๆ ฝ่าย ทั้งทาง ททท. ที่ให้การอบรมเป็นเจ้าของบ้านที่ดี การบริหารจัดการ การดูแลความปลอดภัย แล้วก็ด้านสื่อต่าง ๆ วันนี้ผมขอฝากไว้เท่านี้ครับ

อ.พีรชัย กุลชัย : ต่อเนื่องกันไปเลยนะครับ เสิญทางด้านเกษตรฯ ครับ

คุณอรวรรณ ไทยพิทักษ์วงศ์ (เกษตรตำบล) : ฟังทุกท่านที่พูดมาแล้ว เท่าที่พูดมาการท่องเที่ยวเชิง

เกษตรมีส่วนดีมากกว่าสวนเสียนะคะ หลายท่านที่มาอย่างหมู่บ้านท่าน ตำบลท่านที่ยังไม่ได้เริ่ม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์การใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้า แล้วยังสงวนลิขสิทธิ์

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทำกิจกรรมนี้ ท่านฟังแล้วท่านอาจจะเบื่อนะคะ แต่อย่างน้อย ๆ ท่านก็มีแนวคิดกลับไปว่าหมู่บ้าน ท่านควรจะทำอย่างไรบ้าง ตำบลตะพงนะคะไม่ต้องกลัวคนจะไม่มา มีคนมาอยู่แล้วเพราะอย่างไร คำก็ต่อมาทะเล แต่จะทำอย่างไรให้เค้าเลี้ยงช่ายเข้าสวนด้วย ให้เค้าคิดว่ามาระยะของไม่ต้องมาเที่ยวทะเลอย่างเดียว มาท่องเที่ยวเชิงเกษตรด้วย อย่างหมู่ 1 นี้เรามีเรื่องสุนทรภู่ เราจะมีจุดท่องเที่ยวหน้าบ้านเกษตรตำบลก็ยังได้ อย่างของหมู่ 2 นี้มีต้นมังคุด 100 ปี นี้ก็นำมาเป็นจุดขายได้ว่ามังคุดนี้จะมีรสชาติอย่างไรต่างจากมังคุดธรรมดาหรือเปล้า เปลือกบางรสชาติ ก็สามารถขายได้อีก ราคาหนึ่งเลย อย่างที่จันทบุรีมีการทำมังคุด 100 ปีลงกล่องขาย เราก็น่าจะทำได้เหมือนกัน อย่างเรื่องของการท่องเที่ยวมีจุดขายเยอะแยะอย่างหมู่ 6 กับ หมู่ 12 อยู่ปากทาง บอกว่าจะทำสวนแต่ก็ยังไม่ได้ทำ แต่ถ้าเค้าทำขึ้นมา สวนยายดา สวนป้าหนั้นก็จะแย่งเหมือนกันนะคะ เพราะสวนที่อยู่ปากทางจะดึงคนไปหมด ซึ่งแต่ละสวนก็จะมีจุดเด่นของตัวเอง ส่วนในเรื่องของจุดท่องเที่ยวเขายายดา คือ พ่อนักท่องเที่ยวเที่ยวสวนเสร็จก็พาขึ้นเขา ดินเนอร์ก็เคยเดินขึ้นเขาไปกับที่อำเภอ ตรงนี้ก็ให้นำมาเป็นจุดขายของหมู่ 15 ได้นะคะ เราอาจจะสร้างผู้นำชุมชน นำเที่ยวขึ้นมาตรงนี้ก็จะเป็นรายได้ได้ เราดึง ททท. มาร่วมอบรมเด็ก ๆ ในชุมชนให้เป็นไกด์พาเที่ยวโดยประสานกับกรมป่าไม้ให้เรามีความรู้เกี่ยวกับป่าไม้ ต้นไม้ในป่า ในส่วนการเชื่อมตรงนี้ เราต้องอาศัย นายก อบต. ททท. นายกการท่องเที่ยวฯ ตำนานป่าด้วยนะคะ อย่างด้านตำนานป่าเราจะขอหนังสือประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่ตะพงไปติดไว้ที่ร้านได้ไหมคะ ให้นักท่องเที่ยวสนใจมาดูสวนชาวบ้านบ้าง

คุณชัยรัตน์ (ตำนานป่า) : อย่างนักท่องเที่ยวมาที่ร้านผมเป็นรถบัส รถตู้ เค้าก็ถามว่าไปเที่ยวที่ไหนต่อได้บ้าง ถ้าเราทำการตลาดที่ตรงนี้ อย่างบางครั้งผมไม่ทราบสวนไหนมีความพร้อมแค่ไหน สามารถรับนักท่องเที่ยวเป็น 100 หรือ 200 คนได้หรือเปล้า ผมว่าจริง ๆ คนที่เปิดสวนตรงนี้น่าจะมีการทำกันเป็นกลุ่ม แล้วก็ออกมาว่าสวนใคร สวนใหญ่ สวนเล็ก รับนักท่องเที่ยวได้ขนาดไหนบ้าง จะรับแบบดูงาน รับแบบท่องเที่ยว รับแบบสาธิตวิธีการขยายพันธุ์พืช เพาะเมล็ด เทคนิควิธีการ ถ้าหากเราไม่จำกัดเอาไว้ นักท่องเที่ยวเค้าก็จะไปเที่ยวที่อื่นหมด

คุณอรุวรรณ : ในส่วนของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตำบลตะพงเรานะคะ การเที่ยวสวนเราน่าจะแบ่งเป็นจุดต่าง ๆ อย่างที่ศูนย์การท่องเที่ยวเรามีจุดแปรรูปและการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ถ้านักท่องเที่ยวจะมา 400 หรือ 500 คน เรารับได้สบาย ตรงนั้นเป็นจุดใหญ่สำหรับรับนักท่องเที่ยวเรามีกลุ่มแม่บ้านอยู่ รายได้ส่วนใหญ่ก็กลับคืนสู่ชุมชน แรก ๆ เราเริ่มต้นที่ชุมชน เราไม่ได้ส่งเสริมสวนใดสวนหนึ่ง เราส่งเสริมทั้งชุมชนให้มีรายได้ร่วมกัน มีการประชุมคณะกรรมการกลุ่ม เริ่มต้นเราเริ่มได้ดีมาก การจัดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเริ่มแรกเราให้เค้าไปที่ศูนย์การท่องเที่ยวก่อน แล้วพอเค้ามาเราก็จัดคิวให้กระจายไปตามสวนต่าง ๆ เรามีกลุ่มแม่บ้านมาทำอาหารขาย แปรรูป ขาย

ผลผลิต แต่พอการท่องเที่ยวเริ่มมีปัญหา เพราะว่าการท่องเที่ยวนี้บางที่มีรถส่วนบุคคลเข้าไป การเอกสารบนเอกสารที่ส่งสวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาดูงาน เมื่อนูญาติเห็นไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าการมีได้ ๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คมนาคมสะดวกมาก แต่ศูนย์การท่องเที่ยวของเราไปอยู่กลางทาง ปากทางเข้าสวนถึงก่อนก็เลยบริหารจัดการไม่ได้ คนลี้วเข้าสวนก่อน มันก็เกิดปัญหาว่า เมื่อศูนย์ท่องเที่ยวเกิดไม่ได้ ชุมชนก็ไม่มีรายได้ ผลประโยชน์ก็ตกไปอยู่ที่สวนไม่ก็สวน แต่เราต้องการให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่คนส่วนใหญ่ ปัญหาตรงนี้เราก็พยายามแก้ แรก ๆ เรื่องป้ายก็ออกแบบว่าต้องเป็นป้ายรวม ขยายรวมกัน แต่เวลาทำจริง ๆ ทำไม่ได้มันเป็นเรื่องกิจไปแล้ว เรื่องของชุมชนการทำงานตรงนั้นมันต้องเป็นไปตามธรรมชาติ แต่ก่อนเรากลัวว่าชุมชนจะขาดรายได้ ศูนย์การท่องเที่ยวก็ใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่ สร้างมาเป็นล้านก็กลายเป็นอนุสาวรีย์ไป ทาง อบต.ก็เลยตั้งที่ทำการกลุ่มแม่บ้านไป เราก็คิดว่ามันไม่เป็นไปตามแผน เส้นทางไม่เอื้ออำนวย เส้นทางถึงสวนก่อนถึงศูนย์ฯ แต่พอหลัง ๆ เราเอาศูนย์นี้มาเป็นจุดเรียนรู้ถ่ายทอด ชุมชนก็ฟังได้แล้วใช้เป็นจุดดูงานจุลสาริต หรือจุดทำอาหาร การมีคนเข้ามาศึกษาดูงานเรื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เราก็ขอไปว่า ถ้าท่านมาดูงานที่นี่ขอให้ท่านทานอาหารกับเรา ชุมชนก็ได้มีรายได้ ศูนย์ฯ ก็ตั้งอยู่ได้ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรพูดถึงแล้วเราจะไปตั้งข้อกำหนดการบริหารจัดการให้เป็นไปตามแผนเลยบางครั้งมันทำไม่ได้ เราก็ต้องปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ ทุกวันนี้ก็ดีแล้วทุกอย่างลงตัว สวนมีรายได้ ศูนย์ฯ ก็มีรายได้ อย่างหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น อบต. ททท. หลาย ๆ หน่วยงานก็เข้ามาดูแลเราเป็นอย่างดีนี่ก็อยากจะขออะไรสักอย่าง ถ้าสามารถเป็นไปได้ เราอยากให้มีวันของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวเข้ามา ให้เค้าได้รู้จัก ให้เค้าสนใจว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคืออะไร มีอะไร มีกิจกรรมอะไรบ้าง อาจจะเป็นการประสานความร่วมมือกับงานเทศกาลผลไม้ก็ได้ ประชาสัมพันธ์ขึ้นมาให้รู้วาระของมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร คุณไปเที่ยวบ้านค่าย ไปเที่ยวระยอง ไปเที่ยวนิคมฯ หรือสวนสุภัทราแลนด์ก็ได้ ไปสวนป่าอย่างดำนานป่าก็ได้ อยากให้มีการรณรงค์ขึ้นมาให้เป็นส่วนหนึ่งของจังหวัด สำหรับในส่วนอื่น ดิฉันคงไม่พูดถึงแล้ว เพราะทุกท่านก็พูดมาหมดแล้ว ขอขอบคุณมากค่ะ

นายฉัตรชัย ทองสนธิ (เกษตรจังหวัดระยอง) : ท่องเที่ยวเชิงเกษตร จุดหลักจริง ๆ ก็จะต้องอยู่ที่ผลผลิต ผลผลิตต้องได้คุณภาพแล้วก็เรื่องการบริหารจัดการของเกษตรกรว่าจะต้องมีการบริหารจัดการที่ดีแล้วในปีที่เกษตรจังหวัดก็มีการทำเพรประชาสัมพันธ์ให้เจ้าของสวนตื่นตัว หันมาสนใจท่องเที่ยวเชิงเกษตร แต่ตอนนี้ในภาพรวมทั่วไป ทุกท่านก็ได้พูดมาหมดแล้ว

คุณอรุณวรรณ : ดิฉันขอเพิ่มเติมหนึ่งนะคะ เดี่ยวทางทะเลจะเหงา ไม่ว่าจะเป็นที่ไพโรจน์ ผู้ใหญ่จางวาง และอีกหลายท่านที่มา ชายทะเลเราก็มีโครงการนะคะเรื่องการท่องเที่ยวทางทะเล เราเคยคุยกันนะคะแต่คุยกันแล้วไม่มีเงินเราก็จบ เคยคุยกันว่าทำโครงการนี้ดีไหม คือการพานักท่องเที่ยวมาดูว่าการวางลอกปูทำอย่างไร ตกหมึกทำอย่างไร การกั๊ววนเรือเป็นอย่างไร ก็ได้ขอบไปทางอบต.แล้ว ต่อมาเรื่องแรกคือการฝึกอบรมการต้อนรับการบริการการเป็นเจ้าบ้านที่ดี เรื่องของวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เราจะมี देंที่ถ่ายรูปให้นักท่องเที่ยวดูว่า การทำการประมงทำอย่างไร ล่อหมึกลอบปูทำอย่างไรจะมีภาพให้เค้าดู มีการเช่าเรือลงไปดู แต่ตรงนี้ก็ต้อเน้นเรื่องความปลอดภัย ทาง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้า เปรียบเทียบเท่านั้น ไม่ใช่ว่าการคัด

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประมงเรือเล็กก็ชอบที่บังลมที่เรือเข้าที่จุดซื้อขายอาหารตรงนั้น แต่จะพูดตรงนี้มันก็เป็นเรื่องใหญ่ เป็นเรื่องของกรมเจ้าท่าฯ นะคะ เราว่าน่าจะทำกันได้นะคะ อย่างที่ไฟโรจน์นี่ชุมชนเค้าเข้มแข็ง เค้าก็จะทำการประมงกันอยู่แล้วแต่ถ้าเราจับเข้าโครงการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวตรงจุดนี้ เรายังได้ไปไปในโครงการงบประมาณรายปีแล้วเรื่องการท่องเที่ยวทางทะเล อ่างเก็บน้ำห้วยหินลาด ทางเราก็ใส่ไปในโครงการด้วยเช่นกัน ทางผู้ใหญ่จะพัฒนาน้ำตกผาดาดขึ้นมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ได้ ส่วนใหญ่เรื่องที่มาคุยนี้เป็นแผนใหม่ที่อยู่ในแผนพัฒนาการเกษตรตำบลตะพงแล้วนะคะ ส่วนอันไหนที่ทางอบต.รับไม่ไหวทางเราก็จะส่งไปให้ทางอบจ. เราอยากให้คุณกลับไปทบทวนดูว่าแผนที่ตั้งใจไว้เราพร้อมหรือยังที่จะทำ ไฟโรจน์มีอะไรจะเสนอใหม่คะ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล

อ.พีรชัย : เชิญครับ

คุณไฟโรจน์ ครรินทร์ : สวัสดีคณาจารย์ ส่วนราชการ ท่านนายกฯ ผู้นำชุมชนทุกท่านครับ ผมดีใจนะครับที่ได้มาร่วมการเสวนาเรื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนในวันนี้ จริง ๆ ความคุ้นเคยก็ขอแนะนำว่าอาจารย์พีรชัยกับผม เคยทำงานร่วมกันมาสมัยผมเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลตะพงแห่งนี้ ที่จำได้คือ การทำแผนแม่บทชุมชนตำบลตะพงทั้งตำบล ก็ได้ข้อมูลไปเยอะเยอะ แต่อาจารย์ก็ไม่เคยทอดทิ้งผมแม้ว่าผมจะพ้นจากตำแหน่งโดยหมดวาระ แต่อาจารย์ก็ยังติดต่อพูดคุยกับผมอยู่เรื่อย ๆ ขอแนะนำนิดหนึ่งว่าการเลี้ยวขวาลงหาดแม่รำพึงกำลังมีการก่อสร้างตัวให้มั่นคงขึ้นและมีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตอนนี้ผมได้รับตำแหน่งประธานสหกรณ์ประมงเรือเล็กจำกัด ได้ประสานงานกับทางภาคประมงโดยเฉพาะอย่างยิ่งตอนนี้ได้รับงบประมาณจากท่านผู้ว่าฯ ระยอง เป็นโครงการแรกที่ผู้ว่าฯ ท่านเป็นความสำคัญของกลุ่มประมงเรือเล็ก ท่านก็ให้มา 500,000 บาท ผมก็ขอไปเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แล้วก็การให้กลุ่มประมงเรือเล็กเพาะเลี้ยงหอยแมลงภูในทะเล อันนี้ก็ประสานงานกับกรมประมง กรมเจ้าท่าฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งท่านได้ให้ความสำคัญ จริง ๆ สหกรณ์ในจังหวัดระยองก็มี 60-70 แห่ง แต่ท่านให้สหกรณ์ผมเป็นที่แรกที่ได้งบประมาณ CEO แล้วทางเราก็กำลังจะเริ่มโครงการขึ้น เริ่มจากการเพาะเลี้ยง อย่างเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่แต่ละท่านพูดมา ผมเองก็มีความคิดที่ฝันไว้หลายเรื่องมาก แต่ทั้งนี้และทั้งนั้นก็อยู่ที่งบประมาณที่เค้าตั้งให้ด้วย ไม่ว่าจะเงินของอบต. อบจ. ซึ่งงบที่ใช้ก็น่าจะค่อนข้างเยอะ ต้องเอามาลงทุนสถานที่อะไรมากมาย แต่ต่อไปผมบอกได้เลยว่าเลี้ยวขวาลงหาดแม่รำพึงนั้นท่านก็จะเห็นความสวยงาม ธรรมชาติที่คงอยู่อย่างยั่งยืนและจะพยายามทำทุกอย่างเพื่อจะรักษาไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อมที่ดี เพราะมันจะเกี่ยวโยงไปในหลาย ๆ ด้านทั้งด้านอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรม ผมขออนุญาตย้อนขึ้นมาทางการเกษตรนิดหนึ่งจากที่ฟังมาหลายท่านพูดถึง ก็ขอโปรโมทตัวเองนิดหนึ่งว่าผมเองก็เป็นคนลูกครึ่ง ครึ่งบกครึ่งน้ำ เพราะตอนนี้กำลังไปทำสวน สร้างอาณาจักรให้ตัวเองแล้วก็มีแนวความคิดไว้ว่าต่อไปผม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์อื่นใด

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คงเข้าร่วมโครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน แต่ผมจะไม่เน้นการปลูกผลไม้ แต่มีติดสวนไว้ก็
ดี แต่ตอนนี้ผมกำลังปลูกกับข้าว ปลูกไว้ที่ได้ผลคือ หน่อไม้หวาน กับชะอมที่เก็บผลผลิตได้แล้ว
แล้วก็ปลูกผักหวาน แซมในป่าทุเรียน อย่างผักหวานก็ปลูกใต้ต้นทุเรียนใช้ประโยชน์จากน้ำสปริง
เกอร์ เราอย่าปล่อยทิ้งให้เปล่าประโยชน์ ผมเลยสร้างอาณาจักรให้ตัวเองแต่ขอเวลานิดหนึ่ง
คาดว่าปีหน้าพืชที่ปลูกคงเก็บผลผลิตได้หมด เสร็จแล้วไม่เกินปีหน้าผมก็คงจะเข้าร่วมโครงการ
ท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนได้ แต่ผมไม่ได้มีแนวคิดที่จะหาผลประโยชน์มากมาย ผมอยาก
จะขายธรรมชาติ เพราะผมมีแนวความคิด ผมไปเห็นป่าไม้ ผมก็ไปขอพันธุ์เค้ามา มันเหมือนเราอยู่
ร่วมกับธรรมชาติ รมเย็น สบายดี อากาศดี เราควรจะเอาตรงนี้มาเป็นจุดขาย โดยที่เราไม่ต้องไป
ทำร่ม ไปทำขนำ แคเราทำที่นึ่งพักสักนิด ให้เค้าเข้ามาดูบรรยากาศ มาดูธรรมชาติ ไม่รู้จะครับผมมี
ความคิดแบบนี้ คนอื่นอาจคิดต่างจากผมแต่ผมว่าระยองเรามีศักยภาพในการขายธรรมชาติ แต่ที่
เราขาดคือศักยภาพในการบริหารจัดการที่ยังไม่ดีพอ แต่ผมคิดว่าการบริหารจัดการนั้น เราอย่าไป
มองไกล ๆ ใช้ความคิดของเราเองจับทางให้ถูก แก้ไขให้ได้มันก็ต้องดีขึ้น เมื่อสักครู่วิทยาการพูดว่า
ตลาด ผมก็นึกถึงตลาดตะพงผมเคยพูดในองค์การบริหารส่วนตำบลตะพงว่าบริหารจัดการ
ตลาดนั้น สักวันหนึ่งต้องเกิดขึ้นในลักษณะนี้ และตอนนี้มันก็เกิดขึ้นแล้ว มันเหมือนการล่มสลาย
แต่ผมไม่ได้พูดว่าการบริหารจัดการไม่ดีหรือไม่เป็นนะ แต่มันอยู่ที่ผู้นำ อยู่ที่ตัวเองพ่อค้าแม่ค้า
ทั้งหลาย ผมก็บอกควรเรียกมาคุย สักวันหนึ่งลูกค้าจะวิ่งมาหาเราเอง ต้องขออนุญาตนายกฯ ผาก
ไว้ด้วยเกี่ยวกับการบริหารจัดการตลาดตะพงเราต้องเรียกพ่อค้าแม่ค้ามาคุย มาปรับกลยุทธ์
ยุทธศาสตร์ใหม่หมด พยายามให้มองย้อนไปเมื่อ 10 ปีก่อนว่ามีอะไรบ้าง เกิดอะไรขึ้นเมื่อเทียบกับ
ตอนนี้ ก็พยายามช่วยเท่าที่ทำได้ ก็ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ผมมาแสดงความคิดเห็น ถึงผมจะไม่ได้
ดำรงตำแหน่งอะไร แต่ผมก็อยากช่วยสร้างสรรค์บ้านเราให้เจริญยิ่งขึ้นต่อไป"

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวกที่ 3

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตะพง

แบบสอบถาม

เรื่อง ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดระยอง
คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย (/) ในช่อง และกรอกข้อความให้สมบูรณ์ตามความเป็นจริง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ ต่ำกว่า 20 ปี 20-29 ปี 30-39 ปี
 40-49 ปี 50-59 ปี 60 ปีขึ้นไป
3. ที่อยู่ปัจจุบัน จังหวัด
4. การศึกษาสูงสุด

☐ ไม่เคยได้รับการศึกษา	☐ ประถมศึกษา
☐ มัธยมศึกษาตอนต้น	☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย
☐ ประกาศนียบัตร / อนุปริญญา	☐ ปริญญาตรี
☐ สูงกว่าปริญญาตรี	☐ อื่น ๆ (ระบุ)
5. อาชีพ

☐ นักเรียน / นักศึกษา	☐ ข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ
☐ ค้าขาย / ประกอบธุรกิจส่วนตัว	☐ พนักงาน / ลูกจ้างบริษัทเอกชน
☐ แม่บ้าน	☐ เกษตรกรรม (ทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์)
☐ รับจ้างทั่วไป	☐ อื่น ๆ (ระบุ)
6. รายได้ต่อเดือน

☐ ต่ำกว่า 5,000 บาท	☐ 5,000-9,999 บาท	☐ 10,000-14,999 บาท
☐ 15,000-19,999 บาท	☐ 20,000-24,999 บาท	☐ 25,000 บาทขึ้นไป

ส่วนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

7. ท่านเคยเดินทางมาท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแห่งนี้มาก่อนหรือไม่
 เคย จำนวน ครั้ง ไม่เคย (ข้ามไปทำข้อ 9)
8. ท่านมักจะเดินทางมาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแห่งนี้ในเดือน
9. ช่วงเวลาที่ท่านมักจะเลือกเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 วันธรรมดา วันหยุดสุดสัปดาห์ วันหยุดพักร้อน
 วันหยุดตามเทศกาล ตามสะดวก อื่น ๆ (ระบุ)
10. การเดินทางมาท่องเที่ยวครั้งนี้ท่านมากับใคร จำนวน คน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
 คนเดียว ครอบครัว/ญาติ เพื่อน
 บริษัทนำเที่ยว หน่วยงาน อื่น ๆ (ระบุ)

11. การเดินทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรครั้งนี้ท่านมีค่าใช้จ่ายตลอดการเดินทางประมาณ บาท

12. ค่าใช้จ่ายที่ท่านใช้ในการมาท่องเที่ยวเชิงเกษตรแห่งนี้

รายการค่าใช้จ่าย	จำนวนเงิน (โดยประมาณ)
1. ค่าเดินทาง (ค่าน้ำมันรถ,ค่ารถ ฯลฯ)	
2. ค่าที่พัก	
2. ค่าอาหารและเครื่องดื่ม	
3. ค่าเข้าชมสถานที่	
4. ค่าผลไม้และผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากผลไม้	
5. ค่าของที่ระลึก/ของฝาก	
6. อื่น ๆ (ระบุ)	

13. พาหนะที่ท่านใช้ในการเดินทางมาท่องเที่ยวครั้งนี้

- รถส่วนตัว รถเหมา/เช่า รถโดยสารประจำทาง
 รถนำเที่ยว อื่น ๆ (ระบุ)

14. ท่านรับทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้จากสื่อใดบ้าง (โปรดเลือก 3 ลำดับและเรียงลำดับ 1 2 3)

- ___ หนังสือ / นิตยสาร ___ โทรทัศน์
 ___ หนังสือพิมพ์ ___ แผ่นพับ/ป้ายปิดประกาศ
 ___ วิทยุ ___ บุคคล (ระบุ)
 ___ อินเทอร์เน็ต (Internet) ___ อื่น ๆ (ระบุ)

15. ในการมาท่องเที่ยวครั้งนี้ ท่านมาด้วยวัตถุประสงค์ใด (โปรดเลือก 3 ลำดับและเรียงลำดับ 1 2 3)

- ___ ท่องเที่ยว / พักผ่อน ___ ชิมผลไม้ที่มีในสวนตามฤดูกาล
 ___ เรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชน ___ ศึกษาหาความรู้ด้านการเกษตร
 ___ เป็นทางผ่านในการเดินทาง ___ เยี่ยมญาติ/เพื่อน
 ___ อื่น ๆ (ระบุ)

16. ในการมาท่องเที่ยวครั้งนี้ท่านพักค้างคืนหรือไม่

- ค้าง จำนวน คืน ไม่ค้าง (ข้ามไปทำข้อ 18)

17. ท่านพักค้างคืนที่ใด

- โรงแรม โฮมสเตย์ บ้านญาติ / เพื่อน
 รีสอร์ท อื่น ๆ (ระบุ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

18. กิจกรรมที่ท่านปฏิบัติเมื่อมาท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่นี่ (โปรดเลือก 3 ลำดับและเรียงลำดับ 1 2 3)

___ ทิวชมสวนเกษตร	___ ชมวิถีชีวิตของคนในชุมชน
___ ชิมผลไม้ที่มีในสวน	___ รับประทานอาหาร
___ ซื้อผลไม้และผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากผลไม้	___ ถ่ายภาพ
___ ซื้อของฝากและของที่ระลึก	___ อื่น ๆ (ระบุ)

ส่วนที่ 3 ข้อมูลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงเกษตร

19. สิ่งต่อไปนี้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวเชิงเกษตรของท่านในครั้งนี้มากน้อยเพียงใด

5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = น้อยที่สุด

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวเชิงเกษตรของท่าน	ระดับการตัดสินใจ				
	5	4	3	2	1
1. การโฆษณาและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว					
2. ระยะทาง / ระยะเวลาในการเดินทาง					
3. ความสะดวกในการเดินทาง					
4. ต้องการท่องเที่ยวในวันหยุดและวันพักผ่อน					
5. ความเหมาะสมราคาเข้าชมสถานที่					
6. ความสะอาดของสถานที่					
7. ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว					
8. ความสวยงามของสถานที่					
9. ความต้องการความรู้ด้านการเกษตรและภูมิปัญญาชาวบ้าน					
10. ความเป็นกันเองของเจ้าของสวน/เจ้าหน้าที่					
11. กิจกรรมต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว					
12. สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว					
13. ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร					
14. รสชาติของผลไม้ในแหล่งท่องเที่ยว					

ส่วนที่ 4 ข้อมูลความพึงพอใจ ความต้องการของนักท่องเที่ยว

20. ท่านคิดว่าจะเดินทางมาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแห่งนี้ อีกหรือไม่

- มา ไม่มา ไม่แน่ใจ

21. ท่านคิดว่าจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแห่งนี้คือสิ่งใด (โปรดเลือก 3 ลำดับและเรียงลำดับ 1 2 3)

- ___ ความสวยงามของสถานที่ ___ รสชาติของผลไม้ในสวน

เอกสารนี้เป็นเอกสารตัวอย่างสำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่เส้นทางเที่ยวชมในแหล่งท่องเที่ยวการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ห้ามซื้อสิทธิ์ขายสิทธิ์ให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าอื่น ๆ (ระบุ) ทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

22. ท่านคิดว่าข้อดีของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนคือข้อใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- เป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชน
 - เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
 - เป็นแหล่งความรู้ทางการเกษตร
 - เป็นทางเลือกใหม่ในการท่องเที่ยว
 - การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์
 - อื่น ๆ (ระบุ)
23. ท่านมีความพึงพอใจแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแห่งนี้ในเรื่องใด

5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = น้อยที่สุด

รายการ	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
1. ความพึงพอใจจากการมาท่องเที่ยวเชิงเกษตรแห่งนี้					
2. การโฆษณาและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว					
3. ศูนย์บริการ/จุดบริการนักท่องเที่ยว					
4. สิ่งอำนวยความสะดวกเช่น ห้องสุขา ที่จอดรถ ถังขยะ ฯลฯ					
5. ความเป็นกันเองของเจ้าหน้าที่หรือเจ้าของสวน					
6. การให้บริการของเจ้าหน้าที่หรือเจ้าของสวน					
7. ความเหมาะสมของค่าเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว					
8. สภาพถนนเส้นทางไปแหล่งท่องเที่ยว					
9. เส้นทางนำชมแหล่งท่องเที่ยว					
10. ป้ายสื่อความหมายในเส้นทางนำชม					
11. เอกสารเผยแพร่ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร					
12. มัคคุเทศก์ / ผู้นำชม					
13. ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว					
14. ความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว					
15. ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว					
16. ความหลากหลายของผลไม้ในแหล่งท่องเที่ยว					
17. รสชาติของผลไม้ที่จัดให้ชิมในแหล่งท่องเที่ยว					
18. ราคาอาหาร/ผลผลิตทางการเกษตร/ของฝาก					
19. ความรู้ทางการเกษตรและภูมิปัญญาชาวบ้านที่ได้รับ					
20. วิถีชีวิตของคนในชุมชน					

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนที่ 5 ปัญหา/รูปแบบหรือกิจกรรมที่ต้องการ/สิ่งที่ควรปรับปรุง/ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

ขอบคุณท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวกที่ 4

ความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

เลขที่

แบบสัมภาษณ์ภาคสนาม
การวิจัยเรื่อง

ความคิดเห็นของประชาชนต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ต. ตะพง อ. เมือง จ. ระยอง

ชื่อหมู่บ้าน หมู่ที่ บ้านเลขที่ ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
วันสัมภาษณ์ เริ่มสัมภาษณ์เวลา น. สิ้นสุดเวลา น. รวม ชม.
ชื่อผู้สัมภาษณ์ ผู้ตรวจ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

1. เพศ

ชาย หญิง

2. อายุ ปี

3. ระดับการศึกษา

ไม่ได้เข้าโรงเรียน ประถมศึกษา มัธยมศึกษา
 อนุปริญญา/ปวช./ปวส. ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า สูงกว่าปริญญาตรี

4. อาชีพหลัก

ทำนา ทำสวน ทำไร่ ปศุสัตว์
 ประมง แม่บ้าน นักเรียน/นักศึกษา รับจ้าง
 ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว รัฐวิสาหกิจ รับราชการ
 อื่นๆ (ระบุ)

5. อาชีพรอง

ทำนา ทำสวน ทำไร่ ปศุสัตว์
 ประมง แม่บ้าน นักเรียน/นักศึกษา รับจ้าง
 ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว..... รัฐวิสาหกิจ รับราชการ
 อื่นๆ (ระบุ)

6. สถานภาพในชุมชน

กรรมการหมู่บ้าน/กลุ่ม สมาชิกกลุ่ม

อบต. ประชาชนในตำบล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดลอกเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

7. รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน/ปี (บาท/ปี)

ตอนที่ 2 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน

8. ท่านมีโอกาสแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นของท่านหรือไม่

- () มีโอกาส () ไม่มีโอกาส

9. ถ้า มีโอกาสแสวงหารายได้ ท่านมีรายได้โดยวิธีใด

- () ขายอาหาร () ขายผลผลิตทางการเกษตร () ขายของที่ระลึก
() บริการการท่องเที่ยว () บริการอุปกรณ์การท่องเที่ยว () อื่นๆ (ระบุ)

10. ท่านทราบหรือไม่ว่าในชุมชนตำบลตะพง มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

- () ทราบ () ไม่ทราบ (ข้ามไปข้อ 10.)

11. ถ้าท่านทราบโปรดระบุ ส่วนที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในชุมชนตำบลตะพงที่ท่านรู้จัก

- () สวนยาเยคา () สวนปาล์ม () สวนวิชา-ป่าเอี่ยม
() สวนกล้วยไม้ยืนยงค์ () สวนลำดวน () สวน

12. ในกรณีที่ท่านทราบ ท่านได้รับทราบจากแหล่งใด ต่อไปนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () รับทราบด้วยตัวเอง () ญาติ/เพื่อนบ้าน () เจ้าหน้าที่เกษตร () เจ้าหน้าที่ ททท.
() โทรทัศน์ () วิทยุ () หนังสือพิมพ์ () วารสาร/นิตยสาร
() เอกสารของ ททท. () งานนิทรรศการ () ป้ายประชาสัมพันธ์ () อื่นๆ

13. ในชุมชนตำบลตะพง มีแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่น หรือมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนได้หรือไม่

- 13.1 () มี () ไม่มี

13.2 ถ้ามี โปรดระบุ ว่ามีแหล่งท่องเที่ยวที่ใดบ้าง

- (1) (3)
(2) (4)

14. ท่านต้องการให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลตะพง เพิ่มขึ้นหรือไม่

- () ต้องการ () ไม่ต้องการ

15. ในกรณีที่ท่านต้องการเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลตะพงเพิ่มเติม ท่านต้องการให้เผยแพร่สื่อใดมากที่สุด

- () โทรทัศน์ () วิทยุ () หนังสือพิมพ์ () วารสาร/นิตยสาร
() เพื่อน/ญาติ () เอกสาร ททท. () งานนิทรรศการ () เจ้าหน้าที่เกษตร
() เจ้าหน้าที่ ททท. () ป้ายประชาสัมพันธ์ () อื่นๆ (ระบุ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง

โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องขวามือ แสดงความคิดเห็นต่อข้อความซ้ายมือ

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่แน่ ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
การท่องเที่ยวเชิงเกษตร					
16. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับ การท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น					
17. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพ ให้กับ ชุมชนท้องถิ่น					
18. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นทางเลือกในการหารายได้ให้กับ ชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น					
19. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจใน วิถีการเกษตรของชุมชน					
20. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้ชุมชนสะอาดมากขึ้น					
21. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญ ของการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม					
22. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มมากขึ้น					
23. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้เกิดการประสานงานที่ดี ระหว่างชุมชนและหน่วยงานภายนอกอื่นๆ					
24. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้เกิดความร่วมมือและความ สามัคคีของคนในชุมชนมากขึ้น					
25. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะประสบผลสำเร็จจะต้องได้รับ ความร่วมมือทั้งจากหน่วยงานที่ดูแลด้านการท่องเที่ยว ผู้ ประกอบกิจการ ประชาชนในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว					
26. การจัดแสดงวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นเป็น กิจกรรมหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร					
27. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรสร้างผลกระทบต่อชุมชน ทำให้ ชุมชนเกิดความขัดแย้งขึ้นภายในชุมชน					
28. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการสร้างรายได้ให้กับบุคคล บางคนบางกลุ่มเท่านั้น					
29. นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชุมชนตะพง ส่วนใหญ่เน้นความสนุก สถานเพลิดเพลิน ไม่เคารพเกรงใจชาวบ้านในชุมชน					
30. อยากให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนตะพง มากขึ้น					

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ในทางใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามแก้ไขตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5. **หน่วยงานที่รับผิดชอบ** ภาควิชาเทคนิคเกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
6. **ผู้รับผิดชอบโครงการ**
 - 6.1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชมาภรณ์ ชันร์ศรี
 - 6.2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์พีรชัย กุลชัย
 - 6.3) ดร.สมศักดิ์ คูหาสวรรค์เวช
 - 6.4) ดร.ปัญญา หมั่นเก็บ
7. **ระยะเวลาในการดำเนินงาน** 5-7 สิงหาคม 2548
8. **สถานที่ดำเนินงาน** วังเทพรีสอร์ท อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี
9. **ผู้ร่วมโครงการ** 40 คน
 - 9.1) คณะผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมสัมมนาจากคณะเทคโนโลยีการเกษตร สจล. จำนวน 8 คน
 - 9.2) เกษตรกรที่จัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง 12 คน
 - 9.3) ผู้นำชุมชนและเกษตรกรที่สนใจในตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง 14 คน
 - 9.4) ผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 6 คน
10. **งบประมาณ** 80,000 บาท
 - 10.1) ค่าที่พักจำนวน 40 คน ๆ ละ 300 บาท/วัน จำนวน 2 วัน 24,000 บาท
 - 10.2) ค่าอาหารจำนวน 40 คน ๆ ละ 250 บาท/วัน จำนวน 3 วัน 30,000 บาท
 - 10.3) ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง 15,000 บาท
 - 10.4) ค่าธรรมเนียมในการศึกษาดูงาน 8,000 บาท
 - 10.5) ค่าขดเชยการสึกหรอของเครื่องยนต์ 3,000 บาท
11. **กิจกรรมในโครงการ**
 - 11.1) ศึกษาดูงานสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร
 - 11.2) แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
 - 11.3) จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
12. **กำหนดการ**

5 สิงหาคม 2548

เวลา	กิจกรรม
06.00-08.00 น.	เดินทางออกจากตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
08.00-09.00 น.	พักรับประทานอาหารเช้า
09.00-12.00 น.	เดินทางต่อ
12.00-13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

13.00-14.00 น.	เดินทางต่อ
14.00-16.30 น.	ศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรฟาร์มโชคชัย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
16.30-17.30 น.	เดินทางไปที่พักวังเทพ พรหมภิมาน รีสอร์ท
17.30-18.00 น.	รับประทานอาหารเย็น
18.00-21.00 น.	เวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์
21.00 น.	พักผ่อนตามอัธยาศัย

6 สิงหาคม 2548

เวลา	กิจกรรม
07.00-08.30 น.	รับประทานอาหารเช้า
08.30-12.00 น.	สัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนพัฒนาการยุทธศาสตร์ ท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00-16.30 น.	สัมมนา (ต่อ)
16.30-18.00 น.	พักผ่อนตามอัธยาศัย
18.00-19.00 น.	รับประทานอาหารเย็น
19.00-21.00 น.	สรุปการสัมมนา
21.00 น.	พักผ่อนตามอัธยาศัย

7 สิงหาคม 2548

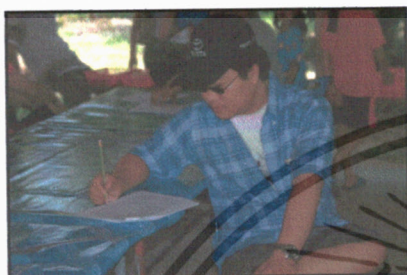
เวลา	กิจกรรม
07.00-08.30 น.	รับประทานอาหารเช้า
08.30-12.00 น.	ศึกษาดูงานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไร่ประภัสรา
12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00-15.00 น.	ศึกษาดูงานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรหมู่บ้านซับเหว
15.00-17.00 น.	เดินทางกลับ
17.00-18.00 น.	รับประทานอาหารเย็น
18.00-19.00 น.	เดินทางถึงตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวกที่ 6

ภาพประกอบ

การเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยว
ณ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
ระหว่างวันที่ 2-15 พฤษภาคม พ.ศ. 2548

การเก็บแบบสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การอบรมและดูงานนอกสถานที่

การจัดทำแผนยุทธศาสตร์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การสัมภาษณ์เชิงลึก

สัมภาษณ์คุณบุญขึ้น โท้งแก้ว

สัมภาษณ์ คุณสังคม ประเสริฐเทศาโต
เกษตรจังหวัดระยอง

สัมภาษณ์คุณจัตราชัย ทองสนธิ

สัมภาษณ์ คุณพิชรินทร์ พัฒนวิจิตร ผช.ผอ. ททท.
ภาคกลางเขต 4 ระยอง

สัมภาษณ์คุณอำนาจ อ่างศิลา
เจ้าของสวนปาล์หมัน

สัมภาษณ์คุณสำเร็จ สุวรรณราย
เจ้าของสวนวิชา-ป่าเอี่ยม

สัมภาษณ์คุณสมทพบ ประดิษฐ์โสถิต

สัมภาษณ์คุณนงวรรณ ไทยพิทักษ์วงศ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สัมภาษณ์ ดร.ทศพร มณีรัตน์

ผู้อำนวยการกลุ่มงานท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร

กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สวนชองตา

การให้ความรู้แก่เด็กท่องเที่ยว

ชมชิมอิมพอร์ตในสวน

กระจายรายได้สู่ชุมชน

สวนปาทน

มัคคุเทศน์น้อย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้